

قوشلار داها قورخمورلار

رقیه کیری

بو رمانی آناما سونورام.

ھىكلە بنزەيىر. بارماقلارى آراسىنداكى موشىتوك باشىندا، سىگارى توستولەين بىر خانىم ھىكلى. دىيى دوشموش لۇتگەننن ايچىندە ايله شىب. دەنيزلە گۇيو بىر- بىرىندىن آيىران سرحدىن ساحىلە دۇغرو گلن لۇتگەنە باخىر. بىر آن ھىكلىن قۇلو ترپەنير. موشىتويو آغزىنا آپارىب، اونو اۋپن كىمى توستونو دەرىندىن سىنەسىنە چكىر. اۋسگورور. جانسىز ھىكلىدن ات- قانلى بىر اينسانا دۇنور. كۇتويونەجن چكىلمىش سىگارى لۇتگەننن قىراغىندا اۋىر. كۇتويو موشىتويون باشىندان چىخاردىب، قومسالا اتىر. كۇتوك لۇتگەننن قىراغىنداكى زىبىل تۇپلوسونون اوستونە دوشور. موشىتويو خطكش كىمى ايكى بارماغىننن آراسىندا دەنيزە سارى توتور. اوفوقدىن گلن لۇتگەننن ائنى، موشىتوك بۇيدادى. دىل اوجو مىزىلدانىر:

«گۇرەسن گلن كىمدى؟»

دالبادال اۋسگورور. نفسى خىسىلدايىر. كىفیندىن بىر اسپرئى چىخاردىب، آغزىنا فىسىلدايىر. باشىنى قۇوزاياندا قومسالدا آيرى بىر خانىم گۇرور. اوزو دە نيزە، آياق اوستە دايانمىش بىر ھىكل كىمى دىر.

«بو كىمدى گۇرەسن؟ هاردان گلىدى بخود اولمادىم؟! شانسىم بويون لاپ بئله اۇمبا دوروب ھاللا... كىمى گۇزلويوردوم، كىم قاباغىما چىخدى؟ گۇرە سن گۇيدىن يئرە دوشدو، يوخسا يئر آلتىندان گۇيردى؟!»

۶ قوشلارداھا قورخمورلار

يوكسك سسايلا فيكييرلشمك، نيلفرين عادتيدير. هر هانسى بير ايش
گۇرمەيە قصدى اولسا، ايشى گۇرمەكدن اۇنجه سۇزو ديلينه سوزر، سسه
چئوريلر. نيلفر اۇز سسينى ائشيتمەكدن خوشلانار.
«باخ ايني- باشينداكى رنگلرە!.. نه ده گۇزل ھمنواليخ ياراديب تۇكمە
بدنيندە. قەھوہى شالوار، ياشيل مانتو، قيرمىزى گوللو چرقىد... ائله بيل ايكي
ھاچالى چيچك ھئيكليدير قومسالدا گۇيەريب!»
ايكي ھاچالى چيچك ديم- ديك قارامتيل بير چمدانين قيراغيندا
دايانميشدى. نيلفر اونون شسلى- بسلى قامتينە، دوروشوغونا باخديقجا
جوانليغيني اۇزلەيير.

دالغالارین کوشولتوسو نرگیزی اۋزونه گتیردی. بوردا نە ایشی وارمیش؟ نە زامان گلیب چاتمیشدی دەنیز قیراغینا؟! یادینا گلن، ایکی آستارانین سرحددیندە اوتوبوسدا ایلشمیشدی. ایندیسە خزرین قیراغیندا دایانیب، گۈزونو تیکیب دەنیزلە گۈیون بیتیشیک خطینە. هله دە کاللا- کئەدی. عاغلی داشلاشمیش کیمی دی. اوتوبوسدان نئجه ائنیب، گلیب دەنیز قیراغینا چاتدیغی یادینا گلیمیر. یولو باشاباش، گۈزو جادەدە، داغ- داش، آغاجلار، ماشینلار گۈزونون اۋنوندن قاچاراق، ذھنیندە بیر فیکیر قایناشمیشدی: «بئش شاھی یا دەیمز بیر یاشاییش..!»

سلیمانین سسی دەنیزین دالغالاریندان اوجادیر. کیلومئترلر اوندان اوزاقلاشسا دا، آنجاق سسی اونون قولاغیندا یوۋا سالمیشدی. نرگیز اییرمی یاشیندان بری سلیمانی ذھنی بیر وارلیق کیمی جانیندا، روحوندا دیری ساخلامیشدی. اوندان اینجیکلی اولسا بئله، سلیمان ایلیک- سومویونە ایشله میش بیر سئوگی یدی. قیزیل سارماشیق کیمی بیر سئوگی.

«گرددیدە ریحان- مرزەیه دولاشان قیزیل سارماشیقلاری گۈروسن؟ بو حئسابینان کی سن ریحان، من دە قیزیل بیر سارماشیغام»

نرگیز باشینی ریاضی دفتریندن قالدیریپ، گرداریه باخمیشدی.

«بیز اولارا سرطان دییه ریخ. نانه- ریحان سرطانی»
 «بونو دا سن نن ائشیدیرم. سرطان ھارا، سارماشیق ھارا!»، دئمیشدی
 سلیمان. سؤنرا ایکسی دە گولوشموشدولر.
 ایندیسە نرگیز اؤزو اؤزوندن حئیرتلەنیردی. یوخودان آیلمیش کیمی
 ایدی. نئجە اولموشدو بونجا ایل یاشاییشیندا فیزیکسل وارلیغی اولمایان بیر
 اینسانی ھمیشە کناریندا حیس ائتمیشدی؟! اونون خاطیرەلری ایلە
 گوندوزلری گئجە یە چاتدیرمیشدی. دفعەلر ایستەمیشدی سلیمانی
 یادداشیندان سیلیب آتسین. اونسوز اؤزو اوچون یئنی بیر یاشام قۇرسون.
 آما سلیمان سیز ذھنی نین بیر گوشەسی آخساق قالیردی. سلیمان عۇمور
 بۇیو اؤنو قولاقلایب^۱، کۇچوب گئتمیشدیر. یاشاییشینا اوندان علاوہ آیری بیر
 شخصی یۇل وئرهسی دئیلیدی.
 «سلیمان سرطانی!»، دئمیشدی نرگیز. سلیمان قاققا چکیب گولموشدو.
 «ھلە دە یادین نان چیخمییب، یووو..؟ بو اولمادی کی. باخما او زامانا. اوندان
 خام ایدیم. یانی سن کردی نین عطیرلی، دادلی ریحان- مرزەسی، من دە اونون
 قیزیل سارماشیغی؟ سارالمیش سرطانی داا، ھه..؟! ھرچند نابرابر معادیلەدی،
 ایندی کی سن منی سرطان اولماغا فخر ائتدیریرسن، اولسون، قبول!»
 قیزیل سارماشیق ریحان- مرزە یە دولاشیق دوشن کیمی، سلیمان دا
 نرگیزە دولاشیق دوشمک ایستەمیشدی. آنجاق نرگیز قیراق دورموشدو.
 «خانیم قیز، سرطان دولاشیق دوشمە یە اجازە- میجازە آلماز. ریحان-
 مرزە نین خبری اولونجا، کۇکدن ووروب، باشدان چیخار.»
 «بیرینجی بو کی، من خانیم قیز دە ییرم^۲. اؤزون بولوسن منیم یاشیمی.
 ایکینجی اۇ کی، من ریحان- مرزە یوخ، نرگیزم. بو ایکی سؤزون ھرەسینی بیر
 قولاغیوا سیرغا ائلە.»
 سلیمان آللرینی قولقلارینا قویوب، گولەرک دئمیشدی: «خانیم قیز،
 کیشیلر قولقلارینا سیرغا سالمازلار»

۱- قولقلاماق: ذھنی بوتونلوکلە درگیر ائلەمک. بیر دئییمە گۇرە آی-نین قولقلاریندان توتسان،
 فیکری قولقلاریندا قالیب، اینسانا صدمە وورا بیلمز.

۲- دە ییرم: ادبی دیلدە «دئلم» یازیلما ییدیر. رمانین باشباشیندا دیالوگ یازلمیش یئرلە دە ییرم یازیلیب.

قوشلارداھا قورخمورلار ۹

«ايندى كى ائلهدى اوچونجوسونو دە ئاشيت: نە اولدى او ايدەآللارين؟
ھارا گئتدى او مقدس آرمانلارين؟»

نرگيزين ذهني دەنيزين دالغارلاري تە قرارسيوزدير. سليمانين سۆزلىرى
داينمادان ذهنيده چالخالانير. نظرينە گلير بوندان بئله اونون حيرصلى،
ھيجانلى، شھوت دۆلو سسيندن قورتولاجاغى اولماياجاك.

«خانيم قيز، ديسن بە زامان دايانيب؟ او گونلر قالدى او گونلردە...»
سليمان نيشان بارماغينى تەكۆملە گۆيە سارى توتوب، دانيشير. نرگيزە
ائله گليركى، سليمانين نيشان بارماغى اولماسا آغزيندان چيخان سۆزلر ھاوادا
آوارا قالار.

- «باخ بير منە! بير دفە دە ديرم، منە او گونلردن تەكجە سن قاليبسان،
سن!.. من نە نئچە ايلدى او گونلرى عاغليمدا دۆندارميشام. اوشاخ يانا
آرمانلار... آبتال يانا سۆزلر... خانيم قيز! من بورايا گلندە، پولاد نئجە برکيدى
کيتابينى اوخوياندا، منە گولوردولر. بولوسن نە دييبرديلر؟ دييبرديلر بو آبتال
ھلە دە قاليب او گونلردە. باشيما گلنلردن ھئش خبرين وار؟ بولوسن اوردوگاھ
ياني نمە..؟ بولوسن ايدەآللاريوين پوچا چيخماسى ياني نمە..؟ بيزە وعدە
وئريلن بھشت برزخ ايدى، برزخ!»

«دۆزو ييب دۆزدانى سينديرما، سليمان! ھلە كى ھلەدى او سوفرائين چۆرە
يین ييييرسن. بير دە كى، تە سن دە ييسن، سنن سؤرا مين نفر ماھاجير وار.
باخ گۆر اولارين ھاميسى سنين كيمي دوشونورلر؟ ھاميسى توپوردوخلاريني
ياليرلار؟ اينانجلاريني دانيرلار؟ ھاميسينين بھشتى برزخ اولوب..؟!»
«او بيرلردن منە نە دخلى؟ آنجاك منە وئردىخلرى تاخما ديش منيم
آغزيمين مالى دە ييردى.»

سليمانين بارماغى نرگيزى عصييلشديرير. آز قالير اونون بارماغينى
توتوب، بير يئردە ديش دۆردورسون.

«بونا دييرلر شادديغينا شووہ نليخ ائله ماخ. او بئش قاريش دئديبين
اوردوگاھين قاپيسيني سنين كيميلرين اوزونە آچماسايديلار، ايندى خاوراندا
سوموكلرين دە چوروموشدو.»

«يوخ خانيم قيز! سن دئديين او سوفرانين باشيندا منە ايلان ينديرتديلر اژدها اولدوم. ايندى اؤز داشيمي اؤز قابيرقاما چيرپيرام.»

نرگيزين گؤزو ھلە دە گۆى ايله دنيزى آييران سرحدەدە قاليب. ذھنيندە ياشامى ايکى يە بۇلور. سليمان كۇچوب گئنددن برى ياشاييشى توتقون بولودلارلا بنزەسە دە، كئچيرتديى بو سۇن ايکى گون، دەنيزين تلاطوملو احوالينا بنزەيير. عۇمورونون بير چوخ گونو توتقون كئچسەدە، آنجاق ساكين و تلاطومسوز سۇووشموشدو. آما بو سون ايکى گونون تلاطومو آز قاليب اونو اؤز بۇرولغانينا چکيب، بوغسون. سليماندان اوزاقلاشديقجا ذھنيندە اوز وئرميش فاجيەنن بۇيوكلويونو ياخچى دوشونە بيلير. نە سليمانين داورانیشلارى عاغلينا سيغير، نە دە اونون چپ - چئوير اولدوغونا اينانا بيلير. آوارا - گور فيكىرلىرى ساعات با ساعات، دقيقە بە دقيقە بو بوداقدان او بوداغا قونور. اؤزونو تراژيك بير دونيانين تام اورتاسيندا حيس ائدير.

سليمان آن باشى اونو «خانيم قيز» خيطاب ائدندە، جينى باشينا وورور. ھئچ عاغلينا سيغمازدى كى بير گون سليمانين دانیشيقلارى، داورانیشلارى اونو بو قدر عصيلىشدیرسين. اونا ائلە گلير كى سليمان اؤزو بيلمەدن اونون يالنيز قالدیغى گونلرينە، ذھنيندە قوردوغو رويالارينا اھانت ائدير. اينديسە سليمانين دعوتيني قبول ائديب، اونون گۇروشنە گلديينە پئشماندى. اؤنو عۇمور بۇيو خيال دونياسيندا ساخلامالییدی. خيال دونياسى حقيقتدن اوزاق بير بۇلگەولسا دا آنجاق اينسان بو بۇلگەدە ھر بير ايستەديينە چاتير. اۇرادا عۇمور بۇيو سليمانا عاشيق قالا بيلردى. اينديسە حقيقى بير ياشامدا، سليمانين آغزيندان چيخان سۇزلر اونون غرورونو زدەلەيير. اونون ھر بير كيچيك تۇخونوشو جانيني جادار - جادار ائلەيير. چرخ - فلکين چتينيکلىرينە، اونو يالنيز بوراخديغينا دۇزن نرگيز، اينديسە خیردا بير سۇزە تابلاشانمادان ايچيندە پۇزولور.

گۇرەسن اينسانلارين معنوی دونيالارينين سرحدلىرى ھاراجاندير؟ بو سرحدلر ھاردا سۇنا چاتير؟ کاشكى ايندى عاغليندان كئچنلری، سلقە-

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۱

سھمان ائديب، ذھنين قات باقات آرشيولريندە ساخلايا بيلردى. اۇندا ھانسيسا بىر فيكىرى اۋزلەدىكە، ألىنى آتيب اونو اۋز رەفيندن گۆتورە بيلردى. نەنسى، ايندى ذھنين قارماقارشىق اولدوغونا سيخيلير. جورەبە جورە فيكىرلر عاغليندان گليب كئچير. گۆيلە دەنيزين منظرەسى سئيرانگاھينا سريلىب. كىپرىك چالمادان بئلە، باخير. باخديقجا سرحد خطى گۆزوندىن ايتير. ايكيسى دە بىر - بىرينە ھۇرولور.

«بو دونيانين ايشى بئلەدى... اۋولاماسان اۋولانارسان، خانيم قىز!»

«ايندى من سنین گۆزونده ھانسييام؟ اۋوچو، يوخسا اۋو؟»

«سن منيم نرگيزيمسن. آل توخونماميش، سحریمين شئھلى نرگيزى، خانيم قىز!» دئيىب، نرگيزە ياخينلاشميشدى. كۆلگەسى نرگيزين اوستوندن اوزانيب، ديوارا قالخميشدى.

«بو گئجە سنە سليمان غزللرينى اوخوياجاغام. جوانليغيمدا بو غزللرى باشارميرديم. ايندى آھ دئمەميش آغزيمدان غزل سوزولور.»

نرگيز نئچە شخسىتە مالىك اۋلان بىر سليمانلا قارشى قارشىيا دايانيب. تحقيردن، برزخدن داد تەپن سليمان بىر آن دۇنوب، رمانتيك داورانير. نرگيزسە بيلمير ھانسى سليمانا اينانسين. ذھنيندە ساخلادىغى سليمانى اۋزلەدىكە، ھويوخوب، قاليپ كى اونون داورانيشلارينا نە تپكى گۆسترسين. سليمان اونون گۆزوندىن عئىنكىنى گۆتوروب، بىر باشا ميزيلدانير. ايستى نفسى سسىلە بىرليكدە نرگيزين قولايغينا توخونور:

«تيكانلار آراسيندا زامباق نئجە،

قىزلار آراسيندا سئوگيم ائلەدير.

اۋرمان آغاجلارى آراسيندا آلما آغاجى نئجە،

اورەييمدە سئوگيم ائلەدير.

ذۇوق آليب كۆلگندە دىنجهلندە،

مئيوھن داماغىما دادلى گلەجك، خانيم قىز...!»

نرگيز عئىنكى سليمانين أليدىن آلاراق، قالخىب اوندان آرالى بىر يغرەدە أيلەشىر.

«نە اولدى؟ بولوسن نىچە ايل بو گونون آرزىسىنى چەمىشم؟»

نرگىزسە اوركك بىر حالدا ھوروت- ھوروت اونا باخىر.

«ۋزووھ باخما خانىم قىز! سن بىر شەرستان بوچاغىندا ياشايدىدا، ئودە دىنچەلىب، خىالى عشقىوينن، خىالى آلمانلار يوينان باشىوى قاتاندا، منسە چۇللردە، گونون جىزلاماسىندا، پىترول ايسىندىن بۇغولوردوم. ياتاندا پىترول ايسى، دۇرندا پىترول ايسى، يىرىندە پىترول ايسى، يىندە پىترول ايسى، اىچندە پىترول ايسى، سئوشىندە پىترول ايسى، قادىنلار لاپ بىلە ئلدىن دوشموشو دە پىترول ايسىندىن اوركوب، قۇيوب قاچىردى. بولوسن پىترول ايسى يە ياشاماق يانى نە..؟ مئىرودا، اوتوبوسدا، تاكسىدا، خىاواندا... يانى پىترول بوتون قانىوا ايشلەيىپ..! چوخ گىجەلر شەرىن آشاغى بۇلوموندە وئرانلار، زاغالار، سايمىشام. كاشكى گىدىپ محللى صدرى گىتيرىپ بولارى سوختىدىم اونون گۇزونە، تا گىدىپ منىم اوچون صدر برژنفدىن جايىزە آلاردى. ۋزو دە بىر يوخ، ايكى يوخ، اوووه... او قدر وئران قالمىش ائو واريدى كى!.. ھىش بولوسن بىش- اون روبل دان اۋتور آدامى ايتدى- باتدى ئلەماخ نە راحت بىر ايش ايدى...؟!»

«بولار لىن ھامىسى شانتاژدى، دئدى- قۇدودى. يانى ايناندىقلار يىمىزىن ھامىسى بۇشا چىخىپ؟ او زمان منىم كىمى سادە سمپاتلار لى ايناندىرماغا چالىشاندا دا بىلە دوشونوردون؟ اولمىيە سىاستىن دولانباجلار يىندا مۇللاخ سالىردىن؟ منجە ۋزون دە بولوسن كى بو سۇزلر شانتاژدى!»

«آخى سن نە بولوسن روشوت يانى نمە؟ خستەخانادا روشوت، معللىمە روشوت، حزبە روشوت... سن نە بولوسن حزىبن باشىنداكى صدرىن آنجاق آدى وار! او تىكجە آيلىغىنى آلسىن. ۋزوندىن ھىش بىر ايز- تۇز گۇرە بىلمىزدىن... بولاردان ھىش خبرىن وار؟! بئىنوا، سن ھاردان بولەجكس كى كاغاز اوستەكى ساختا آمارنلار يانى نمە..! سن ھاردان بولئىدىن كى ايناندىقلار يىنلا گۇزون گۇردويون حقىقتىن يىردىن گۇيەجان فاصىلەسى وار..! بولارى بولسە يىدىن، اوندا منىم كىمى قىلاردىن كى باشىوا نە داش سالاسان! ايندى بىيول

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۳

سن، آدى ايت دفترينده ده يازيلماميش بير شھرستانين بوجايندان دوروب گليب منە شانتاژدان دانىشىرسان..؟»

نرگيز اوزون اوزادى گئجەلر سليمانين فيكريله ياتاغيندا تىكباشينا قالىپ، خيالىندا اونون قوينونا سيغىشاندا، هئچ عاغلىنا گلمزدى بو تحقير اندىجى سۆزلر بير گون سليمانين آغزىندا يووا سالا بىلرميش.

«سن نئجە سليمان؟ او زمان سن ايلان يئيىب اينسان دەريسيندن چىخىپ، اژدهاها دۇنوشنده هئچ فيكريوه چاتمىردى كى آدى ايت دفترينده ده يازيلماميش بير شھرستان بوجايندا نرگيز آدى بير قىز سئودىيى اينسانين فيكريله گوندوزلرينى گئجەيه، گئجەلرينى گوندوزه دويونلەيىر..؟ سن هئچ بولوسن خيال قورغوسويلا ياشاماق يانى نه؟ سن هئچ بولوسن ياشامى "سليمان سرطانى" اوغروندا بۇش- بۇشونا سورمىك يانى نه؟ سن هئچ بولوسن تئلفون نومرهوى قارداشيندان آلاندا سورا نەلر چكدى بو بلالى باشيم؟ سن نىم هااا، اژدهاها دۇنموش آدام..! هئچ بولمزدىم اژدهاها دۇنوشن آداملار تىكجە تئلفون آرخاسيندا آغلايا بىلرميشلر! تىكجە تئلفون داليندا يالوارارميشلار..!»

«نرگيز! ائششەيىن بيرى ائششەك، او گون نيىه منە دئمەدين گئتمە؟» نرگيز سە سى سىز- سىمىرسىز باھار بولودو كىمى دولوب- بوشالمىشدى. گۇزونون دامجىلارى تئلفون دەستەيىنە داممىشدى.

«ئششەك! گلمىشديم كى، سن دىيەسن گئتمە! دىيەسن ايندى كى گئديسن، منى دە آپار! ائششەيىن بيرى ائششەك! بولوسن سىن او غرورون منە چوخا باخىپ؟...»

سليمانين دانىشيق طرزى بير بئله ايل آيرىلىقدان سورا هئچ دەيىشمە مىشدى. هله دە تئلفون تئلىندە، «ك» سىنىنى حلقوموندان ائله آمراڭە سىلندىرىردى كى، دئىەسن محبتىنين دامغاسىنى «ك» سىنىنى اوستونە باسىر. سليمانين دىل داغارجىغىندا «ئششەيىن بيرى ائششەك» سۆزو «قاداوى آلىم، باشىوا دولانىم» آنلامىنى سىلندىرىردى. بو سۆز ھمىشە

سليمانين ديلينين اوجوندايدى. شوخلوغو توتاندا، صميمى دانيشاندا بئله، دۇنە- دۇنە تکرار ائلردى بو سۇزو.

ايش يئریندە تصادوف اوزره سليمانين قارداشینی گۇردویو آندان بری، نرگیزین عاغلینا جووه دوشموشدو. اوندان آلدیغی تئلفون نومره سینی گاه میز اوسته قویموشدو، گاه میزین چکمه جه سینه آتمیشدی. گاه ایکى ساعات اوتوروب، گۇزونو نومره یه تیکمیشدی. بیر هفته منطق ایله احساس ذهینده چکیش- برکیش ائتمیشدی. بیر گون اوشاقلیق دۇنمینە تاي بارماق فالى توتدو. گۇزلرینی یوموب، نیشان بارماقلارینی بیر- بیرینە یاخینلاشدیردی. بارماقلارینین اوجو بیر- بیرینە توخونسا، مئساژی گۇندره جک، یوخسا واز کئچه جکدی مئساژدان.

«گۇندهریم، گۇندهریمیم؟... گۇندهریم، گۇندهریمیم؟... گۇندهریم، گۇندهریمیم؟... گۇندهریمیم؟... گۇندهریمیم؟...»

بئش اۇن اییرمی دفة تکرار ائله دی. بیر دفة بئله بارماقلارینین اوجو بیر- بیرینە توخونمادی. اورهی بتردن سیخیلیدی. آبقورا سیخماقدان خوشلانمادی. بونولا بئله ائله آن گلیر کی، نه گۇز اینسانین عاغلیندان فرمان آلیر، نه دیل، نه آل، نه ده آیق. اورک دئدییین اۇرقانین یئری سۇل دۇشون آلتیندا، دنده لرین آرخاسیندا حبس اۇلونوب. نرگیز همیشه اورهی یله عاغلینی دیوار بیر قونشو کیمی حسابلایار. دیب- دیبه، آرالاریندا بیر دیوار. دیوارین اورتاسیندا ایکى طرفه آچیلان بیر پنجره. اونا گۇره سئوگی لاپ بئله عاغیلین اورتاسیندان بۇی آتیب، پنجره دن اوره یینین اورتاسینا اوزانمیشدی. بلکه ده ترسینە، اوره ییندن بۇی آتیب، عاغلیندا جوجرمیشدی. سليمانين سسینی تئلفوندا ائشیدنن بری عاغلی یلا احساسی آراسیندا بۇیوک بیر تارتیشما باشلانمیشدی.

«گۇره سن نئچه ایل، نئچه گون، نئچه ساعات، نئچه دقیقه عۇمرومدن قالیر..؟ بلکه بیر ده سليمانی هئچ گۇره بولمه دیم..! اونون قارداشینی گۇروب تئلفون نومره سینی آلماق بلکه ده تصادوف دئییل، ائله منیم جبریلە یازیلیمیش آلین یازیمدی..!»

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۵

«جبرى آلین يازىسى» سۆزۈنە گۈلمەيى تۈتمۈشۈدۈ. بۇ گۈنەجن عۇمۇر بۇيۇ «جبر» آدلى بىر ياشام فىلسفەسىنە اينانا بىلمەمىشىدى.

«اگر هر كسىن اۆزۈنە مخصوص جبرى آلین يازىسى وارسا، اوندا بس اينسان ندىن اۆزۈنۈ اۆدا- كۆزە وورور؟ بونجا داعوا- دالاش، كوسوب- بارىش، ائنىش- يوققوش نەيە لازىم؟ اگر بئلەدىرسە، چالاشما، نقشە چكەمە، ارادە، زحمت و... نە اوچون؟ نە فايداسى..؟!»

عاغلى ايله احساسى آل- آله وئرمىشىدى. موبايلىندا أسكى اليفبايلا بىر مئساژ يازمىشىدى: «بونجا ايلدىن سونرا ياشا دۆلمۈش نرگىزى تانىيا بىلرسن؟» مئساژى گۆندەرنده يقىنى واريدى كى سليمانا چاتمايلاق. بىر ساعات، ايكى ساعات، اوچ ساعات... گون اورتا يادك دۆزدۈ. جاواب سىز قالمىشىدى مئساژى. موبايلى گۆز چىخارتمىشىدى دئىه سن. اونا تحقيرلە باخىردى. پانتوميم ساياغى آغزىنا گلن اومودسوز سۆزلر دانىشىردى. قفىلدىن بىر فىكىر عاغلىنا چاتدى. مئساژى اينگىلىس اليفباسى يله يازىب، سليمانىن تئلفون نومرەسىنە گۆندەردى. بئش دقيقە سونرا تئلفونۇ زنگ چالدىقدا، آز قالمىشىدى گۆزلرى كله سىنە چىخسىن. آل- آياغى أسمجه تۈتۈب، رنگى بۇزارمىشىدى.

«نرگىز؟ نرگىز؟ نرگىز؟ نرگىز... دانىش!»

دانىشىدى. اۆزۈنۈ سىندىرمادى. أسكى بىر دوست كىمى دانىشىدى. ايشدىن، عايلەدن، عمومى أحوالاتدان و... سليمان آغلادى. سليمان همان قديمكى سليمان ايدى تئلفون دالىندا. گون اورتادان ايكىنچىيەجن دانىشمىشىدىلار. ايكىسىنن ده موبايلى شارژى بۇشالمىشىدى. بىر ساعات سونرا يا دانىشماق قرارى قويموشىدولار. يارىم ساعات چكەمىش سليمان زنگ آچمىشىدى. سرخوش ايدى. دانىشمىشىدىلار، آغلامىشىدىلار، گولموشىدولر. أسكى گونلرى بىر به بىر يادداش لارىندىن ائشيه چكىب، تازالامىشىدىلار...

«گونو صاباح طياره بىلىتى آلیم، دور گل بورا...»

«سليمانا گۆرە هر ايش سو ايچىمدى. يئنىدن سئۈمك ده، طياره بىلىتى آلماق كىمىدى، يئنىدن سئۈشمك، آلدن گئدىن گونلرىن بوشلۇغونۇ دولدورماق، يئنىدن سىندىرماق، يئنىدن...»

دەنیزلە گۇيۇن سرحد خطىنىن رنگى توندلەشىپ. ايندى دەنيزى گۇيدىن آيىرماق اولور. دەنيزين اۇجقاريندا سۇ بولودلار رنگيندەدير. آمما قومسالا ياخين يئرلردە ليللەنيپ، تۇرپاق رنگينە چالير. ساحيلەدك اوزانيپ قيسسالان دالغالارا باخديقجا اۇزونو دالغالارلا اۇزدش سانير.

«ئەلە منيم كيميدير. دالغالار دا منيم تەك ياريمچيليق قاليرلار»، دىل-دوداغى آراسيندا اۇز-اۇزونه دانيشير.

خىزىر كۇشولدايىر. دالغالار داينمادان اۇزلرينى ساحيلە چيرپيرلار. ھەر دالغانين يارىسى قومسالا اوزانيپ، يارىسى ايسە قۇيرۇق كيمي آرخاسيندا قالير. دالى قايداندا يئە دە ياريمچيلقلار بوتۇلەشىپ، آرخادان چيرپيلان دالغالارين آلتيندا قاليرلار. ياريمچيلق نەفس آلماغا بىزەيىر دالغالارين ساحيلە چيرپىنتىسى. تەنگىيە-تەنگىيە باشدان نەفس آلماغا باشلايرلار. دەنيز قوشلارى سودان بىر آز ھوندور اوچوشسالار دا، سويون اوزرىندە قاچان كيمي نەظرە گليرلر. دەنيز گەنىش بىر مەيدان، قوشلار، دۇيوشە گەند قۇشون.

«اورك-دېركەن، آجى-آغريدان دىيسن... بولوسن نەچە ايل بو گونون آرزىيسن چەمىشەم..؟ ايندى بىر بئە ايلدن سورا مەنە آخلاخ درسى وئرىسن؟ دىرى... م سەننن آخلاغيوا...»

سليمەننن آرىق و دوشوك چيىنلرى، ساللاق قوللارى، عضلەسىز بودلارى، بودلارينن اورتاسيندا شەپك كيمي سالخاق اۇرقانلارى او قدر رحمةئەلى گۇرونوردو كى، بونجا ايل خيالىندا اونا سيغىندىغىنى دوشونندە، اۇزوندن دە، سليمەندەن دا اورەيى بولانيردى. اگر سليمەن بىر نەچە ئانيە آرتىق چىلپاقجاسينا اۇتاقدا وار-گل ائەسەيدى، ايللرچە اونون اوچون ايچىندە داشىديغى شۇگى، اورك بولانتي يا دۇنوب، اونا بىلەدەيىى مەبتى، بيت وورموش دەن-دۇش كيمي اونون چىلپاق جانينا قوسا بىلردى. آمما نەسە اونا «گەت آيىن-باشىوا بىر شى گەت» دۇمەك بئە، ايچىندەن گەلمىردى. ايسە مەردى سليمەننن گۇزو اۇنوندە آغلاسىن، كىچىلسىن. سليمەننن اهانەتلى سۇزلرى اصليندە اونو يوخ، بلكە سليمەننن اۇزونو آچادير. اوستەلىك، نرگىزىن

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۷

جانينا قۇرخو سالىر. اونو نرگيزين گۇزوندىن سالىر. نرگيز اونون چىلپاق جانينى گۇرمەسەن دئيه، ميز اوستوندهكى درگينى وراقلاماغا باشلادى.

«منه أخلاخ اۇيۇنو اۇيۇنا خانيم قىز! سەن بولمۇسەن دۇنيا ھانسى دابان اوستە فىرلانير؟ سەن ياشادىغىن يىرە ماھوارە، اينترنەت گلىب چاتمىيىب ھلە..؟»

سلىمانىن سۇزلىرىنە اۇيۇب، اونون دىعوتىنى قىبول ائلەمكەدە، بارا قويموشدۇ. اوتاغىن اورتاسىندا دئىيەنە - دئىيەنە وار - گل ائدىب ايتە دۇنموش حىيوان، داھا اۇ تاندىغى آدم دئىيىلدى. ايچكى اوزوندىن عادى حالىنى ايتىرمىش سلىمان بو آن حۇرمەت بئلە بىلىمىر ندىر. سلىمانا باخدىقدا، ندىسە «آيۇنىس» نە ھاردان گلىب عاغلىنا گىرىر. آيۇنىس دىوار بىر قونشولارىدى. ايللر اۇنچە آيۇنىس دىن قورخان كىمى، ايندى دە سلىماندان قورخور. قونشولارى ھەر گىجە ائوۋە كىفلى گلىب، آروادى گوللۇنو دۇيۇب، ائۇدىن ائششىيە سالاردى. گوللۇ دە نە ائتدىيىنى بىلىردى. ھىچ واخە نردىوانى دامدان ائندىرمىزدى. بىر آز كۈچەدە دايانىپ، ائلە كى آرى يۇخويا گىتتى، يان - يۇرە دەكى قونشولارىن بىرىنىن قاپىسىنى دۇيۇب، دئىردى: «دىيەسەن يۇنىس كۇپدى، قۇيۇن گلىم سىزىن دامنان ائوۋە ائنىم.»

آيۇنىس سلىمان دا تانىردى. مدرسە يولۇندا اونون باشىنا گلىدىيى ايشە واخىلە دۇيۇنجا گولموشدۇلر. بىر گىجە آيۇنىس زىر كىفلى ائوۋە يئتىشىدىكە ھەر گىجەكى كىمى گوللۇنون اوستونە جومور. گوللۇ ايسە قورخوسۇندان قاچىپ اوتاغىن بىر بوجاغىندا اوچ پاىالى پالتارآسمانىن دالىسىنا سىغىناندا، پالتارآسما يىرە دوشور. آيۇنىس گوللۇنو دۇيۇمسەيدى اورەيى سۇيۇمازدى. بو دىفە گوللۇنون اوستونە جومدوقدا، گوللۇ جىسارتلەنىپ، اونو ايتەلەيىر. اويسا يىرە يىخىلىپ باشى پالتارآسمانىن اوچ پاياسى آراسىندا گىر ائلەيىپ، ائلەجە قالىر. گوللۇ ايسە ھى - ھاراي سالىپ، قونشولارى چاغىرىر كى: «گلىن يۇنىس اۇلدو...» ھىچ عاغلىنا سىغمازدى كى بىر گون وورغون اولدوغو سلىمان آيۇنىس كىمى داورانماقلا، ايندىكى تەك اونو قورخورتسون. يۇمشاق - يۇمشاق دئىير: «سلىمان، ايندى لاپ بىزىم قىدىم قونشوموز آ يۇنىسە بىزىسەن. گىت، صاباخ عاغلىن باشىوا گلىندە، گلرسەن دانىشارىق»

سليمان ھويو خوب، بير آز اونا باخير. بللى دى كى آيونيس ده بير چوخ شئى لر كيمى ياديندان چيخيب. گئنه اوتاقددا وار- گل ائتمه يه باشلايير. بيردن اوجادان باغيرير. سسى بۇرولدويور. آدام سسينه بنزه مير. ھانسيسا بير حئيوانين نريلتيسى دير ائله بيل.

«خانيم قيز! منيم عاغيرم باشيمدادى. ديسن به چوخ ماتاحسان..؟ چوخ عاغيرلى سان..؟ ھئش كيم سن جان بولمور؟»

سونرا كئچيب موبل اوستونده ايله شيب، جيييندن بير دسته اسكناس چيخارديب، نرگيزه سارى توللايير.

«گۇرورسن؟ بونون سايه سينده ساريشيني، اُسمرى، قره سى، آغى...»
آز قالير نرگيزين باغرى چاتلاسين. گۇردوكلرينه ھئچ اينانا بيلمير. دىلى توتولوب، بير كلمه بئله دانيشماغا اينجارى يوخدور. قاپيني آچيب، آلينين اشاره سى يله سليمانا «چيخ، گئت»، دئير.

«خانيم قيز! سن ھارداسان؟ فيكرين ھانسى ايلده دوئوب، قاليب؟ ايندى دونيانين دابانى پاراينان سئكس اوستونده فيرلانيير.»

چانتاسى چيىنىنە آغىرلىق ائىدىر. تىپىمەدن قومسالدا دايانىپ دەنيزە باخىر. دالغالار ھەر چىرپىنىشىدا قومسالىن بىر پارچاسىنى شوملادىر. قوملار دەنيزە قارىشىر. دەنيزسە اۋزويلە داشىدىغى زەنقلەلرى^۱، زىبىللىرى ساحىلە بوراخىر. دەنيزلە ساحىلىن آلىش - وئرىشى اونونلا سلىمانىن سئوگى پايلاشماسى كىمدىر. نىرگىز شوملادىغى ايناملارنى، لاخلادىغى سئوگىسىنى دوشونور. اۋزوندن اۋنچە قومسالا ياتمىش كۈلگەسىنە باخىر. اينسان آدىلى بىر وارلىق ھاردان ھارا گلىب چاتا بىلرمىش دئىيە، دوشونور:

«سلىمانىن اينسانى طىنتى ھاردان ھارايىمىش! زىروەدن باشلامىش ائىشىن اُن آلقاق يئرىنەن؟! گۈرەسن اينسانلارنى ھامىسى بئىلەدىلەر؟ من اۋزوم نىچە..؟ اگر او زامان سلىمانا قوشولوب اۋلكەدن كۈچوب گىتسەيدىم، من دە ايندى سلىمانا تاي اولموشدوم؟ منىم اينسانى طىنتىم ھاردان ھارادى؟ گۈرەسن ايندى سلىمان منە گۈرە نىچە قضاوت ائلىر؟»

چمدانى گۈتۈروب، زەنقلەلرى آياقلايا - آياقلايا دەنيزە ياخىنلاشدى. باشماقلارى قومسالىن يوشاقلىغىنا باتىپ، زەنقلەلەر آياقلارنىن آلتىندا

۱ - زەنقلە: بالىق قولاغى.

خیرچیلدادی. خیرچیلتی سسی خوشونا گلدی. چمدانی یئرہ قویوب، چینیندہ کی چانتانین زیپینی آچدی. کیملیک کارتینی، پول کیفینی، خیردا بڑک جعبہ سینی و بیر نچہ قیویر- زیوری یۇخلادی. اوتوبوس بیلیتینی چیخاردی، باخدی. بیلیتی بورگہلہ ییب، یئرہ آتدی. بوزوشموش بیلیت چمدانین بۇیرونده، قوملاردان دوزہلینمیش بیر ائوجیکین اوستونہ دوشدو. ائوجیکی گۇرنده دوداغی قاچدی. بینانین قوم دیوارلارینی زہنقلہ لرلہ گول شکلیندہ بزہ میشدیلر. بللی یدی قادینسل بیر سلیقہ یلہ بزہنمیشدی قومدان تیکلمیش دیوارلار. پنجرہلری پردہ سیز ایدی. گیریش قاپیسینین یئرینہ بیر جوت آغاچ قیرینتییسی تاخیلمیشدی. نرگیز بئلنچی بیر ائوجیک تیکمکلہ یاد ایدی. بیر آن فیکرینہ گلدی کی، اگر سلیمانلا اونون اۇرتاق بیر ائوی اولسایدی، یقین کی مؤحکملییی قومسالدا تیکلمیش ہمین ائوجیکین مؤحکملیییندہ اولارمیش. خیردا بیر تۇخونوشلا ییخیلا بیلرمیش.

چمدانی آییب، صندل کیمی اوستونده ایلشدی. اوتوبوسدا بئلہ، گۇزونو قیرپمامیشدی. بڑک جعبہ سیندن قاپاغی داش قاشلی، گیردہ بیر آینا چیخارتدی. هر بیر دورومدا آینایا باخماق عادتی ایدی. ساچینی دارایاندا، ألینہ کرم یاخاندا، گولندہ، سئوینندہ، حتی غم- غصہ یہ یئنیلیب آغلایاندا، سونرا آینایا زیللہ نیب، ایچیندہ کی أحوالاتین تأثیرینی چۇھرہ سیندہ اختارماق اونون دہیشمز عادت لریندن ایدی. قاپاغی آچمادان آینانین اوستونہ دوزولموش رنگ بہ رنگ داش قاشلار باخدی. فیروزہ یلہ زومرود رنگیندہ کی نارین داشلار یاقوت داشینی چئورہلہ میشدیلر. داشلارین ألتیندا بئشلیک چیچکلر، چیچکلرین ألتیندا گئنه دہ رنگ بہ رنگ داش قاشلار. آینانی اۇز یاشیدیندا بیر خانیمین دوکانیندان ألمیشدی. خانیم «أل ایشیدی»، دئمیشدی. «قیمتی یوخاری اولسا دا آپار، دہیری وار آدم گۇزل آینادا اۇزونہ باخسین». سونرا آرتیرمیشدی: «أللہ آدمین پیشییین دہ گۇزل ائلہ سین، هاندا قالسین آیناسینی...»

قوشلارداھا قورخمورلار ۲۱

ضامینی سیخارکن ایکی تایلی آینانین آچیلما تیققیلتیسی دەنیزین سسینده ایتیپ باتدی. آینانین قاباریق^۱ تاییندا اؤزونه باخدی. ناغیلارین آلابانیسی^۲ آینایا گیرمیشدی. قان چاناقلی گۆزلری یله اونا باخیردی. بو گونه جن عاغیلنا گلمه میشدی آلابانی دا عئینک تاختین.

دونیا دان دؤیموش بیر حالی وار. آینانی چئویریب، هامار تایینا باخدی. اؤزوندن سونرا باشی اوستونده کی توتقون بولدولار دا آینانین چرچیوه سینه گیرمیشدیلر. قومدان تیکیلیمیش ائوجیکین قاپیسینا تاخیلمیش آغاج قیرینتیلاری آشاغیدان آینانین قاباریق تایینا یوکلنمیشدی. اؤز-اؤزونه میز یلدادی:

«اؤلومه گئدن آینایا باخماز...»

بو سؤزو هاردا اوخوموشدو، یادینا گلیردی. بلکه ده لاپ ائله بو دقیقه ذهیننه گلیمیشدی. آینایلا اینسانین اورتاسیندا هاوا عنصرلریندن آرتیق هئچ نه یوحدور. آینا اینسانین هئچ کیمسه یه دئییه بیلمه دیی سؤزو اونون اوزونه چکر. آینا اونودولموش آنیلاری، هم ده اینسانین اؤزونو اؤزونه خاطیرلادار. آیاغینی سوستالدار. اونا گۆره ده اؤلومه گئدن آینایا باخماز.

قارماقاریشیق فیکیرلر بۇرولغان کیمی بئینینده فیزلانیر. آینانی چئویریب، گئنه قاباریق تایینا باخیر. شیشمیش دوداقلاریندا نارین بیر تیتیره ییش، گۆزلرینده ایسه نم گۆرونور.

«کاش کی اورک ده دیش کیمی اولایدی.»

بیر آن اوره یینی چوروموش دیش کیمی کلبتین له چکیب، گۆرونمز بیر یئره، هانسیسا بیر دام اوسته، بلکه ده تانیما دیغی بیر کوچه یه تۇلازلاماغی گلدی. اوره یینی چکیب آتسا، عاغلی قونشوسوز قالیب، محبت دؤلو بیر باخیشدان، قفیل بیر تۇخونوشدان ساری چاپالایان اورکدن یاخاسی قورتولاردی. عاغلی یلا اوره ییین اورتاسیندا کی پنجره بیر عؤمورلوک باغلی قالاردی.

۱- قاباریق: شیشمیش، اوزه ری هامار اولمایان. قاباریق آینا: قارین وئرمیش آینا. [فارسجا: آئینه ی محدب].

۲- آلابانی: آل اروادی [خوی دئییمینده].

دام اوسته ديش بۇيداكى بير اورهك ذهنيندن كئچير. قارقالار اورهيى دۇورله ييب، بير جوت پيشيك دودكئشئين داليندان قارقالارى گودورلر. قارقالاردان بيرى اورهيىنى لئش پارچاسى كيمي ديمدييىنه آلييب اۇچور. آمما اورك آغير اۇلدوغوندان سارى قارقانين ديمدييىندن سوروشوب، تورپاقلى بير كوچه نين دۇشمه سينه دوشور. اورك تورپاغا بولاشير. يولدان كئچن آداملارين بيريسينين آياغينا تۇخونوب، ديغيرلانيير. اوآدامين آدى سليماندى. اطرافيندا نه دام وار نه ده تورپاقلى بير كوچه. گۇز ايشله ديكجه دهنيزله اوزون اوزادى بير ساحيل وار، بير ده اونون عنايين دوشونجه لرى. ديل سيز- آغيز سيز آداملار كيمي آينا يلا دردلشمه يى گلير. «گۇره سن اينسانلارين اورك ايزلرى ده بارماقلارينين ايزى كيميدى؟ هر بيرى او بيريسيندن فرقلى..؟! گۇره سن هر اينسانين اورهيىنده تكلجه بير ايز وار، يوخسا..؟»

آينا سوسوب. نه آيناداكى تمكين سيز باخيشلارينا باخا بيلير، نه ده آلايانى نين قان چاناغينا دۇنموش گۇزلرينه دۇزه بيلير. هميشه كى ساكين، آغ- قاراسى يئرلى- يئرلنده اولان گۇزلرينى اۇزله يير. آينانين قاپاغينى قاپاتدى. تيققيلتى سسى قالخدى. آينانى آل چانتاسينين ايچينه آتيب، چانتانى چمدانين اوستونه بوراخدى. چيركه سوو چانتا، زه نقله لر رنگينده دير. قۇللاريني قۇلتوغونا باسيب، چيىن لرينى يوخارى چكدى. دهريندن نفس آلدى. نابلد بير قۇخو دۇيدو. پالتارينى ايلله دى. سليمانين بدنننن ترينه بولاشميش عطير قوخوسو هله ده پالتاريندا قاليب، عود كيمي قۇخويور. ديل- دوداغى آلتدا ميزيلداندى: «پيستيج لنميشم!» پيسديك^۱، يارالارين ايچينده لاپ بئله شيرين قۇخويان يارادير. عود قوخوسو كيمي. اونا گۇره ده عفونتلى ناخوشلارين اوتاقلاريندا عود يانديرارلار. آتاسى اۇلوم آياغيندا اولاندا اوتاغيندا عود يانديرميشديلار. اۇزونو تانيانندان برى عود توسوسونون قوخوسونان زهله سى گئتميشدى. هميشه عود

۱- پيسديك يا پيستيك: [فارسجا: جذام، خوره].

قوشلارداھا قورخمورلار ۲۳

قوخوسونو دۇياندا اۇلوملە باغلى ھر نە وارسا فيکرىنە جالانار. خاطيرەلر، کيتابلاردا اوخوموش يا اغيزلاردان ائشيتديکلىرى سۇزلر...

عيسا پئيغمبرى دە عود آغاجيندان دوزەلینمیش خاچا چکيب، باشينا تيکان تاجى قۇيمودولار. تۇتاليم کى عيسانين بويوردوغونا گۆره اوزونون بير تايينا سيللى دەينده او بيرى تايينى چئوپره نين بيريسى دئييلدى. آما ايندى ياشاملا اۇلوم دوشونجه سى آراسيندا ايکى هاوالى قاليب. عاغيل قوشو ياشامدان اۇلومه، اۇلومدن ياشاما قۇنور. نە قدر چاليشيرسا اۇلومو دوشونمه سين، آتجاق اۇلوم فيکرى زور بلاينان ذهنيته گيريب، بير ثانيه اولسون بئله، عاغليندان چيخمير.

«بو آبتالجا فيکيرلر هاردان گليب عاغليما گيرير؟ سۇزلرين، کلمه لرین نە گوناھى وار کى آختاريب اونلارين ايچيندن زه هر - زوققوملولارين سئچيم..؟!» بيرباشا دهنيزه گيرمه يى گلير. بيرآدديم آتمادان قاييديب، عئنيکينى، بارماغينداکى اوزويو، قۇل ساعاتينى آچيب، چانتاسينين ايچينه قويدو. سونرا شالوارينين آياقلارينى ديزينه جن چيرمالاييب، باشماقلارينى چيخارتدى. بير ده اوزاقلارا باخدى. عئنيک سيز هر يئر دومانلى گۇرونور. عئنيکى چانتادان چيخارديب، گۇزونه تاخدى. اوزاقلار آيدينلاشدى. بير آن اونا ائله گلدى کى، عئنيک ده سليمانين قوخوسونا بولاشيب.

«گۆره سن سودا بوغولسام هانسى باليغين يئمى اولارام؟ کۆپک باليغين، يوخسا بير سورو آدينى بيلمه ديييم باليقلار قاريشقا کيمى جانىما داراشيب، هر بيرى بير پارچاسينى قوپارداجاقلار؟ گۆره سن کۆپک باليغين بوخجو کيمى ديشلرى جانىمى يئنجنده قانيم سويا قاريشار؟ بدنيم آغرييار؟ اينسان بوغولوب اۇلندن سونرا آغرى حيس اتمز کى، يوووو... کيم نە بيلير؟ کيم اۇلندن سونرا قاييديب کى، بونلارى بيزه دئسين؟! بلکه اۇلندن سونرا، اينسانين بئش حيسى ده يئرلى يئرینده قالير!»

دهنيزين تکينده اۇرقانلارى يئنجيلميش آدامين شکیلى عاغليندان کئچير. آکواريوم داليسيندا دايانميش حالى وار. اوزونون تیکه - پارچا اولدوغونا تاماشا ائليير. باليقلار اونون اۇرقانلارينا گۆره بير - بيرلريله ساواشيرلار. قۇللارى

يلا آياقلار قۇلدور باليقلارين پايى اولور. هرەسى بىر قول - قىچىنى پردى كىمى دىشىنە آليىب، بارماقلارنى چىينە يىرلر. دۇشلىرى..؟ گۇرەسن ھانسى بالىق گلىب دۇشونو أمەجك؟ بس دۇل ائوى؟.. بلكە دە بىر سورو بالىق تئز- تئز باش اوزالدىب، گىرىب چىخاقلار اونون باكىرە قالمىش دۇل ائوينە. نە باليقلارين آلىنىنا گوناه يازىلاچاق، نە دە اينسانلار اونو يا باليقلار داش- قالاچاق ائدەجكلر. باشى ھانسى بالىغىن قىسمتى اولاجاق؟ بلكە دە باشى نىن كاساسىنى بىر بوخجو بالىغى دلىب- دئشىب، بئىنىنى يئىئەجك.

اۋزونو تراژىك بىر صحنە نىن آن فاجىئەلى سئكانسىندا چىس ائدىر. اۋز ھالىنا، پارچالانمىش اۇرقانلارنا آغلاماغى گلىر. بوتۇلوليونو پارچالانمىش ھالىندان داھا چوخ سئوير. بىر سوال عاغلىنا چاتىر: «گۇرەسن ھىچ خىزدە كۇپك بالىغى تاپىلار يا يوخ..؟»

سۇيون سۇيوقلۇغونا جانى گىزىلدەدى. گىزىلتي ائلىكتىرىك دالغالارىدى دئىئەسن، دەنىزىن دىبىنىدەكى قوملاردان جريان تاپىب، آياقلارىندان كئچىب، جانىنا، باشىنا قالخدى. توكلىرىنىن آلتى گىزىلدەدى. جانىنىن تىترە يىشىندىن چىينلرىنى يىغىب، يوخارى چكىدى. دەرىسى بىز- بىز اولدو. خىزىن او باشىنداكى توتقون بولودلار گۇز گۇرەسى دەنىزە قارىشىشىدى. دە نىزلە گۇي آراسىنداكى سرحىد قارالتى يا چالىردى. سرحىددىن قوپموش بىر لۇتگە سويون اوزندە يىرغالانىردى. اوزاقدان ائلە كىچىك گۇرونوردو كى، اوشاقلارين اۇيونجاق لۇتگەلىرى نرگىزىن يادىنا دوشىدو. كاغىزدان دوزە لىنىمىش حۇۋۇس ايچىنە بوراخىلان لۇتگەلر.

بىر ايكى آددىم ايرەلىلەدى. ھوندور بىردالغا اونا دۇغرو گلدىكە اوزونە چىرىپىلماسىن دئىئە، آرخاسىنى دالغايا طرف چئويرەرك، گۇزو دەنىزدىن بىر آز آزالى، قومسالدا، سىنىق، چوروموش لۇتگەنىن ايچىندە اۇتورموش ياشلى بىر خانىما ساتاشدى. خانىم دىزلىرىنى قوجاقلایىب، ساحىل بۇيۇندا اوزاقلار باخان بىر ھئىكلە بنزەيىردى. نرگىز بىر خانىما، بىر دە اونون باخىشى تۇشۇندا، يولون اوزونونا باخدى. جانلى بىر يارادىق بئلە گۇزە گۇرونوردو.

«بو لۇتگە بىردىن- بىرە ھاردان تاپىلدى؟ بورا گلندە نىيە او خانىمى
گۇرمەدەيم؟»

لۇتگەدن اوز چئوردى. ياشايش اونون اوچون توتولموش بىر دامار،
يانمىش بىر قاندا، حاصىلى تالانمىش بىر زەمى، اۇد وورولموش بىر تاخىل
انبارى، تنگىمىش بىر نفس اولسا دا، آنجاق ايندى اوندان آل اوزە بىلمىر.
عئىنكىنى گۇزوندن چىخاردىب، گۇزونو يومدو. دەنيزىن سويوندان بىر نئچە
اۋوچ گۇتوروب اوزنە چىرپدى. گۇزو آجىشىدى. عئىنكى سويون ايچىندە
تمىزلەيىپ، گۇزۈنە تاخدى. عئىنكىن شوشەلرى آيدىنلاشماق عوضىنە بىر آز
دا كاسلاشدى. ايسلاق آلينى بۇيۇن- بۇغازىنا، قولاغىنىن دىيىنە چكىدى.
آليني ايلەدى. دەنيزىن سويو گۇزونو آجىشىدىرسا دا، آنجاق آلې عود قوخوسو
دئىيل، بالىق قوخويوردو.

نىلفرسە يئرېندىن تىرىنمەدن، لۇتگەدە اوتوروب اونو سوزور. عادىتى اوزرە
اوجا سسلە فېكىرلشدى:

«قۇر خاخدى. بللىدى كى ايكى ھاواليدى. بىر ايكى آددىم گئتمەمىش
قئىيدەجخ»

دەنيزدن اوز دۇندەرىب، اوزون اوزادى ھامار ساحىلە باخدى. ساحىل
ساكىندىر. نە گلن وار، نە گئىدن. دەنيزىن ايچىندە، اوجقاردا، ايكى بالىقچى
«پەرە» سىرلر. اوزاقلاردا بىر لۇتگە سويون اوزوندە دايانمىش.
«آيە دوغوردان جانىنىن قىدىندە اولسا، بىر آلالە بىندەسى يوخدى ھا
اونو قورتارسىن...»

نرگىزسە عئىنك آلېندە دەنيزىن ايچىندە، ساحىلە ياخىن بىر يئردە
دايانىپ، تىرىنمەدن داش كىمى دوشوب قالمىش لۇتگە ايچىندەكى خانىمدان
گۇزونو يايىندىرا بىلمىر بئلە. خانىم اوزاقلارا زىللەنىيدى، دئەسن جانسىز بىر
ھئىكلدى، ھانسى صنعتچى آلر اونو يۇنوب.
«بلكە كۇردى..!»

نرگىز چىرقىدىنن اوجويلا عئىنكىنىن شوشەلرىنى سىلىپ، گۇزۈنە
تاخدى. شوشەلرىن اوستوندە ھلە دە سو لگەسى وار. مانتوسونون آتەيى،

دیزیئەجن چیرمالانمیش شالواری دا ایسلاقدی. ایسلانمیش پالتارلاری آغیرلیق ائتسە دە، آنجاق سو ذەنینی دورولدور. سویون بو آن مەختیر یوخسا مسکین اولدوغونو بیلیمیر. سو ایچیندە دایاندىقجا ھۆۈشەنەسى آزالیر. یاشادیغی ایستریئسلی آنیلار آستا آستا ذەنیندن سیلینیر. قۇش قۇۋان کیمی سویون ایچیندە دایانماغی گلیر. بلکە قوشلار اونو پالتارینین رنگینە گۆرە آغاچا بنزەدیب، گلیب قۇل - بوداغینا قۇندولار. قۇللارینی ایکی طرفە آچیب، گۆبە باخیر. کۆچری قوشلار دەنیزین آیریلماز وارلیقلاریدیر. فصیل دە ییشدیکجە قوشلار قاباقکی مکانلاریندان اوچوب گئدیب، دیگر تکراری بیر مکاندا یۇۋا قورورلار. گئە فصیل دۇندوکدە، گئری دۇنمک غریزەسى اونلاری مبدأ مکانا ساری اوچوردور.

«یۇۋا ایستەمەدیخ، کاش بیرى گلیب قۇلوما، باشیما قۇناردی»، اورە ییندە دئیر. کۆچریلر یادینا دوشوب، گئە دە اورەیی سیخیلیر. آمما اینسان کۆچری قوشلار بنزەمز. اینسان غریزە اوزوندن دئییل، عاگیل و شوعور اوزوندن کۆچوب گئدیر. فرقلی دوشونجەسیندن، خطرلی یاشاییشدان ساری و... گاهدانسا عۇمور بۇیو مبدأ مکانا گئری دۇنمک حسرتینی اۇزویله تورپاق آلتینا آپاریر. قوشلاری، ایدئولوژی و سیاست آدلی قۇنولارلا تانیش اولمادیقلاری اوچون دونیانین آن خوشبخت وارلیقلاری سانماق اولار بلکە! یئییب، ایچیب، یاتیب، یومورتلایب، کۆچمکدن آرتیق آیری بیر ایشلری یوخدور. قوشلار یاشامینین حسرتینی چکن نرگیز، اۇزونو قوش کیمی تصوور ائلەدییینە رەغم، گئە دە اینسان اولماغی قوش اولماقدان اوستون توتور.

باشیندان اۇتوشن ایللر سورەسیندە یورد- یوواسیندان کۆچوب گئدنلرە ھمیشە حسرت و آرزویلا یاناشمیشدی. اونون دوشوندویونە گۆرە ماھاجیرتین بیر اوجو اۇزگورلوک، او بیرى اوجو ایسە راحتجا یاشام سورمک ایدی. ھر ندن اۇنملی بو ایدی کی، آغیر دوروملاردا دوغما یوردونو بوراخیب گئتمک، اۇلومدن قورتولماق آنلامیندایدی. نئجە اۇلا بیلر کی اۇلوم و آغیر وضعیتەکی یاشامی، بو ایکی فرقلی وضعیتى بیر محک داشیلا اۇلچەسن؟! اۇلومون تەجە بیر محک داشی وار. او داشین آغیرلیغی اینسانی یئر آلتینانچا چکیب

قوشلارداھا قورخمورلار ۲۷

آپارا بیلر. آما آغیر دۇرۇمون محک داشی بیر اۇلچو گۇتورمز. گاهدان آغیر، گاهدانسا یونگول اۇلا بیلر. بوتون ماھاجیرلرین یاشامینی سیناماق اوچون سلیمان یارارلی بیر محک داشی اۇلا بیلمزدی. نرگیز بونا اینانا بیلیمیر کی بوتون ماھاجیرلرین اینانجلاری سلیمان تک پوچا چیخیب، داغیلیمیش اولسون. «اۇلاماسان، اۇلانارسان». سلیمانین یاشامیندا بو اونون وار- یوخ محک داشی اولموشدو. نرگیز یاشاییشدا بئله بیر قاید-ا قانونا اینانا بیلیمیر. دونیادا چوخلاری وار کی، نه اۇوچو اۇلوبلار، نه ده اۇو..!

قوشلار گۇی اوزوندە رقص صحنەسی قۇروبلا. ساییس- حسابسیز گۇرونورلر. سیرالارینی پۇزمادان بیر- بیرینین دالیسیندا اۇیناییرلار. سیرا بیردن- بیرە ایککی، سونرا ایککی دن دۇردە بۇلونور. رقص صحنەسی ده ییشیلیر. قوشلار دۇرد صفدە نظم- نظاملی طیارەلرە کیمی گۇی اوزوندە مانۇر وئرمە یە باشلاپیرلار. قۇللاری هله ده ایککی یۇنە آچیق قالیمیش نرگیز، نیسگیل دۇلو بیر حالدا اولارین اوچوشونا زیللەنیب. ذهنینە بیر سوال قونور: «گۇرە سن کۇچری قوشلار دا انتحار ائدرلر؟»

نهنگلرین، دولغینلرین انتحارینی دفەلرجه تیوی ده گۇروب، آما قوشلار نئجه..؟ نرگیز برق سیملرینین اوستوندە اوتورموش سئرچەلرین، حتی قارقالارین دا هۇووشنەسینی چکەنین بیرسی دیر. نهنگلرین، دولغینلرین و دیگر حئیوانلارین قوشلارلا فرقی اولمالیدی. برق سیملرینین اوستونە قونموش سئرچەلرە، قارقالار، گۇیرچینلر تازا آباق توتموش دجل اوشاقلار کیمی دیلر. شیلتاقلیق اوزرە آغاجلارین بوداقلارینی بوراخیب، تهلوکەلی برق سیملرینین اوستونە قونورلار. بو گونەجن، هئچ واخت عاغلینا گلەمەمیشدی اۇزوندن سوروشسون: «بلکە قوشلار دا اینتچار ائتمک اوچون، برق سیملرینین اوستونە قونورلار..؟!»

قوشلار قوش قۇوان نرگیزی سایمادان قاتار- قاتار دەنیزین اوستوندە، گۇیون اوزوندە اوچوشورلار. قوزئیدن گونئیە، گونئیدن باتییا، باتیدان دوغویا.. نرگیز سلیمانین سۇزلرینی ائشیدندن بری قوشلارین کۇچمک لرینە گۇرە ده فیکری دەییشیلیب. اونا ائله گلیر کی قوشلار غریزە اوزوندن مبدأدن بیر

مقصدە كۆچسەلەر دە، مقصدەدە اۆزلىرىنە يووا قورسالار بئلە، گئنه دە اۆزلىرىنى آوارا- سرگردان حيسى اندىرلر.

نرگيز قوشلارى بوراخير. سويون ايچيندە دۆلانباج گئتمەيى گليز. فيرلانيير... فيرلانيير... آياقلارى دەنيزين تكيىدەكى قوملار بائير. باش گيجلنمەسى توتوب، دايانيير. سويون ايچيندە سرەلنمەيى گليز. بيردن گۆزۈ ساحيلە ساتاشير. آز قالير تعجۇبدن بويونوز چيخارتسين. لۇتگەدەكى خانيم دا اونا تاي لۇتگەنين ايچيندە قوش قۇوان كيمي آياق اوستە دايانيب، قوللاريني ساغ- سۇلا اوزادارق اونا باخير. نرگيز دە نيلفرە تاي اوجا سسلە فيكىرلەشير:

«آآ... نە ياخچى! بس كۆر دەيىرميش!»

پالتارلاريندان سو سوزە- سوزە دەنيزدن چيخيب قومسالا گليز. چمدانين اوستوندە ايلشيب، آياقلاريني آلتيىا ياپيشان قوملارى تميزلەيىب، باشماقلاريني گئيير. ايسلاق شالوارينيىن چيرمالانميش آياقلاريني آچير. دە نيزين قوملارى شالوارينيىن قاتلارينا ياپيشيب. لۇتگەدەكى خانيم هله دە قوش قووان تەك دايانيب، ماگنئت كيمي نرگيزى اۆزۈنە سارى چكىر. نرگيز لۇتگەيە دوغرو گئدەرك زەنقلەر باشماقلارى آلتيىدا خيرچيلدايير. آياقلارى هله دە ياشدى. يئريدىكجە باشماق ايچيندە لاققىلدايير. زەنقلەلرين خيرچىلتيسينا خوشلانيير. دەنيز اونون سيخىنتىلاريني سونگر^۱ كيمي اۆزۈنە چكىب. لاپ اوشاقلينغى توتوب. بو حاليندان خوشلانيير. يونگولجە آددىملاريني سايا- سايا لۇتگەيە ياخىنلاشير.

«يىر، ايكى، اوچ... بئش... يئددى... اون... اون اوچ... اون سىككىز، اييرمى...»

نيلفر يام ياشيل، گيردە، نملى گۆزلريلە هله دە قوش قووان كيمي دايانيب. سلام وئرمەدن دانىشماغا باشلايير. دانىشا- دانىشا ايكى طرفە آچىلميش قۇللاريني ترپەدير، دئيه سن اينديجەنە قانادلانيب، اوچاجاق.

۱- süngör سونگر: سۇيو آسانلىقلا جانينا چكن، خيردا دئشيكلى اتلاستىك رۇزين مادە. [فارسجا: اسفنج]

قوشلارداھا قورخمورلار ۲۹

«سن منى ھوسلندىردىن قىزىم! گۇروسن، ھلە دە اوچماخدان دۇيمورام. بولموسن منى ھاردان ھارا آپاردىن! اوشاخلىغىمدا قۇللاريمى قاناد كىمى آچىپ، اوتاغىن اورتاسىندا فيرلناردىم، فيرلان ھا فيرلان... فيرلان ھا فيرلان... ائلە كى باشىم گىجلىدى، اۇتوراردىم. گىجللنمەيىمدن خوشوم گلردى. اوتوراندا دىيردىم بە اوچورام. ايندى فيرلانمايش فيشارىم قالخىر. اوتوردوغوم يىردە باشىم گىجەلىر. گونلرىن بير گونو ھوسلەنىپ، كىچىپ آينا قاباغىندا دوردوم. اۇزومە دىدىم «گل بير دە دولانباچ دولاناخ». آيناداكى دا مننن برابر، قوللاريمىزى آچىپ فيرلاندىخ... فيرلاندىخ... فيرلاندىخ... سونوندا، باشىمىز گىجلىدى. سورا يىرە سرەلندىخ. گىجللنمكدن خوشوموز گلدى. آيناداكى بولمورم نىجە اولدو، آما من قوشلار ساياغى اوچماغى ياددان چىخارتمىشىدىم... ايندى دە سنى گۇروب، ھوسلندىم اوچماق اداسى چىخاردىم.»

نرگىز، خانىمىن شىرىن صۇحبىتىندىن، صىمى دانىشىق لىنىندىن خوشلانىر. آغزىنى دولدورو دىسىن كى: «من قوش دىيىل، قوشقووان اولموشدوم»، آما تىبىتىمدىن علاوہ دۇداقلارى آيرى بير سۇزە آچىلمىر. خانىم، قوشقووان ساياغى قوللارىنى آشاغى سالىب، نرگىزىن سو دامجىلايان مانتوسونون اۆتكلىرىنە، ياش شالوارىنا، قوما بىلشمىش زەنقلە رىنگىندە باشماقلارىنا باخىپ، دوداغى قاچىر.

«جوانلىخ آيرى بير شىدى. آدام بير زامان گۇزون آچىپ، گۇرور جوانلىخدان ھىچ بير اىز-توز قالمىيىپ»

خانىمىن دۇلماجا، لاجىوردە چالان دوداغىنىن بوجاغىنداكى بير جوت قرىنە زىنخدان، نرگىزىن اوزونە گولور.

«كلە-كۆتور اولموشام. آما، گىنە دە بو دونيادان آل اوزەممىرم»، نىلفىر دىدى. باشىلا لۇتگەنىن اىچىندەكى آغاچ كۆتويە اىشارەتلىپ، نرگىزدىن اىستەدى كى اىلشسىن. نرگىز آياغىن لۇتگەيە قۇيمايش اۇيسا سۇزونون آردىنى توتدو: «آل اوزمىخ جىسارت دىيىل. دايانىپ، بىش عابباسى يا دەيمىز بو دونيادا ياشاماق جىسارت اىستر.»

نرگیز كئچىپ كۆتۈك اوستونده ايلشديكدە نيلفرين سۆزونە دۇنوخور. ھىچ اۋزو دە بيلمير كى ياشامدان آل اوزمك اوچون دەنيزين ايچينە كئچميشدى، يوخسا جسارتينى سيناماق اوچون. آنجاق دەنيزين ايچيندە ھۇووشنەلريندن يونگوللەشىپ، ذەنى دورولوب، ساحيلە دۇنموشدو. ياش پالتارلارى جانينى گيزيلدەدير. قۇللارينى قۇلتوقلارينين آلتينا قويوب، چيىنلرينى يوخارى چكىر. نيلفر كاموادران تۇخونموش كۇتونو چينيندن گۇتوروب، نرگيزين چينينە سالىر. نيلفرين نفسى تنگيىر. سينە سى خيس- خيس خيسلدايىر. دەریندن نفس دەریر. اۋسگورور. چانتاسيندان بير اسپرئى چىخارديپ، آغزينين ايچينە فيسيلدادير. اسپرئى چانتاسينا قايتاريپ، بير چاخماق، بير پاكات سيگار چىخارديپ نرگيزە سارى توتور. دوداغى قاچير. نرگيز ايسە يوخ دئيىپ باشينى ترپەدير. نيلفر سيگارينى موشتويون باشينا تاختىپ، آليشديرير. توستوسونو سينەسينە چكىر. اوشاقلارين سود اميزمەسى نرگيزين يادينا دوشور. پئشمانجا آلىنى نيلفرين آليندەكى پاكاتا سارى اوزالدير. چاخماق چىققيلدايىر. نرگيز عۇمروندهكى بيرينجى سيگارى آليشديرىپ، ناشى سيگار چكنلر كيمى توستوسونو ھاوايا بوراخير. اۋسگورور. ھر ايكيسى دە دينمز- سۇيلەمز دەنيزلە گۇيو بير- بيرينە تيكيشيدىر سرحد خطە گۇز تيكيرلر. توستو بارماقلارينين آراسيندان يوخارى بورولوب، ھاوايا قاريشاراق يۇخا چىخير...

«ياندیغیندان دیسن»، نیلفر دئدی.

«علم‌الاشیا دا اولدی کیتاب؟ ایسته‌سم آگاما دییه‌رم، گۆیده آلا»
 «بە او گون کیم ایدی یالواریردی گل کیتابلاریمیزی ده‌ییشخ؟ پیشییین
 آغزی آتە چاتماز، دییر پیف- پیف... وئرمەلی اولسایدین سنە دە وئردیلر داا...»
 «یازیخ، هامی گۆردو کی گولوستانی منە جایزه وئرنده سن نئجه
 پاخیللیغیننان ساری بۆوه کیمی سارالدین! اوشاقلارین هامیسی بولوردولر
 سنین ساوادین گولوستان اوخوماغا چاتماز»

نیلفر کیتابینی گۆتورب، سرونالین بۇیروندن قالخیب، دالی نیمکتده
 ایلشدی. ألینی بونونا چکیب، سرونالین یاندی- قیندی وئریب، دئدی:
 «ایت هورر، کروان کئچر... هله یاناجاخسان!»

سرونالین یئریندن قالخیب نیلفرین اوستونه جومدو. قیزلارین ایکیسی
 نیلفر اوتوران نیمکته ساری قاچدیلا. آخیرینجی نیمکتده اوتوران حافیظه،
 دوداغین بوزوب، یانینداکی قیزا دئدی:

«بو سارالمیشلار گئنه ده قۇدوردولار. آخی آدم دا کیتابا گۆره باش یوللار...؟!»
 سرونالین نیلفری بوراخیب، حافیظه‌یه ساری دؤندو:

«سن نه دیسن بالا؟ سارالمیش اؤزونسن. سن کی هله بولموسن
«ب» نن «ت» یی نه جور یازارلار، باری دیلیوی قوی دینمز یثریوه، سسیوی
کس! گت اؤزوو دار دربدرلر دینمیشدیر بالا...»

حافیظه سرونالین اوستونه جوماندا، قیزلار گوج- بیلاهینان اونو یثرینه
اوتورتدولار. دالاشان قیزلارین گؤزوندن هیجان داشیردی. نئچه واخت اولاردی
بئله بیر داعوانی گؤزله ییردیله. بازرس امتحاندان سونرا نیلفرین بیرینجی
شاگیرد اولدوغونا گؤره اونا علم‌الاشیا کیتابی، سرونالایسه ایکینجی شاگیرد
اولدوغونا گؤره گولوستان کیتابی وئرندن بری، اوشاقلار هر گون سرونالایله
نیلفرین دئییشمه‌لرینه شاهیدایدیلر. نیلفر سایماز جاسینا کیتابینی آجیب،
دئدی: «هه... قۇخدوخ، بیره شیللاخ آتیب دهوه‌نین گؤزونو چیخارتدی.»
سرونال یئئیدن نیلفرین اوستونه جومدو.

«بیره سنین او جورم‌جورتو تۇرشامیش باجیندی بالا... بیله‌سینی اییرمی
یاشیندا، او دا سحر گولون گوجونه نم هانسی یازیغا باسدیلار...»
نیلفر چینلرینی یوخاری آتیب، دئدی: «سحر گول دییردی هله سنین
باجیوی هئچ آلان دا اولمادی! آدام پاخیلیغینان هر سؤز دییر.»
سرونال ساواشداکی فاتح سردارلار کیمی کئچیب معلیمین صندلی
اوسته چیخیب، نیلفرین مدرسه یونیفورمونا ایشاره ائدیپ، دئدی:
«فاستونی پارچاسینا، دانتل یاخاسینا دهیی کی، هامی بولور دا سئید مالیدی.»
سرونالین سؤزلرینه قیزلارین هامیسی بیردن گولوشدولر. نیلفر کیریدی،
فلج اولدو. دونیانین آجی- آغریسی، کینه- کدورتی بیردن بیره اوره‌ینه
آغنادی. درس اوخوماقدا قیزلارین هامیسندن باش ایدی. ایندیهه سرونالین
تحقیرلی سؤزلری اونو چپ- چئویر ائله‌میشدی. ایچینده نیفرت دویغوسو ائله
گوجلندی کی، او آن سرونالای توتوب، دیشلریله دیدیک- دیدیک، دۇغراق-
دۇغراق ائدیپ، تیکه پارچالارینی ایت- پیشییین قاباغینا آتا بیلردی. اما اؤزونو
آله آلیب، دئدی:

«زه‌زه‌مه^۱. شاییرد اوللیغیمین جایزه‌سیدی. خانیم مودور اؤزو دئدی.»

۱- زه‌زه‌مهک: سارساقلاماق [خوی دئییمی]. فارسجا: یاوه گفتن، ژاژ خائیدن/ زه‌زه‌ج: سارساق.

قوشلارداھا قورخمورلار ۳۳

«زەۋزح اۋزونسن، سارالمیش باجیندى، تون بە تون دوشموش آناندی»
نیلفر آنا سۋزونو سرونازین آغزیندان ائشیتجک، دئیەسن نیشادیر
قۇیدولار. سرونازین اوستونە جوموب، اونو معلیمین صندلی اوستوندن
چکیب، یئره ییخدی. ایت- پیشیک کیمی بیر- بیرلرینین جانینا دوشدولر.
داعاوانی گۇروب هیجانلانمیش قیزلار اونلاری بیر- بیریندن آییرا بیلیمیدیلر.
نیلفرلە سروناز بیر- بیرلرینین اوزونو جیرماقلایب، کۇبالاییردیلار،
هۇروکلرینی یۇلوردولار. قیزلارین نچەسى اۇزلرینی قیراغا چکیب،
پیچیلداشیدیلا:

«معلیمی گۇرندە ویررا ویر ویریلدیر. قۇی ایندی گۇرسون کی اۋزونو
گۇزە سۇخماغین آخیری نچە اولار..!»

«سنە دئسەلر یونیفورمون سئید مالیدی، نیلگردن بتر قاپارسان آدمی.»

«ئەلە بیل خوروزدولار دۇیوشورلر»

قیزلارین بیرى کیلاسین دۇشەمەسیندن نیلفرین روپوشوندان
قیریلیمیش آغ دویمەلری گۇتوررکن دئدی:

«یازیخ! شانسی یوخدی. سئید مالی دا اولسا نوبار ئەلەمەمیش دویمەلری

قیریلدی.»

معلیم کیلاسا گیرجک، بیر آن قیزلارین داعوا- دالاشینا دۇنوخوب،
قالدی. سونرا کئچیب میزینین اوستونو یومرولوغویلا نچە دفە تاپدالادی.
سس بیردن- بیرە خپ یاتدی. ئەلە بیل قورباغا گۇلونه داش آتیدیلا. دیهەسن
نچە ثانیه قاباق نە داعوا وار ایدی، نە دە نیلفرلە سروناز آغیزلارینا گلن
یامان- یووزو بیر- بیرلرینە سۇیلەییردیلر. معلیم قیزلارین اوستونە چیغیردی:

«خوروز دۇیوشدورمورلر کی، کئچین اۇتورون یئریزدە.»

سرونازین یۇلونموش تۇکلرینی نیلفرین آلیندە گۇر جک «نیلوفر سید خوی!»
هئچ اوتانمیسان کوچه آروادلاری کیمی توح یۇلورسان؟ کیلاسین شاگیرد اۇلی
بئله داعوا- دالاش ائلییندە، دا او بیرلرە نە دئمخ اولار، هن..؟»، دئدی.

نیلفر اۇلسەیدی دە قیزلارین یانیندا آغلامازدی. قەھر باسمیش سسیلە

دئدی: «خانیم، سروناز دیییر منیم یونیفورموم سئید مالیدی»

«قَلط ائليز سنن. گلين گئچين دووار ديبينده دورون... ايکيز ده»
 سروناز اوزگون بير حالدا دئدى: «خانيم والسلاھ بولمه دىخ. دا دئمە ريخ».
 نيلفر گۇزآلتى سرونازا باخيپ اورەيىندە دئدى: «ھلە قلط دارتيب ھئچ،
 اوتانمير بير دە بير سيزيلدير.»

معلليم غضبلى حالدا بارماغى يلا ديوارى گۇستردى. قيزلارين ھاميسى
 ديوار ديبيندە ناققيشلى دورماغين دادىنى بيليرديلر. سروناز آياغيندان
 چيخمىش قۇندارالارنى دۇشمەنين اوزرىندن گۇتورب، آخساي- آخساي
 معلليم گۇسترن يئره گئتدى. ديوار ديبيندە قۇندارالارنى آياغينا گئيدى.
 آخسايان آياغىنى يوخارى قالديريپ، ديوارلا اوز بە اوز داياندى. نيلفرسە
 جينقىرى چيخمادان، يئره دوشموش ھئىواسىنى نيمكتين آلتىندان
 گۇرتوردو. يونيفورمونون قىراغى يلا ھئىوانين تورپاغىنى سيليب، جيبينه
 قويدو. سونرا يونيفورمونون تورپاغىنى سيلە- سيلە، عىنادجيل خوروز كيمي
 باشىنى يوخارى توتوب، ديوارا سارى گئتدى. آللى يەلە بير آياغىنى يوخارى
 قالخيزدى. نيلفر ائلە ساكىنلىكلە آل آياغىنى يوخارى قالديردى كى، دئەسن
 جزالانما دئيىل، ھر زامان گۇردويو عادى بير ايش گۇرور.

معلليم نيلفرين غرورلو حرکاتينا دوداغى قاچدى. اۋزونو آلە آليب،
 يئرىندە ايلشدى. سرونازلا نيلفر معللیمين آرخاسيندا قالدیلار.

«آچين كىتابلاريزى. بويون ملا نصرالدين درسىنى اوخوياجيىق»،
 معلليم دئدى. قيزلارين گۇزو درس كىتابى يئرينە نيلفرلە سرونازدا
 قالمىشدى. سروناز خيسين خيسين آغلايىردى. نيلفر اورەيىندە دئدى:

«اوتانمير ھلە زيريلدير دا. ائلە اوردا توتوب كىلكەلرين يۇلوب آلينه وئرمەلى
 يديم. حق حسابىنى گرک اوۋجونا قويادىم. دىنمە دىخجە اوزو آچيلير.»

دونن درس باشا چاتاندىن سونرا معلليم دئمىشدى: «نيلوفر سىدخويى!
 ائويە گئتمەمىش گلەسن دفترە. خانيم مودورون سنن ايشى وار.» نيلفر
 نارين گوللو آغ چادراسىنى باشىنا اۋرتوب، مودور اوتاغينا گئتمىشدى. مودور
 اونو گۇرجك صندل اوستونده دويونلنمىش بير آغ بوخچانى اونا وئرمىشدى:

قوشلارداھا قورخمورلار ۳۵

«نیلوفر! قیزیم صاباحدان مدرسه یه چادرالی گلمه. گلنده بو روپوشو گئی. بولورم سنین آنان آلاھین رحمتینه گئدی، سنه یونیفورم تیکن یوخدی. من سنین ائله آنان یئریندهیم. سن مدرسه میزین شاگرد اولیسن، بو یونیفورمو من سنه جایزه وئیریم.»

«خانیم، آغام قویماز من چادراسیز مدرسه یه گلیم. دییر سن سید قیزیسان، اولاد پئیغمبره یاراشماز باش آچیخ ائشییه چیخسین. آغام دییر اولاد پئیغمبرین توکو گؤروشسه او دونیادا ایلانار توحلرینن آسلانار.»
«دئنن صاباح سحر آسید عبدالله گل سین مدرسه یه، من اونو راضی ائلم. دا گؤرمویوم ها چادرالی گلەسن.»

نیلوفر بوچچانی کیفینه باسمیشدی. سروناز یولو باشا باش، اؤزونو اؤدا- کۆزه وورموشدو بلکه دفتره چاغیرماغین ندهنینی نیلفرین دلیندن چکسین. آما نیلفر گؤروب- گؤتورن بیر قیز اولسایدی دا آغزی بوس بوتون ایدی. آتاسی همیشه دئمیشدی:

«بو قیزین آغزیندان آلمان قیفیلی آسیلار»

ائوه یتیشجک صاندیخانایا تپیلیل، کیتابلارینی گولاب، سیرکه، آبقورا، مورابا دوزولموش رفلرین آشاغی مرتبه سینه تۇلازلائیپ، تلم تله سیک مودور وئرن بوچچانی آچمیشدی. قفیلدن گلیب اونو گؤرمه سینلر دئی، قاپینین ایکی تایینین دئشیندن تنه یینی سوزوب، سونرا یونیفورمو گئیمیشدی. آغ دویمه لرینی دویمه له ییب، آلینی دانتئل آغ یاخالغینا چکمیشدی. آغ آپباغ دانتئل یاخالغی بونونا توتوب، ایله میشدی. تاپ تازا قوماش اییسی وئیردی. یاخالغینی اوزونه سورتوموشدو. آلرینی جیلرینه قویوب اؤز دؤوره سینه فیرلانمیشدی. صاندیخانا داریسقال ایدی. اوردا فیرلانماق چتین اولوردو. گؤیلو ایسته ییردی گئدیپ تنه بی ده قوللارینی آچیپ، دولانباچ گئتسین. فیرلانسین، فیرلانسین، فیرلانسین، سونرا باشی گیجلله نیب یئرله سرلانسین، گؤزلرینی یوموب قوشلار کیمی اوچسون. آما نسه باجیسی گلیب ایشین اوستونه چیخماقدان چکینیردی. باجی سینین خبری اولسایدی، همان دقیقه

آتاسىنىن اۇجونا قوياردى. ايندى مدرسەنىن آيرى قىزلارينا بنزەيىردى. صاباحدان چىت، گوللو دۇنويلا كىلاسدا اوتورمايلاق. نىلفر چوخ واختلار يوخوسوندا گۇرردى معللىم اولوب، آما مدرسەنىن قاپىسىناجان چادرايلا گئدىر. آياغىنى قاپىدان ايچرى قويلاق قىزلار باشىنا تۇكولور: «خانىم، چادرازى وئرىن بىز بوڭخ»

آياقدان يوخاريا اۇزونه باخمىشىدى. ايندىيەجن ھىچ بئله دوروشوقلو پالتارى اولمامىشىدى. اوستەلىك، گونو- گوندن بۇيويىن نارىشلارى دا بو پالتاردا گۇزە گلمىردى. باجىسى خبرچىلىك ائتمەسەيدى حىطدە خوووضون دومدورو سويوندا اۇزونه باخاردى. سونرا خوووضون ايچىنە نارىن بىرداش آتىب، سويون ايچىندەكى والايلاان اۇزونه، بدننىن باشىندان گىرىپ، آياغىندان چىخان قىرمىزى بالىقلار باخىپ، كئىف چكردى. آما قورخموشدو. آستاجا تەبىيە كئچىپ، پنجرەدن حىطى گودركن، آينانىن اۇرتويون چكىپ، يئره آتمىشىدى. آينانى گۇتوروب، تلمتلەسىك ياخالىغىنا باخمىشىدى. آينادا گۇرون باشقا بىر نىلفر ايدى. آينادان باخان نىلفرە گولموشدو. اۇرتويو گئنه آينانىن اوستونە سالىپ، طاقچايا قويوموشدو. يئنىدن صاندىخانايا دورتولندە ھلە دە دوداغىندا گولوش وارايدى.

سحر چاغى اوست اوستە قالانمىش يورقان دۇشەيىن آراسىندان بوچچانى گۇتورندە خزللنمىش توتون يارپاغىنىن اوغونتولارى كىلىمىن اوستونە تۇكولموشدو. توتون ايىسىندىن زەلەسى گئتسەيدى دە توتون يارپاغى مور دوشمنىيدى. يونىفورمونو ھۇولەسك چىت دونونون اوستوندن آينىنە تاخمىشىدى. يونىفورم توتون يارپاغى قوخويوردو. توتون يارپاغىنىن اوغونتولارىنى يىغىپ بوخچانىن آراسىنا تۇكوب، بوخچانى بورگەلەيىپ، گئنه يورقان دۇشەيىن آراسىنا سوخموشدو. دانتئل ياخالىغىنى ايلەمىشىدى. ياخالىغى داھا تازا قوماش دئىيل، توتون قوخويوردو. اورەيىندە شوكر ائله مىشىدى كى قوخو بۇيا كىمى دئىيل، گۇرونمز. چادراسىنى باشىنا سالىپ، بوخاغىنىن آلتىندا آلىلە كىپ كىپ ساخلامىشىدى. بونولا بئله باجىسى

شوبهھەلى - شوبهھەلى اونا باخىب دئىمىشىدى: «نە وار گئەنە اۇغرو پىشىخ كىمى سوزولوسن؟»

باجىسىنىن سۇزونو ائىشىتمەمىش كىمى، مېطباخا سارى قاقمىشىدى. دۇندرمەن^۱ آلتىندان بىر ھىئا گۇتوروب چادراسى يلا سىلىب، يونىفورمونون جىيىنە تېمىشىدى. كوچە قاپىسىنا سارى گئەندە خوۋوۋون قىراغىندا دايانمىشىدى. چادراسىنى كېنك قانادلار تىك آچىب، سويون ايچىندە اۋزونە باخمىشىدى. قىرمىزى بالىقلار قار كىمى آغ-آپاغ دانتىل ياخالىغىنىن اوستوندە پرک چاليردىلار. يۇردن نارىن بىر داش گۇتوروب، خوۋوۋون ايچىنە آتىب، والايلانان اۋزونو خوۋوۋون ايچىندە باشىنا بوراخىب، قاپىيا سارى قاجاندا گۇرموشدو باجىسى اونو پنجرەدن گودور.

مدرسەنىن اوزون درىندىنە يىتتىشچك چانتاسىنى سرونازا وئرىپ چادراسىنى بوكموشدو. سروناز اونون يونىفورمونو گۇرندە غافىلگىر اولوب، آز قالمىشىدى گۇزلىرى تېسەسىنە چىخىسىن. حالدان حالا دۇنموشدو. سرونازىن احوالاتىنىن دەيىشمەسى نىلفرىن گۇزوندىن قاقمامىشىدى. سروناز اۋز يانىندا يونىفورمونو نىلفرىن يونىفورمويلا توتوشدورموشدو. دويمەلرىنى بۇيىنىدا دويمەلنىمىش نايلون ياخالىغىنى نىلفرىن دانتىل ياخالىغى يلا توتوشدوراندا پۇرتموشدو. تازا باشا دوشموشدو كى دونن نىلفر چانتاسىنا سوخدوغو بوخچادا نە وار ايمىش. نىلفرە باخدىقجا دانتىل ياخاسى تىكان اولوب سرونازىن گۇزونە باتمىشىدى. ھەر دفعە گۇزو نىلفرىن ياخاسىنا ساتاشاندا علم الاشيا كىتابى گلىب تىكىلىردى گۇزونون اۋنونە. ايچىندە غرىيە بىر حىس، ياغىش دەيمىش تورپاق آلتىنداكى قوردلار كىمى قايناشمىشىدى. دۇنوب دالىيا باخىب، خافاخفان چىغىرمىشىدى:

«باخ اۋرا... سىدحمزە داداشيويىنان آغان گلير!»

بىر آن نىلفرىن رنگى بۇزارمىشىدى. ائەلە بىل قفيلدن باشىنا بىر دولچا بۇزلو سو تۇكموشدولر. قۇرخو اورەيىندىن قوپوب قىرىلمىشىدى. آياقلارى

۱- دۇندرمە: حىيىردن توخونموش بۇيوك سىد. يىخچال اولمايان زامانلار يىمىكلىرى سىرىن ساخلاماق اوچون دۇندرمەنىن آلتىندا ساخلامىشلار.

سوستالمیشدی. تلمتلەسیک چادراسینی چانتاسیندان چیخارداندا، سروناز گولوشەرك، آخسایا- آخسایا مدرسه یه ساری قاچمیشدی. نیلفر اوندایا بیلیمیشدی کی سرونازین فئلینه اویوب.

نیلفرین گۆزو دیواردا قولاغی ایسه معلیمدهدی. معلیم هر دؤنه تازا درسی وئرنده، نیلفردن یا دا سرونازدان ایستردی درسین اوزونو اوخوسون. ایندیهه اونلارین ایکیسی ده دیوار دییینده تنبئه اولدوقلاری اوچون حافیظه دن ایسته میشدی درسین اوزونو اوخوسون. حافیظه زیققیلدیا زیققیلدیا اوخوماغا باشلاییر.

«مالانصرالدین ۴۴ ایل... ایل... ایل... ایل...»

معلیم اوجادان سسله نیر: «دیقت ائله، ملا نصرالدین ۴۴ ایل...»

«ادبی فع... فع...»

گئنه معلیمین سسی اوجالیر: «۴۴ ایل... ادبی فعالیتینده تزاریت و کاپیتالیتلر ایله...»، سونرا اوزونو قیزلارا توتوب، سوروشور:

«کیم دییه بولر تزاریتلر کاپیتالیتلر یانی نمه؟»

نیلفرله سرونازین اوزلری دیوارا ساری همیشه کی کیمی بیردن سسلندیلر: «خانیم بیز دییاخ یانی نمه؟»

قیزلارین هامیسی پیققیلدا ییب، گولوشدولر. خانیم معلیم قالدی کی بو ایکی دجل عین حالدا چئویک شاگیردلرینه نه دئسین!:

ایستر- ایسته مز دیلینه گلدی:

«سیز سسیزی کسین. بویون ایکیزین ده کیلاسدا دانیشماغا حققیز یوخدی. هر وخت آنلادیز کی مدرسه ده باش یولمازلار، اوندایا ایجازه زوار درسه جواب وئره سیز.»

نیلفرجه خانیم معلیم دونیانین آن مئهران معلیمی یدی. آما اونون «سسیزی کسین» سؤزونو ائشیدن کیمی دوداغینی بوزوب، قهرلندی. سرونازین آغیز- بورنونون سویونو بیر- بیرینه قاریشمیش گۆرچک آلینی آشاغی سالیب، آناسیندان یادیگار قالمیش بوجاغی بنؤشه گولو تیکیلیمیش

قوشلارداھا قورخمورلار ۳۹

دسمالینی سرونزا ساری اوزالتدی. سرونزا ایسه هئچ نه دئمه دن دسمالی آلدی. نیلفرین یونیفورمونون دویمه لری قیریلیمیشدی. چؤهرایی چیت دؤنو اونون آلتیندان گؤرونوردو. آلینی یاخاسینا چکدی. دانتئل یاخاسی جیریلمامیشدی. یئرینده یدی. بورنونو یاواشجا یاخاسینا سورتوب، ایله دی. هله ده یاخاسیندان توتون اییسی گلیردی. قیزلارین بیرسی کیلا سین دیبیندن سسلندی: «خانیم، ایکیسی ده آلرین سالیبلار آشاغی...»

نرگیز ھلە دە ھويوخ قالىپ، گۈزلىرىنى نىلغرىن آغزىنا زىللەمىشىدى. نىلغرىن
ايسە ائلە شىرىن- شىرىن دانىشىردى كى، نرگيز اۋزونو اونون كىلاسىنداكى
شاگىردلردن بىرى سانيب، اوز وئرن حادىئەلرىن ھامىسى بىر بە بىر گۈزۈنون
اۋنوندىن كئچمىشىدى.

نىلغرىن اوزنو دەنيزە دۇغرو توتدو. اوفوقدە ايكي اۋن بئش ياشلى دجل قىز
دەنيزلە گۈيون سرحد خطىنە آرخالانىپ، دايانمىشىدىلار. بونجا ايلدىن سونرا
گئنه دە مدرسەنى اۋزلەدى. حافىظەنى گۈرمك گۈيلوندىن كئچدى. سرونازىن
قىچلارى آلتىندا گۈل دورموش ايشەمك خطى دەنيزە سارى يول
آچمىشىدى. نىلغرىن اۋزو دە بىر ايكي دامجى تونوكەسىنە قاچىرتمىشىدى.
قىچلارىن برک برک بىر- بىرىنە سىخىردى كى سرونازا تاى آياقلارىنىن آلتى
گۈل باغلاماسىن. بىر گۈز قىرپىمىندا سروناز، معللىم، حافىظە و... كىلاس
قىزلارىنىن ھامىسى سويىا باتدىلار. گۈز گۈرەسى ھەر يئرى سو آلمىشىدى.
لوتگەنىن ايچىندە آيلشمىش ايكي خانىم گۈزلىرىنى سويىا زىللەمىشىدىلر.
نىلغرىن دەرىندىن نفس آلدى. نفسى يارىمچىلىق قالمىش دالغالارا بنزە
يىردى. گئنه اسپرئىي چانتاسىندىن چىخاردىب، آغزىنا فېسىلداتدى...

قوشلارداھا قورخمورلار ۴۱

«سروناز منیم اوشاخلیق یولداشیم ایدی. ایکیمیز ده بئش ایل بیرگه مدرسه یه گئتمیشدیک. بیر- بیریمیزین پاخیللیغین ائله میشدیک. کوسموشدوخ، باریشمیشدیک. او داعوادان سورا آغام دئدی: بیر ده آیاغوی مدرسه یه قویسان، قیچیوی سیندیررام. سئید قیزی هارا، اؤروس یونفورموهارا؟..»

نیلفرین باخیشینداکی نیسگیل نرگیزین گؤزوندن قاچمیر. نرگیزه گؤره اینسانلارین نیسگیللی آرخاسیندا اؤزل سیرلار یاتیب. نیلفرین نیسگیلینی دویاراق، اونون یاشیل گؤزلرینه باخماقدان چکینیر. گؤره سن باخسا نیلفرین سیرینی اوخویا بیلجک...؟! باشینی آشاغی سالییر. زه نقله قاریشیمی یلا قوم لؤتگه نین دیبینه بیر بؤلومو اؤزنه چیخیب. نرگیزه ائله گلیر کی قومسال زورنان دئشیکدن ایچری سوخولوب، لؤتگه نین ایچینه اؤزنه بیر بؤلگه آیریپ. نیلفرین شکردن شیرین دانیشیغی سبب اولموشدو نرگیز بیر آن اولموش اولسا دا سلیمانی عاغلیندان چیخارتسین. کیم بیلیر...؟ بلکه ده اؤزو بیلمه دن ذهنی اؤزونو ائشیتمه مزلییه وورموشدو کی سلیمانین سسینی ائشیتمه سین...»

آغام دئدی: «اؤزوم ائوده سنه گولستان درسی وئرهرم، قرآن اؤرگه دهرم. ایکی گون سورا مودور قاپیمیزا گلیب، آغاما یالواردی. آغام مودورو قاپیدان قووددی. دئدی هله یادیمنان چیخمییپ اؤروس سالداتلاری باشیمیزا نه اویونلار آشدیلار. آغام هاردان بیلردی کی مدرسه نین قاپیسی اوزومه باغلانان گونون صاباحیسی، نریمان فیرقه نین قاپیسی اوزومه آچاجاق.»

نرگیز فیرقه آدینی ائشیتجک دیک- دیک نیلفره باخدی.

نریمان، مختار و خان آغا کروانسا قاپیسینین قباغیندا دایانیپ، دانیشیردییلار. اونلار ایللر اؤزونو اوچلوکلرین قۇرویوب، روزگارین ائیش یوققوشونا، توتدوغو یوللارینا، فرقلى دوشونجه لرینه باخمایاراق بو گونه جن یولداشلیقلارینی حفظ ائتمیشدیله. هردن بیر اولموشدو آرالاریندا جیدى تارتیشمالار اوز وئرسین. آنجاق همیشه دالدادا بیر- بیرلرینین تعصوبونو چکمیشدیله. مختار، آتاسی کروانسانانی تک اُللی ایداره ائتمه سین دئییه، خان آغایلا نریمان کیمی معاریف ایداره سینه داخیل اولمامیشدی. ایندیه اوچ یولداش هر گون یا کروانسادا، یا دا خان قفه سینده گۇرورشوردوله.

نریمانین قولاغی خان آغایلا مختارین دانیشیقلا ریندا اولسا دا گۇزو قالمیشدی کروانسانانین تاختا قاپیسینی بزیه ن گول میخلاردا. هله ده سحر چاغی باشینا گلدییی حادیه نین تأثیرینده نشئه لی یدی. هئچ یوخودا دا گۇره بیلمزدی بو راحتلیقدا وورولدوغو قیزا راست گل سین.

سحر تئزدن دوستو سید حمزه نین قاپیسینی دؤیوب، اونون سفارش وئردییی حلقه - رزه ایله میسمارلار اَلینده، قاپینی بزیه ن گول میخلار بیر داهایا گۇزونه تاخیلیمیشدی. تاختا قاپینین هر ایکی تاییندا میس رنگینه چالار گول میخلار تۇوه ریه یینین اطرافیندا کی گونش شعلاری کیمی پاریلدا ییردیله.

يئنى يئتمە چاغلاریندان برى ھانسیسا قاپینین دۇینجلریلە گولمىخلاری دىققىتىنى چكرمىش. آتاسى شھرىن بىرىنجى اوستا دمىرچىسىدى. آتاسىنىن الى آلتىندان چىخدىغى گولمىخلارلا قاپى دۇینجلرىنىن تايى يوخ ایدی. نرىمانا گۇرە اوستا صنعتكارىن ایشى آیرى صنعتكارلاردان سئچىلمەلى یدی. نرىمان آتاسىنى گوج بىللاھىنان راضى ائلمەیشدى آلىندىن چىخان ایشلرىن اوستوندە اۇز آدىنى دا حكت ائلمەسین. اگر قاپىنىن تاختاسى آغاچىن اسیل اولدوغونو گۇستىرسە، گولمىخلار دا بو اسیللىیین بزەبى كىمى اونو تكمىللەدىرلر.

گئجه دۇینجىنىن آلت اوزوندە بىر جوت اینجهلىكلە قازىلمىش قرینه آى- اولدوز گۇرونوردو. دۇینجى قووزايىب، دىققتلە باخدى كى گۇرسون «نادىر» آدى قازىلىب، يوخسا قاباقلارلا تاي صنعتكارىن آد- سانىندان خبر يوخدى! ققىلدن قاپىنىن ماراسى اىچرىدن چكىلدى. قاپى آچىلجاق نرىمان آز قالدى قاپىنى اچان قىزىن اوستونە يىخىلسىن. قىزى گۇرچك آل- آياغىنى ایتىردى. رنگ- روفو بوزاردى، قىزاردى. اینانمىردى ایشى بئله راست گلسىن. بو قىزى گۇرمك اوچون گون اورتا چاغلارى ھر هاردا اولسايدى اۇزونو کروانسارایا چاتدىرىب، اونون يولونو گۇزلردى. نئچه آى اولوردو كى مدرسه قىزلارىنىن اىچىندە يالنىز بو قىز گۇزونو توتموشدو. قىزى گۇرچك ائله كىرىخمىشدى كى، سلام وئرمك دە يادىندان چىخمىشدى. غىرارادى باشىنى قاشىمىشدى. ھۇروكلرى يايلىغى آلتىندان گۇبەيىنەجن اوزانمىش قىز، نرىمانى گۇرونجه قاپىنى قاپاتمىشدى. بىر آز سونرا قاپىنىن يارىسىنى آچىب، ائشىيە بۇيلانمىشدى. نرىمانىن دىلى دولاشىق دوشموشدو. سىدحمزە يىن ایشىم وار، دئمك عوضىنە «بويون مدرسه يە گئتمىيىبسىز؟»، دئمىشدى. قىز ايسە آرخايىن آما حزين سسلە، ائله بىل نئچه ایلدى نرىمانلا تانىشلىغى وار دئىە، جواب وئرمىشدى:

«دا گئتمىيەجىيم. يانى آتام قويمادى ھاللا. دىيىر سئىد قىزىنا ياراشماز باش آچىق مدرسه يە گئتسىن. دىيىر اۇزوم ائودە ھم گولستان اۇخوداچاغام سنە، ھم دە قرآن.»

قىزدان بتر نرىمانىن احوالى توتولموشدو. بوندان بئله مین ایل دە کروانسارا قاباغىندا قىزىن يولونو گۆزلەسە دە، داھا اونو گۆرە بىلمەيەجک. روزگارین قال ماقالىندا، شەھرىن قارماقارشىق وضعیتیئە، تەجە اورەيىنى قىزدىران بو قىزىن يولونو گۆزلەسەسىدى. قىز دانىشدىقجا نرىمان پۇرتوشموشدو.

«من سئىدحمزەينىن دانىشارام. حئىفدى. ايندى قديم زمان دئىيل كى قىزلارى درسه قويماستىنار.»

«سئىدحمزە داداشىم باغدادى. خاناباغىن يىخىق دىوارىن تىكىر»

نرىمان تلمتلەسىك آرتىرمىشىدى: «آمما سئىدحمزەينىن دانىشسام يقىن سوروشار سن هاردان منىم باجىمى تانىيرسان؟ ياخچىسى بودى كى اۋزون دانىشاسان. سئىدحمزە دوشونن آدمىدى. آسیدی راضى سالار سن دە گئنه مدرسه يە گئدرسن.»

قىز قاپىنى قاپادىب گئندىن سونرا، بىردىن نرىمانىن يادىنا دوشموشدو كى مسمارلار آلەندە قالىب. بىر دفعە دە قاپىنى دۇيموشدو. دئەسن قىز قاپى دالىسىندا دايانىب ائله اونو گۆزلەيىردى. نرىمان مىسمارلارى وئرمك اىستە دىكدە پئشمان اولوب، دالىسىندا گىزلىتمىشىدى. مىسمارلار يئنىدن دە قاپىنى دۇيمك اوچون لاپ بئله عاغىلا سىغان بھانەدىر. آغزىندا بىر اۋدوم سو بئله قالمامىشىدى. هۇۋوشنەيلە دئمىشىدى:

«يادىمنان چىخدى دىيم كى آدىم نرىماندى.»

قىز تومموشدو. «منىم دە آدىم نىلوفردى، آنجاق ھامى نىلفر سسلر»

دئىيب، قاپىنى كىپلەمىشىدى.

نرىمان کروانسارانىن قاپىسىنا دايانىب، قىزىن سىر- صىفتى ذھنىندىن كئچىر. قىزدان يادىندا قالان يالنىز يامياشيل گۆز بىكلرىدى، بىر جوت زومرود گولمىخى تەك گۆزونون آغىندا پارىلدايىردى. قىزىن آدى يادىنا دوشجەك، دوداغىنا تېسوم قوندو.

«بويور، من دىيرم بونون عاغلى قاچىب، سن اينانمىسان. دەلىدن زاددان اولوب واللە. باخ!.. سنىن سۆزوون ھاراسى گولمەلىدى آخى بو گولور؟»، خان آغا دئدى.

قوشلارداھا قورخمورلار ۴۵

مختار نریمانین چینییندن ووردو: «ولمویا گۆزلرین باھا-باھا یوخو گۆروسن؟»
نریمان اۆزونه گلدی: «سحر قفیلدن بیریسینه راستلاشدیم، ایندی او
عاغلیمنان کئچیردی»

خان آغا دئدی: «سۆم سۆم دییینجه بیر دغه سۇماق دئە قوتار دا!! دئە
آتدیغیم آشیق اۇمبا دوروب، هم اۆزوو قوتار، هم بیزی»
نریمانین نشئەسى پوزولدو. آما خان آغانین سۆزونه جواب وئرمەدی.
خان آغا سۆزونون دالیسینی توتدو:

«بولوسن ایندی بۇیوح دردیمنیز ندی؟ سالداتلارینان فیرقهچیلر شهرین
بوتون عاغیللی باشلی آداملارینی اۆز یۆرد-یۇوالاریندان قاچاق سالیملار.»
«گئنه کیم قاچیب؟»، مختار سوروشدو.

«پەھو... ائشیتمه میسن؟ او گون بیر مجلسده شاعیر آغاسی یا دئییلر
پیشه وری نین تعریفینده بیر شعر اوخو. اونون دا نم هانسی دامارینا دوشوب،
بئله اوخویوب: موسم غمزه دی پاییز است/ نعه دی باد خیال انگیز است...
سالون ده ییب بیر- بیرینه»

نریمان قاشلارینی دویونله ییب، باشینی قاشییارکن دئدی: «پیشه وری
بۇیوح کیشیدی. اونون تعریف معریفه هئچ احتیاجی یوخ..!»
«نریمان، گئنه فیرقه نی مالالاما گۇراخ!»، خان آغا دئدی.
«نۆکرنن آغانین جریانینا بنزیر. دیییرلر شاهین دا چوخ شئیدن خبری
اولمور. آنجاق چوخ سۆزلی اونون دیلینه باغلیرلار»، مختار دئدی.
«ئشیتیمیشم آغاسینی گئجه یین شهردن قاچیردیبلار»
مختار اوزونو نریماننا توتور: «گۆره سن نوروللا خانین بو جریانلاردان
خبری وار؟»

نریمان خان آغایلا مختارین دانیشیقلا رینا اعتناسیز قالیر. فیکری قالیب
قیزلارین یانیندا. قیزلار ایککی ایککی، اوچ اوچ، دۆرد دۆرد، دسته یله
کروانسارننن قاباغیندان کئچیریلر. نریمان اومودسوز جاسینا قیزلارین ایچینده
نیلفری آختاریر. آنجاق بیلیرکی داھا نیلفری مدرسه قیزلاریننن ایچینده
گۆرمک ایمکانسیز دیر.

مختار گئنه دە ألىنى نریمانین چىینىنە چالیب دئییر: «قارداش عاغلىن هاردادی؟ بۀ ائشیتمه دین خان آغا نه دئدی؟ آغاسینی شهردن قاچاق سالیبلار.»

نریمان گۆزونو قیزلاردان چکیب، سۇرغولو باخیشلا خان آغایا باخدی. اویسا هیجانلی بیر حالدا سۇزونون آردینی توتدو:

«دیسن بۀ شاه بولارا دۇزر؟ هامیسی بیر ایکی آلیخدی. روسلارین دسیسه سیدی. نئجه شومالدا میرزانین فیتیلینى باسدیلار، ائله فیرقهنی ده اونون کیمی یئرینده اؤتوردا جاخلار»

نریمانین حیرص بوغازینی کسیر. بو گونلر خان آغانین سۇزلرینه هئچ دۇزه بیلیم. آنجاق باشاردیقجا چالیشیر سۇیوق قانلی ترپنسین.

«خان آغا! سن دونن آیری سۇز دییردین آخی! اولجه دئۀ گۇراخ او طرفدنسن یا بو طرفدن؟ یانی سن دیسن فیرقهنین کۆکو- دیبی یوخدی؟..

بیر ایکی آیا بتدی؟»

- «آی جانیم دوننکی قالدی دوننده. تبریزدن گلن خبرلری ائشیدنن بو یانا فیکریم دهیشیب. من دییرم فیرقهنین نه کۆکو وار نه دیبی. روسلار سئیدجعفری جوړو بارماخلاریندا اوینادیلار.»

«اۇزون ده بولوسن کی میرزه یه خیانت ائله دیلر. یوخسا آز قالمیشدی حوکومتی دهری- بوغاز ائله سین. میرزا کیمی حوکومتی جانا گتیرن نه گلیب، نه گله جاخ.»

مختار بوروش سیگار قوطوسونو آچیب، ألدۀ دولدورولموش سیگارلاردان بیرینی گۆتوروب، قوطونو نریمانا ساری اوزالتدی. نریمان باشینین ایشارهسی له یوخ دئییب، اۇز قوطوسونو جیبیندن چیخاردیب، ایچینده کی وار- یوخ بیر گیلۀ سیگارینی گۆتوروب، آلیشیدردی.

«مختار، سن نه اویاننانسان، نه بویاننان. بونو من ده بولورم، خان آغا دا. دئمک، اومانىست بیر آدماسان. آخی نییه بۀ آغزیوا قوۋوت آلیسان؟^۱ هئچ اولماسا سن خان آغایا بیر سۇز دئۀ. بولوسن کی من حاق سۇزه ده موخلیصم، سنه ده.»

۱- آغیزا قوۋوت آلمان: هئچ نه دئمەدن، ساکیت قالما [آتا- بابا سۇزوا].

قوشلارداھا قورخمورلار ۴۷

«تبریزدن نہ خبرلر ائشیدیسن خان آغا؟»، مختار سوروشدو. نریمان ایسہ کروانسارا قاباغیندا دنلہین تویوق، خوروز، ھیندوشقالار آراسیندا آغ بیر فریپی گوزویله دولانیدردی. خان آغا دوشونو قاباغا وئریپ بوخاغینی ساللاياندا نریمانائله گلدی کی، ھیندوشقایلا خان آغانین آراسیندا چوخ اۇخشارلیقلار وار. «تبریزدہ نہ خبر وار کی!.. گونو گوندن وضع یاخچیلایشیر. حوکومت اوز لایحہلرینی بیر بہ بیر اجرا یا قویور»

«پہہو... دونیا سسلہنیپ، نریمانین ھلہ خبری یوخدی. مثلی قبئحدی، کارین گ... نہ ولیم آغاجی سۇخورلار دیییر نہ تاققاتاقدی..؟»
نریمانا پیچاق وورسان قانی چیخماز. خان آغا فائتئجہ سینہ قیافہ توتوب، آرتیردی:
«دونن تبریزدہ ایکی نفری آسییلار. آد قویوبلار کی روشوت آلیرمیشلار. دیییرم ھاردا گوروبسوز بئش- اوش تومنن اؤتور آدام آسیننار؟ میلی حوکومت، میلی حوکومت یانی بو؟!»

کبلای نریمان ایله خان آغانین تارتیشیماسینی یاریمچیلیق قویدو. آتین آغزیندان سو دولچاسینی گؤتوروب، سویون قالانینی آتین قویورغونون آلتینا سپدی. سو کروانسارا قاپیسینین آغزینا جان سیچرادی. میلچکلر آتین قویورغو آلتیندان پیررر ائله ییب اوچوب، اوزاقلاشدیلار. آت ایسہ قیچینی بیر ایکی دؤنہ یئره وورب قویورغونو بولادی. دئیہ سن گیزلین اۇرقانلارینین سرینلہمہ سینہ گؤرہ، کبلایی دان تشکور ائلیردی. کبلایی کروانسارانین ثابت داشقاچیسیدی. ھمیشہ قونوت آلیندہ، ایشہ حاضیر یارق ایدی. کروانسارانین قاپیسی آچیلیپ، آچیلمامیش آلاھین حیوانینی طؤلہدن چیخاردیب، ایکسی دە آیق با آیق کروانسارایا گلردیلر. آخشلار ایسہ آلاھین حیوانینین یار- یاراغین آچیب، داشقادان آییراردی. داشقانی کروانسارانین حیطینہ بوراخیپ، آلاھین حیوانی ایله بیرلیکدہ ائوہ گئدردیلر. بیر گون سؤز- صۇحبت آراسیندا کبلایی «آلاھین حیوانی منہ حالیمدان دا قاباخدی»، دئمیشدی. محرم سہ کبلایینین سؤزونو ائشیدندن بری گون اولمازدی اونو لاغا قویماسین.

«گئنه آدى سوسننن، تۇوسننن اۇلسا ادام يانماز. آخى آد قحطليلغى يدى؟! آللاهين حئيوانى دا اولدو آدا! كبلایى آتيوين آدى دا لاپ ائله اۇزووه اوخشور... آللاهين حئيوانى!... آما اۇز آراميزدى ھا، بير آز فيكير وئرنده گۇرورم سن اونا ياراشيسان، او دا سنه. دئمك، گوودوش ديغيرلانيب دۇواغين تاپيب»

كبلایى يۇرغون- آرغين هئچ ائله بيل محرمين آتماجالاريني اثشيمه ييب، اۇز ايشيني گۇرردى.

«كبلایى شوخلوخدان كئچيب هله دئه گۇرڭ عرب دۇلونندى يا توركمين؟! اولمويا كاسپيندى؟! آجا دا بوندان دوروشوخلو اولسايدى والللاه ھامى دييردى قره داغ تۇرمه سیدی.»

كبلایى محرمين زارافاتلارينين ھاميسينا دۇزردى، تكجه آتينين نژادينا توخونماسيندان سونرا. كبلایى يه گۇره آللاهين حئيوانى دونيانين لاپ بئله اصيل، نجايتلى، دۇزوملو و زحمتكش آت ايدى.

«گئنه چوخ سارساقلاما!.. سن ھاواخ ننهوين كۇكونو بولسن، اوندا سنه دييهرم آللاهين حئيوانى عربدى، توركمندى يا قره داغ!»

نريمان كبلایى لا آتين دويغوسال ايليشگيسيني گۇرچك گئنه ده دوداغى قاچدى. كبلایى ألىنى آتين بۇينونا چكيپ، يالىنى تۇمارلاياندان سونرا كئچيب داشقاداكي دۇشكجه سينين اوستونده اۇتوردو. آتين نملی و پارلاق گۇزلرى نريمانين گۇزوندن قاچمادی.

كبلایينين چای سيبلرى يله قيم- قيراق دولموش داشقاسى دروازادان ائشيه چيخاندا خان آغا سۇزونو كسدى. يئنى يئتمه بير اوغلان اوشاغى ديزلرينى بوكموش، داشقانين داليسيندان آسلانميشدى.

«كبلایى، گۇزله گئنه گئچن دفةكى كيمي كيرخما ھا، يوكو حاجى حسن ين عوضينه كلبه حسن ين انبارينا اپارارسان ھا بيردن!»، مختار دئدى.

کبلایى آتین جیلوونو چکیب، داشقانى دایاندیردی. ألىنى کروانسارانی
حیطینه سارى اوزالتدی: «آند اولسون او قولسوز ابیلفضله، واللله ھامیسی او
گندهنین گوناھىیدی. محرّم منه دئدی آپار کلبه حسنین آنبارینا...»
«سن دالاندان سوروشمالیسان، محرّم نن نه ایشین وار...؟»
محرّمین سسى قالخدی: «کبلایى، اؤز پۇخووو یئه!»
کروانسارا حیطینده کی نالیند ألىنى داشقانی دالیندان آسلانان اوغلانا
توتوب، اوجادان سسلندی: «کبلایى، دالییه بیر قۇنوت...»
کبلایى سسه سارى دۇنوب، داشقا دالیسیندان آسلانمیش اوغلانى
گۇرچک، باغیردی: «گنده سۇخولجان کیمی سۇخولما داشقانی دالینا، گت
جهنم اؤل» سونرا باشینداکی پااغینی قوی- گۇتور ائله ییب، ألىنى بیغینا
چکیب، محرّمه خطاب دئدی: «یئر بوغماسی، سن ده گت آزادان یئه،
چوخدان یئه، دهن یئین پۇخدان یئه...!»
محرّم داشقایا سارى جومماق ایسته دیکده، کبلایى آتى قامچیلادی.
داشقا یئریندن اوزولوب، قیزلار گلن طرفه دۇندو.
نریمان ایله خان آغا ایکیسى ده بیر آن دۇنوب قاپییا سارى یورون محرّمه
باخدیلار. خان آغا محرّمین أریق، بیر دهری بیر سوموک جانینداکی یار- یاماقلى
کۇتونو گۇرچک، دوداغی قاچاراق «بو گنده لاپ ائله اؤل گولدره نین اؤزودی
ھاا»، دئدی. نریمان ألىنى قالدیریپ باشینی قاشییا- قاشییا دئدی: «خان آغا
دوز دیییر، بوندان تۇره لیسین تاپانمادیز؟ بو بیره قابیغی نه کاریزا گلیر آخی؟»
«ساخلا سامانى، گلر زامانى. گون گلر بو بیره قابیغی گۇرن ایشی ھئش
بیریمیز گۇره بیلمه ریخ. پیس پیس ھله ایستیردی فدایى دسته سینه
قاریشسین، من قاباغینی آلدیم»، مختار دئدی. سۇزونون دالیسیجا آرتیردی:
«خان آغا، دیییرم شاعیر آغاسی نین جریانی دا بلکه ائله آرالیک سۇزودی...!
انشاللاھ کی یالاندی. آخی بو گونلر بئله سۇزلر چوخ قولغا ده ییر. بیردن
ائشیدیسن چوو سالیبلار کی فیلانکس ده قاچدی، أمما صاباحیسی گون،
قاچان آدام بازاردا سن نن سلاملاشیر!»

«من بولمورم سن نىيە بئلە دىسن با، مختارا؟ بويون صاباح كلكتە چاپلاريزى سىب- سىب توقوف ائليينده گۇروم اوندا دا دىيەجاخسان بو دا آزالىخ سۇزودى؟»

نریمانن ألى گئنه دە اۇزوندىن ايختيارسىز باشىنا سارى گئتدى. اوزونو خان آغايا طرف توتدو: «دئە گۇرەخ بوراجان خویدا كىمین مالى توقوف اولوب؟».

آز قالمىشدى خان آغا دئسین: «منه باخ نریمان، باشىوا چئچلدىن زاددان دوشمويوب؟ اولان، آز باشىوى قاشى گۇرەخ»، آنجاق نسه، اوزونو ساخلادی. «آغام دىيیر فيرقهچیلر گلن گوننن نم نه قدر يون آل- وئرينده ضرر قويوموشام. هله بو بىر يانا، بىر طرفدن ده كتدينين اوزو آچىليب.»

«خان آغا، بازارنان ايشى اولان كىمدى؟ ميللى حوكومتين سۇزو يك كلام بودى با، دىيیر بازار تيجارتينده اولسون، فيرقه سياستينده»

نریمانن سۇزو خان آغانين سىنيرلاريني جيزدى. عصبى بىر حالدا ألىنى بىر جور نریماننا سارى اوزالتدى كى، آز قالدى بارماغى نریمانن گۇزونه گيرسين.

«به سنين غغلىن هارا گئديب..؟ دئميسن دهرزى گليب حوكومت باشچيسى اولسا، اوندا بيز نه گونه قالاريخ؟ اوش گون گئچيب، دۇردونجو گون هم تيجارتيميزه، هم ده سياستيميزه آفتافا گۇتوره. نه مالىميز قالار نه ده آتا- بابادان قالميش عزت- احتراميميز!..»

نریمانن خان آغايا باش- باشا قويماغا دىل- داماغى يوخدى. باشىنى قاشىياركن ألىنى مختارا سارى اوزالتدى: «گۇروم او پاپريزلاريندان بيرىنى...». خان آغا سىگارینين كۇتويونو يئره آتيب، آياغى يلا أزيب، دئدى:

«نریمان، وزىرى قارقا اولان قۇشونون دىمديى پۇخدا اولار، دىيىبلر. باخما اۇزون درس اوخويوبسان. دونهين دىميرچيسى، بويونون دهرزيسى گئديب مجلسده قارقا كىمى قارىلداماخدان سورا ألىننن هئچ بير ايش گلمز. دىميرچى، دهرزى، نجار، ايلمك سالان، كرپىچ آتان، كىم... كىم... آخى بولارين دۇلت ايشيننن باشى چىخار؟! بو جماعت نه بولور دۇلت ندى، سياست ندى، حوكومت ندى...؟»

نریمان خان آغانین سۆزلرینی ئشیتجک، نیلفرین خیالی پیررر...
قانادلانیب، ذهنیندن اوچودو. سیر- صیفتی قاریشیدی. اورەییندە دئدی:
«کاپیتالیزم نۆکری!.. گندەیه دینمەدیخجن اوزو آچیلیر. شئیطان دئییر
چکیل دور قیراخدا، ایشین اولماسین قوی فیتیلینی... آلاھ و اکبر ھاااا،
لەنت شئیطانا...» بونولا بئله سویوق قانلیلیقلا دئدی:

«خان آغا دانیشماغیوی باشار. سن، کیمی قارقا، کیمی قوش یئریندە
گۆروسن؟ مەیه احمد برادران^۱ اۆزباشینا گئدیپ مجلسدە ایلەشیپ؟ یانی
میللت سن جان تانیمیردی اۆنو وکیل سئچندە؟»

«گینە نه اولدی بینە^۲ کیمی قیزاردین؟ برادرانی سننن چوخ من تانیرام.
سالماسدا اونون دەرزی توکانینا دا گئتمیشم. لاپ دا یاخچی دەرزیدی.»
«اوندا بس سۆزون ندی؟»

«من دییرم کی بولاماج^۳ همیشه دیش چیخارتماز، نریمان!.. یاخچی
آدام همیشه یاخچی سیاستچی اولماز.»

«خان آغا، دئە گۆرم اصلاً سن نییە معاریف اداره سیننن چیخدین؟ نییە
بس مدرسه یه گئتمیسن؟ آیه میللتین داشین سینەوه چیرپیسان، ایندی بو
میللتین ساوادا احتیاجی وار، دئە گۆره خ نه اوچون اۆزوو چکیبس قیراغا؟»
خان آغا «من آجیمنان اۆلسم ده روسلار قۆردوغو قۆش قووان دۆلته
ایشلمەرم» دئییب، پاپریزینی آلیشیدیردی. سونرا سۆزونون آردینی توتدو: «آز
بو پیشەوری نین داشینی دۆی سینەوه. سالیب- چیخمامیش، اۆلچوب-
بیچمەمیش گلیب زەمیلری بۆلوب وئریر کۆر کتدینین آلینه. دییسیز بە
أربابلار، خانلار اوتوروب هوروت- هوروت باخاجاclar؟»

۱- احمد برادران: ۱۲۹۴- جو گونش ایلیندە دیلماقاندە دۆغولوب، سالماسدا عایله قوروب، اۆنجه
دمیرچیلیک، سونرا دەرزیلیک ایشینە مشغول اولموشدو. ۱۳۲۴- جو ایلدە سالماس جماعتی
طرفیندن میلی مجلسه وکیل سئچیلیب، میلی حوکومت داغیلاندان سونرا ۱۱ آی زینداندە اعدام
حۆکو الندا قالمیشدی. ۲۱ ایل پهلوی زیندانلاریندا حبس چکندن سونرا، نهایت ۱۳۴۶- جی ایلدە
ناخوشلوق سببینه گۆره دۆستاقدان بوراخیلیمیشدی.

۲- بینە: لبلی [خوی دئییمیندە. فارسجا: لبو، چغندر پخته].

۳- بولاماج: سوددن دوزلمیش بیر نۆوع یئمک. "بولاماج همیشه دیش چیخارتماز": آتا- بابا ضرب المثللریندن.

«نە واختا جان گرک کتدی قان تر ایچیندە زەمیدە جان قویسون، اکیب- بیچسین، آخیردە ئمرەسینی ارباب آپارسین؟»

«هە... ئلە ایش بیردا کۆرلانیڭ دا... مەنە دئە گۇروم جوت سورەن تەنل کتدی زەمە ساخلاماغی باشایر؟ نە علمی وار، نە وسیلەسی. مەباشیر باشینین اوستوندە اولماسا، زەمە لرین ھامیسی چۇل- بايیرا دۇنر. دیسن بە زەمیلری پارچالامایغان نانکۇر کتدی دۇنوب فیرقەچی یا فدایی اولاجاق؟»

نریمانا پیچاق وورسان قانی چیخماز. خان آغا نئچە ایللیک یولداشیدیر. آمما ایندی خیرخیراسینا تاخیلمیش کیمی نە اۇدا بیلیر، نە آتا بیلیر. حیرصیندن آز قالیر خان آغانین خیرخیراسیندان توتوب دئسین: «بە سنین گۇزون بو میللتی گۇرمور؟ تاجیردن توتدو معلیمە کیمی، فەللییە کیمی... ھامی فیرقەچی اولوب. تارینین بو بیرە قابیغی محرم دە ایستیر فدایی اولسون. سن کی شاھیننان یئکە پوخ اولمییە جاخسان». آمما یوخ، نئچە ایل اونونلا دۇز- چۇرەک یئییب، دوستلوق ائندییینە گۇرە دیشینی جییەرینە باسیب حیرصینی بۇغور.

«خان آغا، سن لاپ بئلە کۇھلو- دیبلی انارشییست سن. میللی حوکومت بارماغینی بالا باتیریپ، آغزیوا سوخسا دا گئە دییە جاخسان آخ... توف... آجی ایمیش.»

خان آغابلا نریمانین دئییشمەسی مختارین ھئچ خوشونا گئتمیر. غایلەنی بیر جورە یاتیرتمالیدى. کروانسارانین قاپیسی قاباغیندا اۇتوروب اۇنلاری دینلە یین محرمە اوز توتوب، دئییر: «اۇلان آز بو کبلایی یە ایریش! دور بیر چایدان چای دملە، حاجی عمی دن دە بیر پونزا تەزە قۇورولمش نۇخود آل، بیز دە گلدیخ»

محرم دیشلرین آغاردراق، کروانسارانین حیطینە چیخدی.

خان آغا گولە- گولە دئدی: «واللاھ بو گئدەنین اوزونو ایت یالاسا دۇیار. سحر یوخودان دوراندا اوزونە بیر اۇوج سو دا چیپمیر...»

محرمین اوز- گۇزو ئلە چیرکە سوو ایدی کی ئلە بیل گونو باشاباش کۇمور- خکە یوکو داشیمیشدی.

قوشلارداھا قورخمورلار ۵۳

«بو اوغلانين يانيندا ايت- پيشيچ كيمي بير- بيريزه آتيلمايىن. بى دهنه صلوات چۇرون، قوتاريب گئتسين...»، مختار دئدى. سونرا دا خان آغايلار نريمانين قولوندا ياپيشيب، اوچو ده بيرليكدە حيطه سارى چيخديلار. نريمان حيطه چيخا- چيخا ذهنيده تاختا قاپينين تايلارينداكى گول ميخلارى سايمانغا باشلادى.

پالتارى آلتدا گىزلىتىدىغى اعلامىلەر يىرىدىكچە سوموك كىمى نرگىزىن قارنىنىن يوشاق درىسىنە باتىر. آذرلە قۇل - قۇلا وئىرىپ كىلاسسا گىرىندە، گىننە دە قىزلارنى كىلاسى باشلارنىنا آلمىش گۇردو.
آذر دىدى: «آدام كاش بىلارنى يىرىنە اۇلا با... دونيا داغىلسا دا چالىپ - اوخوماخلارنىندا دىلار»

پوران، معللىمىن مىزىنىن اۇنوندە اوخويا - اوخويا رقص ائلىردى:
«پولون وار؟»

مىنا ايسە مىز اوستوندە ضرب توتوب اونا جواب وئىردى:
«وار، وار...»

«ئەلە بس گلەرم...»

كىلاسسىن موبصورو مىرىم، قارا تاختانى سىلە - سىلە دىدى: «اوشاخلار بىدى، ايندى آقاي علمى گلر. تمرىنىزى ساخلايىن تئاتر سالونونا»
مىنايلا پوران مدرسەنىن هم «پىش آهنگ» قىزلارنىدان ايدىلر، هم دە تئاتر گوروھوندىن. هم سىلىرى خوشا گلىم ايدى، هم دە صفتلىرى. قىزلاردان دۇرد - بىشى باشماقلارنى چىخاردىپ، نىمكت اوستوندىن بۇيلانىپ پنجرەدن خياوانا باخىرلار.

«اوشاخلار گلین باخین، گئنه شهربانی قاباغیندا قاچا- قاجدی»
نرگیز تلم تله سیک بیر صندلین اوستونه قالخدی. آژانلار چیینلرینده
توفنگ، بیر کامیونون دالیسینا قالخیردیلار.
«یقین گئنه چارراهدا تظاهرات وار»، دئدی. مینایلا پوران قۇل- قۇلا،
نرگیزین سۇزونو ائشیتمه میش کیمی، کیلا سین اورتاسیندا اوخویا- اوخویا
رقصلرینه دوام وئیرلر:

«ائله بس گلرم...»

«بولورم گلرسن...»

«ائله بئله جانیمسان...»

مریم قاپینی آجیب، کریدورا باخدی. ادبیات معلیمینی دفتر اوتاغیندان
چیخارکن گۇرچک، هۇله سک اوجا سسله دئدی:

«اوشاخلار، قاچین اۇتورون یئریزده، آقای علمی گلدی...»

صندلرین اوزریندن یئره هۇپپانان کیم، یئرینه ساری قاجیب اۇتوران کیم،
صندلرلی خارراخار پنجره نین اۇنوندن یئرلرینه قایتاران کیم، ائله بیل کیلا سدا
نه اوخویوب- اوینایان واریدی، نه ده پنجره دن شهربانی قاباغینی گۇده ن. نئچه
ثانیه ده کیلاس سس سیزلییه بوروندو. قۇ ووروردون، قۇلاق تۇتولوردو.

ادبیات معلیمی قاپینین چرچیوه سینده گۇرونن کیمی مریم اوجادان
دئدی: «برپا»

قیزلار هماهنگ بیر حالدا معلیمین آیاغینا قالخیب، سونرا ایلشیدیلر.
بدنلرین حرکتی بیر آنلیق اولموش اولسا دا، سس سیز فسادا اۇزل بیر موسیقی
یاراتدی. سونرا بیر تاپپیلتی سسی کیلا سین سس سیزلییینه جالاندى.
معلیمین نومره دفتری سانتیم وورمادان میزین اوزرینده همیشه کی یئرینه
دوشدو. ادبیات معلیمینین عادتیدى میزین آرخاسیندا ایلشمه مه دن،
قاپینین آغزیندا دایانیب، نومره دفترینی میزین اوستونه تۇلازلا سین.

«گئنه ده اۇزونو شیشیتدی هاااا...»

«کاش بیر نفر تاپیلا بو پیسمیرغا دییه بسدی بابام، گۇردوخ دااا، بیر دفه،
ایکی دفه اۇزووو گۇرستدین، گۇرر...»، آذر پیچیلدادی.

«من اۆلوم قیافەسىنە باخ، ئىلە بىل اسكندر ھىندوستانى فتح ئىلەدى..!»
 «ھەھاراسىدى، ايندى نادىر شاھ كىمى تىخت طاووسدا جلوس ئىلەجىخ...»
 ادبىيات مەللىمى كىچىب مىزىن دالىسىندا ئىلشدى. دىرسەيىنى مىزە داپاياندا مىز ئىرىندىن لاخىلادى. مىزىن سىنىق پاياسىنىن ئالتىنا قۇيولموش كىرىچ پارچاسى اۆز ئىرىندىن اوينايمىشدى. قىزلارین بىرى مىنانىن كورەيىنە چالىب، دئدى:

«منىم بالام، بوننان بئىلە چالىب- اويناينان سورا يادىزدا اولسون كىرىچى ئىرىنە قئىترىن، يا اىستىسىز علمى دە سىزىن كىمى عربى بۇرجوتسون؟»

مەللىم اۆزونو سىندىرمادى. قالخىب، ئىلە مىزىن بىر گوشەسىنى ئىرىندىن قۇوزايىب، كىرىچ پارچاسىنى آياغىنىن اوجويلا ئىرىنە ایتەلەدى. سونرا ھانسىسا اۆلكەنى فتح ائتمىش بىر سىردار كىمى قىزلارا باخىب، سىندىلەندە ئىلشدى. مىنا آرخاسىنا دۇنوب، كورەيىنە چالان قىزا دئدى: «بونا عربى بۇرجوتماخ ياراشماز. بىر لىبەدار باشىنا، بىر فیتە بۇنىونا، بىر دە كومورون بىغلارین اوزادىب، اوننان سورا مىز اوستە ضرب توتاسان...»
 «دا بىر دىفەدئە دە لى اوينادىسان دا!»

«دەلى يوخ جانىم، بابا كرم...»

مەللىم ئىلىب، قارا تاختانىن ائەيىندىن بىر تىكە يازى گىچى گۇتوروب، دانىشان قىزى نىشان ئىب، گىچى اونا سارى آتدى. «آخ» سسى قالخىدقدا قىزلار سسە سارى دۇندولر. كىلاس گئە بىر نىچە ئانىە سسىزلىيە بوروندو. سونرا آرى وىزىلتىسى كىمى دىل- دوداغ آلتدا دئىنمەلر باشلاندى. مىنا ياواشچا پىچىلدادى: «ئىلە بىل قاباندى!». قىزلارین بىر اىكىسى آللىرىن آغىزلارینا قويوب، نارىن- نارىن گولوشدولر.

«گئە نىشانەگىرىنى باشلادى. سلىمان دىيىر اوغلانلارین كىلاسىندا سىچان كىمى مىسىب اۆتورار»

«باخما كى بىزە، اوغلانلار نە- باجى يامانى دىيىرلر، اونا گۆرە اولاردان قۇرخور.»

قوشلارداها قورخمورلار ۵۷

معلیم بیر نئچه دقیقه گۆزونو قیزلارا زیللهدی. مینادان آذر، آذرین نرگیزه، نرگیزدن پوران... دئییه سن باخیشی یلا قیزلارا گۆز داغی وئیردی. نرگیز، گۆزو معلیمده دفتیرین آخیر صفحه سینی آچیب یازدی: «دینمه، دئییه سن بیزی قره لیب.»

کاغیز اوسته دانیشماق قیزلارین بیر چوخونون عادتی ایدی. آذر دفتیری نرگیزین آلیندن آلیب یازدی: «نه واخ بو زهلم گئتمیشدن یاخامیز قوتولاجاخ! هله کئچن هفته نین آجیغی جانیمدادی. بو دفه منی نشان آلسا، منده گزی گۆتوروب اونون پیسمیرخ هئیکلینه چیرپاجام». نرگیز کاغیزدا دیشینی آغارتمیش بیر کارتون چکدی. آذر کارتونون آلتیندا یازدی: «آلاه سنه ده قیسمت ائله سین.»

نرگیز آذرین یازیسینین آلتیندا گئنه ده دیشینی آغارتمیش بیر کارتون چکدی. آذر کارتونون آلتیندا یازدی: «زهلمار...»

نرگیز زهلمار سۆزونون قاباغیندا قاپان دیشلی بیر ایلان چکدی. آذر ایسه گوج بیللاهینان گولمه یینین قاباغینی آلدی. دفتیری نرگیزدن آلیب یازدی: «اؤشک! گولدورمه، بیزه باخیر آخی!»

«اؤشک یوخ، به قول سلیمان: اؤشکین بیری اؤشک!»

آذر دفتیری نرگیزین آلیندن آلیب، یازیلاری قارالادی. نرگیز اوره یینده آلاه- آلاه ائله بیر معلیم کئچن جلسه وئردییی تقطیع تمرینلرینه باخماسین. دونن گئجه یاریسینا جان تمرین یازماق عوضینه سلیمان وئردییی تبریزین ۲۹ بهمن اعتراضلاریندان حمایت عنوانلی بیر اعلامیه نین اوزوندن کاربون قویوب، نم نئچه نسخه یازمیشدی. «هر کیلاسا ۶ اعلامیه... اول کیلاسلارین قیزلاری سیاستدن باشلاری چیخماز، هله اوشاخیلار»، دئمیشدی سلیمان. اونو اوشاق حسابلامادیغینا گۆره نرگیزسه اؤزونده غرور دویموشدو.

سحرچاغی هامی یوخوداکن سلیمان قاپیلاریندایدی. نرگیز اوغرو پیشیک کیمی آستا- آستا قاپینی آچیب، حیطه چیخمیشدی. آنا باجیسی یوخودان آییلایدیلار ایشی یاش ایدی. اعلامیه لری سلیمانین آلینده کیلرله عوض- بدل ائله میشدیلر. اونلاری ده ییشمک سلیمانین فیکرییدی. نرگیزه

گۆره اعلامیهلری ده ییشمک اوشاق یانا بیر فیکر ایدی. آنجاق ندنسه سلیمانین بو ایشه اصراری واریدی. مدرسه ده گودازا گئتسه یدیلر، خط نابلد خط اولمالیدی. سلیمان قارا کاربون، نرگیز ایسه ماوی کاربوندان فایدالانمیشدیلا. مدرسه ده نجه داغیداجاقلارینین یول - یۆندمینى ده سلیمان اؤیرتمیشدی.

ادبیات معلیمی تمرینلردن قابق تازا درسین اوزونو اوخویور. دئیسه سن سینیق رادیونون پیچینی آچیلار. مستقیم خط کیمی سسینین نه آچاق تۆنو وار، نه اوجا تۆنو. قولاق پرده سینی تیتره دن گوجو یوخدور. معلیمین سسی نرگیزی دارىخدیریر. درسه قولاق آسماغى گلمیر.

«مَنّت خدای را عزّ و جلّ که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت. هر نفسی که فرو می رود ممّت حیات است و چون برمی آید مفرّح ذات. پس...»

بوگون گئنه آذرله بیرگه سیاحت زنگینده اعلامیهلری بۆش کیلاسارلا بوراخاقلار. قیزلار سیاحتدن قایدیب اعلامیهلری گۆرنده های - کوی دوشه جک. کیلاسارلین خبرچیلری رنگ - روفلاری قاچمیش، آلرینه دوشن آل یازمالاری گۆتوروب مودورون دفترینه قاچاقلار. مودورون رنگ - روفو خبرچیلریندن بتر قاچاجاق. اونون عصب سیستمی قاریشاجاق. نرونلاری آلرینین اسمه سینه فرمان وئره جک.

زیست شناسی معلیمی تاختادا قویروقلو اولدوزا بنزر بیر شکیل چکیب، کناریندا یازمیشدی: «عصب یا نرون»، سونرا دئمیشدی: «کیریخمایین ها، بو نرون روم شهرینی اؤدا چکن نرون دئییل، آمما او نرونا دا بو نرون فرمان وئرمیشدی!» قیزلار معلیمین سؤزونه گولموشدولر. معلیم ایسه «قیصر جنونی» آدیندا بیر ناخوشلوقدان دانیشمیشدی. بو ناخوشلوقدا قدرت و گوج، نرونلارین اوستونه تأثیر بوراخیرمیش.

«پادیشاهلارین هامیسی بو جنونا مبتلادیلار. کۆکو عینی اولسا دا آنجاق نؤوع اولاراق ویروس کیمی بۆلگه دن بۆلگه یه، اۆلکه دن اۆلکه یه فرق ائلر قیصر جنونی. بیرسی نرون کیمی شهرى اؤدا چکر، او بیرسی آغاممدخان کیمی

گۆز چىخاردار، آيرىسى دا روس تزارى، قۇرخونچ ايوان كىمى بىر شىھرىن
اينسانلار بىن دىنيزدە غرق اندر...»

بوگونلر خىاوانلاردا اوز وئرن تظاهراتلار بىن تاثيرى اوزره، تىكجە زىست
معللىمى يوخ، آيرى معللىملر دە درس آراسى ھرەسى سياست ايسى وئرن
سۆزلر دانىشيريلا. ايش اۇرا چاتىب كى حتى ھندسە معللىمى دە بىر مىثل
چكىب، بىر بوجاغىن بىن آدىنى اۆكتىر انقلابى، ايكىنجى بوجاغىنى مشروطە
آدلاندىرمىشىدى. سونرا قىزلاردا بىن اىستەمىشىدى اوجونجو بوجاغىن آدىنى
تاپسىنلار. ماراقلىسى بو كى، شىمى معللىمى درس بىن اورتاسىندا ائلە كۆورە
لىردى كى، درسى ياريدا بوراخىب، قىزلارا «ھەر نىمەدن اىستىرسىز،
دانىش بىن»، دئىپىردى.

كئچن دۇنە اعلامىە پايلاندىن سونرا مودور صف باشىندا ھربە- قاداغا
كسىمىشىدى: «من اجازە وئرمەرم بىر ايكى خرابكار مدرسە بىن نظمىنى بىر-
بىرىنە وورسون. امنیت ادارەسى بىن نومايندەسى ائلە ايندى بو دە يقە دىترە
ايلە شىبىلر. اۆزلرى شوبەھلى شايىرلاردا بىر سئرى تحقىقات ائلىيە جاخار»
آذر ايسە صف باشىندا نرگىز بىن بۇرونو دومسوكلەمىشىدى: «ھربە-
قاداغاسىنا دئىل، آللىرىنە دىقت وئر گۆر نئجە اسىر!»

نرگىز سلىمان بىن سۆزلرىنە ايناندىغىنا رغماً اىچىندە ھووشنە
كئچىرىپىردى. اعلامىەلرى اوندان تاپسايدىلار!...

مودور و امنیت نومايندەسى بىن چوخ، بۇيوك باجىسىندا چكىپىردى.
باجىسى درس كىتابلارىندا ساوايى آيرى بىر كىتاب اونون آللىندە گۆرچك،
ائلە او دىقەقە آناسى بىن اوجونا قوپوردو. مدرسە كىتابخاناسىندا أمانت آلىدىغى
«رەكە» كىتابى بىن باشىنا نە اۇيون گتىردىيى يادىنا دوشموشدو. «رەكە»
سىياسى بىر كىتاب اولماماغىنا دئىل كى، آنجاق اىلەسى بىن گۆزوندە درس
كىتابىندا باشقا ھەر بىر كىتاب، نە اولور اولسون، ياساق ايدى.

«جىرىب، آتدىم زىبىل قابىنا. سن اولاسان بىر دە درس كىتابىندا سورا
آيرى بىر يازى اوخومو ياسان»، آناسى دئىمىشىدى. نرگىز سە زىبىل قابىنى چىپ-
چئوپر ائلە يىب، قارتوپى- سوغان قابىقلارى بىن آلتىندا «رەكە» بىن جىرىق

واراقلارینی آختارمیشدی. کیتابین جیریق صحیفه‌لرینی زیبیل قابیندا گۆرمه یینجه هم سئوینمیشدی، هم ھۆۋۈشنه‌یه دوشموشدو. کتابی تاپا بيلمه‌سه یدی، ھانسی اوزنن بیرده گئدیپ کیتاب امانت آلاجاق ایدی؟! بیلیردی ألقاش باجسیندان كئچیر.

صف باشیندا قیزلارین بیرى اییلیپ قولاغینا پیچیلدامیشدی: «بئله کی قره- قورخو گلیر، اوخومویان دا دیییر کاش تاپیب اوخویوم گۆروم نه یازیلا» قیزلار صفنن کیلاسارینا گئندنه امنیت اداره‌سینین نوماینده‌سی ده گلیب مودورون کناریندا دایانمیشدی. نوماینده مودورون شله‌لی^۱ بوی- بوخونونون یانیندا یازیق بیر تریاکی کیمی نظره گلیردی. خیرخیراسینا دویونلنمیش کراواتی، قارا کۆت- شالواری، وئرنی باشماقلاری، یاغلی تئلری اونون تریاکی صیفتی‌یه ضدیتلی بیر گۆرکم یاراتمیشدی. بونولا بئله اونون کسگین باخیشلارینی گۆرچک نرگیزین اوره‌یینه خۇف داممیشدی. سالونون قاپیسینا یاخینلاشدیقجا أللری أسمه‌جه توتموشدو. آیقلاری سوستالمیشدی. أللرینی تۇنیکینین^۲ جیبینه سۇخموشدو. امنیت نوماینده‌سینین قاباغیندان كئچنده ھۆۋۈشنه‌دن آز قالمیشدی جانى چىخسىن. بونولا بئله ساختا بیر تبسؤمله مودورون اوزونه باخیب، كئچمیشدی. مودورون حربه- قاداغاسینا دئیلدی، نرگیز ھمیشه اونا تحسین گۆزۈيله باخمیشدی. مودور دیسپلینلی، قره- قۇرخو گلن، عئین‌حالدا رحم كۆنول ایدی. قیزلارین ھامیسی‌یلا مسؤلیتلی بیر آنا کیمی داورانمیشدی.

مودور امنیت نوماینده‌سینین قولاغینا نسه بیر سۆز دئدیکده، نوماینده نرگیز ایله آداش اولان ھمکلاسینی صفدن قیراغا چکمیشدی. سلیمان نرگیزین آداشینین آتاسینی تانیرمیش.

«دییرلر "تهرانینی" ۳ جانا گتیمیشدی.»

۱- شله‌لی: ھنیکللی، گۆۋده‌سی آغیر.

۲- تۇنیک: اوزون یاخالی، قاباغی دویمه‌لی، شاه دۆنمینده قیزلارین مدرسه یۇنیفورمو.

۳- تهراىی (بهمن نادری‌پور)، ساواکین ایشکنجه وئره‌نی.

قوشلارداھا قورخمورلار ۶۱

سليمان بو قدر بيلگىلى اولدوغونا گۇره، هم ده آزالاريندا ايكي طرفلى عاطفى بير باغليلىقدان سارى، نرگيز اؤزونده غرورو دويوردو.

«بولوسن ساواكين ايشكنجهچيلرى زيندانىنين آياغىنى بدنن هر اۇرقانىندان ياخچى تانيرلار...؟»

«آياغىن نەيىنى تانيياجاخلار؟ مەيە آياقدا نە واركى؟ بئش بارماق، بير ده بير دابان»، دئمىشدى نرگيز.

سليمانسا دونيا گۇرموش ياشلى بير كيشى كىمى امنيت ادارهسينين ايشلريندن بير آز نرگيزه دانىشمىشدى.

«ولجه سيمدن تۇخونموش شاللاغىنان دويونجا آياغىن آلتىننان وورارلار...»

نرگيزين قورتومو بوغازيندا قوروموشدو.

«ئله كى هر ايكي آياغىن آلتىنى شيرىم - شەره ائله ديلر، دييرلر: ايندى

دور يئرى...»

نرگيزين جاني گيزيلدهيير. بئله ايشكنجهلرين ندهننى باشا دوشمور. هيجان، قۇرخو، اۆزل بير لذتله ماجراچىلىق سليمانين سسينده بير - بيرينه هۇرولوب.

«آياق ايشكنجهسينين بيرينجى ندهنى بودور كى، موسطنطيق هر نەدن اۇنجه و هر نە تئزراق ياخالانمىش ادامدا اولان اطلاعاتى يانمامىشدان تخليه ائله سين. ايكينجى ندهنى اودور كى، زيندانىنين قامتى بوتونلوكله آچىلماسين. بئله ليكله موسطنطيق هم اونو تحقير ائليير، هم ده زيندانى مجبور قالير آيرى زيندانيلارا و قاراوولچييه مۇحتاج قالسين»

نرگيز سليمانلا برابر نوروللاخان كوچهسينين گوشه تامارزى قالمىش دار دربندلرينده آديملايير. امنيت ادارهسينده آياقلارين باشينا گلن مصيبت لرى سليمانين دپليندن ائشيدنده فيكرى قالير هم اؤزونون، هم ده سليمانين آغيرليغىنى داشيان آياقلاردا. هله اؤزو بير يانا، آما سليمانين آياقلارينا لاپ اۇترى بير چات دوشمه سينه بئله، هئچ دۆزه بيلمز.

«ئله كى زيندانى آياخدان دوشدى، يالنيز اؤز آلرينه محتاج قالار.

مجبور اولار تووالته گۆتو - گۆتو گئتسين»

سليمانين سۆزلىرى نرگيزين عاغلىنى قارىشىدىر. خرەزى بازار آغزىندا يىردە سورونن، ألسيز، آياقلارى قيسسا، دۇنقوزلو دىلنچى گليب تاختيلير عاغلىنا. آنجاق عاغلىنا گلن تصوورونو سليمانا دئىمكىدن اوتانير. نرگيزه گۆره بير دىلنچى يله سياسى زيندانينى بير مقامدا، بير گۆزدە گۆرمك گوناھ ساييلار. ياخشى بيلير كى، يىردن گۆيه جان دا اولماسا، أن آزى دوشونجه و فيكيير جهتيندن بو ايكي ادامى اؤلچمك اولماز. أمما نرگيزه گۆره هئىچ فرق ائلهمز. ايستر زيندان اولسون، ايسترسه كوچه- بازار؛ هر حالدا اينسان يىردە سورنمكله اؤزونون فيزيكسل نقصلرينى نومايشه قويور.

دىلنچى نرگيزين عاغلىندا جۇولان وئير. يئيب- ايچمه يى، تووالته گئتمه يى. هله يئيب - ايچمك قيراقدا قالسين، اينسان آياغى يلا نئجه طهرات آلا بيلر؟! بو گونه جن فيكرينه ده چاتماميشدى كى اينسانين أل- آياغى بدنن چوخ اۇنملى اۇرقانلاريندان اولسون. أل يا آياق؟! هانسىنين يوخارى ده يرى اولدوغونا هئىچ بير محك داشى يوخدو. أمما نرگيزه ائله گلير كى، اۇتوراق اولان دىلنچىنين ألى آياغىندان داھا آرتيق كارينا گلرميش.

«من أللريمى آياخلاريمان چوخ سئوIRM»، دئميشدى نرگيز.

«هئش فيكيير وئرييسن بدننه آياخلاردان مظلوم عضو يوخدى؟.. جورابين ييرتيخ اولسون، قيشين شخده سينده آز قالا دونسون، يايذا ايسيتدن تر تۇكسون، گئنه ده جينقيرى چيخماز.»

«من أللريمين گۇرن ايشلىرى آياخلاريمان گۆره بولمهرم.»

«يول گئندنه نه قدر پكر اولاسان، نه قدر فيكرين جايا، نه قدر زههر-

زۇققوم توتسان بئله، آياخلارين قويماز سن يئره ييخىلاسان»

سليمان بيرباشا زيندانان، چيريكلردن، داينماقدان، سينماقدان دانيشير.

۵۳ نفرى دويونلويور سياهكله، سياهكلى دويونلور ميرزا كوچيك خانا. حيدر عمواغلونو هۇرورو جنگل حركاتينا. نرگيز هر گون مدرسه دن ائوه دۇندنه شئيداليقلا سليمانين سۆزلىرىنه قولاق آسير. اعدام، داينماق، مباريزه و... سۆزلىرى نرگيز اوچون لمس اولونماز، ذهنى بير آنلام داشييير. جو كيمى،

قوشلارداھا قورخمورلار ۶۳

ھاوا كيمى، اوكسيژن كيمى. آنجاق ندنسه بو سۆزلرى سليمانين ديليندن
اڭشىدندە معنالاريني دوشونموش كيمى حيس ائدير. اونلارى اڭشيتديكجه
عطشى ھم سليمانين آرمانلارينا، ھم دە اۋزونه آرتير. سليمان محبتله نرگيزه
باخيپ دئيير:

«بولوسن نيه ھميشه سنه بوجايندا لاله گولو اولان كاڭازلاردا نامە يازيرام؟»
«عطرلى كاڭازين سببيني بولورم، آما لاله گولونو يوخ»، نرگيز تبسومله
جواب وئير.

«آدام بيريني سئوسه، گرَح بوتون عقيدەسى يله سئوسين. عقيدە اولماسا
عشق ھاوادى»

نرگيز اوتانميشدى. پۇرتموشدو. ھر زاماندان آرتيق سليمانا والە
اولموشدو. آنجاق ايچيندەكى شرم و غرور مانع اولوردو شئيداليغيني اونا
آنلاتسين. سليمان ديل - دوداغى آلتدا ريتم توتوب، ميزيلدانميشدى:

«از خون جوانان وطن لاله دمیده...»

سونرا آرتيرميشدى: «بولوسن دا حيدر عمواغلو كيمى يدى..؟»
نرگيزه دفەلرجه آتاسيندان اڭشيتديغى قوشمانى گولە - گولە اوخوموشدو:

«عمواغلو گلدى خويا

خويلولارا قرار قويا

يئتميلرين قارنى دويا

ياشاسين گۆزل عمواغلو...

عمواغلو مينيبدى فايئونا

تومار و ئريب اۋز آتينا

چۆرك يئنيب يوز آلتينا

ياشاسين گۆزل عمواغلو...»

سليمان شعرين آرديني اوخوموشدو:

«راستا بازارلار راستاسى

گلير مجاهيد دستەسى

عمواوغلودور سرکردهسى
 ياشاسين گۈزل عمواوغلو
 باققال - بازار چىراق قويدو
 كاسيب باخدى قارنى دويدو
 هر بيرايشه قانون قويدو
 ياشاسين گۈزل عمواوغلو...»

آتاسينين سسى ھلە دە قولايغندايدى. شېنشىن ليكلردە، قوھوملارین ھاميسينين گۈزو آتاسينين آغزينا تىكىلردى.

«دييىرلر حيدر خان عمواوغلو خراسان حرمينه برق چكەمە يە گىتميشدى. او زامان دا باھاليخدان چۆرك قىتليغ ايدى. خراسان جماعتى والينين علئيهينه قيام ائلەميشدىلر. سورا دا حرمين متوللى باشيسينين ائوينە تۆكولموشدولر. دئمه بس متولى باشى دا كى شاھين دست نشاندەسى يميش، هر ايش گۈرورموش ايللا عيادتدن سورا. ميللت اونون ائويندن اييرمى كوپ شراب چىخاردىب، كوپلرى دوزموشدولر حرمين صحنينه. حافىظ اۋزونن چىخارتمىيىب كى، بير زادلار گۈروب كى، يازير: "چون بە خلوت مىروند آن كار ديگر مىكنند." بونا گۈرە دە شاه، خراسان واليسينى دەيىشميشدى. بو، حيدر عمواوغلونون كيچيك ايشلرينن بيريدى.»

سليمان آرتيرميشدى: «دييىرلر حيدر عمواوغلو عارف قزوينى نين "از خون جوانان وطن لاله دميدە" شعرينى چوخ سئورميش. اونا گۈرە دە بيرينجى دفة عارف اۋزو سە تارنان بو شعرى تصنيف فورماسيندا اوخوياننان سورا اونو حيدر عمواوغلويا تقدیم ائلەميشدى.»

نرگيزسە سليمانين سۆزلرينى ائشيدركن، گۈرەسن اۋزويلە سليمانين آخيري نفعە اولاجاق دئيه، دوشونور. اۋزونو ايكي يۇلون آيريميندا قالميش كيمي گۈروردو. بيرينجى يۇل آناسينين قوزو قيزى اولوب، باجيسى كيمي اوتوروب آخاملار جئھيز بوخچاسينى، سوزنى سيني، جانامازىنى تىكمەك؛ ايكىنجى يۇل ايسە، كىتاب، اعلاميه، سليمان و ذھنينى يئریندن اوينادان ايدەآلار... ايكىنجى يۇل ناغيللارین گئدر - گلمز يۇلودور. سليمانين باشينا بير

اویون گلسه، نرگیز ده اونون گودازینا گنده بیلر. نئجه کی آداس همکیلاسی گوناھسیزجا، بیر ایش گۆرمه دن آتاسینین گودازینا گئدیپ. شیمی کیلا سیندا فیکری قالمیشدی آداسینین یانیندا.

«بلکه قیزی توتوب آپاریپ دؤیدولر. دیلیندن سؤز چحدیلر!»
«شهربانی دا کی یاخیندی هه..؟! سغهلهمه. درسه قولاق آس. صباح گیر ائله ییب قالا جاخسان مندلیف جدولینین خانه لرینده ها..!»
«اورا آپارماغا نه وار کی! یازیق قیز. بیر ایش گۆرمه دن اونا شکّ ائله دیلر.»
«اونا بیر شئی ائله مزلر. آغزین آجیب دانیشماق همین امنیت اداره سینین نو ماینده سی بولر کی او بیر کاره ده ییر. بیرده کی، آخی آتاسیندان اونا نه دخلی! بیرینین آتاسی قاتیل اولسا اوشاخلاری دا قاتیل اولمالیدی؟»، آذر دئمیشدی.

شیمی معلیمی قارا تاختادا مندلیف جدولینین ایکی ستونون چکیب، بیرباشا خانه لرینین هر بیرینه بیر عنصر آدینی یازیردی. قیزلارین بیرى آلین قووزاییب، سوروشدو: «خانیم، دوزدی آتوم بومبونو انیشتن دوزه لدیب؟ آتوم بومبونون عنصرلری ده مندلیف جدولینده وار؟»
مینا کیلا سین آخیر سیراسیندان معلیمین یئرینه جواب وئردی: «آتوم بومبونون عنصرلرینی بولمورم، امما کوکتئل مولوتوفون عنصرلری مندلیف جدولینده وار»

نرگیز آذرین قولونو دوسو کله دی: «یانی بو قیز چال - اویناسیننان گلیب یئتیشدی کوکتئل مولوتوفا؟..»

نرگیزین آداس همکیلاسی، آتاسی اعدام اولونموش قیز، بو آن گؤزو - بورنو قیزارمیش حالدا کیلا سا گیردی. یئرینده ایلشنده شیمی معلیمی، خانیم اوسکویى اونون سیر - صیفتینی گؤرجک، گچی تاختانین آیاغینا بورا خدی: «بولاری یازین، قالانینی دا گلن ساعات توضیح وئره رم»، دئدی. سونرا کیفیندن کیچیک بیر بسته کاغیز دسمال چیخاردیب، قیزا وئردی. مندلیف جدولینین بوش خانه لری قارا پرده چکیلمیش پنجره لره اوخشاییردی. دوز ائله بو آن کیلا سین قاپیسی دؤیولدو. مدرسه نین باباسی

قاپینی آچیب، آئیندە بیر قوطو موز کیلاسا گیریپ، معلیمین میزی اوستە قویدو. معلیمسە دۇشلىرى اوستە ساللانمیش ھۇروکلرینین بیریسینی عصبی حالدا کورەیینە آتیپ، کیلاسین موبصورونە باخیب «قیزیم گل بو تغذیەلری پایلا اوشاقلارا»، دئدی.

آذر نرگیزین قولونو دوسوکلەدی: «دئیەسن خانیم اوسکویی دا قیزین آتاسینین جریانینى بولور. گۇر نئجە بیردن بیرە قیافەسى دەیشیلدی»
«هه، گۇرورم گننه کنديرلرين آتدی دالیا!»

قیزلار گۇرە هر معلیمین اۇزونه عاید خوی-خیصلتی واریدی. ادبیات معلیمینین حیرصی توتاندا قیزلارین آئینی نیشان توتوب، گچ آتاردی. خانیم اوسکویی بودوناجان اوزانمیش ھۇروکلرینی کندير کیمی دالیسینا آتанда قیزلار آنلاردیلار کی او عصبیلەشیپ.

«سلیمان دیبیر خانیم اوسکویی نین أری، زولفعلی زاده ده عصبیلەشندە داز باشینی قاشییار.»

آذر بیردن-بیرە پیققیلدادی: «بونون آدی زولفعلی اولمالیدی با آرنینین یوخ کی..!»

آذرین اۇزونه مخصوص ساچ فلسفەسى واریدی. فلسفەسینین بیرینجی اصلی بویودو کی اوزون ساچ قیزین یاراشیغیدیر. ایکینجی أصلە گۇرە اینسانلار باشلارینی گۇیە توتوب یا یئرە تیکمکلری ساچلارینین اوزون-قیسسا اولدوغونا باغلیدیر. خانیم مودور ساچلارینی گومبز کیمی ییغیب باشینین دالیسیندا بیر کیلیپسین ایچینە کئچرتدی اوجون همیشه باشینی یوخاری توتوب، دیسیپلینلی گۇرونور. خانیم اوسکویی اوزون ساچلاریندان خاطیرە داییم چکیش-برکیشدەیدی. بیر یاندان ساچلارینین آغیرلیغیدان بۇینونو قیسماق زۇروندایدی، بیر یاندان دا ساچلارینین اوزونلوغونا گۇرە اۇزونده بیر نۇوع غرور دویوب، باشینی یوخاری توتماغا چالیشیردی. اونا گۇرە شیمی معلیمینین بوینو، باشی ایله ساچ موجدیلەسى کئچیریردی.

معلیم باشینی قالدیریب، آذرین پیققیلتیسینا باخمایاراق نرگیزین آداسینا دئدی: «قیزیم، گل گئت اوزووہ بیر اۇوج سو وور، گل.»

نرگیز آذرین قولاغینا پیچیلدادی: «ئله بیل سلیمان دوز دیییر، خانیم اوسکویی مرضیه اوسکویی نین یا قوھوم - اقرباسینناندی، یا دا باجیسیننان زادیننان!»
آذر نرگیزین سؤزونه جواب وئرمک عوضینه بیردن آلینی قووزاییب، سوروشدو: «خانیم، مرضیه اوسکویی سیزین قوھوموزدی؟»

معلیم اونون سوالینا دوئوخدو. سونرا قاشلارین ییغیب، او بیرى هورویونو ده کندیر کیمی دالیسینا آتیپ، «خئییر!»، دئدی...

آذر نرگیزین قولونو دومسوکله ییب، دفترینی اونا ساری توتدو: «نچه ده نهدی؟» نرگیز خیال آتیندان ائنیپ، ادبیات کیلاسینا دؤندو. ادبیات معلیمی تاختادا یازدیغی شعرین اجزالارینی آییریپ، بیر به بیر تاختادا یازیردی. ادبیات کیلاسیندا خیال آتینا مینیپ چاپان تکجه نرگیز دئیل، آذرین بؤیرونده ایلەشن قیز دا مهدی سهیلی نین شعر کیتابینی فارسی کیتابینی ایچینه قویوب، اوغلان دوستونا یازدیغی نامه نین دؤرد بوجاغینی سهیلی نین شعرلری یله بزه ییردی. آرخادا ایلەشن قیزلارین بیرى نرگیزین چینیندن ووردو: «بونو وئر قاباق ردیفده مریمه»

نرگیز سه کیتابی آلیپ، مریمه وئرمه دن اونون جیلدینه باخدی. «شکست سکوت»، کیتابین آغ جیلدینده بیر نفر طویل چالیردی. شکیلین آلتیندا یازلمیشدی: طبال! بزن، بزن که نابود شدم/ بر «تار» غروب زندگی «پود» شدم... و ادبیات معلیمی تاختادا یازمیشدی:

آنچه می گویم به قدر فهم توسست/ مردم/ اندر حسرت فهم درست
معلیم اوزو تاختایا ساری، شعرى اوجادان اوخویوب یازدیقدان سونرا شعرین آلتیندا اجزالارینی یازدی. فعل، فاعیل، صفت، مضاف، مضاف الیه...
نرگیز رومان دهلیسی اولدوغونا رغمن شعرى تقطیع ائله مکدن زهله سی گئردی. خصوصاً مضاف - مضاف الیه آییرماسی اونون لاپ زهله سینی تۆکن اجزالاردان بیرى یدی. نرگیزه گۆره شعرین مضمونونو دوشونمک یئترلی یدی.
«دیل یاراناندا قایدا - قانونسوز یارانیب. قایدانی اینسانلار دانیشیقدان چیخاردیبلار. گویا اینسانین خوشونا گلیر باشقا شئیر کیمی دیلی ده چرچیوهیه سوخوب، اونو قیرامئر دوستاغیندا حبسه چکسین...»

«سن تنبلییندن اۇرگشمه یه ماھانا گتیریسن»، سلیمان دئمیشدی. سلیمان تقطیع اوستاسیدی. بیر گۆز قیرپیمیندا ھانسیسا بئیتی کاغیز اوزرینده یازمادان ذھنینده تقطیع ائله ییب، اجزالارینی تسبیح دهنه لری تک بیر- بیرینین آردیجا دوزمه دوزر. سلیمانا گۆره هر نه یین چرچیوه سی، قایدا- قانونو اولمالیدیر. قایدا- قانونسوزلوقدا داش، داش اوسته قالماز. أمما چرچیوه سۆزو اونون اوره یینی سیخیر. بو گونه جن گۆرمه دییی پنجره سیز زیندانلاری یادینا سالیر.

نرگیز آدرین دفترینی آلیب، معلیمین اوزو تاختایا ساری دؤنده یازدی: «۳۰ دهنه، ۶ کیلاس. هر کیلاسا بئش دهنه». دفتری آذره وئردی. گۆزو تاختادا یازیلیمیش شعرین تقطیعینده اعلامیه نین سۆزلری قیریق- قیریق یادینا دوشور...

«تبریزده قان سو یئرینه آخدی... قم شهیدلرینین قیرخ تۆره نی تبریزده قانا بولاشدی... یوزلر یارالی، اون نفردن آرتیق شهید... سرگرد حق شناس مانع اولدو میلّت حاج میرزا یوسف آغانین مسجیدینه کئچسینلر... حق شناس قیزیللی مچیدین قاباغیندا میلّتی گولله یه باغلادی... آمریکا دؤولتی پهلوی حوکومتینی دیرناخدان دیشه جن سیلاخلاندیریپ...»

بیرینجی دفه بدی دیش، دیرناق و سیلاھا گۆره بئله بیر سۆز بیرلشمه سینی ائشیدیردی. ایندییه جن اوخودوغو رومانلارین ایچینده بئله بیر ایھاملی سۆزه راستلاشمامیشدی. دیرناخدان دیشه جن نئجه سیلاخلانماق اولار...؟! یقین کی دیرناقدان منظور، آباق دیرناغی اولاجاق. دیرناق سۆزو سلیمانان ائشیتدییینی یادینا سالمیشدی: «ساواکین ایشکنجه لریندن بیر ده دیرناق چکمکدی.»

نرگیزه گۆره دیش و دیشه عاید هر نه وارسا قارشیلارینداکی قوئشولاری، ماحمیداً دندانسازین تخصصونده بدی. گئجه «دیرناخدان دیشه جن سیلاخلانما» سۆزلرینی هر دفه یازاندا، ماحمیداً دندانساز گلیب تیکیلیمیشدی گۆزونون اؤنونه. نرگیز گئنه خیال آتینا مینمیشدی. سیلاخلاری بیر به بیر دیشلردن

آسلايیردی. اۆزۈ دە قوردلانمیش دیشلردن. سونرا دیبلرینه موخک قۇيوردو، آغرىماسین. اۆز يانیندا ماحمیدآ دندانسازى گتیریب اعلامیهلرده کی سۆزلره دویونلمه سیندن گولمه یی توتمودو.

«قىز آغزیوی قشَح آش گۇروم». اویسا آغزینی ائله آچمیشدی کی، آز قاللا أنگی یئریندن اۇیناسین. قۇنشولارین دئدی- قۇدولارینا گۇره ماحمیدآنین امیر کوچه سینده کی مطبینده بالاجا بیر صاندىخانا وار. دیش چکن زمان احياناً بیرینین اورهی کیچسه، آپاریب او صاندىخانادا اورهی کیچن آداما قنداب ایچیردر. مدرسه یولو اونون مطبینین قاباغیندان کئچیر. همیشه اوردان کئچنده خوفلانیر. حتی گۇزونون اوجویلا اورانین دارا- دودوک و قارانلیق پیلله لرینه باخماقدان بئله چکینر. دئدی- قۇدولارا گۇره، ماحمیدآ دندانساز قیزلارین، قادینلارین دیشلرینه باخندا دیرسه یینی دیشی آغرییانین دۇشونده اۇینادار.

ماحمیدآنین ألی اونون آغزیندا، آناسینا «گل یاخینا بونون آلت دوداغیننان یاپیش»، دئمیشدی. آناسی ایسه ألینی اونون دوداغینا قویوب، باشاردیقجا ماحمیدآدان اوزاق دورمودو. آناسی قیراغا چکیدیکجه ماحمیدآنین دیرسه یی داھا آرتیق آناسینین کۇکسونه ماییل اولمودو. نرگیز آز قالمیشدی ماحمیدآنین ألینی دیشله ییب، دیش آغریسینی، بیر ده آغزینی یاندىران موخه یین آجیغینی ماحمیدآدان آچسین. اگر ألینده سیلاح اولسایدی، یقین کی دیشینین آغریسینی بوراخیب سیلاحیندان ماحمیدآنین باشینا ساری آتش آچاردی. اصلینده، باشینا دا یوخ، دیشلرینه...

کئچن دفه اعلامیهلری کیلاسارلا داغیتماق اوچون سیاحت زنگینده آذرله بیرگه مدرسه باباسینین تئى سوپورگه قۇیدوغو آنبارینا دورتولموشدولر. اوشاقلار حیطه گئندن سونرا اعلامیهلری کیلاسارلا پایلامیشدیلار. نرگیز آذرین دفترین ألیب، یازدی: «ألاه بولور بویون مودور کیمین قولوندان یاپیشیب، دفتر اوتاغینا آپاراجاق!» آذر نرگیزین یازدیقلارینی قارالادی.

نرگیزین کئچن گئجه گئج ياتديغي اوچون ايندى يوخوسو گليز. قارا تاختايا باخا- باخا گؤزلى مورگوله نير. فيكرى مين بير يئره گنديز. ادبيات معللیمی تاختادا يازديغي شعرين آلتينا يئر به يئر فلش علامتى چكيپ، تقطيع ائتديكلرينين آدينى فلش لرين آلتيندا يازير. تاختادا يازيلميش سؤزلر نرگيزين گؤزلى اؤنونده گاه ايلير، گاه اوزانير، گاهدان دا قيسسالير.

نرگيزين آلتينا قفيلدن بير گز پارچاسى تۇخونوب، ديسكىندى. «آخ» سسينه قيزلار گولوشدولر. معلليم سه اوجا سسله دئدى: مُردم اندر حسرت فهم درست...

باشينين ايشاره سى يله نرگيزه «دور گئت ائشيه» دئييب، آلىنى قاپيا سارى اوزالتدى: «خانم نرگس خويى! گئجه لر جانى دالره قولاق آسان، وكلاى جوانا باخان گرچ ده ايندى كلاسدا يوخلاسين داا...!»

نرگيز آياق اوسته چاش باش قاليپ. اعلاميه لر قارنينين يوشاق دريسينه باتير. بير آدديم اتماميش سياحت زنگى چالينير. قيزلار گئنه هاى- كوى ساليپ كيلاسى باشلارينا آليزلار. آذر ايسه «زنگلر كيمه گؤره چالينير؟» دئييب، گولور. اونون قارنينا ايشاره ائله ييب «بير ده سن اولاسان گئجه ياريسينا جان...»، سؤزونو كسيپ، ايليپ قولاغينا پيچيلدايير: «گئجه ياريسينا جان خرابكارلىق ائله ميه سن»

قۇل- قۇلا وئريب كيلاسدان ائشيه چيخيزلار. كوريدورون شلوقلوغوندا مدرسه باباسينين تئى- سوپورگه قويدوغو انبارينا دورتولورلر...

۱- ايشاره دير آمريكالى يازار ائرنست همينقوى ين [فارسجا] «زنگها براى كه به صدا درمى آيد؟» ادلى رومانينا.

«آللاه كىسىن بو نفسى!» دىيىپ، گولومسەدى. اونون سۆزۈنە نرگىزىن اورەيى سىخىلدى. ايندىيەجن بئە شىرىن صحبت و خوش گولش بىر اينسانلا قارشىلاشمىشىدى. دئەسن بىر ايكى ساعات دئىيل، بلكە ايللر اولاردى نىلفرى تانىيىرمىش.

نرگىزە گۆرە نفس كسىلمك ايكى باشلى بىر يۇل كىمىدى. بو يۇلون بىر باشى قطعياً اۆلومە ختم اولور. آما او بىرى باشىندان سايسىز- حسابسىز كسمە يوللار تاپىپ، حياتى باشا وئرمك اولارمىش. دوشونجەننن يايىلماق يولو كسىلندە، سامىزدا^۱ كىتابلار گىزلىجە اۆلدن- اۆلە كئچىر. موسىقىنننن يايىن يولو كسىلدىكدە يئراآلتى كاستلر بوراخىلىر. آزادلىق يولو كسىلجك دىاسپورا^۲ كسمە يوللارن بىرىسى سايىلىر. آما يالنىز بىر كسىلمە وار كى

۱- سامىزدا^۱ (Samizdat): سووت دۆور، ۱۹۶۰- ۱۹۷۰ ايللىرىندە، بىرىنجى دفە اولاراق، سامىزدا^۱ سۆزۈ نىكلای كلازكوف، روس شاعىرى طرفىندن قوللانلىدى. بو سۆزۈن آنلامى بئە ايدى: «من اۆزۈم نشر اندەجەيم». نشر اذنى وئرىلمەين خبر، قزئت، كىتابلار سامىزدا^۱ سۆيەسىندە نشر اولونوردو. سامىزدا^۱ كىتابلار تانىمىش بىر رەبرى يوخ ايدى. موسىقى ساحەسىندە بئە بىر كىتاب «مگنى تىزدا^۱» آد وئرىلمىشىدى.

۲- دىاسپورا (Diaspora): بىر تۇپلومون عايد اۆلدوغو تارىخاً ياشادىغى تۇرپاقلاردان اوزاق مسافەدە ياشاماسى دۆرومو. ايفادە كىمى دىاسپورا سۆزۈ يونان دىلىندن اولان سپەلمك سۆزۈنۈن فۇرمالاشمىشىدىر.

اينسانا حیات وئەر. گۆبك باغی كسیلدیکده، نفس گلیر. نفس، چيغیرتیلا، آغلاماقلا گلیر. کیم بیلیر، بلکه کۆرپه نین جییرلرینه هاوا دولاندا، سانجیلا دولور. بلکه بیر عۆمورلوک یاشامین بوتون چتینلیکلرینی ائله یولون باشلانغیجیندا باغیریر...

نیلفر گوله- گوله آرتیریر: «اینانما ها، دۇردان دئمیرم. بو یاریمچیلیق نفسین اۇزو ده قنیمتدی.» اسپرئیینی چىخاردیپ، آغزینا فیسیدلادیر. اسپرئی کیفینه قایتاریپ، گئنه سیگار قوطوسونو چىخاردیر. نرگیزه بویور دئمەدن آلیشیدیریر. اۇسگورور. نرگیز آز قالیر دئسین: «آخی اسپرئی ن سیگار توتماز کی!»، آمما دئییر: «سیگار دا اسپرئیین باطیللمەسیدی دا!». نیلفرین گئنه دوداغی قاچیر. دوداقلارینین رنگی بنؤوشه رنگینه چالیر. نیلفر لؤتگه نین تکینده آچیلیمیش دهلییه اشاره ائله ییب، دئییر:

«اینسانین آخیری بونا تاي اولور. زامان لال بیر اۇیونچودی. پامبیغان باش کسر. گۆرونمز آللری ن بۇغازیوی سیخار. ائله کی کاردان دوشدون، آدامی اۇز باشینا بوراخار. دییر ایندی بییۇل اوتور تسبئحیوی چؤوور. لحد داشینا چاتان آددیملاریوی سای..! سای ها سای... سای ها سای...»
نرگیز گولومسەیه رک دئییر: «اولمویا سیز ده بو لؤتگه ده بونا گۆره اوتورویسوز کی منه تاي سویا گیریب، سودان دۇنن قوراخلارین آددیملارینی ساییسز؟!»

نیلفر ده نرگیزه قاریشیپ، اونون شوخلوق یانا سؤزونە نارین- نارین گولور. گولوشو ده سیر- صفتی کیمی اورەیه یاتیمدی.

«یووو، من نم نئچه ایل... بلکه ده نم نئچه یوز ایل بوننان قاباق کۆچوب گئتمیش بیریسینین یولونو گۆزلورم. بولمورم هاردان گله جخ... سودان، تورپاخدان... آنجاق منه یازمیشدی میعادگاھیمیز بو گۆتو دوشموش لؤتگه دی. من آددیملاری تسبئحه سالمیرام قیزیم. میعادگاھا یئتیشمیشم. ایندی ديقه لر ی تسبئحه سالیرام.»

نیلفرین سؤزلی نرگیزین اورەیینی سیخینتیا سالسا دا، بئیینه تاققا وورور: «زامان!»

«اگر دەلیخ- دئشییین، ایری- اوپرون آز اولسا، بیر آز دا رنگ- روفون اولسا، بیرى تاپیلار آدمى گۆزو توتسون، ألىنى باش- گۆزووه چكسین، تومارلاسىن. أمما وای- وایلىدى اوركك اولاسان، باشیوی قاجیرداسان، اؤز داشیوی اؤز قابیرقاوا چیرپاسان، اؤزو ده نيسوان طایفاسیندان اولاسان... اوندان زامان سنى دەلیخ- دئشیخ ائلمهسه ده، اطرافینداکیلار گلیب- گئدیپ چووالدیز باتیراجاخلار. بیر ألىن اولاجاخ، بیر ده یاماخ ویرماخ.»

«أمما» سۆزو، نیلفرین دوداقلاری آراسیندان ائله چیخیر کی، دئیەسن اورككلییین اوستونه مۆهور باسیر. نرگیزین ذهینده اورككلیک حیسى جانلى بیر وارلیغا دۆنوشور. باشی یوخاری، قاشلارینی بیر- بیرینه چاتمیش، بوخاخ ساللامیش، دۆشونو قاباغا وئریپ قایا کیمی دایانمیش بیر خانیمدیر اورككلیک. سلیمان قویوب گئنددن برى نرگیز اؤز داشینی اؤز قابیرقاسینا چالمیشدی. آغیرلیغینی اؤز آیاقلاری اوسته داشیمیشدی... ایندیهه نیلفر بیر بئله ایلدن سونرا «زامان» و اونون تاثیرلریندن دانیشیر. زامان کیمی اؤنملی بیر قۇنونو نظره ألمادیغینا گۆره اؤز ألىندن آجیقلىدیر. بوتون كئچمیش گونلرینده سلیمانی فسيله دۆنموش بیر عاشیق کیمی ذهینده قۇروموشدو. نیلفر گئنه لۇتگەنین دئشیین گۆستریب، سۆزونون آردینی تۇتور:

«زامان بوندان بترینی منیم باشیما گتیریپ... لۇتگە صاحیبی واختی یئتیشنده ألىنى لۇتگەدن اوزور. اونون آیاغینی دەنیزدن کسپ، قومسالدا ألالهین أمانینا بوراخیر. أمما دونیا نه منن أل اوزوب، نه ده گۆیلوم ایسترجه هانسیسا بیر سوفرانین باشیندا اؤتورتموش... همیشه گۆزم آرخادا قالیب. گونو صاباح ایکیسیندن بیرى، بلکه ده هر ایکیسی قاییدیپ گله جکلر، دئمیشم. یوز دفعه اؤزومنن سوروشموشام اوندان هانسینین ألىنى ألیمه آلاجاغام؟! بوتون آی- گونوم، روزگاریم بئله سؤووشوب، قیزیم! اومود اینسانین دردلرینه تسکین وئرر. نه بولوم..! هر دن دیییرم بلکه من زامانین گۆزونه آغ سالمیشام... دۆزومون اوزونو آغارتمیشام!»

سیگارین توستوسو نازیک بیر خط کیمی نیلفرین بارماقلاری آراسیندان یوخاری بورولارکن هاوايا قاریشیپ، یۇخا چیخیر. ایکیسی ده دئیەسن

زامانىن قۇيوسونونا جوموب، قۇرتولوش يۇلو گۇزلەيىرلر. نىلفرىن گۇزو اۇزون اۇزادى، خزر بۇيۇندا يول چكىر. نرگىز ايسە اوزاقلاردا ايشىلدايان كور ايشىغىن آياغىناجان گىندىب، گۇزو آيدىنلىغا آچىلمادان كۇر- پىشمان قايىتمىش كىمىدىر. كىچىمىش ايكى گوندى باشىنا گلن حادىثەلرە گۇرە بىر مقصىر آختارىر. كىمىن تقصىرىدىر..؟ آناسىنىن؟ اۇزونون؟ سلىمانىن؟ زامانىن؟ تارىخىن؟.. ايكى گونون اىچىندە ذەنىندە كى فسىل عاشىق چورومە يە باشلايىب. صاباحدان نە اندەجەيىنى دوشونور. نىچە دۇزەجەيىنى. گۇزو اوفوقدە، بىردن- بىرە دەنىزىن اوزرىندە بىر لۇتگە گۇرونور.

«او لۇتگە ھاردان گۇيردى؟»

«دەنىز ائلە بىلەدى، قىزىم. گۇروسن بىر ساعەت اولار اوتوروبسان، يالنىز بىر بولۇد گۇروسن، بىر دەنىز، بىر دە اورتادا كى آرا كىسمە خۇلى . بىردن- بىرە بىر لۇتگە دەنىزىن اوزرىندە گۇبەلح كىمى گۇبەرىر. ھىچ بولموسن شىردن دوغۇلدو يوخسا غرىدن آتلىدى دەنىزىن اورتاسىنا» دىيىپ، شىرىن بىر تىسۇم قونور نىلفرىن دوداغىنا.

لۇتگە ساحىلە دوغرو يورويور. ياخىنلاشدىقجا ماتورونون تىرىلىتىسى اوجالير. نىلفر يىرىندىن قالخىر. آياغىنى لۇتگەنىن قىراغىندا كۇتويون اوستونە قويوب، پىللەكاندان اندىيى كىمى لۇتگەدن ائنىپ، دەنىزدە كى لۇتگە يە دوغرو گىندىر. نرگىز دە يىرىندىن قالخىپ، ايسىر نىلفرىن آرخاسىجا گىتسىن. آياغىنى اونون آياق اىزلىرىنە قويوب، لۇتگەدن قومسالا ائنىر. بىر آددىم گىتمەمىش پىشمان اولور. گىرى قايىدىپ، كۇتويون اوستونە اۇتورور. اوتوردوغو يىردىن نىلفرىن گىدىشىنە باخىر. اونون چىيىنلىرى كۇكسونە لىگر سالسا دا، آنجاق بىلى بولمەيىپ ھلە. اۇزۇنە اىنانمىشجا آياقلارىنى يىرە باسىر. نرگىز اونون آياق باسدىغى يىرلىرى اىزلەيىر. نىچە آددىمدان سونرا كىرىخىپ، اونون آياق اىزلىرىنى آيرى اىزلەلە قارىشىق سالىر.

اوج بالىقچى قارامتىل گىيىملىرلە لۇتگەدن ائنىپ، سويون اىچىندىن قومسالا دوغرو گىلرلر. نرگىز بالىقچىلار باخاراق گۇزونون بوجاغىندىن ساحىلە بىر تىراختورو دەنىزە ياخىنلاشماقدا گۇرونور. اۇز- اۇزۇنە دىيىر:

«بوردا ھر شئی گۇبلح کیمی بیردن- بیرە گۇیەریر!»

تیراختور ایسه دەنیزه یئتیشجک اوزونو نرگیزه ساری چئویریپ
آرخاسینداکی دەمیر ترئیلینی دالی- دالی دەنیزین ایچینه سورور.
بالیقچیلاردان ایکسی لۇتگهیه دویونلنمیش کندیردن یاپیشیب لۇتگه
تیراختورون ترئیلیسینه دوغرو چکیرلر. اوچونجو بالیقچی سویون ایچینده
دایانیپ، لۇتگهنی آرخادان ایتله ییر. نرگیزه ایندییه جن هئچ بئله بیر صحنه
گۇرمه ییب. او، یالنیز فیلملرده گۇرموشدو کی، لۇتگه لری بیر آغا جا یا باشقا
بیر لنگره باغلا ییب، اونلاری سویون قیراغینا بوراخارمیشلار. نیلفر
بالیقچیلارین بیرسی یله دانیشارکن نرگیزه ساری گلیر. بئش- اون آددیم
نرگیزه قالمیش بالیقچی نیلفردن آیریلیپ، گئری دۇنور. او یسا گئده- گئده
بیر ده دۇنوب نرگیزین ساحیلده بوراخدیغی چمدانینا، چمدانین اوستونده کی
چانتاسینا باخیر. نرگیز بالیقچینی گۇزویله دولاندریر. بالیقچی تیراختورون
آرخاسینداکی لۇتگه نین ایچینه هۇبانیر. تیراختور یوکلە دییی لۇتگه ایله
ساحیلدن اوزاقلا شیر.

نیلفر دییی دوشموش لۇتگهیه سۇیکه نیپ، تیراختور گۇزدن ایتینجه اونا
باخیر. نرگیز کۇتویون اوستوندن قالخیپ، لۇتگه نین ایچینه کئچمک ایسته
دیکده نیلفر ألینی نرگیزه ساری اوزالیدیپ، اونا یاردیم ائدیر. نرگیز لۇتگه نین
ایچینده أیله شیر.

«هئچ بیر خبر توتا بولمویوبلر»، نیلفر دئییر. نفسی خیس- خیس
خیسلداییر. گئنه ده اسپرئی چیخاردیب فیسیلدادیر.

«دۇهتور دییب گونده اوش دفه، أمما من اۇز خانیملیغیمنان چکدییم

سیگار سایسی مصنوعی نفس اۇتورورم جییرلریمه»

نیلفرین دوداقلاری بنۇوشه رنگیندن قارامتیه دۇنوب. دئیەسن دوداقلاری

گئت- گئده اۇکسیده اولور.

خان آغا گۇزۇنو آچىپ دىوارا مىخلاشمىش ۋاڭىكاد تابلوسونو گۇردو. ۇل-
قۇلو ايىنە باتمىش كىمىدى. قولونو صىحنازىن بىلى ۇلتىندان چكىپ،
بارماقلارىنى كىتىمىش حىس ۇتتى. بارماقلارىنى نىچە دۇنە ياۋاش-ياۋاش
آچىپ، يۇمدو. كۇشۇمۇش ۇل-قۇلو دىنجلدى. اوتاغىن دىوارىنا مىخلاشمىش
ۋاڭىكادى «مىرزە رىضى خىطاط» ىن ائرى آدىنا تىرىزدن ۇلمىشىدى. باشىنا
بۇرك كىچىدىيىنى بىلدىكدە تابلو گۇزۇندىن دۇشمۇشۇدو...

بىر آخىشام ۋاڭىكادى قولتۇغۇنا ۋورۇپ، بىرىباشا صىحنازىن ائۋىنە
گىلمىشىدى. اۋز ۇلىلە دىوارا مىخ چالىپ، تابلونو دىۋاردان ۇسمىشىدى. سكىنە
سلطان ھر دۇنە اوتاقلارى سىلىپ سۇپۇرندە، اۋستۇنە تۇز قۇنۇمۇش جانامازى
گۇتۇرۇپ تۇزۇنو ۇلاندان بىردىن-بىرە يۇخ ۇلمۇش ۋاڭىكاد تابلوسونو يادىنا
سالار. خان آغانىن ۇلدىن گىتىمىش دىن ايمانىندان بىرىباشا ائلە خىسرتلە
دانىشىپ كى، ائلە بىل اۋرۇچلۇق گۇنلرىندە گىزلىچە خان آغانىن اوتاغىنا
يىتىپ-ايچمە گىتىپ اۋنۇن اۋزۇ دىيىلمىش.

«دىن، ايمان، اۋرۇش، ناماز... ھامىسى اۋ ۋاڭىكادىنان بو اوتاخدان گىتتى!!»
يادىنا گىلمىر نىچە ۋاخش اولار نامازى تىرك ائلەيىپ. سكىنە سلطان
بىلسەيدى كى ۋاڭىكاد تابلوسو اىندى صىحنازىن اوتاغىنىن دىۋارىندان

آسیلیب، یقین اونون مرتدلییینه بئله حکم وئوردی. ائو کولفتی اولماغینا دئییل، او قدر ائوده اختیار صاحیبی اولوب کی، اؤزونو ائو آدمی کیمی سانیر. بونولا بئله همیشه خان آغانین هاواسینی ساخلایب، خان آغا دا آرا- سیرا پنجره نین هئره سینه قره پول قویاراق «جیبیمه آغیرلیق ائلیر»، دئیهر. نامازی ترک ائتمک آتاسینین لاپ توخونان یئری یدی. اگر سکینه سلطان آتاسینین قولاغینا چاتدیرسایدی، ایشی یاشایدی.

صبح نازین پیرتلاشیق ساچلاری یاسدیغین اوستونه سرلیب. آغزینین سویو دوداغینین بوجاغینیندان اُنکینه جن آغیمتیل ایز بوراخیب. بئلی دؤشک اوستونده، بئلدن آشاغیسی زیلونون اوستونه اوزانیب. آلت پالتاری زیلونون قیرمیزی رنگینین کناریندا بوغومتول قیرمیزییا چالیر. هردن بیر صبح نازین یانینا گلسه یدی ده، گئجه ائولرینه دؤنردی. دونن آخشام هئرانترین توکانیندا حددن آشیرمیشدی. اوردان چیخیب، بیرباش صبح نازین ائوپنه گلیمیشدی. نه دئییب- دئمهدییی هئچ یادینا گلیمیردی.

کالاکنه بیر حالدا قالخیب پالتارلارین گئیدی. اوتاغین بوجاغیندا آفتافا- له یه نی گؤرچک، آل- اوزونو یوماغا هوسلندی. آفتافانی ایدیکده لولویوندن آنجاق ایکی داملا سو اووجونا دامدی. اوتاغا گؤز دولاندریب، ساماوارین یانینداکی گویومو گؤتوروب، سوزدو. بیر قطره بئله سو اووجونا داممادی. ساماوارین شیرینی آچیب، اووجونو لولویون آلتینا توتوب، دولدوردو. سو ایللیق ایدی. لولویون آلتینداکی تاسین ایچینه ساری اییلیب، اووجونداکی سویو اوزونه چیرپدی. میزین اؤرتویو ایسلاندى. بو آن صبح ناز گؤزونو آچیب یئرینین ایچینده گئرنشدى. سونرا آرخاسینی اونا چئویریب، یورقانی باشینا چکیب یوخویا دالدى. خان آغا ایسه قاپیدان چیخمامیش آل آتیب جیبیندن بیر دهنه شاخ ایکی تومنلیک چیخاردیب، یئره آتدی. اسکناس قوش له له یی تک یونگول- یونگول اوچوب، گلیب یاسدیغین قیراغیندا زیلونون اوستونه دوشدو. اؤز- اؤزنه دئدی:

«گؤره سن نه واخ بو ق...ه نین اُفیونونان قوتولا جام؟!»

ھر زامان اۋز يانيندا تصميم توتوموشدو آياغيني اونون ائويندن كسسين، بۇيلو بير قادين كيمي اونا يئريخله ميشدى. صبح نازدان اوزاق قالماغا چاليشديقدا سرسم توتوب، ساييقلاميش آدام كيمي ايسترئسدن بوشالسين دئيە، اۋزونو هئرانئين توكانينا ساليردى. سرخوش اولدوقجا ذهني هر زاماندا داھا آرتيق صبح نازا ماييل اولوردو. اونون ادا- اطاوارينا داريخي، بيردن اۋزونو صبح نازين ائوينده گۇروردو.

اغزى زوققوتوم داديبير. اوتاقدان چيخماميش آل آتيب قندانان بير حبه شكر- پنير گۇتوروب، حيطة چيخدى. شكر- پنير اغزيندا اريدى. هئل دادى ديلينده زوققوتوم دادينا قاريشدى. حيطدن ائشيه چيخماميش ايليپ قاپينين او تاي بو تايينا باخي، دربندە چيخدى. سحرين ائرتەسينده قۇ ويريردين، قولاق توتولوردو. در بند اهلى هله شيرين يوخودايديلار. بير گيله سيگار آليشديريب، درە كوچه سيني آستا- آستا يوخارى قالخدى. اوزاقدان باخانين گۇزونده آسوده ليكله گزيب دۇلانماغا چيخان بير كيشي يە بنزه بيردى. آنجاق اۋزو حيس ائله بيردى اينجارى كسيليپ، بدنې آياقلارينا اغيرليق ائدير. آياقلارى گوج بيللاهيان داليسيغا سورونور. صبح ناز ايله باش باشا قالاندا اونو باشدان آياغا قيزيلا توتماغي گلير. آما آدديميىنى قاپيدان ائشيه قويچاق، اوميدسيز، باشى داشدان داشا دەيميش كيمي حيس ائديردى اۋزونو.

«بو آخير دفة يدى. هوسدى، بسدى. دا بيننان بئله هوسين تۇرۇنا دوشمەرم»
سيگارين كۇتويونو خندە بين ايچينده كي زيبيللرين اوستونه تۇلازلايير.
«من دە دۇورەمە بئله بير خندە قازماليام»
بدەن^۱ ديبينده قازيلميش خندك دفةلر شەرى دوشماندان قوروموشدو.
خان آغانين ذهني قارماقاريشيقدى. عاغلينا مين جورە سۇرغو- سۇال گلير.

۱- بدەن: خوى قالاسينين اطرافيندا تيكيلميش ديوارا بدەن دئيرميشلر. قالانين ائىلى ديوارى اوستونده بير توپ يئرلەشيميش. قالانين بئش قاپيسى وارميش. قالا قاپيسى، شووہنە قاپيسى، استانبول قاپيسى، تبريز دروازاسى، چورس دروازاسى.

«کیم منی دۆورلەمیش دوشمانلاردان قۇروياجاخ؟ دوشمان قیراقدان گلن اولسا آدام بارماق قویار اوستونه. توفنگ توتار، قیلینجی اوزدن باغلار. آمما بئلنجی بیر زمانه ده دوشمان کیمدی؟ عمواغلی، بی بی اوغلی، قونشو، قوهوم، یار، یولداش... بو نامرد دوشمانا، نئجه دوشمان دئماخ اولار آخی!»
هوندور، ائلی حیصارا باخیر. دره کوچه سیندن توتدو، قویونچولار کوچه سی، شووه نه قاپیسی، قالا قاپیسی، چورس دروازاسی، استانبول قاپی سیندان بورولوب، تبریز دروازاسینا جان ایکی لای دیوار هله ده شهر ی اؤز حاصاریندا ساخلا ییب.
«عجب ده آد قویولار بو حیصارا، بده ن!»

ایسکلئت، اینسانین ایچ-آلاتینی قۇرویان کیمی، بده ن ده شهر ی هجومدان، یوروشدن قۇرویور. ائشیتدیکلرینه گۆره اییرمی- اوتوز ایل بوندان اول، سود آمر بیر اوشاق ایکن، بلکه ده هئچ آناسینین بطنینه آتیلمامیشدان بئله، جیلولوق^۱ زامانی بده ن شهر ده کی آرواد- اوشاغی دوشمانین هجوموندان قۇروموشدو. میللت خندکلی سۇ ایله دولدوروب، اوستونو سامانلا باسدیرماسایدیلار اورمودا اوز وئرن فاجیعه خویدا دا اوز وئره بیلردی. ائشیتدیکلرینه گۆره، خویدا اوز وئرن فاجیعه اورمودان قالیجی دئیلمیش. آمما اورمودا یاش دا قۇرونون اودونا یانمیشدی.

خان آغا امنیت و دینجلیک آختاریر. بونولا بئله اینانجلارینین ترسینه بیر سۇز ائشیدنده، چیرپیشماغا جان پۇستو وار. آنجاق ندنسه هر دؤنه شدتلی بیر تارتیشمادان سونرا پئشمانلیق دویوب اؤز اؤزونه دئییر:

«گئده، سن نئچه دن بیر سن بالا...؟ کیمسن بئله..؟! دیسن به بو سورو ده ییشر؟ هر هانسی چوبان قاباغا دوشسه سورو ده اونون دالیجا گئده جخ. بو چوبانین آدی بیر گون میرپنچ اولوب، بیر گون میرزا، بیر گون محمدرضا، بیر گون ده پیشه وری.»

پیشه ورینی یاخیندان گۆرمه میش، اونون باره سینده دئییلن سۇزلری ائشیدیب، اونون حاققیندا یازیلاری اوخویوب، سونرا ایچینده اونا بسله دییی

۱- جیلولوق حادیثه سی: ۱۲۹۷- جی گونش ایلینده اورمیه، خوی، ماکو و بیر نئجه شهرده، آشوری جیلو ائلی نین طرفیندن اوز وئرمیش مسلمانلارین قتل- عام حادیثه سینا ایشاره دیر.

نیفرتین ھاردان قاینالاندیغینی ھئچ اۋزو دە بیلیمیر. آنجاق اونون آدینی ائشیتجک احوالی پۈزولور، راحتسیز اولور. نیفرتینین ندەنینی آختاردیقدا بیر زاد ائلدە ائتمەییپ، لاکن اۋزونون یئرسیز کین- کدورتینی یار- یولداشینا بئله آچیقلایر:

«قرار دەیی کی بو روس نوکری دەدەمی اۋلدورسون، یئددی آرخامین بندینە پوخ- پوسور باغلا سین. ائله اونون نۆکرلییی زھلەمی آپارماغا کیفایت ائلر. بو میللتین باشینا نە اویون گلیر، ھامیسی او تایدان گلیر. سالداتلارین سالدیرمالاری ھلە یادیمیزدان چیخمییپ»

داعوا- دالاشدان بئزار اولدوغونا باخمایارق، ائله واخت اولور اۋزونو ائله آلا بیلیمیر. ساواشیپ، مدرسەنی ترک ائنددن بری ھلە دە ایشینە قاییتما ییپ. «آجیمنان اۋلسم دە روس نۆکرلرینە باش ایمەرم»، دئمیشدی. بو گونلر ایشی- پئشەسی اۋز اۋزویله دانیشماق اولوب. اۋزو اۋزوندن سوروشور، اۋزو اۋز سۈزۈنە قولاق آسیر، اۋزو دە اۋز سۈآلینا جواب وئیر.

«کیم باشلادی گئنه بو ساواشی؟ بو گونلر ھر ھارا آیاغیمی قویورام، قوناقلیخدا، قفەخانادا، ھامی ساواشدان دانیشیر. یاشاماغا فیکیر وئرن بیرسی یوخذی. ھامی موورّیخ اولوب. نریماننان توتدی تا آلاھین او جیلار نۆکری محرمەجن. گئدە ائله آغزیننان یئکە پوخلار یئییر کی، آدام دیییر ایندی اورە یینین باشینا ییغیشاجاخ. دونن نریماننا ویر- ویر ویریلدیردی. سیمیتقونون مارشیمونی اۋلدورمەیینن ائله دیییردی کی، ائله بیل سیمیتقونون ساغ آلی یمیش. قفەخانادا، کوچه- بازاردا میللت آندریانیکی، سیمیتقونی، مارشیمونی، جیلولولاری، عثمانیلاری، داشناکلاری، سالداتلاری، ژاندارمانی، فیرقەنی، حوکومتی بیر ایپە دوزوب، تسبیح دەنەسی تک چئویریرلر. بیر نفر یوخذی بو موورّیخ کۆی اوغلاننارینا دئسین آخی بولاری نئجە بیر ایپە- ساپا دوزمخ اولار؟!»

«آدام ایستیر باشینی گۆتوروب ائله بیر یئرە گئتسین کی فیرقەنین، سالداتین، ژاندارمانین آلی چاتماسین. فیرقەدن اۋتور جان بیر قالیب یولداشیم نریماننان قانلی پیچاق اولموشام». مختار، اۋز دئدیینە گۆرە نە

فیرقەچی دیر، نە دە ھوکومت طرفدارى. بونونلا بئله، قاباقكى صمیمیتلری باشا چاتمیش کیمی نظره گلیر.

«ئله بیل مین ایلین یۇرقونویام»

بدەنین باشیندا، باشاباش دیش- دیش تیرتیلرە^۱ باخیر. بدەنین اوستوندە ایکی توپ یئرلە شیرمیش. ھانسی توفنگلر، توپلار بو تیرتیللرین آراسیندان یا اونلارین آلتینداکی مَزَقَل لردن اینسانلاری گوللەیه، توپا باغلامیش!! کیملر گلیب، کیملر گئدیپ بو گلدی- گئدر دونیادان!! تاریخ بویو ھانسی بۇلگەنین امنیتى اولمايанда، اورادا دیوارلار تیکیلیب، خندکلر قازیلیب و قالالار باش قووزامیشدی.

«خوی شہرینین بدەنى، چین دیوارینین اۇيەى^۲ قارداشی یمیش»، مختار دئمیشدی. نریمان ایسە آرتیرمیشدی: «دیوارلار میللتی قۇرومادان آرتیق، ھاکیملرین ھوکومتینی حفظ ائدیبلر. دئییلنلرە گۇرە دیوارین زلزله اُثریندە اوچولموش بینۇرەلریندن اینسان سومویو تاپیلیب.»

قارداشلیق صیغەسى اوخوتدوران زامان ھئچ عاغلینا دا گلمزدی بیر گون نریمان یا مختارلار سۇزلری چپ گل سین. ایندیسە فیرقەیلە پهلوی ھوکومتی اونلاری ائله بیر- بیریندن آییریپ کی آز قالیر نریمانلا اُل بە یاخا اولسون.

بدەن دیییندن آستا- آستا قاپان مئیدانینا قالخدی. یولونو ائله سالدی کی، ھئرانترین میخاناسینین قاباغیندان کئچمە سین. قاپان مئیدانیندان شئخ مەھدی کوچە سینە ساری گئتدی. سحر یئلی اُسیر. بیر گئجە باشی قیمیزدان قیزیشمیش، صبح نازا قوشماجا قوشموشدو. اونو سحر یئلینە بنزتمیشدی. اینسانین عئینینی آچیب، ذھنینی دورولدان سحر یئلی...

«سحر یئلیم، صبح نازیم، سنی گۇرندە بوغدالار ایچە دولور، سونبولر آچیر، بنۇوشە آيا باخیر، نیلفر بورولور آغاجین بئلینە...»

۱- تیرتیل: دیوار باشینداکی کنگرەلر.

۲- اۇيەى: اۇگئی [خوی دئییمی]

اينديسە اۋزوندن تەجۋبلەنەر، صېحنازى گۇرندە بو سۇزلر ھاردان گلىب
 عاغلىنا چاتمىشىدى..؟! نە شعر ايلە آراسى واردى، نە دە بو جور يونگول
 ايشلرلە. آمما صېحنازىن شۋە ساچلارى، دۇلما دوداقلارى، تۈكمە بدنې
 قىرمىزى آلت پالتار ايچىندە اونو ئنگى ياغلى بىر حالدا دىلە گتىرمىشىدى. بو
 داعوا- دالاش گونلرىندە، يالنىز صېحناز اونون سازىنىن كۈكلەمسىنى بىلىر.
 آنجاق بو آن نە اۋزوندن دە زەلەسى گندىر، صېح نازدان دا.

«قوى صېحناز دا جەنم اولسون، طايفا- تۇرمەسى دە. آخىرىم ايدى.
 بىردە آياغىمى اورا قويسام منن قو... غى يوخدى.»

سحر يىلى دە ناسازلىغىنا كار كسمىر، گئجەنىن خومارلىغىنى باشىندان
 بىلە اوچورتىمور. فېكرە دالاراق، بىردن اۋزىن ھىرانتىن قاباغىندا گۇردو. مادام
 بىر آلىندە مىس آفتافا، بىر آلىندە سوپورگە، قاپىنىن قاباغىنى سوپوروردو.
 خان آغانى گۇرچك سوپورگەنى دىوارىن دىيىنە آتىب، آفتافانى يىرە قويدو.
 اۋروسونون تايىنى آچىب، ايچرى كئچەرك: «بويور خان آغا»، دئدى. خان آغا
 مادامىن آرخاسىجا ايچرى كئچدى. ھىرانت كئپىسىنى اوزونە قويوب،
 مىزلرىن آرخاسىنداكى كاناپانىن اوستوندە ياتمىشىدى.

«مادام! بىر اىستكان خومارشىكن وئر، بلكە بو خومارلىق باشىمدان
 اوشسون»، دئدى خان آغا. مادام آللىرىنى پئشگىرەسىلە سىلىپ، پئشخوانىن
 اوستونە باشى يارىم بىر اىستكان قويوب، ائشىيە چىخدى. آفتافانى گۇتورروب،
 توكانىن قاباغىنى سولايب، سوپورمەيە باشلادى. ھىرانت خان آغانىن سسىنى
 ائشىتجك بۇركونو اوزوندن قىراغا چكدى. خان آغا اونو گۇرمەدن اىستكانى
 باشىنا چكىب، آغزى- گۇزونو بوزدو. جىبىندىن بىر گوموش پول چىخاردىب،
 پئشخوانىن اوستونە قويوب، ائشىيە چىخدى. كوچەنىن تۇز- تۇرپاغىنى
 قالدىران مادامى سايمادان اوزاقلادى. مادام بئلىنى دىكلدىب، اونون
 آرخاسىجا باخدى. ماداما ائلە گلدى خان آغانىن تاقچا چىينلرى آيلىپ. خان
 آغا ھىرانتىن دايىمى مشتىرلىرىندىن ايدى.

خليل برقىنىن توكانى قاباغىندان كئچندە، دئەسن برق ماتورو باشىندا
 تىرىلدايىر. سحر صېحنازىن كنارىندا يوخودان آيىلاندان برى باشى سىزىم-

سيزيم سيزيلداييردى. خليل هر گون قاش قارالماق همين ماتورونو ايشه ساليب، ماتور تيريلداماقدا فرماندارينين قاباغينا آسلا ديقلارى لامپلار اطرافى ايشيقلانديراردى. اينديسه گوندوزون گؤزونده ندىن ماتور تيريلداييردى، باش آچمادى. خولقى تنگ اولماسايدى، هميشه كى كىمى خليلين بو گؤدنسيز ايشيندىن سارى قابينا بير سؤز ساليب، كئچردى.

چارراھا يئتيشديينده كوچه لرینين سققهسى زولفعلى عمينى سو منبع ينين باشينا ييغيلميش آروادلارين محاصيره سينده گوردو. خوش بولاغ باشيندان لوله چكيب، گتيريب چارراھدا سو منبعى قويمودولار. تبريزين آنا خياوانىنى بير گئجه ده آسفالت ائله دييى كىمى خويون دا سو لوله كش ليينى دونيا يا جار سالميشديلار. نريمان شيشه - شيشه دئميشدى: «سحر ميللت يوخودان دوروب، گؤروب پيشه ورى تبريزده خياوانا آسفالت سالديريپ» «ديين يوخدى گئده، ائله سؤز ديسن كى پيشميش تويوغون گولمهيى گلير. قو...خ بير گئجه ده ده خياوانا آسفالت سالماخ اولار؟ آخى ائله جير كى ياماخ ساخلاسين بارى...»

بير نئچه آرواد چادرالارينى بئل - بؤيولارينا دويونله ميش، بير - ايكيسى كؤرپه سيني بئلينه چاتيب، سو منبعينى دؤوره له ميشديلر. بير - ايكي آرواد دا كؤرپه لرینى چاديرالارلا بئلرينه چاتيب، سو نووبه سينده دا يانميشديلار. اونلارى گؤرونجه گئنه دردى دئشيلدى: «فيرقه بو شهرى لاپ هرنگى خانايا چؤووروب، يولدان كئچن كئدى يولونو شهردن ساليپ. كئدى آليندن ترپشمك اولمور. منه فدايى دستهسى دوزلدير... يوكسوز ائششچ يورغا گئدير شهرده»

زولفعلى عمى ھاى - پيديريق سالان آروادلارى سايمادان بير پوتدوخ يئرده، بيرينى ده سو لوله سينين آلتينا توتمودى. سو منبعينى دؤوره له ين آروادلار اميركا ياغينين^۱ حلبى لرینى سيرا يلا دوزمه دوزمودولر. يادينا گلن زاماندا بىرى، زولفعلى عمينى ائله همين جور قاطيرينين ايكي طرفيندىن آسلانميش پوتدوخلارلا گؤرموشدو. خان آغا بوي - باشا چاتيب، ياشى اييرمى

۱ - اميركا ياغى: نباتى ياغ.

ایکینی دولدوروب دەیشیلسهیدی دە زولفعلی عمی ائله همانایدی کی، واردی. هئچ دەیشیلمه میشدی. یالنیز قاطیری آزجا قوجالمیشدی. آغزینی آچدی زولفعلی عمی یه «قولووا قووت» دئسین، آنجاق ندنسه پئشمان اولدو. هئچ کیمسه یله سۆز دئییب- انشیتمه یه دیل- داماغی یوخ ایدی. سو منبعیینین قاباغیندان یان کئچدی. زولفعلی عمی گۆزآلتی اونو سوزدو: «آلاه هئچ ایییدی بئله جانورلارین ایچینده یالقیز قویماسین خان آغا..!» سو باشینا توپلاشان آروادلارین های- کویو اوجالیدی: «هم ساتار، هم سو قاتار، هم ده برابر آتار... زولفعلی عمی، نوبه میزه گیریبسن، هله قاباخدان گلن لیخ ده ائلیسن؟»

خان آغا دؤنوب باخدی گۆرسون جواب وئرن آرواد کیمدی. چادراسینی بونونا باغلائیپ، ایکی گویوم آئینده توتמוש، شسلی- بسلی اورتا بوی بیر آرواد دؤشونو قاباغا وئریپ ائله دانیشیردی کی، ائله بیل محله نین کلانتریدی. آروادین دوروشوغونا، زولفعلی عمی نین آل- آیاق ایتیرمه سینه عئینی آچیلیپ، زولفعلی عمینین احوالینا گولمه بی گلدی.

مختار دونن آخشام محرمین واسیطه سی یله اونا سۆز گۆندریپ: «گون اورتا چاغی خان کروانساراسینین قفه سینه گلرسن». بیر آز دا یئرسه، سحرین مئهی اوز- گۆزونه ده ییب خومارلیق باشیندان اوچار دئی، دوشوندو. استانبول قاپیسینا ساری دؤندو. خوشلامیر مختار اونو گۆرچک احوالاتیندان بیر ای آنلا سین. اوندا گئنه ده صبح نازین ائوینه، هئران تین مئخاناسینا گئتیدی اوچون اونو دانلایاجاق.

هله گون اورتا با قالیر. ائوه گئتمه یه ده گۆیلو یوخدور. آتاسینین ترسه باخیشلارینا دا هئچ دؤزومو یوخدور. هانسی گئجه ائوه گئتمه سه صاباحیسی گون آتاسینین باخیشلاری داشا دؤنر. لال- لال گۆزونو گۆزونه تکیب، نه سۇروشان کیمی سۇروشار کی گئجه نی هاردا سحر ائله ییسن، نه ده اۇزونو بیلمه مزلیه ویرار. آنجاق باخیشلاریلا فیکرینده نه کئچدییینی اونا آندیرار. آتاسینین بئلنچی لال باخیشلاری یوز یاماندان آغیر گلیر اونا. ایکی گون

بوندان اول آتاسی دؤوره سینه کئش دویونلنمیش بیر دسته اُسکناسی اونون دوشکچه سینین آلتینا قویوب، دئمیشدی: «فیرقه چی لرین ضرری توخونمامیش بیر مدت گل چیخ گئت قوما. بو نامه نی ده وئر اوردا حاج سید مرتضی یا. اونا یازمیشام نه واخ داردا قالدین، آلی بوش قویماسین سنی.»

آتاسی آلینده کی نامه نی ده دؤشکچه نین آلتیندا اُسکناسلارین بۇیرونه قویموشدو. مختارا دا آتا کیمی «بیر مدت گۆزدن ایت»، دئمیشدی. «نریمانی دئمیرم. سَن ن دۆز- چۆرح یئییب، نچّه ایل بیر- بیرین یولداشلیخ ائله ییبسیز. او، آتین یئییب سومویون آتانلاردان ده یی. بیر آنماز تاپیلیب آلیوه ایش وئر. سن ده کی ماشاللاه دیلین دیش دورمور...»

باشی قینیندا، نچّه آیدان بری باشیندان سووان گونلر عاغلیندان کئچیر. معاریف ایدراه سینین بازرسینه دئمیشدی: «هانسی آنماز سنی یوللویوب، گئت اونا دئه کی خان آغا خوی دیییر من باشارمیرام. آیه چوخ بولوسن اوزون گل فیثاغورث قضیه سینی توهجه دَس وئر.» هندسه کیتابینی بازرسین اوستونه تولز لاییب، کیلاسدان چیخمیشدی.

او گوندن بری آیاغینی مدرسه یه قویمامیشدی. دونن آخشام هئراتین توکانینا گئندنه بیر یسینی کؤلگه کیمی اونونلا ایز به ایز گلدییینی دویموشدو. شوبه له نیب، دؤنوب باخندا ایزله یین آدم اوزونو دیوارین دییینده گیزله دیب، خان آغانین اوره یینه قورخو داممیشدی. دؤشک آلتیندا کی اُسکناسلاری صبح نازلا هئراتتا شاباش ائتمه میش، شهردن چیخیب گئتمه لی یدی.

بیر آن اوزونو مقبره کوچه سینده ائولرینین قاپیسیندا دایانمیش گوردو. قاپینین دؤینجه سینه آل آتанда پئشمان اولوب، قاییتیمیشدی. بیر دفه دان سؤکولمه دن صبح نازین ائویندن چیخیب ائولرینه گلدیکده، گئجه دؤینجه یینی دویموشدو. سکینه سلطان یایلیغی چینینده، ساچلاری ایسه دؤشو اوسته تۆکولموش، قاپینی آچیب اونو گۆرجک: «توبا... توبا... توبا... اُسْتغفرللاه... آغا نییه منی گوناھا باتیرسان» دئییب، یایلیغینی عشوّه- غمزه یله باشینا چکمیشدی. او گوندن بری سکینه سلطان اونو گۆرنده یایلیغینین

اوجلارینی دۇشونون اوستوندن قیراغا آتیردی. آنجاق گۇزآلتی اونا باخیب، دۇنموش دوداقلاریلا گولومسەییردی. اویسا هردن بیر گۇیلو سکینه سلطانا ماییل اولسایدی دا صبحنازی اونا باش بیلیب، صبحنازی بیر قیرمیزی اُسکناسلا راضی سالیردی. سکینه سلطان ساققالینا ایلیشیپ، اُلینه ایش وئرلردن ایدی.

گون اورتایا آز قالیر. آغزینین زوققوتوم دادینی دهیشسین دئیە، ایبان خورماچینین توکانی قاباغیندا دایانیب، بئش شاھی ایبانین ترەزیسینە آتدی. ایبان ترەزینین یانینداکی کیتابدان بیر وراق جیریپ، لولهلهدی. بیر اوُوج قۇرو خورمانی کیف کاغاذینین ایچینە دولدوردو. خان آغا ایبانا گۇز ووروب، پیچیلدادی: «ایبان، فیشفیشالاریوی، تاراققالاریوی قویما شئە چەسین ها، آز قالیر..!» ایبان اطرافا گۇز گردیریپ، خان آغایا ساری اُییلیب دئدی: «خان آغا، پیشهوری نین توفاغی داغیلسین. آلاە شاهین جانینا دەیمەسین. او شاه کی من تانیرام پیشهوری نین قاباغینان یئمز... اینشاللاە اوّل تاراققانی اوُزوم آتاجام» خان آغانین آغزی زوققوتوم دادی وئرسەدە ایبانین آغزی ماوال قاپیسی یدی. اونون آغزینین اییسینە دالی چکیلدی. ایبان گئجه لر ائوینین بالاخاناسیندا دوزلتدییی تاراققالارین گوگورد اییسینی وئیر. خان آغا خورما دولو کیف کاغاذینی آلیب، دئدی: «ایبان اوُز آرامیزدی بو گوگورد اییسینە ائو آدامین نئجه دۇزور؟ بینا بیرچارە قیل. واللاهی اییسی پوخ اییسیندن قالیجی دئیل»

ایبان یالتاق- یالتاق خان آغانین اوزونە هیریلدادی. دیشلری گوگورد رنگیندەیدی. خان آغا خیوانی آتلائییب، میسگرە بازارا کئچدی. آیاغینی بازارا قویوب قویمامیش میسگرلرین چکیشلرینین موسیقیسینە ذهنی دورولدو. بازارین نَموو اییسیله قالای اییسی بیر- بیرینە قاریشیپ. سحر یئلی کار کسمەسە دە، میسگرە بازارین سسی خومارلیغینی باشیندان اوچوردور. خورمالاری بیر- بیر شکر پنیر کیمی آغزینا آتیر. هردن دە بیر بوجاغی نیشان

آلیب، چردەیی پوفلەیی. توپ آغزیندان گۈللە چىخان کیمی چردەک
آغزیندان چىخیب، نیشان آلدیغی یئره دوشور.
خان کروانساراسینا یاخینلاشیر. آغزین زوققوتوم دادی خورما طامینا دۈنۈشور.
کروانساراجی حجرەسیندە اوتوروب، ایکى نفرلە دانیشیر. خان آغا ایچری
گیرینجە سۈیۈد آغاجینا زنجیرلنمیش ایت، قویروغونو بولاییر. حجرەلرین
قباغیندا بیر جوت آغ ائششک اوز بە اوز دایانیبلار. بیر ماتئە^۱ ائششکلرین
اوستوندن یوکلری یئندیریر. یئنی یئتمە بیر نالبند اوغلان حجرەسینین
قباغیندا آغیمتیل بیر آتین آياغینی قووزاییب، نالاییر. قفەنین بۇیروندەکی
حجرەنین قباغیندا اوچ حامبال یون تلیسلرینی آل آرابالارینا یوکلەیرلر.
دالاندار آلرینی دالیسیندا دویونلەییب، بیر گۈزو ماتئەدە، او بیرى گۈزۈیلە
حامبالاری ایزلەیر.

نریمانین گۈزو قفەخانانین تازا قاپیسینین گۈلمیخلاریندا قالیب. ساپ
ساری گۈلمیخلار پار- پار پاریلدايیرلار. کئچن ایل قفەخانانین کۈھنە
قاپیسی اۋد توتوب، یاریسی یانمیشدی. قاپینین اوستوندەکی گۈلمیخلاری
آتاسی یلا بیرلیکدە تازا تاختا قاپییا میخلامیشدی.

«باخ بیر نریمان، ایکیز دە منە قارداش کیمی سیز. اینانیدیخلاریزین البتە
اۋزۈزە دخلی وار. هم خان آغاینان، هم دە سنن دۈز- چۈرح یئمیشم. من دۈز-
چۈرەیی ایتیرن آدام دەیرم. او شاهین داشینی دۈشۈنە دۈیۈر، سن دە پیشە
ورینین، نوروللاخانین...»

نریمان دینیپ- دانیشمادان قلیانین آمزیینی نئیگیلەنین باشیندان
چیخاردیپ، نئیگیلەنی مختارین آلینە وئردی. مختار قلیاندا خوشلانماسا دا
آنجا ق نریمانین آلینی قایتارمادی. نئیگیلەنین دۈداقلیغینی آلی یلە سیلیپ،
سۈمۈردۈ. کوپون سۈیۈ قۈر- قۈر قۈرۈلدادی. ناصرالدین شاه، کوپون اوزریندە
غضبلی باخیشلاری یلا بیر گۈزۈنو نریمان، او بیریسینی مختارا آغارتمیشدی.

۱- ماتئە: کورد قادین [خوی دئییمی].

مختار سۆزونون آردینی توتدو. نریمان سا گۆزونو گولمىخلاردان چکىب،
کروانساراین حیطینه باخاراق آتاسینین پیچىلتىلاری عاغلیندان کئچدی.
«گولوم... اولدوزلو گولمىخیم...»

شلتەسى یئرین زیر- زىبىلىنى سوپورن آغزى یاشماقلى بیر ماتتە
کروانسارا قاپىسىندان ایچرى گیردی. کیچىک بیر اوغلان اوشاغى بورنونون
فیرتیغىنى یالایاراق ماتتەنین آتەییندن یاپىشمیشدی. هر ایکىسى قفە
خانانین قانشارینداکی حجرەیه کئچدىلر. نیلفرە وورولمادان اۇنجه قىزلار،
خانىملار دىققىتىنى چکن وارلىقلارایدیلر. آما نسه نیلفرە اورک باغلايىب
اونونلا دانىشانان برى، هئچ بیر قىزین، هئچ خانىمین گۆزلىلىی وئجینه
دئىیلدی داھا.

«قوى سۆزومون لاپ بئله جیرگىنى سنە دىيیم. بونو خان آغايا دا دىيه
جم. سيفارش گۆندرمىشم او دا گلسىن. منیم سۆزوم بیدی بالا. دىيیرم من
كى سو گتیرن دەيیرم، نييه گيليفلری یاش ائلييم؟ دؤلت دئديين گلدی-
گئدردی، بویون بو گلیر، صاباح بیر آیرىسى. بیزه قالان يولداشلىخدی،
دوستلۇخدی، اینسانیتدی...»

گلدی- گئدر سۆزو نریمانین عاغلینى قارىشدیریر. گئجه یاریسى نیلفرین
فیکرى یله پاپریزی پاپریزین اودونا آلیشدیریب، پریشان بیر حالدا اۆزو ایستە
مەدن آتاسى آناسینا پیچىلتى یلا دئدیيى سۆزو ائشیتیمیشدی.
«بو گلدی- گئدرلرین ایچینده تکجه منە قالان سنسن. آنامسان،
باجیمسان، هر بیر شئییم سنسن. گولوم... گۆیچەيیم... اولدوزلو گولمىخیم...
بو میسمار آنجاق سنین کیمی گولون...» پیچىلتى یلا گولوش سسى بیر-
بیرینه قارىشمیشدی.

«میسمار کیمی اوغول دوغوبسان منە... قوجالغیمین عصاصیدی. قوروماسین
اوغول آغاجی...!»

آنجاق آتاسینین خبری یوخ ایدی کی او بو گونلر اییلمیش بیر میسمارا
دؤنوب. فیرقەنین آغیر مسئولیتلریندن علاوه، نیلفرین فیکرى گئجه-

گوندوزونو قارىشىدىرىپ. ھانسى بىر گولمىخلى قاپىنىن قاباغىندا دايانىرسا قىزىن اوزونو او گولمىخلاردا ناخىشلانمىش گۇرور. گاهدان گونش شكىلىندە قاپىيا ناللانمىش گولمىخىن اورتاسىنداكى تۆۋەركدە گۇروردو قىزىن گىردە صىفتىنى، گاهدانسا اوزوم سالخىمىنا بنزر گولمىخلاردا. نىچە گون ايدى نىلغردن خبر- اتر يوخ ايدى. بعضاً آرا- سىرا اۇغرونجا بىر نىچە دىققە گۇرورشوردولر. اونا ئلە گليردى ئلە بىل مین ایل قاباقدان نىلغرى تانیپىر. مین ایلدن آرتىقدى اونا وورولوب. دونن ایستەمىشدى سئیدحمزەدن اونون مدرسه یه دۇنوب دۇنمەدیپىنى سوروشسون، آما سوروشمامىشدى. عۇمور بویو بئله بىر دۇروم دۇیماسى ھىچ عاغلىنا گلەمىشدى. نریمانا گۇرە بىر كۇنولدن مین كۇنوله وورولوب عاشىق اولماق آنجاق ناغىللار دونياسىندا اولاسىدى. بونونلا بئله سون گونلردە نىلغىر بىر ئانیە بئله عاغلىندان چىخمىردى. حتى يوخودا دا آل چكن گونو يوخ ايدى. نىچە گئجە اولوردو كى آدام كىمى باشىنى یاسدىغا قويوب ياتىرمىش، آنجاق سحر يئریندن دوراندا اۇزونو محتلىم گۇروردو. اۇزو اۇز يانیندا نىلغردن اوتانىردى. اونون بئله أحوالاتدان خبرى اولسايدى، يقین كى اوندان نىفرتى گلردى. گاهدان دا نىلغىر «شیطان توكودور عاغلىما ایلیشىپ»، دئیە دوشونوردو.

مختار دانیشا- دانیشا ئیگیلەنى نریمانا وئردى. نریمانسا خیال آتیندان یئندى. «خان آغانىن ألى قولاغىندادى كى مركزى حوكومتین قوشونو تۇكولسون آذربایجانا... سن دە گۇزووو يوموب پىسنن یاخچىنى بىر- بىرىندن سئچمىسن.» نریمانا گۇرە مختار ھای- کویسوز، عاغىللى، گئنىش اورکلى بىر اینساندى. یاشید اولسالار دا، ھمیشە اونا حۇرمەتلە یاناشمىشدى. خان آغا كىمى آغزى پرت، فیل بورنوندان دوشموش آدام دئیىلدى. خان آغا بىریلە سۇیو بىر آرخا گئتمەسە، بىریلە دوز دئتمەسە، اۇد گۇتوروب اوجاغى سۇندورنلرین بىرىسىدیر. بو گونلر اونون اوزونو گۇرمەیه ھىچ بئله رغبتى یوخدور. «قارداش سن نییە؟ ایندى یەجن من ھانسى حقه ناحق دئیمش؟»، مختارا دئدى.

«سن دئمەسن دە داشینی سینەوہ دۇینلر حقی نالح ائیلرلر. ھانسی حوکومت ایجازہ وئر بیر سرھنگین آروادینی خیواندا سۇیندورسوننار؟ توتالیم کی سرھنگین اۇزو شاہ آدامیدی، بونا کی سۇزون یوخدی..؟ آما اونون آروادی نہ گوناھین صابیدی؟..»

«منی دیسن، او ایشی گۇرنلر موطلق فیرقہچی اۇلا بیلملرلر. اولار بیر عیدہ اۇباشدیلار. بیر گون نوروللاخانین گۇزونو اوزاخدا گۇروب، ایستہ میشلر بئلنچی چیرکین اۇیونلارنان فیرقہنی بدنم ائلہ سینلر. بولوسن، ایچریدن ووران ضربہ کسرلی اۇلار...»

خان آغا آلیندہ کی کاغذی یئرہ تۇلازلا دی. قفہیہ گیریب، مختارلا نریمان اوتوردوغو میزہ یاخینلاشدی. نریمانلا مختار خان آغانی گۇرمک ھمین اونون حۇرمتینہ یئرلریندن قالخان کیمی اولدولار. او ایلشدیکدہ مختار «سلامون علیکم» دئییب، دالیسیجا بیر «یاللاہ» دا آرتیردی. آما نریمانسا آغزینی بئلہ آچماییب، آنجاق باشینین اشارہ سیلہ اونا سلام وئردی. خان آغا ایلہ شیب ایلشمہ میش اوزونو قفہچی یہ توتوب اوجادان دئدی: «یاللاہ!». بیر نچہ ثانیه باشینی آشاغی سالیب، سونرا اوزونو نریمانا توتوب، دئدی: «بہ نیہ اوش میثقال دلیوی قویوب، بیر باتمان باشیونان دانیشیسان؟»

قفہچی دئدی: «آلاہ کۇمہ یین اولسون، خان!» سونرا شاییردینا «أھبر، خان آغایا قلیان سال.» قفہچی شاییرد آلیندہ کی چاپلارین اوچونو او بیرى میزدہ کی موشریلرین قاباغینا دوزندن سونرا آلیندہ کی چاپلا خان آغایا ساری دۇندو. نریمانین صیفتی بوزاردی. خان آغانین سۇزونو ائشیتہ میش سانیب، یئریندن قالخدی.

مختار «ھارا..؟ ایکیزہ دہ سۇزوم وار»، دئدی.

نریمان «مالیہ دفتری بیر آزدان تعطیل اولار. یوبانسام پول آلا بیلمہرم. یئتیم خانایا قیویر- زیور آمالیم»، دئدی.

مختار «آکیشی، اوزومو یئرہ سالیسان؟» دئییب، قفہچی شاییردی سسلہ دی: «أھبرآ، بیزہ بیر قلیان، بیر دۇرہدہ چای وئر»

«خونسار اولسون»، خان آغا دئدى.

قفەچىنىن شايردى اھبر خكە، دىيەسن لاپ ائلە ايندى كۆمور- خكە
نىن ايچىندىن چىخىپ، قفەخاناي گلميشدى. بونوندىن آخان سويو كۆينە
يىنىن يئنگىسى^۱يلە سىليپ «نۆكەيم خان آغا» دئىيىپ، آخساي- آخساي
سككىدەكى ساموارلار سارى يان پئرتى يولا دوشدو.
«گئدە ائلە بىل كوللوح سئرچەسىدى. بىرى يوخدى بونو بو قفەدن ائشيە
سالىين.»

نریمان غضبە خان آغايا باخىپ، سوروشدو: «خان آغا! چاي قلىانا
گلىبسەن، يوخسا چۇرچ كسمەيە؟»

«دونەجان ساندىخ تولاسى كىمى دوشوب قفەلردىن تىرچ سوختەسى
يىغىردى، ايندى بو دا گلىپ فىرقەيە يالتاخلىخ ائلىر»

نریمان يئرىندىن قالخدى. «يوبانسام ماليە دفتىرى باغلار. دئدىم كى
يئتىم خاناي قىوير- زيوير آلمالىيم. آيرى واخىت گىلم دانىشارىخ» دئىيىپ،
اىستەيىردى قاپىيا طرف يوللانسىن كى خان آغا مختارا باخىپ، قاش-
گۆزويلە نریمانى گۆستىرىپ، دئدى: «بويور بو دا بىر شىشىتمە... آغزىن آچىپ
ائەلە يئتىم خاناي دىيىركى، دىيەسن بە ھانسى تىجارت خانادى. اوش دۇرد دەنە
كوللوح يئتىمىنى، اۋغرو- آيرىنى، گئدە- گودەنى ھامام تولانبارىندىن يىغىپ
گتىرىپ بىر اوتاغا سالىپ، آدىنى قويوبلار يئتىم خاناي.»

«يانى دىسەن نوروللاخان قىلچ ايش گۇروب يئتىم اوشاخلارى ھامام
تولانبارىندان يىغىپ، ياتماخلارىنا يئر دوزلدىپ؟»، نریمان جواب وئردى.

«دەدەسىنىن خئىرىنە يىغمىيىپ كى!! بىنارنى ھامىسى تىليغاتدى.
روسارلا نۆكرلىغ ائلەدىغىنى بئلىنچى عوام آلالدان تىليغاتىن آلتىندا گىزلەدىر.»

«نوروللاخان سۆز دىيەنىن... آلاھو اكبر ھاللا... مختار قارداش، سىنىن
خاطىرىنە بىر سۆز دئمىرم ھاللا يوخسا...»، نریمان دئدى.
«يوخسا نمە؟ منى توتدورا جاخسان؟»

۱- يئنگى: پئنجەيىن بىلىك حصەسى، دستك.

نریمان آغزینی دولدوردو دئسین: «خبرین یوخدی، منیم گوجومه ایندی یه جان توتولمویوبسان»، آما خان آغایلا دوز- چۆرک یئدیینه گۆره دیلینی قیسدی. خان آغانین خبری اولماسایدی دا، مختار یاخچی بیلیردی کی نریمان نئچه دفه خان آغانین توتولماغینا مانع اولموشدو.

أهبر قلیانی خان آغانین قاباغینا قویوب، چایلاری میزین اوستونه دوزدو. مختار «صلوات چۆرون» دئدی. «سیزی چاغیرمامیشام کی ایت- پیشیح کیمی بیر- بیریزین جانیزا دوشه سیز! آلاھ قویسا جومه آخشامی منیم توپومدی ها||»

نریمان «مبارحدی. همیشه بو داماخدا» دئییب، مختاری باغینا باسیب، آرتیردی: «منی باغیشلا. جومه آخشامی پیشه ورری گله جَح. نوروللاخان منی ده بیر نئچه فدایی نن پئشوازا آپاراجاخ.»

خان آغا گئنه فاتحانه دئدی: «به نولدی به؟ نوروللاخان هئش کیمین آیاغینا گئتمز آخی..!»

نریمان «بعلی، هئش کیمین آیاغینا گئتمز، آما ایندی نئچه ایللیخ یولداشینین پئشوازینا گئدیر» دئییب، خان آغانی وئجینه آلمادان دیرسه یینی میزین اوسته قویوب، مختارا «یوبانیرام»، دئیهرک قولتوق جیبیندن آذربایجان قزئتینی چیخاردیب «سنه گتیمیشم، آل» قزئتی میزین اوستونه قویوب، قفه خانادان چیخدی.

ماتئه نین بورنو فیرتیخلی اوشاگی کردی قیراغیندا اوتوروب، آلینده کی داش ایله آیری- اویری بیر میسماری تاپدالاییر. نریمان اوشاگی گۆرونجه اوشاقلیغینا دؤنمه یی گلدی. آتاسینین ده میرچی توکانی قاباغیندا اوتوروب، ساعاتلارجا یورولمادان آیری میسمارلاری داش اوستونده تاپدالاییب، بیر- بیرینین یانینا دوزردی. کوچه ده توز- تورپاق ایچینده بئله، گۆزو آیری میسمار دالیسیجا اولاردی.

نریمان گئنددن سونرا خان آغا مختاردان سوروشدی: «کیملردندی؟»

قوشلارداها قورخمورلار ۹۳

«آسید عبداله‌نین قیزیدی...»

«سیدحمزه‌نین باجیسی؟ اونون بیر باجیسینی دا بیزیم کوره‌کنین
عموگولسونا آلیبلار، بیر-ایکی آی قاباخ توی ائله‌دیلر».
«سونبئشییی ده دئییه‌سن بیزیم قیسمتیمیز ایدی»، مختار دئدی.

سحرگول كىفېنى آچىپ، نىلفرىن اوز- گۇزونه آل دولاندىرىر. «آللاه بدنظردين ساخلاسىن»، دئىير. اويسا گۇزو ديواردان آسىلمىش وئىكاد تابلوسوندا قالىپ. ائىپكدن توخونموش وئىكادى آتاسى تنه بىنن ديوارىندان گۇتوروب، جئھىزلىرىنن اوستونه قويموشدو.

«وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ»

«آغا، بو آيه نىن معناسى نه اولار؟»

«كافىرلر ائله كى قرآنى ائشيتدىلر آز قالمىشىدى بد نظرلرله باخىپ دئسىنلر او مجنون اولوب»

اولمايا او دا نرىمانى گۇرندن سونرا مجنون اولموشدو..؟! يوز دفة دن آرتىق ائستىخاره ائله مىشىدى. هر دفة گۇزونو يوموب، نرىمان نىن قىافه سى گۇزونون قاباغىندا، كىتاب آچمىشىدى. «بد» گلدىكده تئز قرآنى بوكوب، ئىنىدن ائستىخاره ائله مىشىدى. او قدر دالبادال كىتاب آچمىشىدى كى، بلكه بىر دفة ائستىخاره سى «خوب» گلسىن.

«صاباح ائلچى گله جىلر» سۇزونو باجىسىندان ائشىدنده بىر باشا قاچىپ پاليت آغاجىنا چىخمىشىدى. آناسى اۇلندن برى، پاليت آغاجى دا ساندىخانا

كىمى اونون سيغىناچاق يثرينه دۇنموشدو. عادتىدى پيشىك كىمى آغاچا دىرماشماق. توت آغاجىنىن بوداغىندا اوتوروب، دهنه- دهنه شيرهلميش توتلارى دهرىب يئمك، لاپ چوخ سئودىيى ايشلردن ايدى. توت آغاجى آناسىنىن بركت آغاجىدى.

«بھشت آغاجى دهى، آمما باشا- باش بركتدى. يارپاغىنان توتدو مئيوه سىنىن ياشى- قۇروسو، كۇتويونه جان كارا گلر.»

حيطلرىندن علاوه باغدا بير نئچه آغ توت آغاجى وار ايدى. تيرتيل^۱لارى بسله مك اوچون خاناباغىن بۇيرونده كيچىك بير يئر تىكىلميشدى. ياز فصلى گلنده اۇردا نۇغانداردان آلدىقلارى تيرتيللارى يارپاقلارين اوستونه بوراخاردىلار. واختى يئتيشنده تيرتيللار بارامايا دۇنوشوب، سونرا اولارى قاينار سويون ايچينه ساليب ايپكلرين آچاردىلار. آناسى اۇزونو اۇدا- كۇزه ويرميشدى بلكه نيلفر ده باراما آچماغى اۇيرنسين. آمما نيلفر تيرتيللارين كپهنهيه دۇنوشمه سىنى سئويدى. يارپاقدان يارپاغا، گولدن گوله قونماسىنى. باراما كپهنهيهين گۇرو ايدى. گۇردان قورخان اينسان ايپك اوچون كپهنهيهي كۇرپه ليكه گۇرا باسيب، دىرى- دىرى اونو باراما ايچينده پۇشله ييب، ايپه يين ساتيب، پول قازاناردى. ايپك اونون نه كارينا گله جك ايدى..! آناسى يله خالاسى باراملارين ايپه يين آچاندا باجيسى آناسىنىن بۇيرونه سيغىنيب، باخاردى. او ايسه آغاجدان آغاچا ديرماشاردى.

توت فصلى آغاجىن آلتينا يئكه بير اۇرتوك توتوب، نيلفرسه بوداقلارى سيلكه لردي. آناسى توتلارى جىنقو دۇورولره دولدوروب، قوهوم- قونشويا پايلاردى. توتون لاپ ايرى دهنه لرىنى ائولرىنىن قارشىسىنداكى قونشولارى مارانقوز^۲ لا اروادينا پاى گۇندهرردى.

«قريب ديلر. هئش كىملرى يوخدى»

۱- تيرتيل [خوى دئىيمى تيرتير]: ايپك قوردو

۲- مارانقوز: آنادولو تور كچه سينده نچار آنلامينداير.

مارانقوز ايسه ساكيت، سس سيز- سميرسيز بير كيشى یدی. داییم باشی قینیندا، کۆلگه کیمی گلیب کۆلگه کیمی گئدردی. هانسی شهرده دونیا یا گۆز آچیب، آد- سانى نه اولدوغونو بوراجان کیمسه بيلمه میشدی. آتاسی دئمیشدی: «آیری موطوروفلره بنزه میر. هر ندى اؤزوندەدى. هئش کیمنن ایشی یوخدی. آزارسيز آدامدی.»

دولگر اولدوغونا گۆره هامی اونو آروادینین دیلیجه مارانقوز سسلردی. آروادی «آی دیل» ین دئدیینه گۆره توت آغاجیندان تار چاناغی یونوب دوزلدن مارانقوزون یولو بیر زامان آنادولودا «آدی یامان» ائلینه دوشموشدو. بیر مدت ائل ایچینده قالاندان سونرا بیر- بیرلرینه وورولوب، دولگرسه قیزی گۆتوروب، قاجیردیر. آی دیل مائه لر یا ائلات خانیملاری کیمی یاشماقلانمازدی. نیلفرین یاخچی باشا دوشمه دییی لهجه یله دانیشاردی. مارانقوزون ایشی سحردهن آخشاماچان تار چاناغی یونماق ایدی. آی دیل ايسه اقرباسینین حسرتینی چکسه یدی ده، ناموس داعواسیندان قورخوب، حسرتینین قول- قاناد آچماسینا مئیدان وئرمیردی. اگر بیر زامان مارانقوزون نم- نیشانی توتوب، اونو تاپسایدیلار، یقین دوغرام- دوغرام دوغاردیلار. آی دیل عایله، آتا- آنا حسرتینین وabalینا گلیب، ایکى ایل سونرا عایله سینین، ائل- اوباسینین اوزاقلیغیندان دیغلایب، قریبجه وفات ائتدی. اونو باسدیران گون مارانقوزون ائویندن هئچ بیر جینقیرتی سسی بئله چیخمادی. مارانقوز کۆلگه کیمی جنازه نی چیین لرینده داشییان قونشولارین دالیسیجا قبرستانا گئتدی. قبرستاندان دؤنن کیمی گئنه تار یونماغا باشلادی. آی دیل اوچون نه یاس توتدو، نه ده گۆزوندن بیر داملا یاش گلدى. آی دیلین اؤلوموندن بیر ایل کئچمه میش آناسی هانسی مرضین وabalینا گلدى، نیلفر بيلمه دی.

«چوخلاری ایچینده آغلار»، آناسی دئمیشدی. نیلفر آرا- سیرا قوورمادان، آشدان مارانقوزا پای آپاراندان جان آتاردی بویلا نیب اونون حیطین گۆرسون. او ايسه قاپینی یالنیز بیر دئشیک بۇیدا آچیب، پایى آلاردی.

پالیت آغاجینین باشیندان مارانقوزون حیطینی سوزور. ساکیت، اؤلۇ تۇزو سپیلمیش بیر حیط. توت آغاجیندان تار چاناغی یونان دولگرین حیطینده حتی بیر توت آغاجی بئله یوخدور.

آناسینی باسديران گون قوهوم- قونشو اونو گورجک «فاغير بالا... طيفيل بالا...» دئیيب، آغلایيرديلار. او ايسه سس سيز- صداسيز توت آغاجينا ساری گتميشدی. ندنسه توت آغاجینی بوراخيپ، سينجاب کیمی حیطین ديبينده کی پالیت آغاجينا ديرماشيپ، گلدی- گندری ايزلهميشدی. باشينا چالان کیم، اوز - گوزونو جیرماقلايان کیم... نیلفرین گوزوندن بیر داملا یاش بئله چيخمهميشدی. باخماقدان یورولوب، مارانقوزون حیطینه بويلانميشدی. آدام سيز، صاحب سيز بیر ائوه بنزه ییردی مارانقوزون حیطی. کردی لری اوْت باسميشدی. نه اینس دن نه جین دن هئچ بیر خبر یوخ ایدی او ائوده. یان قونشونون حیطینده قازان آسميشديلار. آناسینین اؤلومونه گوره قوهوم- قونشویا احسان وئرجک ایدی. گلدی- گندری ايزلمکدن یورولموشدو. یوخاری بوداغا ديرماشيپ، قارقانین یوواسينا باش اوزالتميشدی. یووا دا مارانقوزون حیطی کیمی بوم بوش ایدی. اونون حیطینین آلاق اولونمهميش کردی لريله قارقانین قوخوموش سیچان لئشی، جوجه آیاغی قالميش یوواسی توش گلردی. سیچان لئشینى گورجک قیراغا چکيلميشدی. دئمک، قارقالار دا آتاسی دئميشکن عالیم بی عمل ایمیشلر. اوولادیغی سیچانین، اوغورلادیغی لئش لیرین آرتیقلا رینی اوستو آچیق یووالاریندا بوراخميشديلار.

«ئله کی قابیل شئیطانین سوزونه توولانیپ داشی گوتوروب قارداشی هابیلین باشينا چیرپیپ، اوْو اؤلدوردو، هابیلین جنازه سی قالدی قابیلین آلینده. بيلمه دی نئینه سین، جنازه نی هاردا گیزلتسین. آلا ه طرفیندن بیر جوت قارقا گويدن یئر قونوب، بیرسی داشی گوتوروب، او بیرسینین باشينا چیرپیپ اؤلدوردو. سورا دیمدی یله، چنگه سی یله یئری قازیب، اؤلۇ قارقانی قازيلميش یئر ایتله ییب، اوستونو باسديردی. قابیل ده قارقادان اؤیره نیپ، هابیلی باسديردی.»

تورپاق آلتیندا باسديريلميش آناسینی تصور ائله دی. نه آغلاماغی گلیر، نه ده آغاجدان یئر ائمه یی. آنجاق ایشه مه یینین قاباغینی آلا بيلمیر. قیچلارینین آراسیندان سوزن سودوک حمام سویوندان بئله داغ ایدی.

سودوک آغاچین گۆۋدەسیندن آشاغی سوزدو كچه نیلفر یوخاری بوداقلارا قالخمیشدی. آغاچ آلتیندان گلن سسلره بئله گولمه یی توتما میشدی.

«بی بی قیزی، آغاچ آلتیندان گئشمه، قوش باشیوا سیچار!»

«بەیم قوش زیلی دە میردار اولار؟»

آخشام چاغی یاس تۇرەنی بیتیب، یاسا گلنلر داغیلیب، قوھوم-قونشو اۇز ائوینە ییغیشاندان سونرا نیلفری اختارمیشدیلار. آغاچا دیرماشدیغینی گۇرونجه آتاسی حربە-قاداغا کسمیشدی:

«بیردە گۇرمویوم آغاچا دیرماشیبسان ھاا. قیز ندی، آغاچا دیرماشدی ندی؟»

پالیت آغاچینین باشیندا آناسینا فیکیرلە شیر. باجیسی حوۋوز باشیندا اوتوروب، اونو دانلا ییر:

«ئەكە داناسان! سنین یاشیدلاریوین كۇرپەلری قوجاغیندا، سن هله آغ

بوتالاردا گزیسن؟»

باجیسینا جواب وئرمەیه اینجاری یوخذور. آناسینی اۇزلە ییر. آناسی اۇلمە سەیدی بلكە بو تئزلیكدە اونو تانیما دیغی، گۇرمە دییی بیرینین نیکاحینا سالمازدیلار. یوخاری بوداغا قالخیب، قارقانین یوواسینا باش اوزالتماغی گلیر. آما قارقالارین قاریلتیسیندان قورخور. اوتوردوغو یئردە اوتوروب، مارانقوزون حیطینی سوزور.

«کاش نریمان دا منی مارانقوز آی دیلی قاچیردان کیمی گۇتوروب

نامعلوم بیر یئرە قاچیرداردی» دئیە، دوشونور.

مارانقوزون حیطینه باخدیقجا فیکریندن پئشمان اولور. «اوندا من دە

آی دیل کیمی ایکی ایلین وابالینا گلردیم. آخی من نه یاشامیشام کی بو

تئزلیكدە اۇلوم!»

هم اۇز طالعینه، هم دە آناسینین اۇلومونه یاس توتوب. آما گۇزوندن بیر

داملا بئله یاش چیخمیر. آناسی اۇلمە سەیدی اوره یی درسده، بیر دە نریماندا

قالدیغینی آناسینا دئیە بیلردی. باجیسی دئیینمکدن یورولوب، اونو آغاچ

باشیندا بوراخیب میطباخا كئچیر. نیلفر ایسە آتاسی ائوہ گلەدن آغاجدان

ائنیب، بیرباشا صاندىخانا یا گیریب، یورقانی باشینا چکیب، یاتیر.

اڭلچى لىر گلىب. نىلفرايسە نە پالتارىن دەيىشىپ، نە دە ساچىن دارايىپ. سىردىن آياغىنى ساندېخانادان ائىشىيە قويمايىپ.

«آغام ايسىتخارە ائەلىيىپ، ياخچى گلىب. اوغلان دا آدلى - سانلى عايەلە دندى. اۆلمىزىن كى بىر ايسىتكان چاى قوياسان اڭلچى لىرىن قاباغىنا»، باجىسى دئىير. اويسا يورقان - دۇشك باغلىسىنىن دالىسنا قىلالىيىپ، قالىپ. دونيانىن سونوناجان اوردا قالا بىلر.

«آغام درسدىن چىخارتماغى بس دئىيل، ايندى دە مىنى باشىننان ائلىر؟ اۆزۈ ھەر كىمى آلىر، آلسىن. آمما مىن ارە گئەسى دەيرىم.»
باجىسى اوزونو جىرماقلايىر، دىزلىرىنە چىرپىر. آز قالىر اۆزۈنۈ دىدىپ، داغىتسىن:

«كس سىيوى! اوتانمىسان آغامىن دالىجا سۆز دىيسن؟!»
«ايسىتەمىرم با... ايسىتەمىرم... حاج مىدلىنىن اوغلو اولماسىن لاپ بئەلە وزىرىن اوغلو اولسون، ايسىتەمىرم، والسلام!»
باجىسى يورقان - دۇشك باغلىسىنىن اوستوندىن اونا سارى جوموب، نىلفىرىن ھۆروكلرىنىن بىرى آلىنە كئچدى. نىلفىر ايسە اونون آلىنى پىشك كىمى جىرماقلادى. باجىسى ھۆرويون بوراخىپ سىسىنى بوغا - بوغا قىشقىردى:
«گل جەنم اول. آغامىن آبىرىسىنىن آپاردىن. سنى گۆروم قان قوساسان»
سحرگول ھۆلەسك اۆزۈنۈ ساندېقخانايالىدى:

«باشىما خئىر! نە ھاي - كوى سالىيىسىز..؟ سىسىز تەنىنى گۆتۈروب!»
«بو آلاشايا دئە بااا، گلىب بىر ايسىتكان چاى قويمور اڭلچى لىرىن قاباغىنا»
تانىمادىغى خانىم ساندېقخانايالى گىرىندە نىلفىر سىسىنى كسدى. سود كىمى آغ آپباغ، قىرمىزى اوۋودلارى، شۆەكىمى قاش - گۆزۈ وار ايدى نابلد خانىمىن.
«بىزىم گلىن خانىم دا مىنم كىمى اورككدى. سحرگول يادىندادى
گلىنىمى^۱ آلمىشدىم قوجاغىما، گئدىپ گىرمىشدىم زىرمىيە؟ دىيىردىم بە
ار يانى خوشان. اوندالە مىنم ۱۳ ياشىم وار ايدى»، دئدى.

۱ - گلىن: قولچاق [خوى دئىمى].

باجیسی خانیمین آرخاسیندا دایانمیش، اوتانیدیغیندان اوزونو جیرماخلادی. نیلفر ایسه نابلدین بیرى اونو یورقان- دۆشک باغلیسینین دالیندا گۆردویونه، هم جینی ویرمیشدی کلله سینه، هم ده اوتانیردی. باشینی آشاغی سالدی. آمما یئریندن ترپنمه دی. سحرگول ایله نابلد خانیمین اؤیود- نصیحتلری آری سسی یدی، صانیدیخاندا ویز- ویز ویزیلدا ییردی.

آخشام چاغی سئیدحمزه صانیدیخانایا گیرنه جان نه بیر تیکه چۆرک یئمیشدی، نه بیر قورتوم سو ایچمیشدی. باغلی نین دالیسیندان آیاغینی ائشیه قویمامیشدی.

سئیدحمزه «بو عکسی قویورام بورا، باخاسان» دئییب، شکیلی رفین اوستونه قویوب، گئتمیشدی. عۆمرونون سونونان باغلینین دالیسیندا قالماغی گلسه ده، آنجاق شکیلی گۆرمه یه جان آتیردی. اؤزونو یوخاری چکیب، باغلینین اوستوندن یئره سوروشدو. رفین اوستونده ساریمتیل بیر موغاوا کاغاذ وار ایدی. یازیلاری اوخومادان شکيله باخدی. باشی داز، شوش قولاق، دۇمبا گۆز، مات باخیشلی بیر اوغلان گۆردو شکیلده. کاغاذ، اوغلانین دوققوزونجو کیلاسینین تصدیقی یدی. شکیل ائله چیرکین ایدی کی، بیر داھا دۇنوب باخماغی گلمه دی. اؤز یانیندا نریمانلا شکیلی توتوشدوردو.

کوچه قاپیسی آچیلیب، نابلد بیر اوغلانی گۆرچک آل- آیاغینی ایتیرمیشدی. آمما نظرینه گلمیشدی ایللردی اونونلا تانیشدی. بلکه ده اؤزو بیلمه دن اونو گۆزله ییرمیش ائله. نریمانین یان دارانمیش خورمایى تئلری، یاستی بورنو، سئیرک بیغلاری آلتدا آچیخ قالمیش آغزی، یاناکى باخان قهوه ای گۆزلری...

«نریمان هارا، بو دۇمبا گۆز چیرکین هارا؟»

صانیدیخانانین قاپیسینى آچیب، شکیلی اوتاغین اورتاسینا توللادی. نریمان هر بهانه یله اونون یولونا چیخیردی. سئید حمزه ائوده اولما یان زامان نیلفری گۆرمک اوچون بیر بهانه تاپیب، گلیب قاپیلاریندا بیر ایکی کلمه اونونلا دانیشیردی. اونو گۆروب تانیانندان برى هر گون حوؤوض باشیندا

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۰۱

اوتوروب، اۋزونه ناغیل تۇخويوردى. بىر گون مليک جمشىدىن كۈينەيىنى تاخىردى اونون آينىنە، اۋزو ايسە ماھالمگىرىن دۇننو گئىيردى. بىرگون دە اۋزو فرخ لقا جىلدىنە گىرىب، اونو امىرأرسلان گۇروردو. ھامىدان گىزلىن صاندىخانايا گىرىب، نرىماندان آلدىغى لئىلى - مجنون كىتابىنى اوخوياندا مين بىر فىكىر عاغليندان كئچىردى. آمما نىسە ھىچ واخىت تۇخودوغو ناغىللاردا اونو مجنون، اۋزونو ايسە لئىلى گۇرە بىلمىردى. نرىمان وئردىيى كىتابداكى مجنون، ساچلارى چىين لرىنە داغىلمىش، پالتارى تلىسدن، ياي - قىش بىلمە ين، آياق يالىن - باش آچىق، كوچەلرى گزىب - دۇلاشان حقيقتاً بىر دەلىيە بنزەيىردى. نىلفر كىتابداكى آدمى سئوھىيلىمىردى. مجنون تىللىرىنى يان دارايىب يانكى باخا بىلمزدى...

سحرگولون سسى داش كىمى ققىلدىن باشىنا دوشور. اورەيىندە «كاش لال اولسون»، دئىير.

«دوز دىيىبلر واللاھ، گۇزل ندى، بَرَح ندى! اۋزون آى پارچاسى تىك گۇزلسن، آمما خوش بومىن اولماز گلین بَرَحسىز اولسون. قوى بزه بىوى تەزە لىيىم. آلاھ قويسا گرده يە گئدىسن آخى! آلاھ طالعيوى دە اۋزون كىمى گۇزل ائلەسىن»، دئىى.

سحرگول اونون اوز - گۇزونو بزه يىر. اويسا طالعيىنە فىكىرلەشپىر. كىم طالعى پاي - بۇلوش ائلىر؟ آلاھ..؟ آتاسى..؟ يوخسا سحرگول..؟ كىم آناسىنىن طالعيىنە يازمىشدى كى اونون اوز - گۇزو، أل - آياغى شىشىب، بىر آيىن وابالىنا گلسىن؟ كىم اونون طالعيىنە يازمىشدى سحر تئزدن قاپىنى آچىب، نرىمانى گۇروسون؟ كىم طالعيىنە يازىب بويون گلین پالتارىندا تانىمادىغى، گۇرمەدىيى بىر بالاخانادا اوتورب، ديواردان آسىلمىش وئىكادا باخىب، دەلى لىر كىمى بالاخانادان قويوب قاچماق عاغليندان كئچسىن؟

«ئەھامى اولدە ھۇوشنەلى اولار، قىزىم. قوخما، كاش ھامىنىن طرفى مختار كىمى عاغللى - باشلى اوغلان اولسون»

سحرگول باغلىنى آچىب، يورقان - دۇشەيى گۇتورندە، نرىمان وئردىيى لئىلى - مجنون كىتابى يىلە بئشىنجى كىلاسىن علمالاشيا كىتابى، بىر دە بىر دانىتل ياخالى مدرسە يونىفورمو جئەيز يورقاننىن ايچىندىن يىرە دوشىدو. «باشىما خئىر!»

نىلفرسە بىردىن يىرىندىن سىچرايىب يونىفورم ايلە كىتابلارى يىردىن قاپىب، باغرىنا باسدى. سحرگول دوداغىنى دىشلەدى: «قىز، سىن شىربانىنىن گلىنى اولوسان ھا! بىلار ندى؟ دىسەن بە بوننان بئلە كىتاب - مېتاب كارىوا گلر؟ گۇزووو آش - يوم، آلاە دىين اولسا بىرىنى آمىزدىرە جىسەن، بىرىنىن يوكونو داشىياجاخسان، بىرىنىن...» «دئىب، گولە - گولە يورقان - دۇشەيى تاخچانىن آلتىندا آچدى. ياسدىقلارى تاپدالايىب، دۇشەيىن باشىنا قويدو. دۇشەيىن اوستونە آغ بىر دىستمال سالىب، نىلفرە باخىب چىلتىك چالا - چالا اوخودو:

«آلما آتانا قورىبان

آلىب - توتانا قورىبان

مخمر دۇشە، توح بالىش

اوندا ياتانا قورىبان»

سحرگول يىنگە - موشاطالىقدان علاوہ تۇيلاردا قوال چالىب، اوخويار. ائلە سئوينجىكىدى كى، دىيەسەن اۇزو او يورقان - دۇشەيى ياتاجاق. «سىن دە باجىن كىمى يىر بە يىر اۇل، گونو صاباح آسئىدحمزە دە اۇزونە بىر يووا قورار. آبىرى - حىالى بىر دول آرواد دا تاپىلسا ھامىمىزىن خىالى دىنجهلر. آلاھا خوش گئتمز آسىد عبداللە تەخ قالسىن.» سحرگول نىلفرىن ساچىنا سانجاقلاشمىش فاتانىن^۱ قاتىنى اونون اوزونە قايتارىر. وانىكادىن اوستونە تۇزاناقلى بىر پردە چكىلىر. «رحمتلىخ آنام دا، آنان رحمتلىيىن يىنگەسى اولموشىدو.»

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۰۳

نیلفرسه فاتانین دالیندان دیخ- دیخ یئددی آرخاسی یئنگه- موشاطا اولان سحرگوله باخیر. دئیہسن آتاسینین، قارداشینین، حتتا یئددی محلہ اویانلیق قیز- اوغلانلارین طالعی ائله همین سحرگولون آلیندہیمیش. سحرگول باغیرینا باسدیغی کیتابلارلا یونیفورمو نیلفرین آلیندن آلیب، بوخچاداکی پالتارلارین آلتینا قویور:

«گونو صاباحدان او قدر ایش تۆکوله جَخ باشیوا کی، آدین یادیننان چیخاجاخ. بیرا گل- گئندی ائودی قیزیم!»

بلکہ ده طالعینی سحرگول دئییل، فیرقه ده ییشیمیشدی. چادرا باشیندا گئدیپ مدرسه ده درس اوخویوب، قاییدیردی. پیشه وری هاردان تاپیلیب گلمیشدی کی مودور چادرالی مدرسه یه گلمه یی اونا قاداغان ائله میشدی. مودور قاپیلارینا گلیب آتاسینا یالواریب دئیمیشدی:

«آسئید عبدالله، حئیفدی! نجه قیسان تکجه بیر باش اؤرتویونه گۆره بئله عاغیللی- باشلی قیزی ائوده اوتورداسان؟ هئچ اولماسا قوی آلتینچی کیلا سین تصدیقینی آلیب، معاریف ایداره سینده معلیم اولسون.»
«ؤزوم اونا گولوستانینان چَرکهنی دهس وئره جییم، خانیم! سئید قیزینا یاراشماز باش آچیخ مدرسه یه گئتسین»

سحرگول صاندیقدا تاختا اؤرتویونو چیخاردیب، تاختایا سالیر. نیلفره ائله گلیر کی، اؤرتویون بوجاغیندان باشی آشاغی سالانمیش ایپک بنؤوشه لر ائله ایندیجه قوپوب یئره دوشه جکلر. سحرگول چیراقلاری یاندیریب، بخت آیناسینی اورتایا، لاله لری آینانین اوتای- بوتایینا قویوب، دئدی:

«قارانلیق دوشمه میس چیراغیوی یاندیردیم. گلین اوتاغیندا خوش یومن اولار.»
بخت آیناسی ائولرینده کی آینا کیمی اؤرتوکلو دئییل. ائولرینده اؤرتویو گۆتورب اؤزنه باخماق ایسته ینده، باجیسی «قیز آینایا باخماز» دئیردی. اویسا همیشه جوابی اوؤجوندایدی:

«قیز آینایا باخماز، به نمئییه باخار؟ آینا قیزا باخار؟!»

«بئنوا آینا کی او سنه باخاجاخ؟!»

«نییه؟ نه ییمدی؟ کئچلم؟ قوئورام؟ کورام؟ آينا يالوارسین منیم کیمی قیزا باخسین. دئسین سنی او چیراغ حاققی، گل منیم اورتویومو آچ، سنه باخیم!»
«قیز لال اولار. دیل اؤتو یئمز»، باجیسی دئمیشدی.

نیلفر باجیسینین گؤزونو اوزاقدا گۆردوکده، اؤرتویو گۆتوروب، اوغرونجا آینایا باخاردی. ساچینا، قاشینا، گۆزونه... آغزی- بورنونو آییب، گۆزونو چئریله دیب، گولردی. آينا قاباغیندا هر اویوندان چیخاردی. آينانی اوزاغا توتاردی، یاخینا چکردی. ائولرینده کی آينا، آناسینین بخت آیناسیدی. آناسینین بختی آینادان قاپاق پاسلانمیشدی.

بخت آیناسینی تاخچادان گۆتوروب، اؤزونه زیللندی. غوصه لی، توتقون بیر قیز آینادان اونا باخیر. بیر آز سونرا بختی آچیلماق. نئجه داوارنامالیدی؟ بو نابلد بالاخانادان قویوب قاچسین، یوخسا آلنینین یازیسینا تسلیم اولوب بو گوندن یئنی بیر یاشام باشلاسین؟ آیناداکي نیلفر اونونلا گۆز- گۆزه دانیشیر: «هانسی سئچیم حقی؟ مه یه درسه دؤنمه ییوه سئچیم حقیقین وار ایدی کی بخت ائوینه گئتمه یه ده سئچیم حقیقین اولسون؟ بو سؤزلری باشیندان آت، سحرگول دئمیشکن عاغیللی بیر جووان آزن اول. سنین طالعیوی بو ائوه یازیبار. سن فله یین گۆزونه آغ سالمامیسان کی! مه یه سنین آیری قیزلارنان نه فرقین؟ ایستیردین ائوده قالیب تۇرشویاسان؟!»

ائولرینه دؤنمه یی گلیر. صاندیخانادا اوتوروب، بوغازیندا کی قهری آغلاییب، آناسینین بخت آیناسیندا اؤزونه باخیب، گۆز یاشینی سیلمه یی گلیر. سحرگول آينانی اونون آلیندن آلیب، یئنیدن تاخچایا قویور.

«بیز آینایا باخاندا رحمت لیخ آنام دییردی: آیدان- ایلدن تاماشا، اوندا دا گۆز قاماشا؟»

نیلفر بۇلود کیمی دۇلوب. سحرگول اونون احوالینی دۇیوب، نیلفرین ذهینین دۇرولماسینا چالیشیر. دایانمادان بیرباشا دانیشیر: «آیدان آری، سودان دۇرو... آينانی نئینیسن؟ آلاھ ائلمه میش آلیندن دوشوب سینار. بخت آیناسینا بیر جیزیخ دا دوشسه یومنو خوش اولماز. آينانین یئری تاخچادی، قیزیم!»

نیلفر اورەییندە دئییر: «سحرگول، بسدی دا دئیینمە سن آلاھ!»
«آمما قوی بونو دا دیییم ھا... گۆتون اوستە قویماغا دوشوبسن. بولموسن
کی سنین جووان ازنلییین نەلر دئمیشم! کلبە شربانی خانیم ھر قیزین
اوستونە آل قویسایدی یوخ دئمز دیلر. پیر اولسون کی منیم سۆزومو یثرە
سالمادی، سن بَینمیش من بَینمیش، دئدی... گۆروم اوزومو نئجە
آغارداجا خسان!! صاباح سحر دە قویماغیوی اۆزوم پیشیریپ گتیرەجیم»
سحرگول قاپیدان آسیلمیش ایپک پردەنین دالیندا گۆزدن ایتدی.
لاجیورد رنگیندە کی سوزنباغیلار^۱ پردەنین ماوی یول- یوللاریندا یثردن تاغا
ساری دیرماشیلار. آناسینین تیپە قوماشلارینین ایچیندە گۆرموشدو بو پردە
نی. بیر جوت ایدیلر، قاپی آغزینا سالینمیش جوت خالچا کیمی، تاخچاداکي
جوت لالەلر کیمی، میز اوستوندە کی سماوار کیمی. ھامیسینین تایی
باجیسینین جئھیزلریندە دە وار ایدی.

عاغلی کۆشویوب. آل- قۆلو کیمی. اوتاغا گۆز دولانديریر. دوروب پنجرە
نین پردەسی قیراغیندان حیطە باخیر. حیطدە تانیمادیغی آداملار وار- گل
ائدیرلر. حیطین اورتاسیندا بۆیوک بیر حوۋوض وار. قیراغینا قیرمیزی،
چۆھرایي شمعدانیلار، عطیر شاھی، تورشح گولدانلاری دوزولوب. حوۋوضون
ایکی تایینداکي کردیلردە توت و پالیت آغاجلارینی گۆردوکدە اورەیی ائولرینە
دارخییر. دا بوندان بئله کوسوب اۆزویله خلوت ائندندە پالیت آغاجینا
دیرماشیپ، قارقا یوواسینا باش اوزالدا بیلمە یەجک. بو حیطین حوۋوضو اۆز
ائولرینین حوۋوضوندان نئچە قات بۆیوک اولسا دا، اۆز حیطلری کیمی گئدیپ
اونون قیراغیندا اوتورا بیلمە یەجک. قۆتور چایینین گۆزەسیندن آخیب گلیپ،
حیطلرینین اورتاسیندا کی آرخدان کئچن سویو ایندیدن اۆزلە ییر. اۆزونە
خلوتگاھ دوزلتمیش صانديخانا، توت آغاجی و... ھامیسی آتاسی ائویندە قالیب.
بوندان بئله حوۋوضون سویوندا اۆزونە باخیب ملیک جمشید و امیر ارسلان
ناغیلینی بئله اۆزونە دئیە بیلمە یەجک.

۱- سوزنباغی: نیلفر (نیلوفر) گولو.

دۇرد دۇورەسى اوتاقلارلا تىكىلمىش حىط، باغ كىمىدى. سحرگول قۇلۇندىن ياپىشىپ اۈنو بالاخاناي چىخارداندا ائله ھۇيۇخومۇشۇ كى نە ساغينا باخمىشىدى، نە سولۇنا. چادرا آلتىندىن حىطىن داش دۇشەمەسىندىن علاۋە آيرى بىر يىرى گۇرمەمىشىدى. بو گۇندىن بو ايكى اوتاقلى بالاخانا اۈنۇن ائوى اولاجاق. اوتاغا گۇز دولاندىرىر. اوتاغىن ساندىخاناسى يۇخدۇر. وار- يۇخ بىر ايشقاب وار. اۈزۈلە خلوت ائتىدىيى ساندىخانانى اۈزلەيىر. گۇنۇن بىر چۇخ ساعاىنى ساندىخانادا كئچىرىدى. ائۇدە گۇزدىن ايتىدە «باخ گۇر ساندىخانادا دەيى؟» دئىردىلر. يۇك يىرىنە دايانىپ، رفلرە دوزولمۇش آبقورا، سىركە، گۇلاب بئشلىك لرىنىن ھر بىرىنە ھەمكىلاسارلىنىن بىرىسىنىن آدىنى قۇيۇپ، درس كىلاسى قۇراردى. رفلردەكى بئشلىك شۇشەلرە مەللىملىك ائىردى. اۈيرىنجىلرە بىر بە بىر درس كىتابىنى اوخۇتدۇراردى. «زىنۇب، سىن بىرىنجى درسى اوخۇ» دئىيىپ، تەلسىك كئچىپ رفلرىن قاباغىندا دايانىپ اوخوماغا باشلاردى:

«صابىر آذربايجان ادبىياتىندا يىنى بىر مەكتەب آچان بۇيۇك خالق شاعىرىدىر. اۈنۇن آدى على اكبر، سۇى آدى صابىر طاھىرزادەدىر. ھۇپ ھۇپ اۈنۇن تەلەسۇدۇر...»

درس باشا چاتاندىن سۇنرا يىنىدىن كئچىپ يۇك يىرىنە دايانىپ، مەللىم رۇلۇنۇ كئچىردى: «بۇ دىفە ياخچى اۇخۇدۇن، كئچ اۇتۇر يىرىندە. سروناز گلسىن»، دئىيىپ آجىغىندىن لاپ اوزۇن شەرى سئچىپ، سرونازا اوخۇ، دئىردى. سرونازىن يىرىشى كىمى آخساي- آخساي رفلرىن اۈنۇنە كئچىندە، سروناز كىمى باشىنى دۇندىرىپ، گۇز اوجۇ آرخاسىنا باخاردى. اۈنۇن كىمى رفلرىن قاباغىندا دايانىپ بىر باشا اوخۇياردى:

«اى گۇيلر پرىسى، اى آلۇان گۇنش

سنىندىر بو دىار، بو مەكان، گۇنش

نۇلار كى ھردىن بىر قۇناق گل بىزە

ياخىندىن شرىك اۇل سئۇنجىمىزە...»

نۇوبە اۈزۈنە يىتىشىندە اۈز آدىنى تامام كمال سىلردى. «نيلوفر سىد

خۇيى..! ايندى سىن گل مەدىنە گۇلگۇن درسىنى اوخۇ!»

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۰۷

بیر دفه ده اولمامیشدی مدینه گولگون درسینی آیری اؤیرنجیلره اوختسون. کیتابی آچیب، اوزون مدت مدینهنین شکیلینه باخیب، اؤزونو اونون یئرینده تصوور اندردی. مدینه کیمی اولسایدی، آلاھدان داھا هئچ نه ایسته مزدی.

دیل اوجو مدینهنین کتابدا یازیلدیغی شعرینی میز یلدا ییر:

«بو گون یئنه جوشغون قلییم سئوینجدن هئی جوشور...»

سئوینمیر. پنجره دن حیطه باخیب، هوپوخور. دولموش بولود کیمی دیر. آمما گؤزوندن بیر داملا یاش بئله سوزمور. باشینا گلنلر، اونا یوخو کیمی گلیر. بوندان بئله صاندیخاناسیز بو ایکی اوتاقلی بالاخانادا گونلری نئجه کئچه جک؟ باشینا نه لر گله جک؟.. اورهی داغداغایا دوشور.

هر آن باشی نریمانین شمایللی گلیب تیکیلیر گؤزونون اؤنونه. «گؤره سن خبری وار منی آره وئریلر؟»

پنجره نین پرده سینی سالیب، اوتاغا گؤز گزدیریر. صاندیغین بؤیرونده یورقان دؤشک باغلیسی، تاخچانین آلتیندا یئره سریلیمیش یورقان- دؤشک. تاخچادا بخت آیناسی یلا بیر جوت لاله چیراغی، ایشقبا دوزولموش نئچه کیتاب، دیواردان آسیلمیش و اینکاد تابلوسو...

«منیم بو نابلد ائوده نه ایشیم وار؟ گؤره سن بو مختار نئجه آدامدی؟ اؤزو ده عکسی کیمی چیرکیندی؟ ایندی گلنده گؤرسم چؤلاخدی، شیلدی، اوندا باشیما نه کول آله رم؟ منیم کور طالعیم گؤر کیمین آینه دوشوب؟ ایلاهی، منیم طالعیمی اؤزون بللی ائلردین دا، به نییه وئیردین یئنگه- موشاطا آینه؟! آخی سن بولموردون من ایستیرم معلیم اولام؟!»

باجیسی یلا سحرگول، گلین حامامیندان ایکی گون قاباق، گوج بیلاھینان اونی سورویه- سورویه حامام دامینا گتیریب، یویندورموشدولار. «دییرم یانی گلین حامامیندا آبیریز گئتمه سین.» دئمیشدی سحرگول.

سەرگول ايکي قازان سو قاينايىپ، اونون اوزون توكلرينه سيرکه داراغي^۱ سالميشدى. تۆكلرى داراغين ديشلريله يولوناندا، بهانه تاپيب آغلاميشدى. «شادديغيوا شوونليخ ائله مه قيز، شوكر ائله بئله يئر قيسمت اولموسان. دويو تاي- تاي، چاي سيپنن گلر بو ائوه. نه يه گۆزلريوين قوراسيني سيخيسان؟ آلاھا شوکور قوجا ده يى، دول ده يى... سن كى او قيزلاردان ده ييسن گۆز آلتين اولسون!»

سەرگول اؤيود- نصيحت وئردىكجه نريمان تيكيلميشدى گۆزونون قاباغينا. يئنيدن بخت ايناسيني تاخچادان گۆتوروب اؤزونه زيللەنير. «بو منم اينادان منه باخير؟... من باشى كوللو؟ چركەنى بير هفتەده اُزبرله ين؟ گولوستانى آغامدان روان اوخويان؟ سئيد مالى يونيفورمو گئين؟ بير باخيشدا تانيماديغيم اوغلانا وورلان؟ حاجى معدلى نين گليني؟ قرەبخت، يئتيم، اناسيني ايتيرميش نيلفر؟ آخى من مدرسه نين بيرينجى شاگيردى يديم..!»

اينانى يئرە چيرپيب سينديرماغي گليرسه ده، آنجاق قورخور. يئنيدن اينانى تاخچاداكي لاله لرين اورتاسينا قايتارير. هؤووشنه دن ديزلرى تيتيره بير. سحر دن هر نه خۇرك گتيريلر، يئيه بيلمەييب. بوغازى بيچيلىب. قۇھوم- قۇنشو چاليپ اويناياندا اويسا بوتون گونو كي ريميشدى. باشينا نه گلدییینی ايندى باشا دوشور. اؤز آلينده اولسايدى پيلله لرى ائنيپ، بير باشا ائولرينه قاچاردى.

گئنه پنجره قاباغينا گلير. قاش قارالمقاددى. حيطين اطرافينداكى اوتاكلارين بير ايکيسيندن جانسي ز بير ايشيق ساچير. بير کيشى حوؤوض باشيندا مَرَدَنگى نين^۲ آلتينا چيراق قويور. حيطده گلدى- گئدره باخير. هئچ بيرينى تانيمير. بو قدر نابلد آدامين ايچينده صاباحدان نئجه باش ساخلاياجاق؟ پنجره دن اوزاقلاشيب، اوتاغين بوجاينداكى صانديغين اوستونده آيله شير...

۱- قديم زامانلار بهداشتى ايمكاناتين آشاغي اولدوغونا گؤره بير چوخ قيزلارين تۆكلرينده بيت، سيرکه اولارميش.

۲- مَرَدَنگى: ايشيق اوچون ايچينده چيراغ يانان مكعب شكيلينده دؤرد- دؤوره سى و باشى شوشه لى هوندور بير چرچيوه. يئل شعله نى سؤندورمه سين دئيه، چيراغى او چرچيوه نين آلتينا قويارميشلار.

قاپی آچیلیب، پرده قیراغا چکیلیر. پردهنین اوستونده ایپک سوزنباغیلار تیتیرهیر. قورخودان آز قالیر جانى چیخسین. ایپک پردهنین اؤنونده دایانمیش اورتا بویلو جوان بیر کیشی اونا باخیب، گولومسهیر. اوغلانین کۆلگهسی صانديغین آياغینا جان اوزانیب. گۆردویو شکيله بنزه میر. نه کئچلدى، نه شوش قولاق، آما دوما گۆزدور. پارافینلی توکلرینی دالیا داراییب، کت-شالوارى اینینده یاراشیقلى گۆرونور. اورهی بیر آز یئرینه گلیر. آز قالیر «مختار سنسن؟!»، دئسین. دیلینی دیشلهیر. یئر باخیر. اوتانیر. آما دایانا بیلمیر. بیرده گۆز آلتی اونو سوزور.

مختار اونا ساری گلدیكده کۆلگهسی قیسالیر. اویسا رنگی بوزاریر. آلری اسیر. بونولا بئله گۆزونو مختاردان آییرا بیلمیر. اورهی اوخ دهیمیش سئرحه کیمی چیرپینیر. یانداکی اوتاقدان قوال سسی قالخیر. سحرگول اوخویور:

«گلمیشم اوتاغینا، اویادام سنی قارا گیل، اویادام سنی

نه گۆزل خلق ائله ییب یارادان سنی قارا گیل، یارادان سنی...»

مختار اونون قارشیسیندا دایاناندا کۆلگهسی اونون اوزریندن اوزانیب، دیوارا قالخیر. دینیب- دانیشمادان نیلفرین کناریندا صانديغین اوستونده آیل شیر. نیلفرین آلرینین اسمهجهسی شیدتله نیر.

«قورخوسان؟»

نیلفر «یوخ» دئی، باشینی ترپه دیر. آما هله ده آلری اسیر. مختار آلینی اونون آلرینین اوستونه قویور. مختارین بارماغیندا وئیکاد قازیلیمیش عقیق قاشلی بیر اوزوک وار.

«منه دئییلر آدین نیلوفر دی. اؤزو ده سؤن بئشیکسن. بولوسن منده

آنمین ایلکیسی یم؟»

سسینین یومشاق آهنگی نیلفرین هؤووشنه سینی آزالدیر.

«دئییلر کی بئشینجی کیلاسا جان اوخویوبسان.»

آغزینی دولدورور دئسین: «بئشینجی کیلا سین یاریسینا جان»، آما نسه

دینمیر. باشینی «هن» دئی، ترپه دیر. مختار صانديغین اوستوندن قالخیب، قارشیسیندا دایانیر. نیلفرین گۆزللیی، اورکک باخیشی مختارین اورهیینی

دۇيوندورور. بو قىزا نئجە توخوناجاق، نئجە ياخينلاشاجاق، بىلمىر. حىس لرىنى نئجە اونا چاتدىراجاغىنى دا بىلمىر. او، قىز گۇرمەمىش دئىيل، آما بو قىز تر يارپاق كىمىدى. اونا احتياطلا ياخينلاشمالىدى.

مختار جىيىندىن بىر بۇيۇنباغى چىخاردىب، اونون اۇوجونا قويوب، ألىنى سىخىر. نىلفر اۇوجونو آچىب، باخىر. قىپقىرمىزى قان كىمى ياقوت دهنهلىرى اۇوجوندا ايشىلدايىر. ياقوت دهنهلىرى سرىندى. ألىنىن قىزدىرماسىنى ألىر. گللىن تۇرونون دالىندان ياقوت قاشلارىنىن هر بىرىسى سولو، پارىلدايان نار ده نهسى كىمى گۇرونور. مختار دا نىلفر كىمى پۇرتوب.

«قۇيوسان اۇزوم سالىم بۇيۇنوا؟»

ياندكى اوتاقدان سحرگولون سسى گللىر:

«أى قىز گئتمه سۇزوم وار

گۇزلىرىندە گۇزوم وار...»

باشىنى ألىر كى مختار بۇيۇنباغىنىن كئچىدىنى سالىن. گللىن تورو مختارىن سىنەسىنە ياپىشىب. اونون قارا كت-شالوارى، آغ كۇينەيى قىزىل گول عطرى قوخويور. نىلفر آسقىرىر. بىر يوخ، ايكى يوخ، اوچ دفه دالبادال.

«قۇى تح صىبر گئشسىن سورا»

«بو گئجە نه تح صىبر دوز چىخار، نه جوت صىبر»، مختار دئىيب، ألىرى

اونون بويۇنندا، بويۇنباغىنىن كئچىدىنى سالىر.

مختارىن ألى بويۇنونا توخوندوقدا جانى گىزىلدەيىر. نىلفرىن سىنەسى، قىزىل گولون عطرىنە گۇينەيىر. بورنو قاشىنىر. ياقوت قاشلار بويۇنونا آغىرلىق ائلىر. مختارىن نفسىنى قولاغىنىن دىيىندە حىس ائدىر. مختارپىچىلدايىر: «نىلفرىم... نىلوفرىم...»

گللىن تۇرو قولاغىنىن دىيىنى قاشىندىرىر. مختارىن كۇلگەسى تاغا دايانىب. ساندىغىن ايشىگىلى بودونا باتىر. بىلمىر نه ائىلەسىن. ترپىسىن، يوخسا قىراغا چكىلسىن!

مختار ألىندىن ياپىشىب اونو ساندىق اوستوندىن قالدىرىب، يورقان- دۇشه يه سارى گتىرىندە كۇلگەلىرى ديواردان آشاغى ائنىر. ايكى آددىم گئتمەمىش

قاپی چالینیر. قوال سسی کسلیر. مختار اونون ألینی بوراخیب، پردەنین آرخاسینا کئچیر. پیچیلتی سسی گلیر. مختارین نه دئییب دانیشدیغینی، کیم ایله دانیشدیغینی سئچه بیلیمر. آوارا- گۆر اوتاغین اورتاسیندا دایانیب، قالیر. مختار قاپینی کیپله ییب، پردەنی سالیر. هؤووشنه لیدى.

«گۆروسن؟ بىنا دیللر طالع سیزلیخ. دئمه به تح صبر همیشه دوز اولارمیش. بولمورم منیم طالعیمنندی یوخسا سنین. آنجاق من بیر ساعات ائشیه چیخیب، قاپیتمالییم. بدگومان اولما هاا، یاخجی؟ بیر دوستومون، اصلینده صیغه قارداشیمین اؤلوم- قالیمینا دخلی وار. ایندی گئتمه سم، صاباح باشینا بیر اویون گلسه پئشمانچیلیق چکه رم.»

نیلفر اونون سۆزلرینه هویوخوب، قالیر کی نه دئسین! گئت دئسین، گئتمه دئسین..!

مختار اونو باغرىنا باسیب، قاپییا ساری گئدیر. اوتاقدان چیخمامیش گئری دؤنوب، بیر داھا اونو باغرىنا باسیر:

«باغیشلا. دوستومون اؤلوم- قالیم مسئله سیدی.»

سوزباغیلار پردەنین اوستونده ایریلیبلر. نیلفر کالاکئه، عجیبه بیر یوخو گۆرن آدام کیمی دیر. سحرگول هؤوله سک ایچری تپیلیب، اوزونو جیرماقلا ییب، دئییر: «کول باشیما، نه اولدی؟ هانسی کوره کن گردک گئجه سی قویوب گئدر آخی؟!»

نیلفرسه ائولرینه دؤنوب، پالیت آغاجینین باشینا چیخیب، قارقا یواسینی دئشمه یی گلیر.

مختار ألىنده فانار، ایکی نی بیر ائله ییب تله سیک حالدا بالاخانانین پیلله لریندن ائنیب، قاپییا ساری گئدیر. حووضون قیراغیندا مردنگی نین کناریندا ایلشمیش بیر خانیم اوزونو چادیراسی یلا ائله توتوب کی، یالنیز گۆزلری گۆرونور. مختارین خانیم باجیسی یله مخمر باجیسی تنه بی پنجره سینین آچیق تاییندان باخیرلار. قادین ایسه باشی یلا محرّمه ایشاره ائله ییب، دئییر:

«بىنا دئدیم دا، منى خان آغا یوللویوب بیرا... خان آغانین اؤلوم- قالیمی سنین ألىنده.» دانیشا- دانیشا تۆوشویور: «خان آغا دیییب، سنه دییم کی

بویون آخشام خان آغا گیل نچە یولداش بیر ائوہ ییغیشمیشدیلار. فداییلار تۆکولوبلر اولاری اۆلدورسونئر. خان آغا دامنان - دامما، ائودن قاچیب، یکنفس گلیب منیم ائویمه. او سلام گۆندەریب دئدی کی بو گئجه هر هارداندى گرج شەردن چیخسین.»

«مەیه بولمور بو گئجه منیم تویومدی؟»

«نییه بولمور. ائله اونا گۆره دئدی هئش کسین سیزه ظنی گئتمز. اونون اوچون ده منی گئجهنین بو واختی بیرا یوللادی»
مختاردان بتر محرم هؤووشنەلیدی. پیلو پالتارینی هله اینیندن چیخارتمایب. بیر گۆزو بالاخانادا، بیر گۆزو چادیرالی خانیمدا، دئیەسن گردک اوتاغیندان واختسیر ائشییه چاغیریلان شخص مختار دئییل، محرم دی.
«آغا! من خان آغانین دوز - چۆرهیین یئمیشم. من ایشی یئرینه قویا بوله رم. آمما بیر شرطنن، گرک اۆزون گلیب عسگر فایتونچویا تاپشیراسان، یوخسا منیم سۆزومو اینانماز.»

مختارییر بالاخانانین ایشیق ساچان پنجره سینە، بیر ده تنه بی پنجره سیندن اونو سوزن باجیلارینا باخیر. نه ائده جه یینه چاش باش قالیب. محرمین سۆزو آز - چوخ عاغلینا باتیر. هر هارداندى، نریمانى تاپمالیدی. قاپییا ساری یولا دوشور. محرمله خانیم اونون آرخاسیجا قاپیدان ائشییه چیخیرلار. مختارین باجیلاری آل آتیب اوزلرین جیرماقلا ییرلار. بالاخانا پیلله لرینین باشیندا دورموش سحرگولون دیزلری سوستالیر. «قارا بخت داغلارا چیخسا داغلاری قار آلار... سنین طالعیندە نه لر واریمیش آی قیز!»، دئییر.

نىلڧر چىرقىدىن دويونونو آچىب، بويونداكى ياقوت بۇيۇنباغىنى نىرگىزە گۇستىر. سولو، ايرى دەنە، قىپقىرمىزى نار دەنەلىرى نىلڧرىن بوزوشموش بويون- بوغازىنا دوزولوب. نىلڧر كىڧىندىن گوموشو بىر سىگار قوطوسو چىخاردىب دئىير:

«بو دا نىمانىن يادىگاريدى. بىلمىرم يادىندان چىخىب آپارمامىشدى، يوخسا اۋزو بولە- بولە قويوب قالمىشدى.»

نىرگىز بىر ياقوت بۇيۇنباغىنا باخىر، بىر دە قىراقلارى سورتولموش گوموشو دۇرد بوچاقلى قوطويا. الىنى نار دەنەلىرىنە سورتماغى گلىر. اما نىسە نىلڧردىن اوتانىر. گوموشو قوطونو نىلڧرىن الىندىن آلىب، دئىير:

«دىيەسن چوخ قىدىمىدى؟»

نىلڧرىن گۇى گۇزلىرى دولوخوب. ياقوت داشلارى زامانىن زاوالىنا گلمە يىب، ەلە دە سۇلو نار دەنەسى كىمى دىلر. آنجاق زامانسا اۋز تاثيرىنى سىگار قوطوسونا بوراخمىش گۇرونور. قوطونون قىراقلارى سورتولوب، رنگى دە يىشىلىپ. نىرگىز قوطونون ضامىنىنى باسىر. قوطو اۋزونون داش- قاشلى آيناسى كىمى آچىلىر. بىر تايىندا قارا بىر كئشىن دالىسىندا سىرايلا دوزولموش نازىك سىگارلار، او بىرى تايى ايسە بوشدور. نىرگىز بارماغىنى

كئشىن اوستونه سورتندە، سىگارلارلار بىرىسىنىن كاغىزى چاتلايىپ، توتون نۇقتەلەنمىش قۇرۇ خزل يارپاق تەك ھەم قوطونون بوش تايىنا، ھەم دە نرگىزىن ياش مانتوسونون اوستونه تۇكولور. اويسا آل - آياغىنى ايتىرىر.

«يازمىشىدى دۇنوب. كۇچرى قوشلار كىمى دەنيز قىراغىندا مسكن سالىپ. دىدىم ايندى كى گۇرۇشونە گىدىرم، قوطونو دا آپارىپ، اۋزونە قىتىرىم. آما من يىتىشمەمىش، دىنيزە گىدىپ. ھىچ بولمورم دەنيزە گىدن اۋزودى، يوخسا آيرى بىر نرماندى. بىللە كى بىللىدى قوطو دەنيزە قىسمت اولاجاخ.»

نرگىز قوطونو قاپادىر. نارىن تىققىلىتى قالخىر. بىر دە آچىپ، قاپادىر. نرگىزە ائلە گلر كى قوطونون تىققىلىتىسى نرمانىن ياشايىشىنا سۇن نوقطە قويور. قوطونو نىلفرە قايتارىر.

- «من ائلە او زامان اۋزونە قىتىردىم. بىر كىنك ايدى. قانادلار سارىمتىل قىزىل بىر كىنك. قۇخدوم اونو ائوئىمىزە آپارىم. قىوير - زىورلارمىن اچىندە تاپسايدلار، مامام ھەلە بىر يانا، بۇيۇخ باجىمىن آللىندن قورتولاجاغىم اولمازدى. آما ھەلە دە منىم يانىمدا امانت بىر كىتابى وار.»

«چوخلارنىن بىللە - بىللە يادىگارلار وار. آما بولوسن ندى؟ خانىملار بو جور سۇزلىرى كىمسەيە آچىپ دىمىزلر. قورخارلار بى آيرى آدى ياپىشىن آدلارينا. ھەم دە بو ايشلرلر اچىننن قان چىخار، باش كسىلر. قدىم خانىملار بىللە شىلرلر قىفلىلى موجرودە، ساندىخدا ساخلاردىلار. سورالار دا ايشقابلاردا، نە بولوم ائوين دلىح - دىشىيىندە... آلاھىن لاپ بىللە عاجىز - آوار آروادىنىن دا ائودە گىزلىن بىر بور - بوچاغى اولار. بولار ھىش كىشىنىن غىلىنە چاتماز.»

«آخىر گون منە وئردىيى تۇحفەنى ايللرچە پالتار بوخچامدا ساخلايمىشىم. وئرنە، دىمىشىدىم بە ھمىشە كى كىمى كىتابدى، امانت گىرىپ اوخويام. آما گىدنن سورا گۇردوم قارا رنگدە بىر بولوزدى. نىچە ايلدن سورا اونو وئردىم مامانىما. تپ - تىزەيدى. بىر دىفە دە ائىنمە تاخمىمىشىم. مامانىما ياراشىردى.»

نىلفر نرگىزىن سۇزونو يارىمچىق قويوب، تىجۇبلە قاشلارنى چاتىپ، دىدى:

«نئجه گۆردون بئله بىر ايشى؟ اينسان دا بو قدر اۆزونه جفاكار اولار؟»
«مامانيمن روحونون دا خبرى اولمادى كى او بولوز كيمين تۇحفهسى ىدى.»
«مختار بۇيۇنباغىنى بويىنوما سالدى. او عۆمور بۇيو منى اۆزونه باغلادى،
آمما بو سيگار قوطوسو نريماندان منە ميراث قالدى. كاش اۆزو اۆز آلىن
آليمە وئريب، گئدردى. من بو زوققتوم دادى توتوموش سيگار قوطوسونو ھلە
دە قيمتلى بىر جواھير كيمى ساخلايمشام. ايچيندە كى سيگارلارين
ايليلهرديم. آليمى قاپاغينا چكرديم. منيم صبير داشيم ايدى بو قوطو. اورك
سۆزومو بو قوطويا دييرديم. بو قوطونو باغريما باسيب، ھر ايكيسينين دە
گئديشينه آغلامشام. سورا بىر مدت آتديم قالدى يخذندە. بديومندى،
دئديم. مختار بو قوطونون صاحيبينه كۆمكائلييندە يوخا چيخدى. گئديب-
گلمز اولدو. نە آتى تاپيلدى، نە سومويو. بىر دامجى سو اولوب يئره گيردى.
آمما نريمان ھئش واخا عاغليمنان چيخمادى. بو بۇيۇنباغىنان او سيگار
قوطوسونو ايللر اوزونو اۆزومنى آييرمامشام.»

«آخى دييللر ايكى قوچون باشى بىر قازاندا قئينهمز..!»
نيلفر تبسوم ائلهدى: «منيم ايشيم ايكى اۆلو كۆرپه يە أمجھ وئرمھ كيمى
يدى، قيزيم!»

«ھردن دييرم بلکہ حقيقت آديندا بىر شئى يوخدى دونيادا. ذھنيم
حقيقتنن واقعيّت آراسيندا چاشباش قالير»، نرگيز دئدى.
نيلفر، دەنيزلە گۆيو آييران خطى گۆستردى:
«او آرا كسدينى گۆروسن؟»

«اوزدن سۆو باخاندا بىر- بيريىنە قاريشميش گۆرونور...»
«آدامين ذھنينين سرحدلرى دە بئلهدى. گۆزە گلمز. آمما خيمير-
خيمير قاريشار ياشايشين قايدا- قانوننا. بىر زامان يئتيشر، آدام اۆزونه
گليب، گۆرر دوشونجهسى بۇيدا بىر سرحد چكيليپ اطرافينا.»
«نە فايداسى اۆدوزاننان سورا بونو باشادوشهسن؟»

«آنلاماغین همیشه فایداسی وار قیزیم! یوخسا ایندی نه سن بو گۆتو دوشموش لۆتگه‌نین ایچینده اوتوموشدون، نه ده من..! نه روزگار بیزن باش- باشا قویموشدی، نه ده بیزیم کچ قابیرقامیز روزگارنان عیناد ائلیردی.»

«من روزگارنان یوخ، اؤزومون عیناد ائله‌دیم»

نیلفر سینه‌سی خیسیلدا یا- خیسیلدا یا دئدی: «مه‌یه بولموسن آدام خام اولاندا کچ قابیرقاسینی اؤزونه باتیرار؟»

«زاریلداماقدان زه‌له‌م گئدیر. آما هر ناغیلین ایکی باشی وار. بیر باشلانیشی، بیرده قورتولوشو. منیم دردیم بودی کی ناغیلیمین آخیرینا سون نوقطه‌نی قویا بولمورم.»

«قیزیم، ایکی باشلی ناغیل یانی بو کی آدم اوغلی بیر نوطفه قویورآدم قیزینین قارنینا، سورا آدم بالاسی آدلی بیر جه‌ناوار ونگیلده‌یه- ونگیلده‌یه آتیلیر بو اوجسوز- بوجاخسیز دونیانین اورتاسینا. بو کۆرپه بؤیودوکجه اؤنجه دن چکیلیب، حاضیر اولونموش یوللاری اونا گۆرسه‌دیللر. آدم بالاسی ایسه گرکدی تکجه بو یوللاردا آددیملا سین. نه ساغا باخمالییدی، نه سولا. نه یئره باخمالییدی، نه گۆیه. او یئییر، ایچیر، یاتیر... یولون آخیرینا یئتیشنده، زاریلدییا- زاریلدییا یولدان چیخیب، اؤنجه گلدییی یئره گئدیر. ایکی باشلی ناغیل دئدییین یانی دؤل ائوینن گۆر ائوپنه‌جان یورومک!»

«بو آرادا ساغ- سولا باخانلار، منیم کیمی عنایین لار نئجه اولمالیدیلا بس؟»

«سنین کیمیلرده منه تای، گلیب چاتیر بو گۆتو دوشموش لۆتگه‌نین ایچینه»

نیلفرین سسی قویودان چیخان کیمیدیر. آما نفسینین تنگیمه‌سینی وئجینه آلمیر.

«مه‌یه ساغ- سولا باخانلار، عنایین لار، اینسان ده‌بیرلر؟ قوی سؤزومون جیرگینی سنه دیییم قیزیم. قالب کی باشلانمیش یولو نئجه باشینان سوواسان. بیزیم کیمی لرین ناغیللاری اوچ باشلی اولور: آدم بالاسی کیمی باشلایریخ، او بیرسیلره تای. آدم بالاسی کیمی باشا چاتیریخ، گئنه او بیرسیلره تای. آما باشلانیشدان قورتولوشا گئدن یولو اؤزوموز سئچیریخ.

فرق بوراسيندادى. حاضير- آماده يوللاردا گئتمكدن بۇيۇن قاچيرديرىخ. دوز يولدان بورولوروخ كسمه يوللارا. كسمه يول تاپدالانىب ھامارلاشمىش يول دە يير. چونكى قاباقجا آزاراخ آدام اورالاردان گئديب. طبيعى كى بو يولون ائنيش- يوخوشو چوخ اولسون. بئلنچى كسمه يول گۆزلەنيلمزجە دوز يولدان اوزون اولور. اولسون. آنجاق بيزە تقدیم اولونان يول دئييل، اۆزوموز سئچندى. بو يولو گئتمكده يئره باخيريخ، گۆيه باخيريخ، ناققيشلى گئديريخ، قاچيريخ، دايانيريخ، بعضاً حتى قۇيوي دوشوروخ، قۇيودان چيخيريخ، اۆزوموزو ياغيشدا ايسلاديريخ... آنجاق هر ندى، اۆز سئچديييميزدى»

«وندا گرک بوتون تئينمهلرينى، تۆرمهلرينى دە بۇينوموزا آلاخ»، دئدى نرگيز. «بيزيم كيمي لرينين ناغيللارينين ھمين سايدىغيم اوچونجو باشى ألماس كيميدى، يا سينديرار، يا سينار. بو اوچونجو باشين ألماسى اينسان اراده سيدى. دوز- قلط اولدوسويلا ايشيم يوخ، لاکن بو اراده گاه عاغيلدان سۇواريلير، گاهدانسا احساسدان.»

«أما واقعيّت، حقيقت كيمي مطلق دهى. أصلينده نئچه شئيدن قاريشيملى بير شئيدى. بير آرى شانسا باغليدى، بير آرى سنى تشكيل وئرن نوطفەدن آسيليدى، بير آرى، بلکہ ده چوخو، آنا بطنيندن قورتولوب ھانسی مڪانا دوشدويون، دونيانين ھانسی نوطفەسینه آتيلديغيوا باغليدى. قالب كى اۆزون سئچيب گئتديين يولدا نەلرە راستلاشاسان!! يولون چن- دومان اولسون يا گونشلى، قار- بۇران اولسون يوخسا ياز ھاوالى. فیرتينالى اولسون يا آرام. قحطليغه راست گلهسن يا توخلوغا. باريش گۆرهسن يا ساواش. يولون بدويتدن كئچسين يا مدنيتدن...»

«بيزيم كيمي باشى بلالى اۆلكهلرده حقيقت دئديين يانى ايلغيم^۱. ھامار بير چۇلون جيزلاما گونشى آلتيندا اوزاقدان سۇ گۇررسن. اۆزون دە سوسوزلوقدان جييهرين آغزيوا گلير. ھئى قاچيرسان كى سۇيا چاتاسان. أما

۱- ايلغيم: [فارسجا] سراب.

سن قاچديقجا سو دا قاچير... سو ھاردايدى!! يالنىز توھوم، يالنىز خيال،
 يالنىز آلدانما. ايلغيمدى، ايلغيم. سودان ھىچ بير خبر يوخ...»، نيلفر دئدى.
 نرگيزه ائله گلير كى سليمان اونون ياشامىندا بير ايلغيم ايدى. دوداغىندا
 آجى بير گولوش، دئير: «من بير بئله ايل بو ايكيسينين آراسىندا چاش باش
 قالمىشام. ايندى گورورم واقىعتى حقيقت سانمىشديم، ايلغيمى ايسه دهنيز..!»

يورقون - آرقين گئجه كئشيكيندن گليب. هممنزىللىرى سحر شىفتى
 ايشه گنديبلر. پانسيون خلوتدى. سىسسىزلىك يوخوسوز آدمى دەرىن و
 شىرىن بىر يوخويا چاغىرىر. آنجاق نىسە يوخو گۆزۈنە گىرمىر. نە كۆرىدوردان
 آياق سىسى گلىر، نە دە آشپزخانادان قاب - قاجاغىن دانقا دونق سىسى. نە ابدالى
 لورىكىن مۇرۇندىن^۱ اوتاقلارنىن قاپىسىنى چىرىپىر، نە معصوم ايله منىر يان
 اوتاقدا وىررا وىر بىزك - دوزكەن دانىشىرلار، نە دە دەۋەدلىلەبى شىرىن آن باشى
 معصوم ايله منىرىن سۆزلىرىنى ئىشيتسىن دئىه، قولاغىنى ياتىردىر اوتاغىن
 دىۋارىنا كى، سونرا بىردىن - بىرە دۇنوب چىلتىك چالىپ، دئىسىن: «آهان! بو دفه
 بولدوم بو آلاشلار پانسيوننان اكيلىن گئجهلر ھارالارا گئدىرلر!!»

شىرىن، آدىنىن ترسىنە دىلى آجى دىر. «بئش بارماغىوى بالا باتىر قوى
 شىرىنىن آغزىنا، بارماغىوى يالاينان سورا ھىچ اولماسا ياۋاشجا دىشلىر»،
 شەناز دئىير.

ھلە آيرى بىر خاصىتى دە وار. شك - شوبھەلەرنى سۇال كىمى آيرى
 قىزلاردان سوروشار. اۋزو دئمىشكىن ياتانى دا يوخودان اويالدار.

۱ - مور: قىسقانچلىق، پاخىللىق [خوى دئىمى].

«كىم بولور نىيە معصومنان منير بىزلرە قارىشمىرلار؟ نىيە ھەردىن
اوتاخلارنىندان آخ-اوخ سسى گلىر؟ نىيە قوشا گىرىرلر پانسىونون دارا دودوك
ھامامىنا؟ نىيە...»

نىيەلرى سونا چاتاندا، بىر ساعات لۇرىكىن خانىم يانالىغىنىن داشىنى
دۇشونە دۇيور. ابدالى نىن پاخىللىخلارنى دەنە بە دەنە دوزور منىرلە
معصومون گىزلىن ايشلىرىنى دوزدويو تسبىئ دەنەلرىنىن بۇيرونە. نرگىزە ائلە
گلىر كى شىرىنىن قولاقلارىندا گىزلى دىنلەيىجى^۱ بىر دستگاھ ياراشدىرىبلار.
اونا گۇرە دە باشاردىقجا اوندان اوزاق گزمەيە چالىشىر. شىرىن اينسانلارنى
عادى ياشايشلارنى مەمايا چئورىپ جار سالماقدا پانسىون قىزلارنىن
اللىرىنى دالدىن باغلايىپ. اۇز دىدىيىنە گۇرە «ضرب ھوشى» سى بىيى
سىندىن اونا مىراث قالىپ. اوستەلىك، اونون سمى-بصرى حىسى بىر-
بىرىنە ياپىشىقلى ائكىزلىر كىمىدىر. ھەر آن قوللۇغا حاضىر اولان بىر قول
كىمى اونون دىنىنىن قوللۇغونىدادىر. حتى اۇلوم ھالىندا اولان بىر ناخوشون
داوا-درمانىنا يىتىشە-يىتىشە گۇز قولاغى اطرافدا گزىر. كىم گلىدى، كىم
گىتتى، كىم نە دىدى، ھانسى ناخوش ابدالى نىن آغ مقنەسىنىن آلتىندان
اىشىيە تۇكولموش سارى تىلىنە، ماتىكىلى دوداقلارنىنا باغلى اوچوب، پتو
آلتىندا اۇزونو اىلىشىدىرىمىش، ابدالى لورىكىن دالىسىجا دوكتورون قولاغىنا
نەلر پىچىلدايدىغىنى...

«اۇزونو جىرىپ داغىتسا دا، دۇھتورون گۇزو لورىكىدەدى. كولباش دىيىر
بە ھىش كىم گۇرمور دىقە باشى گىرىر توالتدە ماتىيىن توتدەدىر!»
شىرىن ھەر مەكاندا، ھەر زاماندا تپەدىن دىرناغا گۇز قولاق و آجى بىر
اغىزدىر. گۇزو قولاغىنى تەكمىللەيدىر، قولاغى گۇزونو. آغزى ايسە گۇز
قولاغىنى آنلادىر. اللرى ايسە ھىجىنىن دادىنا چاتىر.
ابدالى نىن دىيىنگىل لىيىنىن ترسىنە، لورىك سىسىزدى. بىلىنە بىلىنە
يە گۇزو بىر آز چىرى اولسا دا باخىشىندا عىسى پىغىمىرىن معصومىتىدىن

بیر ایز دۇيولور. علیالخصوص آرا سیرا ائودە پیشیردییی قوطابلاری سوھان قوطوسوندا اوتاق- اوتاق گزیدیرندە یئنییئتمە اوتانقاج قیزلار بئزەیییر. شیرینین فیکریجە ابدالی قرەشین سیر- صیفتییلە دئییر بس اوجا بوی، آغجا، اینجە بئل، اُسمر لوریکدن گۆزلدی. ابدالین ساری بویانمیش اوزون ساچلارینا شیرینین بۇیوک بیر کینەسی وار. ابدالی ساچلارینی سئشوارلایب چیینلرینە تۆکندە، اونون کینەسی دوداق آلتی دیلە گلیر:

«بو قازماخ گئنه سارالمیشلارین تۇحدو چیینینە».

اونون حل اولمامیش بۇیوک معماسی بودور کی، لوریکلە ابدالی نئجە بیر اوتاقدا بیر- بیرلریلە کئچینیرلر! اوتاغین بیر بوجاغیندا لوریک عیسی پئیغمبرین شمایلینی، مقدس مریمین کیچیک بیر تندیسینی قویوب، اۆزونە مئحراب قوروب، قارشى طرفدە ابدالی جانامازینی، قرآنی، مفاتیحالجنانی میزینین اوستونە دوزوب، هر گئجە ابدالی قبلە یە ساری دوروب نامازین قیلیر، لوریکایسە یاتمامیشدان دوزلیدییی مئحرابین اۆنوندە دیزە چۆکوب عیبادت ائلییر..!

گئجەلر بزهیینی سیلمەمیش قوللارین چیرمالاییب دستاماز آلمادان، اوتاق- اوتاق گزیب، قیزلارنان دانیشیب، میرتلاشماق ابدالین عادتیدیر. بو واختلار شیرینە پیچاق وورسان، قانی چیخماز.

«گئنه بو ساری بوو، آفریقا اۆزلارینا تایی بیلچلرینی چیخاردیب قویدی ائشییه. گئت آدام کیمی دستامازیوی آل دا، بیر دفه گۆرستدین، بسیمیزدی! آدام یئییب- ایچمحدن دوشور آخی! بولدوخ، سن ایمام پئیغمبر بالاسیسان!» مئهری دە بوغازینداکی قیققیلتینی قئینەدیب، دئییر: «هه یه واللله! آفریقالیلارین دهریلری آغ اولسایدی لاپ بئلە ابدالی یه بنزدیلر.»

بو گون مئهری دە یوخدو کی آنباشی تۇیوق کیمی قیققیلدایب «هه یه»، «قادایین آلیم» سسی کۆریدورو بوروسون. مئهرین سسینی بیر آندا نئچە یئردن ائشیتمک اولار. بیلمزسن سسی تووالتدن گلیر، حامامدان گلیر، یوخسا آشپزخانادا قیققیلدا- قیققیلدا یا دانیشیر. مئهری محبت دالغاسی دیر.

يئتر كى خبرى اولسون قيزلارين بىرى آزجا كدرليدى. بىردن- بىره جوشوب داشار. گولدورمه يىنجه آل چكمز. اونون آلىندن قورتولماق اوچون يالاندان دا اولسا گولمه ليسن. يوخسا مئهرى نين دالغالانميش محبتيندن آغير ھىكللى آلتدا بوغولارسان.

«چرشابنان ھامى بىر- بىرينه بنزير»

شھناز پانسيونا دۇندى سونرا چرشابىن زويمه سيندن، سئوگىلىسينىن بۇى- بۇخونودان، آرىقلايىپ- كۆكلمه سيندن، نىسگىللى، عاشىقانه باخىشلاريندان دانىشار. سئوگىلىسى سياست اويونلارينا گىرمىكن پئشمان اولوب، تۆوبه نامە يازىپ. شھنازىن دئىيىنە گۆرە سينماغىنين سىبلىرىندن بىرىسى شھنازىن بئلىنە جان اوزانمىش قاپقارا ساچلارىدى. شھناز ھر دۇنە ملاقاتا گئىندە چاپالير قايناناسى دئىن يوللارلا اونو سياستە باغلادىغى نە وارسا باشىندان چىخارتسىن. ايندىسە شھناز ايله عايلە قوروب، بىرلىكدە ياشاماقدان سارى بورنونون اوجو گۆينە يىر^۱. گلە جكدە دوغاجاق قىز- اوغلانلارنىن آدلارنى بئلە اينىدىن سئچىپلر. شھناز باشاردىقجا آيلىغىندان آيىرىپ قىراغا قويور كى آداخلىسى زىنداندا چىخماق ھىمىن توى ائلە يىپ، «خيام»^۲ اونا بزآر توكانى آچسىنلار.

نرگىز سلىمانا يازدىغى آخىرىنجى نامە سيندە شوخلوقجا تاپماجا عنوانىدا يازمىشدى:

«خيام، سياسى زىندانى، تۆوبە نامە، بزآز توكانى، بىر دە بئلىنە جان ساچى اوزانمىش قارا قاش گۆز، اوجا بۇى، عشوہلى، گۆزل بىر قىز. سنجە بولارىن آراسىندا نە علاقەولا بىلر؟»

سلىمان دا جوابىندا بۇيوك بىر خطلە، يازمىشدى:

«آرشىن!...»

كاغىزىن آتە يىندە آد و امضا يئرينە يازمىشدى:

۱- بورنونون اوجو گۆينە مەك: نھايت درجە حسرت چكەك.

۲- خيام: اورمىيە شھرىندە بىر خياوان آدى.

«خیامنان شوخلوق..؟!»

نە «جانیم، نرگیزیم» یازمیشدی، نە «سلام»، نە «علیک». فیروزە معدن لریندن یا پرولتاریادان بئله بیر کلمە دە یازمامیشدی. اوستەلیک، نامە ھمیشە کی کیمی عطیرلی، بوجاگی گوللو دئییلدی، دفترین اورتاسیندان جیریلیمیش بیر کاغیذا یازیلیمیش نامە نرگیزین گۆزوندن قاچمامیشدی. سلیمانین بوندان اولکی نامەلرینین ھئج بیرینە بنزەمیردی.

سلیمانین آدی دانیسگاھ لیستیندە اعلان اولوناندا آز قالمیشدی قاناد آچیپ، اوچسون. «معدنچی لر، پرولتاریانین لاپ بئله زحمتکش قوللارینداندی» سۆزۈ، آغزیندا پنیر- چۆرک اولموشدو.

«عملی واحیدلریمیزی معدنە گئدەجەییخ، پرولتاریانان یاخیننان تانیش اولاجاییخ. معدن ایشچی لرینین شرايطیندن یازاجاغام.»

بیر ایکی آی درس اوخومامیش دانیسگاھلار فرهنگی انقلاب آدینا باغلانمیشدی. اویسا چول- پالازین ییغیشدیریب، نیشابوردان اۆز شہرینە دۆنموشدو. «نە پرولتاریا گۆردوخ، نە دە فیروزە. ألیمیزە دوزلو سو تۆھدولر، دئدی لر بویورون تشریف آپارین!»

سلیمان دۆندەن سونرا تامامیلە دەیشمیشدی. بیر آیایغی تبریزدەیدی، بیر آیایغی اۆز شہریندە. مدرسە گونلری کیمی احتیاطلی داورانمیردی. ایناندىقلارینی سیرّ کیمی گیزلتمیردی. عایلە آراسیندا ایناندىغی ایدئولوژوسوندان، عضو اولدوغو تشکيلاتدان آچیق آیدین دانیشیردی. اقلیت- اکثریت انشعابیندا اقلیت طرفین توتموشدو. نرگیز ایسە اکثریت ھواداری قالماغی یلا سلیمانی نامید ائلمیشدی. بونلا بئله، سلیمان یورولمادان اعلامیە لری، أل یازیلارینی، انشعاب بیانیەسینی اونا گتیریردی. اوموردو کی اونو اۆز توتدوغو یولا ایناندىرسین. آرالارینداکی علاقه بحثلرین، اعلامیەلرین تأثیری آلتیندا قالمیشدی. سلیمان ایناندىغی ایدئولوژودان آچیق- آشکار دانیشاندا آناسی «بو اوغلان لاپ کافیر اولوب»، دئمیشدی.

أییلیب یاتاق آلتینداکی چمدانی انشییە چکیر. بۆیونباغی کیمی بۆیوننا سالدیغی بالاجا آچارلا چمدانی آچیپ، پالتارلارینین آلتینداکی موجرونو

چىخارتىدى. موجرو آناسىنىن اۋگىنى آناسىندان، آداسى نرگىز باجىدان مىراث قالماشدى. دەرلى قىور- زىورلارنى، سلىمانىن نامەلىرىلە بىرلىكدە موجرو دە ساخلايىردى. پانسىوندا شىرىنىن فضوللوقلارنىنا گۆرە، قىزلارنى ھامىسى چمدانلارنى قىفىللى ساخلايىردىلار. نامەنى اوخومادان، اوشاقلېغىندان قالماش تۇخونما قولچاغىنى چىخاردى، باخىر. قولچاغىن اوزو چىركە سۇدور. اونو موجروىە قايتارىپ، خاطىرە دفتىرىنى آچىر. مدرسەنىن آخىر گونلىرى، قىزلارنى يازدىغى خاطىرەلىرى اوخويور. بىرىنجى صفحەنى آذر يازىپ، امضالايب.

«بىز بو كىلاسىن قىزلارى بىر آغاجىن يارپاقلارى يىدىق، صاباحدان يىل ھەرمىزى بىر طرفە آپاراجاق». امضا. آذر.

«ۆلدە دئىيم كى من آذرىن يازىسىننان تىلب ائلەدېم. بولوسوز كى انشا نومرەم ۱۲دن يوخارى قالخمادى. آمما من آذر دئىيى آغاجىن لاپ آشاغى بوداغىنداكى يارپاق اولماق اىستىرم. بىردن يىل كىرىخىپ، منى يىرە چىرپسا، آل- آياغىم شىلى- كوت اولماسىن». قوربانام سە. امضا. نىرىن.

«يىندى كى ھامى يارپاقدان يازىر، من دە او آغاجىن لاپ يوخارى بوداغىنداكى يارپاق اولماغىم گلېر. چونكى يىل منى يىرە چىرپسا دا، گۆيدىن يىرە دوشمە يىمىن فاصىلەسى چوخ اولار، بئەسى گۆيدە اوچماق زامانىمىن لذتىنى آرام». امضا. روبا.

«آدىما باخمايىن، اۋزوم سىچمەمىشم. گۆيدەكى دە من دەيىرم. من يىر آدامىيام. گۆيلردە گزمكدن قورخورام. ھمىشە يادېمدا قالاچاقسان، عىنادجىل نرگىز! گالىلەنىن آياغى يلا باشىوا دولانىم» امضا. مەتاب.

قىزلار گۆيلوندىن كىچىر. گۆرەسن قىزلارى، آذرى... يىل ھارالارا آپارىپ؟ «آمما آذر دە عجب جوملە يازىپ ھاللا» دئە، دوشونور.

آخىرىنجى صحىفەدە يالنىز بىر بارماق اىزى وار. «آخ! كۆسە بارماق اىزى!» او گون يادىنا دوشوب، دوداغى قاچىر. دفتىرىنى سلىمانا وئرمىشدى، او دا بىر خاطىرە سۆز يازسىن. اويسا بارماغىنىن باشىنى خودكارلا قارالايب،

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۲۵

ھۇۋلايىب، كاغىزىن اوستونە باسمىشىدى. بارماغىنىن قارالانمايش يئرلىرى دفتىردە بۇش قالمىشىدى. نرگىز گولە- گولە دئىمىشىدى: «كۇسە بارماق اىزى!». سلىماندان ألىنە چاتدىغى آخىرىنچى نامەنى آچىب، يئنىدن اوخويور. «آرشىن!»

ايندىيەجن سلىماندان بئلە بىر نامە ألىنە چاتمايىب. سلىمان گىلىن ئولرىندە آناسى يلا بىرلىكدە قوناق قالدىغى گئجە كىمى، سلىمانىن داورانىشىنا چاش باش قالىب.

گئجە يارىسى سلىمانىن آناسى يلا اۋز آناسىنىن خۇرلتو سسىنە يوخودان آيىلمىشىدى. بىرى تراختور سوروردو، او بىرىسى ماتورسىكلت. أللرىن قولقلارىنا قويوموشدو. گئنە خورولتو سسى. يورقانى باشىنا چكىمىشىدى. ياتا بىلمەمىشىدى. ساغا چۇنموشدو، سولا چۇنموشدو، يوخو گۇزۇنە گىرمە مىشىدى. اوستەلىك، عاغلىنىن بىر اوجو دا قالمىشىدى سلىمانىن اوتاغىندا. يوخوسوزلوق باشىنا ووروب، شىلتاقلىغى توتوموشدو. نم هانسى گوج اونو يئرئىندن قالدىرمىشىدى. اوغرو پىشىك كىمى سلىمانىن آناسىنىن آياقلارى آلتىندان سوزولوب، اوتاقدان چىخىمىشىدى.

سلىمان كىمى نرگىزىن اۋزۇنە عايد اۋزل اوتاغى يوخ ايدى. ئولرىنىن دارا دودوك صاندىخاناسى اونون سىغىناچاق يئرىدى. صاندىخانانىن بىر طرفىندە يورقان دۇشك باغلىسى، بىر طرفىندە رفلرە دوزولموش سىركە، آبقورا، گولاب... آشاغى رفدە اۋز قىوير- زيويرلارىنى، كىتابلارىنى، هفتەدە آلدىغى «دانشمند» مجلەلرىنى يىغمىشىدى. بونونلا بئلە، صاندىخانا اونون اۋزل يئرى، خلوتگاھىدى.

سلىمان اوتاغىن اورتاسىندا ياتمىشىدى. اونا ائلە گلدى كى، يوخو چىراغىنىن قىرمىزى ايشىغى دىوارلارى قىزدىرىب. ألى دىوارا توخونسا، ياناچاق. كئچىب سلىمانىن باشى اوستوندى داياندى. او ايسە شىرىن يوخودايدى. نرگىزىن گلىشىنى دويمادى. نرگىز يئرئىنى دەيىشىب، سلىمانىن آياغى آلتىندا ائلە داياندى كى كۇلگەسى اونون اوزۇنە دوشسون. سلىمان

گئنه ده اونون گليشيني دويمادی. يئنيدين كئچيب سليمانين باشی اوستونده ایلشیدی. سليمان گئنه دويمادی. يورقانين اوستوندن اونون قولوندان ياپیشيب آستاجا سيلكه لهيب، پيچيلدادی: «سليمان... سليمان... ياتا بولمورم. مامام گيلين خورولتولاری قوييمور ياتام. دور بير آز دانيشاخ!»
سليمان گۆزلرينی آچيب، جين گۆرموش آدام کیمی «بیسملله!»
دئييب، هؤوله سک قالخيب، ایلشیدی.

«سن بوردا نئینيسن؟»

«خورولتولاری قوييمور ياتام.»

«اوشاخسان؟ دور گئت! تئز دور گئت!»

«ياتانميرام آخی. نولار، دور بير آز دانيشاخ دااا»

سليمان عصبی حالدا پيچيلداميشدی:

«وخ تاپدين دانيشماغا؟ بيری گليب سنی بوردا گۆرسه، بولوسن نولار..؟»
مدرسهدن اکیليب، نوروللا خان کوچه سينين دالدا بوجاقلاريندا،
بوزخانالارين بوروخ- بوروخ دربندلرينده بيرليکده گزيب دانيشماقدان
دويمايان، دئيه سن سليمان دئييلدی.

«نه دييرم کی! دييرم ياتانميرام دا. خورولتولاری قوييمور ياتام. سن ده
باشیوی قوی يات! هئچ ايسته مه ديم دانيشاخ!»

گوج بيللاهيانان آغلاماغيين قاباغینی آلميشدی. دوداقلارینی بوزوب،
يئریندن قالخيب قاپيا ساری گئتميشدی. قاپيا يئتیشنده سليمان يئریندن
سيچرايب، آليندن ياپیشيب، اونو ساخلاشدیرميشدی. اوتانميشدی سليمانی
پيژامه لی، ترکؤينکلی گۆرمکدن. بيرينجي دفعه يدی کی اونو بو گۆرکمه
گۆرورودو. یاری چيلپاق سليمان آیری بير آدام ایدی دئيه سن. چيلپاقلیق اونو
کيچيلتميشدی. سيلاحینی ايتيرميش بير عسگره بنزه ييردی. سليمان
اوتاغين قيرميزی ايشيغيندا يازيق و ريقتلی نظره گليردی. نرگيزسه
کوسموش کیمی باشینی آشاغی سالدی. باخیشینی سليمانين مئهربان و
نملی گۆزلريندن قاجيرتدی.

«دایان! دایان، گئتمه!»

آغلاماغی توتموشدو. سلیمان دینمز- دانیشماز اونو دیوارا ساری چکیب آپارمیشدی. نرگیز دانیشماق اوچون سلیمانین اوتاغینا گلیمیشدی. بیلیمیردی گلیشی یله اونون حیسلرینی جوشدوراجاق. او آن بارا قویدوغونو آنلامیشدی. آمما بونونلا بئله نه اعتراض ائتمیشدی، نه ده اوتاقدان چیخیب گئتمه یه چالیشمیشدی. آل- قولو سوستالمیشدی. ایندییه جن سلیمانلا بو جور یاخیندان قارشى- قارشىیا دایانمامیشدی.

سحر چاغی سوفرا باشیندا سلیمانین آناسی نه آلیب نه ساتیب، بیردن بیره «نرگیز بیزیم پاییمیزدی ها، اونو آیری آداما خشله مه»، آناسینا دئمیشدی. نرگیز پۇرتموشدو. سلیمان ایسه نابات چایی بوغازینا قاجمیشدی. اؤسگوره- اؤسگوره سوفرانین باشیندا قالخیب، اوتاقدا چیمیشدی.

«قوهومدی، اولسون! یاخچیدیلار اؤزلرینه. من کومینیسته، آلاھسیزا قیز وئرمه رم. هله کمونیسلیغی بس ده یی، اونو دا هارا گلدی جار سالیر. بیر یوخدی اونا دئسین باری قۇھوم- قۇنشونون یانیندا دیلیوی قوی قارنیوا دااا... بولموسن منیم آغامین جدی دۇردمینجی ایماما یئتیشیر؟ آداما نه دیلیر؟ هله بولار قالسین قیراخدا، سلیمانین نه یی وار کی..؟ هانسی سرما یاینان آرواد ساخلییا جاج؟ گۇرموسن آله باخیمدی؟ قوهومون گرج دوشونه جاغی اولوب، یورقانینا گۇره قیچین اوزالتسین. گونده اوؤجونو آناسینا آچیب، مینتدی پولونان سنین قارنیوی دۇیوراجاخ؟»

«داداشیم قالسئیدی، یوخ دئمزدی» دئمک ایسته سه یدی ده، نرگیز سۇزونو دیلینین اوجوندا ساخلامیشدی.

دیل آچاندان بری بۇیوک باجیسی تک نرگیز ده آتاسینی «داداش» سسله میشدی. بلکه ده آناسی اؤز اوره یینده اوغلان دوغما دیغینا گۇره ایسته میشدی اؤزونو بو آدلا راضیلاشدیرسین. نرگیزجه اگر آتاسی قالسایدی یقین سلیمانی اؤز کوره کنی اولدوغونا یوخ دئمزدی کی هئچ، بلکه ده سئوینردی. یئنی یئتمه چاغلاریندا خاطرلادیغی گونلر هله ده ذهنینده قالیب. تنه بیده

آستاجا سسلەنن رادىو دالغالارى، دالغالارين خيشىلتىسى، رادىو سسىنين كسىلىپ باغلانماسى، سس كسىلىنچە آتاسىنين تەبىدە يئرینی دەيشمەسى... «دەدە ئۆيندە دە قرە بخت، ار ئۆيندە دە... خاخین ارى گئىدىب بازاردا اۆزونو اۇدا- كۆزە ویریر بلکه بئش شاھى چوخ قازانسین، بیزیمكى دە گون اورتیه جان یاتیر، ایكىندى اولمامیش دا تپیلیر رادیونون دیبینە. بیر گون بو "پیک ایران" نین بلاسىنى چمەسخ منە نە دیسن، دئە! بو خط، بو نیشان. اودو بالا، دیسن بە دالى دالانداكى بوغلى كیشینی نە یە گۆرە توتوبلار؟!»

سلىمانین نامەسىنى موجرونون ایچینە قايتاریر. فیکرى داغیناقدى. چمدانى قىفیللايىب، آچارى بوینوندان آسلايیر. ياتاغیندا ویرنیخیر. ساغا دۆنور، سولا دۆنور. بالینجینی چئویریر. چئوردییى طرف سریندى. تپەسى گیزیلدەيیر. آياقلارینی قالدیریب، دیوارا دایاییر بلکه باشینا قان یاخچى يئتیشسین. گئجەنى سحرەجن آياق اوستە قالیب. گئجە كئشیک اولاندا، شیرین کیمی هر بور- بوجاغا سوخولوب چۆرت وورا بيلمیر. شیرینه فرق ائله مز ياتاغي اولسون یوخسا ماينا اوتاغینداكى برانکاردا. آنجاق بیر تمیز ملەفە سالیب، ییخیلیب یاتسین. بیر آز كئچمەمیش، خورولتوسو قالخار. شیرین اوچون چوخ شئیلر فرق ائتمز. مریضخانانین آشپزخاناسیندان یئمک آلا بيلمە ين گونلر، ابدالی- لوریکین اوتاغیندان باشقا هر اوتاغا باش اوزالديب «یئتمیم پایى دەدەلیدن چوخ اولار» دئیە- دئیە قارنینی دؤیورار.

«ابدالی یئمچ ییپندە پيشیین گۆزونو باغلیر. اوننان منە پای یئتیشر؟ او دا کی لوریک دى، بیردن گۆردون آداما دۇغوز اتى زادی یئدیتدی!! واللە حۇوصلەم یوخدى بیر تیکە دۇغوز ائتینن اۆتور آنیما بیر باتمان گوناھ یازیلسین. اۆز آرامیزدی ها، نە یاخچى هله قوطابی دۇغوز ائتینن پيشیرمیللر. أمما هر زاد بیر یانا، ألخ کی قیزین قوطابلاری گئشمەلى دەيى.»

شیرینین دانیشماغى دا یئمەیینە بنزەيیر. فرق ائله مز کیم اولسون. آنجاق بی-بىسیندن میراث آپاردیغى خاصیتی دیری ساхлаماق اوچون گۆز- قولاغى همیشه ایشلەيیر. اینسانلارین هامیسی اونون اوچون دئدی- قۇدو سوژئتی دیلر.

«سنين ياتماغين دا، اوتوماغين دا، يثريشين ده بير جور مرموزدى بالا... سيجيللينده يازيلاننان آرتيق هئش زاد دئميسن!»، نرگيزه دئميشدى. نرگيزه نه شهنازين چابالاماسينا حئيرتله نيردى، نه مئهرينين محبت پارتلايشينا. حتى شيرينين كشف ائتيديي معصوم ايله منيرين ابهام دولو جينسل داورانيشلارى دا اونو ائتكيلنديرميردى. شيرين تپىلى اينسانلاردان آز گورمه ميشدى. شيريندن بير پرده رنگ سيزى ائله اؤز ائولرينده كى بؤيوك باجيسى يدى. ايشى - پئشه سى دائيم اونو گودماق ايدى. آياغىنى سؤلا قويدو يوخسا ساغا، هانسى كيتابى آلىنه آلدى، كيمينن تئلفوندا دانىشدى، مدرسه دن دؤننده نئچه دقيقه يوباندى. حتى بير نئچه دفة اولموشدو كى ائوه گيرنده كيتابلاريني، آينينده كى پالتارلاريني بئله آختارميشدى. سليمان اونا اعلاميه وئردىي گونلر ائوه كئچمه دن حيطده توالته تپىليب، ديوارين بوجاغيندا اعلاميه نى اوست - اوسته دوزولموش كرپچلرين داليسيندا گيزله ديب، سونرا ائوه كئچردى.

باجيسينين گودوكچولويو يادينا دوشنده آيرى قيزلار كيمي پانسىوندا ياشاماغينا هئچ ده دارىخمير. بير حئسابا پانسىوندا آزادليغا چاتيب. شيريني چيخاندا سونرا آيرى قيزلارين هئچ عئينينه ده دئييل كى او هانسى كيتابى اوخويور، تئلفوندا كيمينن دانىشير، تئلفون آرخاسيندا دانىشان قادىندى يوخسا كيشى. يالنىز شيريندى كى اؤزونو اؤدا - كؤزه ويرير اونون فيكىر - دوشونجه سيندن باش آچيب، شوبهه لريني يقينه چئويرسين.

«من اولوم باخ كيتابين آدىنا!! زمين نو آباد، شولوخوف... اؤفون نان بلليدى دا بو قيز نه ايشلر گؤرور. تەلى - دىبلى بير كومىنيس!! آل بير باخ، بو دا مادر... ماكسيم گورگو دا كى آلا ايتدن مشهوردى. بو ندى؟ داستان پداگوژيكى!!؟ ماكارنگو؟ بو كيمدى گؤره سن..؟ باخ بورا، تعليم، تربيت... پىي... يانى بيلار دا بيزيم تعليم - تربيتى بينمىلر..؟! دئماخ تربيتيمىز ده گرچ اؤقلار ديين كيمين اولسون..؟!»

«مؤيدا خانيم، شيرين خانيم... باشى يان دولانىم... سنين نه ايشين وار نرگيز نمنه اوخور؟»

نرگیز مئهرينين سسيني ائشيدنده آلى دستغيرده ايچرى گيريب گيرمه ديينه ايكي هاوالى قالميشدى.

«بولموسن كى آى مئهرى، بو قيز ظاهيرده مظلومدى هاللا. آدام باخاندا سير- صيفتینه دييیر بس ایمام پئیقمبر بالاسیدی. منیم آنالیغیمین بیر خالا قیزیسی واردی، ماهمنیر. تبریزده درس اوخودیوردی. لاپ ائله بو نرگیز کیمی ظاهیرینه باخاندا، مظلوم!.. مظلوم دیسن هاللا، آدام دیدی بس آغزیندا دلی یوخد یئچارانین. اؤیون ائشیتیمیشم کی آرینن باهم أسلحه گؤتورب، قاقچیلار کوردوسدانا. هله شایعه دوشوب کی توتولوبلار، هر ایکسی ده اعدام اولوبلار. اؤزو ده بؤیلییمیش. ایندی آناسی قان آغلیر. دین یوخد ی آى بالا سن دانشجوسان یوخسا جنگجو؟»

بو گونه جن بيلمه ميشدی شیرينين اؤگئی آناسی وارمیش. اونو ائشیتجک، نرگیزین حیرصی فیس یاتمیشدی. شیرينين بعضی خاصیت لرینین سببینی تازا باشا دوشوردو. ایسته دی ایچرى گیرسین، گئنه مئهرينين سسی گلدی:

«شیرین!.. مویدا خانیم! بسدی. خاخین کؤمودونو قوددالاما! پانسیوندا نرگیزدن فاغیر قیز یوخدی.»

شیرينين خبری یوخ ایدی کی مئهرينين ايكي قارداشی ماهمنیرکیمی قویوب گئتمیشدیلر.

«يالانسان اونو... من دئمیرم کی، باخ کیتابلارا دالا. فاغیر آدام بئله- بئله کیتابلار اوخوییر؟! قیزلارین ایچینده نرگیزنن لوریک هامیدان مرموزدولار. دیلرینین قیفیلینی آشماخ آلمان قیفیلینی آشماخدان چتیندی. لوریک هله هئش با، او آیری توره مه دندی، بو نرگیز، بو نرگیز... تیلفونونان ائله پیچی پیچ... پیچی پیچ... دانی شیرها، یانیندا دورسان دا ائشیتمه سن نه دیییر. ناواخد ی گؤز قویموشام. هفته ده ایکی گئجه بولمورم کیم زهح ویریر، دانی شیرلار. بولموسن نئجه سامان آتدان سو یئریدندی!»

شھناز ھمیشە دئیر: «بالا، شیرینین اوزونون سویو تۆکولوب. نە ادب بولور، نە اوتانماخ. یئتییح بانین^۱ بیریدی.»

شیرینین اؤگئی آناسی اولدوغونا گۆره اونا اورەیی کۆورلسە دە ائشیتدییی سۆزلره دۆزە بیلەییپ، حیرصنن قاپینی آچیپ، ایچری گیرمیشدی. شیرین آلیندەکی داستان پداگوژیکی کیتابینی تختین آلتینا ایتە لەمیشدی. مئهری پۆرتموشدو. نرگیز دئمیشدی:

«شیرین خانیم، سن یاخچیدی بیمارستان عوضینە بی بی سی دە ایستىخدام اولاسان، یا دا سازمان سیا دا، بلکه دە ھاممیسینان یاخچی موسادین تشکیلاتیندا اولاسان»

شیرین اینانماز- اینانماز بیر مئهری یە، بیر دە اونا باخیب، پیققیلدامیشدی: «پی... من دییردیم بە بو قیزین دیلی یوخدی...»

ھمیشە گئجە کئشیکیندن گلندە جانی قیزدیرما توتار، دەریسینین سویو قاچار. پتونو بورگەلەییپ، باغرینا باسیر. سلیمانین اوتاغینا گئتدییی گئجەنین صحنەسی فیلیم کیمی فیکریندن کئچیر. نە سلیمانی باغرینا باسدى، نە آللرنی اونون بوینونا سالدى. جانی بیردن- بیرە کیریدی، قوللاری چیپن لریندن آسلاندى. سلیمانین قوللاری اونو برک- برک اؤزونه ساری چکدى، باغرینا باسدى. دیوارا دایانماسایدی یئرە ییخیلاجاق ایدی. او گئجەنی دوشونندە اوتانجلا سئوگی قاریشیمی بیر دویغو یاشاییر.

«اول اؤپوشمە، اول دفه عاشیق اولماخ، اول دفه دوغماخ، ھئش خانیمین خاطیریننن چیخماز». شھناز آن باشی یئرلی- یئرسیز بو سۆزو تکرار ائلیر. آنجاق عاشیق اولماقدان علاوه، بو گونەجن اؤزونون آلی ھئچ بیرینە چاتمایب ھلە.

اؤزونو شھنازین یئریندە تصوور ائدیر. مین ایل دە قالسا سلیمانی ایناندىقلاریندان پئشمان ائتمە یە چالیشماز. حتى شیرینین دئدییی او قیز کیمی سلیمان قویوب داغلارا قاچسا بئله، اؤزونو سیندیریب، اوندان ایستەمز

۱- یئتییح بان (یئتیک بان): فضول آدام

كى گئتمەسىن. سلیمانى سئودیى بىر يانا، ایناندىقلارى بىر يانا، غرور و عزت نفسى هر شئیدن اؤنملی دیر اونا.

«سن ضعیف بىر جایگاهدا دایانیبسان. اوزاخلاری گۆره بیلیمسن. گل بیز ده آتا- بابالاریمیز کیمی شوخومدا دانیشاق، توخومدا داعوامیز چیخماسین.»
«سنی بولمورم آما من ساده بىر هوادارام. من بئله دوشونورم کی هر دویونو حربە- زوربايلا آچماق اولماز. بئله حرکتلرین دؤنمی پهلوی حوکومتی یله باشا چاتیپ.»

سلیمان نه قدر ده دلیل- مدرک گتیریرسه، اویسا سیاسی- ایجتیماعی دهیشیکلر اوچون زورو، خشونتى و گرگین حرکتلری قبول ائده بیلیمیر. بلکه ده اونون دئدیى کیمی «ضعیف بىر جایگاهدا» دایانیب. بلکه ده اونا گۆره سلیمان آخیرینجی نامه سینده «آرشین» و «خیاملا شوخلوق؟!» دان ساوايى هئچ بىر سؤز یازمامیشدی.

دوشونجهلر آراسیندا چاشباش قالسا دا سلیمانین سیاسی یول- یولاجاقلارینین طرفینی توتا بیلیمیر. آما سلیمان حاقلیدی. بئله بىر اؤنملی مسئله ده بىر قارار چاتا بیلمه سەلر، گله جکده حتی آناسینین بوتون مخالفت لرینه رغمن ائولنسهلر ده، گئنه هره سی بىر تیره ده دوشونمکله، هره سی اؤز فیکرینین دالیسینی توتماقلا، آرالاریندا بؤیوک بىر مسافه یارانیب، ائولی لیکلرینی محو ائدر.

کۆریدوردان تئلفون زنگینین سسی گلیر. یئریندن قالخماغی گلیمیر. خط دالیسندا هر کس اولور، اولسون. آنجاق سلیمانین اولمادیغینا یقینی وار. او آخشاملار زنگ ائلر. دونن آخشام اونولا دانیشیبدیر. باغرینا باسدیغی پتونون ایستیسی قیزدیرماسینی آرتیریر. پتونو یاتاغین اوستوندن یئر ایتله ییر. دیوارا ساری دؤنوب، گۆزونو یومور. ساییر:

«بىر ایکی اوچ دؤرد بئش آلتی یئددی سگگیز... دوخسان سگگیز... دوخسان دوققوز... یوز... یوز بىر... یوز ایکی»

جوه جوه جوه... جوه جوه جوه... جوه جوه جوه...

«أهههههه... واخسيز جوجه، بو كيمدى گۇرەسن..؟ آز قاليردى گۇزوم قيزيشين ھا» دئييب، تنبل- تنبل يئريندن قالخيب، دمپايى لارينى سوروتله يە- سوروتله يە قاپييا دوغرو گئتدى. كۇریدور گئنه ده جوجولودو سسينه دۇلدو. قيزلارين بيريسى اولدوغوندان أمين دير. قاپينين ايشگيليني آچيب، كيم اولدوغونا باخمادان يوخولو- يوخولو اوتاكلارينا سارى يولا دوشدو. آرخاسيندان كيمسەنين سسى گلەديكده گئرى دۇنوب قاپينين تاييني آچيب، ائشييه سارى آييلدى. بيردن- بيره تپەسيندن داغ سو تۇكولن كيمي اولدو. چاشيب، قالدى. اينانماز- اينانماز قاپينين آغزينا دايانميش، ألينده بير چانتا ساخلاميش سليمانا باخدى. ديلي دولاشيق دوشدو. بيلمەدى «سلام» دئسين، گولومسەسين، يوخسا... سۇزلر ذهنينين نم ھانسى بوجاغيندا گيزلنميشدى. ألينى پيرتلاشيق ساچلارينا چكدى. اووجلاريني پۇرتموش ياناكلارينا قويدو. بولوزونون قيريشيغنى صافلاتدى. سۇنوندا ألينى سليمانا سارى اوزالتدى.

«ناواخ گلدين؟ دونن دانيشاندا نيه دئمەدين گلەجەسن؟»

«چونكى دونن گلەميشديم خانم دۇھتور، بوردايديم اونا گۇرە دئمەديم»

«يوووو... دونن..؟ يانى سن دوننن بيرداسان منيم خبريم يوخدى؟!»

«اۇز آراميزدى، دييرم آغ پالتار بتر ياراشير ھا»

«منيم آغ پالتاريمي ھاردا گۇردون؟»

سليمان گولور. بيغيني قيرخيب. گولوشو عورياندى. سليمانى سۇوندن برى، اونو بيغلى گۇروب. اينديسە بيغسيز سليمانين گولوشو نظرينە استھزالى بير گولوش گلير. باياغى بير گولوش قونوب اونون دوداغينا.

«أما مامام دييرم آغ پالتار، يانى گلين دۇنوينان كفن!»

نرگيز «گلين دونو» سۇزونو ديليەنە گتيرمكده درحال پئشمان اولور. يئرسيز دانيشماغينا اوتانير.

«گلين دونو سنە چوخ ياراشار، بولورم. أما ايکينجيسى آياغى گۇر

قيراغيندا اولان قارى- قوجالارينكىدى. نرگيزين يوخ.»

سليمانين أليندن ياپيشيب «گل ايچرى، گل...» دئير.

سليمان بير آدديم آتاميش قاپينين قيراغينداكى «كىشى لرين گيريشى ياساق» ائتيكتينه اشاره انديب، دئير:

«قىزلار...؟»

«ھاميسى بخش دەدىلر.»

نرگيز قاپينى ايشگيللەيىر. ھىجانلى دىر. اورەينين تاپپىلتىسىنى دۇيور. سليمان آل- آياغىنى ايتيرمىش كىمى دىر. اۋزونه غالىب اولماغا چاليشير. ھويوخموش كىمى اطرافا گۇز گزديرير. بويلانيب، قاپينين بۇيرونده كى آچىق قاپيدان ايچرى باخير.

«دانىشگاھين خوابگاھينا بنزير.»

نرگيز آلىنين ايشارەسى يله پانسويونو سليمانا گۇستري:

«اورا ھامامدى. آشپزخانانين بۇيرونده كى بيزيمكىدى. من، شيرين ،

مئھرى، شھناز»

«ديسن گئەخ ائشيەدە دانىشاخ»، سليمان دئير.

نرگيز روحى- جىسمى اىستكلر اوزوندن آز قالير سليمانين باغرينا گيرسين. اونون آلرينى بئلينە دويونلەسين. سليمان سا آلرينين تكليفينى بللى انديب. سفرى چانتانين دستەينە قيفيلانيب آلرى. چانتاسينى يئره قويماق قصدى يوخدور. نرگيز اونون سۇيوق داورانىشيني گۇرونجه اۋز فيكريندن اوتانير. اخلاق قايدالارينا گۇره اۋزلميني ديلينە گتيرمير. آنجاق سۇزلر آز قالير ديلينين اوجوندان سوزسون. بلکہ سليمان آلىندەكى چانتاسينى يئره قويسا، شيلتاقليغى توتوب...

«گلميشم ديمم كى گئديرم.»

«ھارا؟»

«فرھنگى انقلابين تصفيه لرى منە دە شاميل اولوب.»

«ياني ھميشە فيروزەينىن پرولتاريا حسرتيندە قالاچاسان؟»

« فيروزە نەدى..! بير يۇللۇخ بو تۇرپاخدان گئديرم. مننن گلەسن

عمرومون آخيريۋەجان نرگيز حسرتيندە قالاچاغام»

«ھارا...؟»

نرگیزین گولوشو دوداغیندا سۆلور. گۆزلری تعجۆبدن آز قالیر تپهسینه چیخسین. کیپرک بئله چالمیر. نه چاناغینداکی گۆی گۆزلرینی گۆرور، نه تپهسینده کی گۆزلری. قفیلدن بیر دهرین قویویا جومور. قوللاری چیین لریندن آسلانیر، آغیرلاشیر. قول دئییل، ایکی طرفیندن آسلانمیش آغیر داشدی. دیلی توتمور دانیشسین. لال اولوب، قالیر. هئچ فیکرینه چاتمازدی بیر گون سلیمان گلیب، «گئدیرم» دئسین. دوردوغو یئرده دۆنوخوب، قالیب. سلیمان ایسه نرگیزه دئییل، یئره باخیر، آلینده کی چانتاسینا، چانتادان نرگیزین آیاغینداکی دمپایی نین جیریق تایینا، دمپایی دان نرگیزین نارین گوللو شالوارینا...

«گلمه سن بیزیمکی ائله شۆخومدا قالاچاخ. هئش بیزیمز عیناد آتیندان یئنمه دیخ. نه سن قبول ائله دین، نه ده من. آما بیزیم آرامیزدا چوخ بۆیوخ بیر شئی وار. اونو نه کاغاذ اوسته یازیبلار نه ده اوخودوغوموز اعلامیه لرده، بیانیه لرده. فقط ایکمیز بیلیر یخ ندی.»

«گئنه ده اقلیت - اکثریت مسئله سی؟!»

«بو چوخ کیچیک بیر مسئله دی. بیزه باغلی دی. سۆزون دوزو، دا بوردا قالماغا هئچ بیر انگیزه تاپا بیلیمیرم. دانیشگاهدان تصفییه اولدوم. یولداشلاریمیزی بیر به بیر ده نله دیلر. بللی ده یی بیر ساعات سؤرا باشیما نه گله. گل ایکمیز باهم گئده خ...»

سلیمان دانیشدیقجا نرگیزین دیلی قیفیلانیر. باغلیندان کئچن سۆزلری دئمک ایسته سه ده، سوسور. بئش ایل سوره سینده کئچیردی گونلر دالبادال باغلیندان کئچیر. بوزخانالارین بوروخ - بوروخ دالانلاری، نوروللاخان کوچه سینین دالی دربندلری، دانیشدیقلاری سۆزلر، ایده آللاری، گله جکرینه تۆکدوکلری نقشه لر. ایندیه سه سلیمان گلیب، اونولا برابر هئچ تانیما دیغی، نامعلوم بیر اۆلکه یه گئتمک ایسته ییر. کیم بیلیر دیوارین او تاییندا نه وار! بلکه گئتدی یی یئرده تپه سی اوسته اؤچوروما اؤغرا دیلار! بلکه سرحدی کئچنده چایدا بوغولدولار؟ بلکه سرحدی آتلا ییب، اوتایا یئتیشی نجه سلیمان

ألینی بوراخیب، اونو آلاھین آمانینا بوراخدی..! گۆزو آرخادا قالمادان بورداکیلاری نئجه بوراخیب گئده بیلر..؟ عایلهسی، سیغیندیغی دارا دودوک صاندىخانا...

سلیمانا «قال، گئتمه!» دئمک ایستهییر. أمما اگر سلیمان قالیب، سونرا اونون باشینا بیر اویون گلسه... مایوس- مایوس سلیمانین سۆزلیرینه قولاق آسیر. یأس دۆلو فیکرلر عاغلیندا قاتار کئچیر.

نرگیزین هیجانلاریندان، ایستکلریندن بیر ایراندخت دبیرستانینین پنجره لرینین خبری وار ایدی، بیرده حیط لرینده کی حووضون ایچینده اوزنه قیرمیزی بالیقلار. نه پنجره لرین دیلی وار دانیشماغا، نه ده بالیقلارین. پنجره لرین دیلی اولسایدی بیر کیتاب سۆز سۆیلردی اونون هر گونکی هیجانیندان. کیلاسدان چیخار- چیخماز قاجاردی پنجره قاباغینا. سلیمانی گۆرومه یینجه بیلمزدی پیللله لر نئجه ائنیب اۆزونو قرار یئرینه یئتیرسین. چوخ واختلار شهربانى دالیسیندا زیندان دیوارینین دیبینده قرارلاشاردی. اولارلا گۆره زیندان و ایدئولوژی بیر- بیریندن آیریلماز قونولار ایدیلر. اینانیب، اۆزون اوچون مرام صاحیبی اولماغین بیر یۆلو زیندانان کئچیردی. چوخ زامانلار واختلاری عاشیقانه سۆزلر دئییل، ایدئولوژیک دوشونجه لر ایله سۆووشاردی. دالدا- بوجاقدکی کوچه لرده دۆیونجا زیندان، زیندانى و اعدام اولانلاردان پیچیلداشاردی. یولدان کئچنلرین بیرى اولارلا یاخینلاشاندا سلیمان سۆزو چئوریب سینوس- کۆسینوسدان دانیشاردی. آدم اوزاقلانلار سونرا گئنه قیریلیمیش سۆزون آردینا دوام وئردیلر. سلیمان گۆره یولدان کئچن هر بیر شخص ساواک مأموری اولاییلردی. چارراهه کی جییرپزدن توتدو آرابا اوستونده ساخسی حالوا ساتان کیشی یه جن. حتی «یدان» دا سلیمانین گۆزونه شوبهه لی گلیردی.

«ساواکین ایشینن باش چیخاتماخ اولماز، بو یدانی گۆروسن، بیر بئله تیمسار- سرهنگ میدالینی هاردان تاپیب دۆشونه دوزوب؟ سَفْئه آدم نه

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۳۷

بولور میدال ندی؟ معلوم اولماز، بلکه ده ساواک اونو بو قیلخدا جماعتین ایچینه گۆندهریر میللتین آغزینین دادینی بولسون.»

«یدانی دئمیرم، آما مین ایل ده قالا، قندیلی ساواکی اولماز»

«قندیلی ساواکی اولماسا دا ساواک بیر پورس چیلوکابا قندیلینی

شوبههلی قیزلارین اوستونه کوشقوردا بیلر»

«من بلکه ساواکین شیکنجهلرینه دۆزه بولدوم، آما قندیلی او گیرده- گومبول

بوی- بوخونونان، کوسا سیر- صیفتی نن آلی منه توخونسا زهریم چاتدار.»

سلیمانا دئمه میشدی نئچه گون اؤنجه قندیلی خیوانلارینین باشیندا

اونونلا اوز به اوز چیخمیشدی. بارماغی یلا اونا اوتانمالی نیشانلر

گۆستر میشدی. اویسا قورخوسوندان خیوانین او بیرى تایینا آتلاياندا قندیلی

ده اونون دالیسیجا گل میشدی. کچه لرینه دؤنده قندیلی اونا آل آتمیشدی.

سلیمان گنده- گئنده اونون خاطیره لری یاغیش کیمی ذهنینه یاغیر.

دانیشیق لار، تأسفلر، گولملر، پیچیلدامالار، او گئجه سلیمانین اوتاغینداکی

حادیثه و... هامیسی قاطار واقونو تک بیر به بیر نرگیزین فیکریندن کئچیر.

دئونوق باخیشینی سلیمانا زیلله ییب، قالیب. «گئدیرم» دئین آدام، یئر- گؤیو

بیر- بیرینه تیکیب، گئدیشینه دلیل- برهان گتیرن آدام، بئش ایل سوره

سینده تانییب سئودییی سلیمان دئیل. حیط لرینده حووضون بؤیرونده کی

تختین اوستونده ریاضی اؤیرنمک بهانه سیله پیچیلداماقلاری، گونو گوندن

بیر- بیرلرینه اولان علاقهلرینی آرتیرمیشدی. قیرمیزی بالیقلار دیله گلسه

یدی...

نرگیزی قهر باسیب. بیلیمیر سلیمانا نه دئسین. گئتمک، عاغلینین

اوجوندان بئله کئچمیر. حتی بو گئدیشده سلیمان اونون یول یولداشی اولسا

دا، بوراخیب گنده بیلیمز.

«دونیانین پیس یئرینده دایانمیشیق نرگیز. نییه بونو دوشونموسن؟ بیر

سؤز دئه آخی! واخ داردی. ایسته میرم سنن گلدیییم یولو یاریمچیلیق

بوراخیب گئدیم.»

ھر شئی نرگیز باجى نىن ياس تۇرەننىدىن باشلانمىشىدى. سلىمان
حىطىن قوزنىنىدەكى كىشى مجلىسىنىدە قوللوق اندىردى. چاى، خورما، حالوا
پايللايدى. چاى مۇمەيىسىنى حۇۋۇز قىراغىندا سلىماننىن ئلىنە وئرنە اونون
باخىشىنىن جاذىبەسىندىن قاچا بىلمەمىشىدى. سلىمان گولە- گولە دئمىشىدى:
«ايندى نرگيز باجى گلە دىرىلە. بو گىلانارى چايلارى گۇرسەيان يۇرە
سىنى قوددالايبى، تومانىنىن جىبىنىن بىر اوۋج شكرىنىر چىخاردىب تۇكر
مۇمەيىيە»

«ۋلونون دالىسىجا دانىشمازلارا»، دئمىشىدى نرگيز. ايكسى دە گۇز- گۇزە
باخىب، پىققىلدامىشىدىلار.

«دىرلر نرگيز باجى جوانلىخدا اىستىرمىش قارىشىسىن فىرقە فدايى لرىنە.»
«اوندا نرگيز باجى يوخ، لقىى اولاردى قىرمىزى دىشلى فدايى خاتىن»
«فدايى اولماخ ائلە دە چتىن دەيى. گۇيلون اولسا، فىكىرلىرىنى قبول ائلە
سن، سن دە فدايى اولايىلەسن.»

نرگيز باجى ناغىللارداكى جادوگرلرە بنزەيىردى. اونون حنالى تئللرى
خوروزون للەيى رنگىندەيدى. دىشىنى آغارداندا بىر جوت حنا رنگىندە تاخما
دىشى دوداغى آلتىندان گۇرونردى. اوشاقلاردان خوشلانسايدى دا، اوشاق
نىسكىلى اورەيىندە قالمىشىدى. نرگيز باجىنىن درمانسىز بىر ناخوشلۇغو
وارىدى. ايكى ھفتەدن بىر گۇزونون بوجاغىندان بىر كىپرىك گۇيەرىب
گۇزونە گىرردى. يئتىشىب- يئتىشمەمىش كئچىب پنجرە قاباغىندا ايشىغا
سارى لھستانى صندلىن اوستوندە ايلەشردى.

«بالا بو كىرپىچ كىرىپى تىكانى كىمى گئە گۇزومە باتىر»

آناسىنىن آلىندە ياغ داشسايدى دا ماققاب گۇتوروب، نرگيز باجىنىن
دادىنا چاتاردى. حۇۋسلەيلە اونون گۇزونە باتان كىپرىيى ماققابلا چكردى.
نرگيز باجى پوللارىنى لچەيىنىن اوجونا دويونلردى. گۇزو دىنچەلىنچە
اوشاقلارى چاغىرىب، ترلىيىنىن جىبىندىن مانپاس، شكر پنىر چىخاردىب،
پايلاردى. داشا دۇنموش شكرپنىرلرىن اوزرىندە نرگيز باجىنىن چىركلى

بارماقلارینین ایزینده نازیک توکلر گۇرونردی. اوشاقلار چیمچشهرک شکرینیرلری آلیب، اونون گۇزوندن قیراق زیبیل قابینا آتاردیلار. سلیمان دایانمادان گئتمهیی اوچون سند- مدرک گتیریر. نرگیزه ائله گلیر کی سلیمان اونو ترک ائتدییینده سند- مدرکی یوخ، بلکه بهانهلری دوزمه دوزور.

«بولوسن دا فیرقهچی لر کیم ایدیلر؟»، دئمیشدی سلیمان. بوش ایستیکانلاری سلیمانین آلیندن آلمیشدی. آز- چوخ بیلیردی فیرقهچی لرین کیم اولدوقلارینی. آما نرگیز باجینی ائشیدنده فیرقهچیلر گۇزوندن دوشموشدو. هرچند عۇمرونده نه بیر فیرقهچی گۇرموشدو نه ده بیر قرهچی، آما اونا ائله گلیردی کی آناسینین آنالیغی نرگیز باجی، فیرقه چیلردن چوخ اونو اوشاقلیقدا قورخوتدوقلاری قرهچیلره بنزه ییردی. نرگیز سیجیلیسینده اونون آدینی داشیسایدی دا هئچ واخت اونو سئومه میشدی. «ننه» سسله مک ایستمه میشدی بئله. اونو گۇرنده قوجالیغی تیکیلیردی گۇزونون اۇنونه.

«آد قوتولموشدی؟ چوخ خوشوز گلیردی منن قاباخکینا وئردیز بو آدی دا...» «آدیوی نرگیز باجی اۇزو قویوب»، آناسی دئمیشدی.

آناسینا گۇره نرگیز باجینین اۇلومونون یومنی ده پیس ایمیش. اونون قیرخی چیخمامیش نرگیزین آتاسی دونیادان کۇچموشدو. آتاسینین یاس تۇره نی سون نوقطه نی قویموشدو. سرطان آتاسینین بوتون وجودونا کؤک آتاندان نرگیزله سلیمانین آراسیندا جوجرمیش سئوگی گوله دۇلموشدو. دونیانین غم- کدرینده بوغولسایدی دا سلیمانین وارلیغی اونا بۇیوک بیر دایاق ایدی. اۇلوم، زوال، بوشلوق، غم، کدر... آتاسینین اۇلومو برابرینده نرگیزین یاشام تمناسینی گونو- گوندن آرتیرمیشدی. گاهدان اۇزوندن اوتانیردی آتاسینا یاس ساخلاماق یئرینه سئوگی دویغوسو یاشاییر. یاشاماقدان داھا آرتیق ایدی او گونلرین یاشامی. اوچماق کیمی یدی سلیمانی سئومک.

نرگیز باجی اندازهدن آرتیق عۇمور سورموشدو. یولون سونونا چاتماغی، رحمته گئتمه یی هامینی راحتلامیشدی. آما آتاسینین یاشاییش یولو چوخ

قیسسایمیش. ۵۰ یاشینا چاتمامیش دونیاسینی ده ییشمیشدی. اویسا یولون لذتینی هله تازا دادیردی. سئوگی، جانلی - جانلی آتاسینین باش داشیسینین آرخاسیندان اونا باخیردی. سلیمان آتاسینین یوخلوغونو دۆلدوروردو. اونونلا برابر گۆزلی یاشا دولموشدو. اونونلا برابر حوزونلو باخمیشدی. اونو آنلامیشدی، اونون غم - غوصه سینی باشا دوشموشدو. آلینی برکدن سیخمیشدی. نرگیز دفته لر اؤزونو اؤز قوردوغو محکمه ده سوچلانديرمیشدی. اؤزونو آتاسینین خاطیره سینه اهانت ائدن کیمی بيلمیشدی. آما سئوگی دویغوسو اؤلوم غوصه سینه اوستون گلیمیشدی. ایندیه سلیمان قارشیسیندا دایانیپ، «واخ داردی. یول یولداشی اولماسان واز کئچیب، هر نهیی بوراخیب، گندیرم» دئییر.

آتاسی، یولداش سیز یولونو چکیب، گئتمیشدی. سلیمانین وارلیغی آتاسینین یوخلوغوندا چوخ گۆزونه گلیمیشدی.

«آیدین گئجه لر، نوتردامین دؤنقاری، سفیل لر،^۱ مدرسه مودورو، ... بو کیتابلار اینسانین کدرلرینه تسکین وئرر»، دئیمیشدی سلیمان.
«بو دفه تسکین تاپماغیما هانسی کیتابی اوخومالییام؟»

سلیمان هوپوخوبدو. نرگیزین سؤزونو باشا دوشمور. نرگیز ایسه داشا دؤنموش کیمی سلیمان باخیر. اونون دالبالدال دوزدویو دلیللره هئچ بیر تپکی گؤستمیر. دئییه سن سلیمان گئتمه دن اؤزو اؤز سسی یله سئوگیلیسینین قارا کاغیذینی اوخویور. نرگیز ایسه دونوق باخیشینی سلیمان تیکیب، فیکری کیتابلارین یانیندا قالیب.

«گونو صاباحدان هانسینی باشلییب، اوخویوم؟ سفیل لر؟ نینانی؟^۲ ده وه گۆزونو^۳؟ یوخسا جمیله نی^۴؟ جمیله نی اوخومالییام..!»

۱- آیدین گئجه لر [فارسجا: شب های روشن، داستایوسکی]. نوتردامین دؤنقاری [فارسجا: گوژپشت نوتردام، ویکتور هوگو]. سفیل لر [فارسجا: بینوایان، ویکتور هوگو]. مدرسه مودورو [فارسجا: مدیر مدرسه، جلال آل احمد].

۲- نینا: رومان، ثابت رحمان.

۳- ده وه گۆزو [فارسجا: چشم شتر، چنگیز آیتماتوف].

۴- جمیله، رومان، چنگیز آیتماتوف.

سليمان آياغىنى قاپىدان ائشيب قويدوقدا، يالنىز بىر خاطىرە يە دۇنوشە جىك. اۇد- آلولو، قىزدىرمالى بىر خاطىرە. باغىرىپ، اوجا سسلە آغلاماى گلىر. اۇزونو داشلاشمىش ھىكلىندىن قورتارماى گلىر. سليمانا باخدىقجا، اونون سۇزلىرىنى ائشيتدىكجە، حىسلىرى جانىنىن دەرىن قاتلارىندا گىزلىنمە يى گلىر. اۇزونو دونيانىن بۇيوك بىر آبتالى حىس ائدىر.

«يانى بو بئش ايل... ائلە بئلە باخا- باخا بوشا گئتى؟! بو آسانلىقدا... بو راحتلىقدا..؟!»

عینادلا عاغلى بىر- بىرىنە دولاشىپ. عاغلى «سليمانا بئل باغلاما، گئتمە» دئىر. عینادى عاغلىنا قارشى دوروب. نرگىز نە كىپرىك چالیر، نە دىلىندى بىر سۇز قوپور. سليمانايسە چانتاسىندان كاغىذا بوكولموش بىر بىستە چىخاردىپ نرگىزە وئرىر.

«بو دا وىداعلاشما تۇحفەسى..! دئمك، ھر نە يىن فىكرىنى ائلەمىشىدىن..! سن نە عاغىللى بىرىسىن سليمان!!!»

سليمان كىرىخ قالىپ. بىلمىر نە دئسىن. آلىنى نرگىزە سارى اوزالدىر. نرگىز آغزىنى دولدورور دئسىن: «بىر بو قالمىشىدى كى دالىنجا سو سىپىم!»، لاکن سوسوب، دىك- دىك سليمانا باخىر. سليمان نرگىزىن آلىنى سىخىپ، قاپىدان ائشيبە چىخىر. سليمانىن آلى، داشا دۇنموش آل كىمىدى. سرت، سۇيوق!

آز قالىر سليمانىن آرخاسىجان قاجىپ، «گئتمە» دئسىن. اوركسىز اولدوغونا، قۇرخاقلىغىنا اعتراف ائلەسىن. آمما سليمان گئدىپ. ياشايشدان نە اىستەيىردى، نە اولدو؟! بوندان بئلە تئلفوندا كىمنىن پىچىلداشاجاق؟ كىمە نامە يازاجاق؟ آرزولارى، اومودلارى، نرگىزىن ذھنىندە كى گلەجك گونلر... ھامىسى بىر آندا دوماندا ايتىپ، باتىر. اينىدىن ھر نە اونا آنلامسىز گلىر. اوتاغا گىرچك سليمان تۇحفە وئردىيى بىستەنى بوتون وار گوجويلە ديوارا چىرپىر. چىينلىرى آياقلارىنا آغىرلىق ائدىر. بوزوشوب ديوار دىيىندە حرکتسىز قالىر. دوماندىن باشقا بىر شئى گۇرمور...

باشى مئھرىنىن دىزى اوستە، مئھرى ايسە اوزونە گولومسەيىر: «مويدا خانىم سنە نە اولوب بئلە داش كىمى ديوار دىيىنە دوشموسن؟»

«شب کارینین عوارىضىدى. يا فشارى دوشوب، يا دا قند خونى يئىب»،
 ابدالينىن سسى قولاغىنا دەيىر.
 «هەيە واللە. شب کارىدن چتىن بىر دە شب کارىدى. سحرىدن گئجىيە
 جن ياتسان دا گئجەنىن بىر ساعات يوخوسونون يئرینی وئرمز»
 منىر ابدالى نىن بىلەينىدن ياپىشىپ «من دئدىم بە گۆزلىرىن يوموب فىکرە
 گندىب. سورا باخىب گۆردوم گۆزلىرى باخىر، آمما عكس العملی یوخذى.»
 لورىكىن ألىندە بىر لیوان قنداب، معصومون دوداغىندا بىر تېسۆم «دور
 بىر قورتوم بوننان ایچ»، دئىرلىر. شیرین ایسە، سلیمانین وئردییى تۇحفەنىن
 کاغىزىنىن چىسىنى قوپاردا- قوپاردا: «من بخشىن پنجرەسىنن باخىردىم.
 بىر نفر پانسیوننان انشىيە چىخدى. قاچا- قاچا گلدیم گۆرم کىمدى. گۆردوم
 منىر هئى نرگىز- نرگىز دىيىر. شیرین دانیشا- دانیشا کاغىذا بوكولموش قارا
 رنگدە بىر بولوز چىخاردىب، اۆز دۇشونە توتوب «ياراشىر؟»، دئدى.
 قىزلارىن ھامىسى اونا سارى دۇندولر.
 «باخ بورا!! اۆزودە ايىچدى. دئمەھا بولموروخ نرگىز خانىم! بىزدە چۆرەيى
 آغزىمىزا يىيىرىخ قولاغىمىزا يوخ ھاااا...»
 ابدالى دئدى: «آى شیرین، سن دە آز بوبولدا گۇراخ... لاپ بئلە باش-
 بئىنىمىزى آپاردىن ھاااا. گۆرموسن بو نە حالدا؟»
 مئهرى آل اوزالدىب عصبى حالدا بولوزو شیرىنىن ألىندىن چكىدى:
 «شیرین خانىم، حدّیوى آشدین ھااا»
 «پیشیچ قىرى وئرىر. قشّ ائلىين بوجور اولار؟ گۆرموسن ھدیخلەنیر؟!»
 شیرین سۆزونو كسىب ائلە دىققەتلە اونا باخدى كى، بىر آن نرگىزە ائلە
 گلدی ايندى يەجن گىزلى ساخلادىغى بوتون دويغولارى لوت- عورىان
 شیرىنىن گۆزلىرى قاباغىنا سىرلىپ. لورىك ایسە حوزونلو باخىردى.
 ھمدردلىك حىسى باخىشىندان جالانىردى. منىرلە ابدالى گۆزآلتى مشرى
 گۆزويە بولوزا باخىردىلار. اوتانماسايدىلار مئهرىنىن ألىندىن ألىب ايىكدىن
 اولوب- اولمادىغىنى يۇخلاردىلار. يۇخلاماق ابدالى يە منىرىن عادىتىدى.
 قىزلارىن ھر ھانسى تازا پالتار گئىسەيدى، جىنسىنى يۇخلاردىلار.

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۴۳

باشینی مئھرىنین دیزی اوستوندن قۇزايیب، يئردن قالخماق ایستهینده مئھرى بیردن- بیره اونو باغرىنا باسیب، آغلادی. نرگیز ایسه بوغازینی قَهْهَر باسمىش، اورهیینین باشینا داش قویموشدولار ائله بیل. بئینی ده داشا دؤنموشدو. گۆزلىرینه فرمان وئرمه‌دی بیر داملا بئله یاغدیرسین. گۆزونون گۆزه سی قوروپوب، دویغولاری کیمی داشلاشمیشدی. اونا ائله گلدی کی مئھرى آغلاماغی یله چالیشیر اونون عوریان قالمیش دویغولارینین اوستونو اؤرتسون.

نرگيزين گۇزونون گۇزەسى آچىلىپ. نىلغرايىلە ياشىد اولماسا دا ھەر بىرى
 اۆز يولونو گىندىب، ياشام ناغىلىنىن اوجونجو باشىندا، الماسىل بىر يولون
 اوجوندا بىر- بىرىلە قارشىلاشمىشىدىلار.
 «نە ھن دىيە بىلدىم، نە يوخ. نە گىدن كىمى گىتتىم، نە قالان كىمى
 قالدىم. بوتون بو كىچمىش ايللردە گۇزوم آرخادا قالدى، عاغلىم سلىماندا...»
 «اينسان بىر دەيقەيە بتدى. او دەيقە گرچ ھن- يوخو اۇزونه
 بللندىرسىن»، دئدى نىلغر. اسپرئىي چىخارداراق آرتىردى: «نفسىم قورتولور.
 قوى ھلە بىر پاى اۇزومە نفس يئدىردىم...» گولومسەيىب، اسپرئىين اُمزىيىنى
 گۇيومتول دوداقلارىنىن آراسىنا قويدو.

گئجە، يارىدان سوۋوشوب. ايندى يەنە گۇرونمەمىشدى مختار بو
 واختان يوبانسىن. اولموشدو كى مختار اتاسىنن هفته مجلسى اولان
 گونلر بالاخاناي گئج گلسىن، آما بوگون نە جومە آخشامى ىدى، نە دە هفته
 مجلسى واردى. نىلفر بىر ايكي دفة ايستەدى گئديب شربانى دان مختارا گۇرە
 خبر بىلسىن، آما اوتاقدان چىخمامىش پئشمان اولدو.
 «گئديب شربانى دان سوروشسام بىر ساعات تامام منە نالەى قاز
 اوخوياجاخ»

اۋز يانىندا اونا شربانى دئىندە اورىيندە آدىنى بىلمەدىيى بىر سىرا شئىلر
 دىنجه لىر. شربانى نىن قادىن شاھلىق داورانىشلارينا گوجو چاتمادىقدا بوتون
 آجىغىنى اونون آدىندان چىخىردى. «شربانى» سسلەمك قايناناسىنن
 توخونان يئرى ىدى. قوھوم- قونشو يا ھر ھانسى بىر دوست- آشنا اونو بئله
 خطاب ائله سەيدى شربانى نىن گۇزوندن دوشردى. نىلفرە ائله گلير كى
 شهربانو سسلەمكلە شربانىنى ملکہ مقامىنا چاتدىرير. عايلەلر آراسىندا
 يازىلمامىش ياسالار آساسىندا، شاماما كىمى نىلفر دە اونو خانىم خىطاب
 ائلىر. نىلفر ايلە شاماما بىر جاىگاھدا دئىيللر. شاماما دا شربانى كىمى او ائوين
 گلينيدي. ندنسە شربانى اونا گۇز وئرىب، ايشىق وئرمىر. شاماما قورخاق و اوزو

يولا اولدوغونا گۆره عزت نفسىنى، منلىيىنى قورويا بىلمەمىشىدى. بو ايشىين بۇيوك سىبى شامامانين حيات يولداشى يىمىش. اونو ائوينه گلين گتىرن گوندىن شربانىنين االىنه تاپشیرمىشىدى. شربانى نىلغرى ده شاماما كىمى ايرىمى دۇرد ساعات اۇز نظارتى آلتىندا ساخلايىردى. هر ايشينه بير پولچوك بند ائلىردى. آن باشى ائوين كولفتى قمره تاپشیرىقلار وئىردى. بو تاپشیرىقلار اوزده قاىغىكئشلىك گۇرونسه ده، نىلغر بو قاىغىكئشلىيىن سىبىنى ياخچى باشا دوشوردو. نىلغرىن باشى اوسته دايانىب ايشلىرىنه نظارت ائلهينده، نىلغر اونو بير حۇكرمان، اۇزونو ايسه بير قوللوقچو حىس ائلىردى. اونون نظارتىندىن ايچى تىترهسهده آنجاق اۇزونو آله آلىب، باجارىغىنى اونا گۇسترمه يه چالىشىردى: «دىنسىزىن آلىندىن ايمانسىز گلر، دىسن به سنىن آليوه ماھانا وئره جهيم؟!» بو دوروملاردا حيرص باغىرساغىنى كىسه ده، شربانىنين اۇيود- نصيحتلىرىنه، بويوروقلارىنا قولاق وئىردى. بئله واختلار نه مختارا فيكىرلەشىردى، نه نریمانا.

«علم‌الاشيا، نه بىلىم، گولۇستان كىمى چتىن كىتابلارى اوخويورام. مدرسه درسلىرىنين لاپ چتىنلىرىنى سود اۇبرم. بولارىن يانىندا يانى باشارا بولمەرم بير جووان ازن اولوب، شربانىنين گۇزونه گىرىم؟! شربانىنين ائوينين يول- يۇندمىنى اۇيرنمك او درسلىرىن يانىندا سو ايچىمدى.»

«قمر، تويوخ اوتمەيى بو قىزا دا اۇرگت. يىتتىم بۇيويوب، اونا اۇرگەدن اولمويوب... قمر، چىراغ شوشەسى سىلمەيى بو قىزا دا اۇرگت، پىلتە^۱ قئىچىسىن وئر بويون چىراخلارىن ھامىسىنىن پىلتەلىرىن قەرەلىن قئىچىلە سىن. چىراخلارىن شعلەلىرى آيرى يانىر... قمر، بوزباش پىشیرمەيى بو قىزا دا اۇرگت، يىتتىم بۇيويوب، اونا يول- يۇندمىنى دىين اولمويوب... قمر...»

«يىتتىم بۇيويوب، اونا يول- يۇندم دىين اولمويوب» سۇزو شربانىنين آغزىندان چىخاندا نىلغر تپەدن دىرناغا نىفرتە دۇنوشور. نظرىنه گلير شربانى آناسىنىن جىسدىنى گۇزدان چىخاردىب، اونون اوزونه چىرپىر. اۇزو ده بير

يوخ، ايکى يوخ، گوندە ئىچە دفه. شربانى نين سۇزوندىن غضبلى دىر. بعضى واختلار آز قالير دىنمز- دانىشماز، جوروم- جورتول قارىشقايا بنزر قمرى آلسين باشينا، چىرپسین آت آلنگهسى شربانى نين باشينا. شربانى ايسه اونون حيسلريندن خبرسيز، آللىرى بئلىندە، قوی- گۇتور، آل- آپار و... فرمانلارینی شامامایا، نیلفره، قمره صادر ائله ییب، دۇوران سوروردو. نیلفره سە اۇزوندىن علاوه شامامانین عوضیندن دە حیرص چکیردی. حیطین قوزئیینده شامامانین اۇزونه عاید اۇزل ائوی واریدی. بونونلا بئله، ائوینین یاغ- دویوسو، نوخود- لپه سی شربانى نین سفاریشی یله آلیناردی. شاماما ائوینه احتیاجی اولان قیور- زیوری آرینه دئییل، شربانى یه دئیردی. قمرین دئیدیینه گۆره بیر دفه شامامانین باشماقلاری جیریلیمیشدی. نه قدر آرینه یالواریب یاخارمیشدی منه باشماق آل، آری «گلین باجیما دئه آلسین»، دئیمیشدی. نیلفر آز قالیمیشدی دئسین: «ولماسا بیر یوللوق یورقان دۇشه یه گیرمه یه ده شربانى دان اجازه آلسین دا»، آمما دئمه میشدی. سوسموشدو. جووان اۇن دئیدیین سوسمالیدی. اوسته لیک، قورخموشدو قمر اونون سۇزونو شربانى نین اۇوجونا قویسون.

نیلفر شربانینین ائوینه گلین گلندن بری، آتاسی ائوینده کی کیمی دۇبون قارین یئمک یئمە میشدی. شربانى چیلیس دئییلدی. بیر آلی پایلاما قدایدی. نیلفر اونون آن باشی قوهوم- قونشویا پای گۇندردییینی گۇرموشدو. آنجاق ندنسه نیلفره ائله گلیردی کی، سوفرا باشیندا شربانى اونون تیکه لرینی ساییر. اونا گۆره آتاسی ائوی تک آلی سوفرایا اوزانمیردی. نیلفر هئچ بیر سۇز دئمه سه ده، مختار مسئله نی آنلامیشدی. ائوه گلنده آرا- سیرا قولتوق جیبینده پاکات دۇلو جوړه به جوړه یئمیشلر گتیریردی. بیر گون حالوا، بیر گون کاروان^۱، بیر گون قورو خورما، بیر گون جئویز، بیر گون انجیر، بیر گون پسته، سبزه... گئجه لر او بالاخانایا چیخماقدا نیلفر جئه یز گتیریدی ساماوارینی یاندىراردی.

سماوار قایناغا گلینجه کئچیب مختارین بۇیرونده آیلەشیپ، ایکیسى صحبتله شردیلر. اول گونلر مختارلا یاخین اوتورماقدان بئله چکینیردی.

مختارين ألى اونا توخوناندا بير ياندان خوشو گليردى، بير ياندان دا اوركك ليك سببيندن مختاردان اوزاق اوتوروردو. آما ايندى ساعاتلارى سايردى كى نه واخت گئجه اولاجاق. ذهينده قالانديغى سؤزلرى مختارا دانيشاجاق. نيلفر قمرى، شامامادان، سحرگولدن دانيشاردى. آما ندىسه سؤز شربانى يا يئتيشنده ديليني قيساردى. مختار ايسه گوله- گوله دئيردى:

«بولورم سن نئجه جييلديزسان. ياخچى بولوسن دهوهنى هاردا هيخليياسان.»
گونو گوندىن آرتيق جان آتير بيلسين مختارين اورهيبنده نه قدر يئرى وار. باشارديقجا مختارين عادتلرينى، ايستكلرينى تانيماغا چالشير. ايرىمى دورد ساعاتين ايچينده تىكجه گوندوزلر شربانى نين بويوروقلارى دنگهسىنى پوزور. قاش قارالديقدا دنگهسى آستا- آستا يئرینه قايدير. گئجه چاغى مختارلا ديز- ديزه أيله شيب، بير ايكي كلمه دانيشيب، بير ايستيكان چاي ايچمك، پوزولموش دنگهنى بوتؤولوكله قايتاريب، يئرینه گتيرير. بونولا بئله، گئنه ده نريمان عاغليندان چيخاسى دئييل. ساپيتقا كيمي ياپيشيب نيلفرين ذهينده اونون شسلى- بسلى هيكللى، يان دارانميش تئللىرى، گؤزلرينده كى گولوش هر زامان گليب گؤزونه تيكيلير. نريمان باشيني قاشيا- قاشيا دئيميشدى:

«گئچن دفة گلميشديم ميسمارلارى وئريم. سئيدحمزه نين عوضينه قاپيني سن آچاندا، ياديمانن چيخيب، ميسمارلارى اؤزومنى قايتارميشديم. ايندى هم سنه كيتاب گتيميشم هم ده ميسمارلارى»

نيلفرين گولمه يى توتموشدو: «ايندى كى ائله دى، اولجه ميسمارلارى وئرين منه، سورا دانيشين.»

نريمان ميسمار كيمي نيلفرين ذهينده ميخلانيب، قاليب. نه قدر چاليشيرسا، اونو ذهيندن چكيپ چيخاردا بيلمير. نريمانين سؤزلرى يادينا دوشجك، دوداغينا تبسوم قونور.

«گولمه لى سؤز وار، دئيه بيز ده گولج دا||»، قمر دئيميشدى.

قمرين عادتلىدى يويولماميش قاشيق كيمي اؤزونو اورتايا آتيب، نيلفرين ذهينده كى نشئەنى پوزسون. بئله واختلار نريمان سوموك اولوب بوغازيندا قاليردى. نريمانى دوشونمك و اونو ذهيندن سيلمك، هر ايكسى ده

بیر اندازہ نیلفری ایچدن سارسیدیردی. گئجهلر مختارلا اؤز اوتاقلاریندا باش-
باشا قالاندا نریمانین کؤلگهسی ذهنیندن اوزاقلاشیردی. دئییه سن نریمانین
کؤلگهسی ده اؤزو کیمی دوشونن، عاغیللی- باشلی یمیش.

مختارین اؤزونه گؤره اؤز ایشلری وار ایدی. هر گئجه اؤزل بیر آیین
کیمی تکرارلانان، یادیندان چیخمایان ایشلر. نیلفرسه یالنیز بو آیینین
تاماشاچیسیدی. کیچیک بیر تۇربادان ایکی چیمدیک توتون چیخاریب،
باش بارماغی یلا اونو سیگار کاغیزینین اورتاسینا یاییب، کاغیزی بوکوردی.
سونرا دیلینین اوجویلا کاغیزی مختصر ایسلادیب، ایکی تایینی بیر- بیرینه
یاپیشدیراردی. سیگار قوطوسونو دولدورونجا بیرینجی آیین باشا چاتاردی.
نیلفر اونون بو حرکتلریندن، اؤزلیکلہ دیلینی کاغیزدا چکمه سیندن
خوشلاناردی. بیر ایکی دفه ایسته میشدی دئسین: «قوی سیگارلاریوی من
بوکوم»، آنجاق اوتانیب، بیر سؤز دئتمه میشدی. هله ده مختارا اوزو
آچیلمامیشدی. مختار یاسدیغا دیرسکلہ نردی. چای ایچیب، سیگارینی
توستوله ییب باشا چاتاندان سونرا، ایکینجی آیین باشلاناردی. کاتیب میزینین
آچارینی تاخچاپوشون آلتیندان گؤتورب، میزین چکمه جه سیننی آچاردی. بیر
دفتر چیخاردیب، کروانسارانی حئساب- کیتابینی یازیب قورتارانندان سونرا
قرئت اوخویاردی. مختارین یازماغی دا سیگار بوکمه سی کیمی یدی. آرا- سیرا
نیلفر قیراقدان بویلانیب مختارین یازدیقلارینا باخاردی. ندنسه حئساب-
کیتابدان باشی چیخمیردی. بعضی گئجهلر همیشه کی یازی آیینی باشا
چاتاندان سونرا مختار قهوه یی رنگده گؤن جیلیدلی بیر دفترده نسه یازیب،
قورتارانندان سونرا میزین چکمه جه سیننه قویاردی. مختارین عادتیدی میزی
قبیللایاندان سونرا آچاری تاخچاپوشون آلتینا قویسون. اونون آیینلاری
ده بییشیلمز ایدی. بیر گئجه اولمامیشدی حئساب- کیتابی یازماقدان اؤنجه
قرئت اوخوسون. نیلفر ایسه مختارین کاتیب میزینین وورغونویدو. میزین
ساغ- سولونداکی داواتا، اورتاسیندا مینیاتور ناخیشلی قلمدان- قئیچی سینین
قابینا. مختار باشی حئساب- کیتابدا، اویسا میزین چکمه جه سینده کیلری

قوردالاردی. خودنویس، جۇوھر، انتظاملا دستەلنمیش کاغیذلار... ھر نەدن آرتیق قلمدان - قئیچی سینین قابیندان خوشلاناردی. اۇزلیکلە اوستونده کی مینیاتور شکیلیندن. بو شکیلین آیری بیر جورە سیننی نریمان وئردیی «لیلی - مجنون» کیتابینین جیلیدی اوزرینده گۇرموشدو. آنجاق قلمدانین اوزرینده کی مینیاتور قیز کیتابین جیلیدینده کی لیلی دن گۇزل ایدی. ھردن بیر قئیچینی گۇتوروب، میزین چکمه جە سینده کی کاغیذلارین بیریندن کسب، مدرسه زامانیندان یادیندا قالمیش سۇزلری یازیب، مختارا گۇسترردی. مختار ایسه اونون یازدیغینی آلیب اوخویاندان سونرا میزین بالاجا چکمه جە سینە قویاردی.

بیر گئجه نیلفر میزین چکمه جە سیننی قوردالاییب، گۇن جیلیدلی دفتری چیخاردیب واراقلایاندا، مختار اونو نیلفرین آلیندن آلیب، یئرینە قایتاردی. سونرا میزی قیغیلاییب، آچاری ھمیشە کی کیمی تاخچاپوشون آلتینا قویدو. نیلفرین عاغلی او دفتردە قالدی.

«ھئش کیم دە بولمەسە محرم بولر مختار ھاردادی» اۇز - اۇزنە دئییب، چادراسینی باشینا سالیب، آستا - آستا تاختا پیللە کاندان آشاغی ائندی. گئجه لر پیللە کاندان ائتمک اونا کابوس کیمی یدی. ائله بیل اورەیینە ھوپموشدو کی بیر گئجه بو پیللە کاندان ییخیلاجاق.

محرم ھم کروانسارادا، ھم دە ائودە ھر قاپینین آچاری کیمی یدی. داھا دوغروسو موشکول گوشایدی محرم. گوندوزلر کروانسارانین ایشلرینی ساھمانلاییب، کاروانسارادان ائوہ دۇنوشدە قمرہ کۇمک ائدر. اۇدون سیندیرار، کۇمور خکە سیندن دوزەلینمیش قارا گوللەلری کورسو آلتی مانقاللاردا کۇزدیب، سونرا آپاریب شربانیلە شامامانین تنەبی لرینین آستاناسینا قویار. ھر آخشام بالاخانانین تاختا پیللەلرینی ھای - کویلە یوخاری قالخیب، بیر قوجاق اۇدون قۇخانایا^۱ قویوب، گئدر. قار یاغان گونلردە ائو اھلی محرمین دام کورەمک سسییلە یوخودان اویانارلار. محرم دان سۇکولمەدن قالخیب ھر

۱- قۇخانا: دھلیز [خوی دئییمی].

ايشدن اول، ھم تووالته، ھم ده ميٹباغا بير جيغير آچار. داملارين، حيطين قارينى كورهمه مېش كروانساراي گنتمز. ھردن ده گون آراسى ائوھ لازيم اولان قيوير- زيورى آليې، گتيرر. ائودن چيخمامېش، شربانى دان گيزلين ميٹباغا دورتولمك محرمين عادتي دير. بير دفة نيلفر اؤزو ايسته مدين ميٹباخدا قمرله محرمين خلوتينين اوستونه چيخميشدى. محرم گئندن سونرا قمر پۇرته- پۇرته دئميشدى:

«ئوى تيكيلمه مېش گنجه- گوندوز بيلمير...»

قمرله محرم كوچه قاپيسينين بۇيرونده كى دامدا ياشايرلار. سحر تئزدن محرم كروانساراي گئندە، قمر ده شربانى نين ائوينين ميٹباغينا كئچر. يول- يۇندم بيلن بير اۇدا باشى كيمي ائوين ھر ايشيني يۇندمه سالار. ائوين چوخ ايشلرى، يئمك پيشيرمكدن توتدو سيل- سوپوره جن قمرين بوينوندى. سككيز ياشيني بيتيرمه مېش آتاسى اونو شربانى يا تاپشيريب، گنتميشدى. اينديسه شربانى نين ائوينين بيتدن سيركه سينه جن اونون خبرى وار. گنجه نين آخير ساعاتلارى ائوين ھر ايشيني گۇرندن سونرا چيراغى سۇندوروب، اؤز اوتاغينا كئچر. نيلفره ائله گلير كى، قمر قاريشقا كيمي دير، يورولان جاني يوخدور.

بير ايكي پيلله ائنمه مېش محرمله قمرين اوتاغينين چيراغيني سۇنو ك گۇردو. آشاغى مرتبه دن ده بير چيراق ايشيغى گلدير. حيط قير كيمي قارائليقدى. نيلفرى خوف باسدى. يوخارى قالخيب اوتاغا گيردى. ايچرى طرفدن قاپينين رەزەسینی حالقاسينا سالدى. كئچيب دۇشكچه سى اوستونده ساماوار ميزينين قيراغيندا ايلشيدى. گئت- گئده اورەيينه ھۇووشنه دولور. دملەديى چاي بومبوز اولوب. علم الاشيا كيتابيني گۇتورب ديل- داماقسيز وراقلاير. اوخوماغى گلدير. آتاسينين ائوينى اؤزلەيير. گلين گلندن سونرا بيرينجى دفة مختار اونو آتاسينين ائوينه آپارندا، آياغيني قاپيدان ايچرى قويما مېش قاچميشدى ھۇووش باشينا. ھۇووش بۇمبۇش ايدى. ميٹباغا، تندير دامينا باش اوزالتميشدى. دۇندرمەلرى قۇزاييب، آلتيندا نەلر اولدوغونو گۇزدن كئچيرتميشدى. توت آغاجى يله پاليت آغاجى ياشيل يارپاقلاريني سوينوموشدولار. لوم- لوت ھوندور كۇتوكلر ايديلر حيطين بير بوجاغيندا.

پالیت آغاچینین باشینداکی قارقا یوواسی گۆز قاباغینا چىخیمیشدی. نامازخانایا، تنه‌بی‌یه باش اوزالتمیشدی. آتاسی‌یلا قارداشینى گۆرچک آلینمیش قاشلاریندان اوتانیب، پۇرتموشدو. مختارلا اونلارین باشى سۇز-صۇحبته قىزیشماقدا نیلفر صاندىخانايا دورتولموشدو. آناسینین سیرکه-گولاب بئش‌لیک‌لری آلتینداکی رفته دفتر-میدادی، قیویر-زیوری، صاحب‌سيز قالمیشدی. صاندىخانا نیلفرین سیغیناجاق یئری‌یدی. گیزلی خیاللاری اوردا جانلاناردی. هر دۇنه نریمانى گۆرندن سونرا ائوه دۇنوب، صاندىخانايا تپیلردی. یورقان دۇشک باغلیسینا دایاناراق دیزلرین قوجاقلایب، نریمانین سۇز‌لرینه فیکیرلەشردی.

«نیلفر، گولوستان باشا چاتدی..؟ چرکه‌دن، گولوستاننان سورا آیری بیر کیتاب دا اوخویوسان؟ وئردییم لیلی-مجنون کیتابینی اوخودون..؟»
«اؤز-اؤزوندن سوروشموشدو: «ولمویا من نریمانا ویریلیمیشام..؟» یانی ویریلماخ بئله اولار..؟»

نیلفر آتا‌ئوینی قاریش-قاریش گزیب، هر یئری یوخلاماسی مختاری دیله‌گتیرمیشدی:
«دییه‌سن نچه یوز ایلدى بیردان قویوب گندیبسن! هئش بیر آی اولمویوب هله...»

نیلفر شربانی‌نین ائوینه دۇندە، صاندىخانا‌دا بی‌صاحب قالمیش کیتاب-دفتر‌لرینی ده قولتوغونا ووروب، «من بیلاری دا آپاریرام»، دئمیشدی.
آتاسی نیلفرین آلتیندان اۇپموشدو. بو ایکینجی دفته‌یدی آتاسی اونون آلتیندان اۇپوردو. یادینا گلمیردی گلین گئدنه‌جن آتاسی اونو اۇپسون. نیلفره ائله گلمیشدی کی قیزلار آتا‌ئویندن کۇچندن سونرا عزیزلەنیرمیشلر. قارداشی اۇجونا ایکی اُسکناس باسمیشدی. اُسکناسلار هله ده یخده‌نینده، مختار وئردییی اُسکناسلارین یانیندا قالیر.

نیلفرین گۆزو یخده‌نین اوستونده مختارین کاتب میزینه ساتاشدی. اورهیی گۇن جیلیدلی دفترین یانیندا قالمیشدی. هله ده گۇپلو واریدی او دفتری واراق با واراق گۇروب، اوخوسون. آما هر واخت ایسته‌میشدی تاخچاپوشون آلتیندان آچاری گۇتورسون، نسه آلینی دالی قایتارمیشدی.

«او دفترده گيزلتمهلى بىر شئى اولسا مختار آچارى آل ائوينه قويماز...»
قۇخانادان دانىشيق سسى گلدیکده علمالاشيانى دۇشکجهنين قيراغينا
قويوب، قاپينين رزه سىنى آچيب، قۇخانايا باش اوزالتدى. مختار يان اوتاغين
قاباغيندا دايانيب، ايچريده اولان بيريسى يله دانىشىردى.

«سن بير اۇزوو تاپ، من ائوه باش چکيم، يئييب- ايچهجه يوه بير
شئيلر گتيريم، گليم.»

مختار نيلفرى گۇرچک يان اوتاغين قاپيسىنى قاپايدى، اۇز اوتاقلارينا
گلدى. «بىر چاي دمله»، دئدى. نيلفر ايسه هويوخموش کيمى تئز ساماوارى
يانديريپ، خودونو قۇوزادى. گۇزله دى کى مختار گئچ گلدیينين ندهنينى
دئسين...

«يولداشىمدى. بير ايکى گون منه پناه گتيريب.»
نيلفر مختارين يوبانماغيندان چکديى ايسترئسدن سارى هله ده
هۇووشنه لى يدى. بير آن گردک گئجه سى يادينا دوشدو. مختار يولداشى خان
آغابا گۇره نيلفرى بوراخيب، گئتديى گئجه. بيردن- بيره داشدى: «و، توى
گئجه سى يدى، دئدين يولداشىم خان آغا اۇلوم آياغيندادى، قويوب گئتدين،
من قالديم دوست- دوشمان شماتتينين آلتيندا. ايندى بو کيمدى، بولمورم!!
يوخسا گئنه خان آغا اۇلوم آياغيندادى..؟!»

مختار، نيلفرين شيدتلى دانىشماغىنى گۇروب، آلىنى دوداغينا آپاردى:
«سسوي قيس، ائشيدر..!»

کئچيب، دۇشکجهنين اوستونده ايله شيب، باشينين ايشاره سى يله نيلفره
گل ايلش يانيمدا، دئدى.

«بىز اوچ يولداش ايدىخ. اۇن ايل قاباق قومقدير بايراميندا بير- بيريميزه
«صَافَحْتُكَ فِي اللَّهِ» دئينده، بو گونلر هئچ عاغليميزدان كئچميردى. مدرسه
ده، كوچه- باجادا، قفهدده هامى بىزى بيرليکده گۇرردى. بىز اوچوموز بيرگه
بۇى آتديخ. من دۇققوزاجان اوخودوم. آغام دئدى بسدى، گل کروانسارا
دۇلانديرماغين يول- يۇندمينى اۇرگش. خان آغايان نريمان، ايکيسى ده
اوخويوب، معليم اولدولار.»

نیلفر نریمان آدینی ائشیتجک اوره ییندن بیر شئی قیریلیب، قوپدو. او قیریلیمیش ندنسه ایچینده بیر هؤووشنه یه دؤندو. اوره یینین باشیندا آتیلیب، دوشدو. مختار اؤز حال-هاواسیندا نیلفرین بۇزاریب-قیزارماسینی، احوالینین بیردن دے ییشمه سینه بر خود اولمادی.

«اوچ صیغه قارداش. آرامیزدا سؤز-سوؤ اولدی، آمما کینه یوخ. بیز اوچ یولداشلیق، ایللر سوره سینده هر بیریمیز اؤزو اوچون بیر فیکیر صاحیبی اولدی، آنجاق قارداشلیغیمیز، یولداشلیغیمیز یئرینده قالدی. هئچ بولوسن نریمانین فیکری خان آغانین فیکرینین تام عکسینه دی؟ نریمان فیرقه چی، خان آغا شاه چی! بوننان بئله نریمان قارداشلیق، یولداشلیق بیلندی. خان آغانی فیرقه نین کوت بئیین افراطچیلاریندان قورودی. سنه دئمهمیشم. او گئجه کی خان آغانی قاچیرتدیخ، محرّمی یوللادیم نریمانین دالیسیجا. او گون پیشه وری گلمیشدی خویا. نریمان نوروللاخاننان آیریلمیردی. آمما قارداشلیق خاطیرینه، کیشی لیینی تاماملادی. دوروب گلدی. اؤزو فایطونچونون یانیندا اوتوروب، خان آغانی شهردن چیخاردیب آپاریب، آرخابین بیر آداما تاپشیردی. نریمانین کؤمک لییی اولماسایدی، خان آغانین آیاغی قوم ندی، ائواغلویا بئله چاتمازدی. بیز اوچوموز بیر-بیریمیزنن دوز-چۆرک یئمیشیخ. ایندی ده نریمان منه پناه گتیریب. من بو کیشینین اینسانیتینه اینانمیشام. نه فیرقه چی یم نه شاه چی. باشیم اؤز ایشیمده دی. کروانسارنین قالماقالیندا، آل-وئرینده. هئچ کیمین منه گومانی گئتمز. بیر ایکی گون بیردا قالسین. سس-صدا یاتسین، بیر یول تاپیب نریمان دا اُمنیت لی بیر یئر ه گؤنده ره ریخ.»

نیلفر هویوخموشدو. بیلمیردی مختارین سؤزلرینین جوابیندا نه دئسین. مختار سا آرتیردی: «بولموسن کوچه-باجادا نه خبردی. ایت یییه سین تانیمیر. ایندی کی جار دوشوب پیشه وری قاچیب، نوروللاخاننی اورومودا توتوبلار. میللتین قدیمکی کینه-کدورت لری یادلارینا دوشوب. نه آغینا باخیرلار، نه بۇزونا. کیمین کیمینن دوشمانچیلیغی وارسا، اوئنان اؤج آلیر. آنجاق اولسون بیر دئسین فیلانکس فدایی دی، تۆکولوب اُزیب، دؤیوب،

دوستاغا سالىرلار. خانلارین طایفا- تیریخلاری، قولچوماخلاری بوتون تۆکولوبلر شهره. زهمی لرینین پای- بۆلوشونون، آلدن گئتمه سینین آجیغینی بو میللتدن آچیرلار.»

مختار نیلفرین چیچک تک سۆلدوغونو گۆروب، اونو باغرینا باسیر. «قورخما، هئش کیمین منه گومانی گئتمز»، دئییر. نیلفرسه اۆزونه گلیب، اوره یینده آلا- آلا ائلیر مختارین آد چکیدی نریمان او تانییدیغی نریمان اولماسین. آما اونون تانییدیغی نریمان دا معلیمدی.

«دور بیر یاواشجا میطباغا باخ، بیر آز پنیردن، چۆرکدن، قاتیقدان گتی. نریمان سحرده، بلکه ده دونندن بیر شئی یئمییب»

«قمر یوخودان آییلیب منی میطباخدا گۆرسه، گئدیپ شربانینین... یوخ بئله، استغفروللاه کیریخدییم، خانیمین اؤجونا قویسا، اوندان نه دیییم؟»

مختار «سن چایی دمله، اؤزوم میطباخا باخارام» دئییب، تاخچاداکی سۆنوک لالهنی یاندیریپ، یان اوتاغا آپاردی. قوخانادا دیواردان آسیلمیش فانارین خودونو یوخاری قووزاییپ، پیللهلردن آشاغی ائندی. اوغرو پیشیک کیمی میطباخین رهزه سیننی حالقاندان آچیپ، آستاجا آشاغی سالدی. حلقه قاپییا توخونوب سس چیخسایدی، قمر یوخودان خودداردی. ائوه گلنده ده آلا- آلا ائلیردی محرم قاپینین ماراسینی سالماسین. آچاری سالیپ، آستا- آستا بورمودشو. قاپی آچیلینجا یئددی دفه اؤلوب- دیریلیمیشدی. حیطه باش اوزالتمیشدی. هر یئرین چیراقلاری سۆنوک ایدی. محرم گلدییینی دویمامیشدی. نریمانی اؤغرونجا ایچری کئچیرتمیشدی.

یادینا گلیمیر نئچه ایل اولار میطباغا گلمه ییب. اوشاقلیقدا آن باشی میطباخا باش اوزالداردی. اؤزلیکله آخیر چرشنه پیلؤ دمله ینده گئدیپ، گلیب، قاپنار قازانی ایله یردی. گۆز- گۆز ائدیپ، میطباخدا بیر کس اولمایاندا اؤغرونجا دورتولوب، هئیا موراباسی برنسینین باشینا گئدردی. هئوادان قورتولمامیش آلا موراباسی. هردن بیر مورابانی بوراخیپ، قووورما کوپونه باش اوزالداردی. قووورمانی میخینان تلم تله سیک قازیب، بیر پارچا آغزینا

آتيب، بىر ايكي پارچا دا جىيىنە سوخوب، مېطبىخدان اُكىلردى. ايندىسە ايللردن سونرا نرېمانا يىتمك آپارماق اوچون گىننە اوغرونجا مېطبىغا گىردى. فانارى ميخا آسىب، دۇندرمەننن آلتىنداكى قابلاماننن دوۋاغىنى گۇتوروب، باخدى. يارىمچىلىق بىر كوفتە گۇردو. بىر آلىندە چۇرك قالاغىننن اوستوندىن گۇتورموش بىر ايكي لاواش، بىر آلىندە كوفتە قابلاماسى، قاپپيا سارى گىتدى. قاپپيدان چىخىنجا فانارى مېطبىخدا قويدوغو يادينا دوشدو. گىرى دۇندە غاغلىنا گلىدى كى قابلامانى دۇندرمەننن آلتينا قايتارسىن. قمر كوفتەننن يۇخا چىخىدىغىنى گۇرسەيدى ھاى- كوى سالاردى. بىر گۇدوش گۇتوروب، قووورما كوپونون باشينا گىتدى. قووورما كوپوندەكى دۇنموش اُتلردن نىچە تىكە قازىب، ياغلى- ياغلى گۇدوشا بوشالتدى. مختارين باشى ائله قووورما قازماغا قىزىشمىشىدى كى محرمين مېطبىخ قاپسىنى آستاجا آچماغىنى دويمادى. كوپون دوۋاغىنى قويوب دۇندە، محرمى قاپى قاباغىندا دايانمىش گۇرجك دىسكىندى. آز قالدى گۇدوش آلىندىن يئره دوشسون. «آغا، قوى گىتدىم قمرى اوْبالدىم گلسىن سنە يىتمك حاضىر لاسىن»، دىدى. مختار ايسە اۋزونو آله آلىب «گىچ گلىدىم. يىتمك يىتمەمىشم. اوشاخلىغىم يادىما دوشدو. دىدىم قوى بىر آز قووورما يىيىم»، دىدى. سونرا گولە- گولە آرتىردى: «اوشاخلىخدا آى قووورما اوغورلاردىم ھاااا... ھلە دە دادى قالىب داماغىمدا. ھلە ھىيوا مورابباسى، آلما مورابباسى...»

ايكىسى دە گولوشدولر. مختار «سن گىت يات، سىيوى چىخارتما. قوى قمر دىسىن بىە اوغرو گلىب»، دىدى.

محرم اىستەمەدى مختار سىخىلسىن. ھر نە اولسا، ائوين آغاسىدى. «قمر قىلطانلر جىنقىرىن چىخاتسىن» دىيىب، مېطبىخدان ائشىيە چىخدى. مختار ايسە قابقاجاق ايچىندىن بىر جىنقو كاسا تاپىب، دىلباداكى رىدن ھىيوا مورابباسىنى گۇتوروب، بىر آز كاسايا تۇكودو. چۇرك قالاغىندان گىننە دە اوچ- دۇرد لاواش گۇتوروب، ھامىسىنى بىر مژمەيىننن ايچىنە قويوب، بالاخانايا قالخدى. سوباننن كۇزرمىش اۋدونلارنىنى ماشا ايله مانقالىننن ايچىنە

تۆكۈب، يئرينە اۇدون قالادی. يورقان دۆشك باغلیسینی آچیب، يانداکی اوتاغا يورقان دۆشك آپاردی.

نیلفر چاشباش قالیب. یان اوتاقداکى آدمین کیم اولدوغونو بیلسهیدی، اۆلمزدی. عاغلیندان مین بیر فیکیر کئچیر. مختار یان اوتاغا کئچینجه هۇووشنەسى داھا آرتیر.

«اگر یان اوتاقداکى نریمان من تانیدیغیم نریمان اولسا... بونو مختارا نئجه دییه بیلم؟ یوخ، بو نریمان او نریمان دهیی. او نریمان اولسایدی هئچ اولماسا منه گۆره آياغینی مختارین ائوینه قویمازدی. اگر یان اوتاقداکى نریمان او نریمان اولسا بو ایشدن قان چیخار، اۇد قوپار. اوچ یولداش... اوچ قارداش... ائله اولسا، مختارنان نریمانین قارداشلیغی، یولداشلیغی دوشمانلیغا دۆنر...»

سوبانین ایچینده اۇدونلار چیرتا- چیرت یانیر. نیلفر فیکیرلشیدیکجه چاره سیزلیییندن سیخیلیر. فیکری قاریشیب. سورونوب، سوبانین اۇنونده اوتورور. سوبانین قاپیسینی ایشگیلدن آچیر. دیزلرین قوجاقلایب کۆزرمیش اۇدونلار باخیر. اوچ لای اۇدون جوت- جوت اوست- اوسته قالایب. اونا ائله گلیر کی، اۇدونلارین جانی وار. یاریلیب، پارچالانسالار دا هر بیر قیریق اۇدونون ایچینده هله ده بیر شیریق ایلیک وار. درس کیتابیندا اونون شکیلینی گۆروب. ایلیک، آغاجین کۆکوندن یوخاری قالخیب، نازیک بوداقلاری، حتی یارپاقلاری بئله قیدالاندریر. سونرا آغاج بوی- بوخون آتیر. نظرینه گلیر یاریلیب بالتالانمیش اۇدونلارین هر بیریسینده آغاجین جانیندان بیر پای وار. اۇدونلار چیرتا- چیرت یانیدیقجا هانسیسا آغاجین جانیندان بیر پارچاسی یانیر. یوخاریداکی اۇدونلار سوبانین دیبیده کی کۆزلردن اۇد قاپیب، آلوولانیرلار. سوبانین آچیق قاپیسیندان اۇدونلارین چیرتا- چیرت یانیب، کۆز رمه سینه باخیدیقجا مختار دئدیى اوچ یولداش، اوچ قارداش ذهنینده گزیرلر. آلاھ آلاھ ائلیر اوچ یولداشین نریمانی اونا وورولدوغو نریمان اولماسین.

مختار ایچری گیرجک، نیلفر سوبانین قاپیسینی ایشگیللەیر. مختار نیلفرین آرخاسیندان آییلیب اونون بۇینونو قوجاقلایب، آلرینی سوپایا ساری

توتوب، قىزىشىدىرىر. «يان اوتاخ يامان شاختادى. نرىمان بو گىجەنى نىجە سۇواجاخ، آلاھ بولور» دىيىپ، نىلفرى قوللارنىن آراسىنا آلىر. نرىمان ايسە مختار اوتاقدان چىخىدىقدا مانقالىن باشىندا اوتوروب، دالبالدا سىگارى سىگارا آلىشىدىرىر. آجى- آغرىلى فىكىرلر دىھنىندە طوفان قوپارىپ، باشىندان آغىر آغرى قالخىر.

«قىرقەنىن بىلە ققىلدن داغىلماغى بىر آى قاباق ھىچ داغىلما گىلمزدى. ھەلە ولايتى كىمىتە تازا باشلامىشىدى زەمىلرى آكىنچىلرىن آراسىدا بۇلماغا. كىمە دىئىن اينانار كى نوروللا خان خرمن باشى^۱ دىھىنى اۇز زەمىلرىندىن باشلادى..! اۇز زەمىلرىندە ارباب پايىندان^۲ بىر يوللوخ واز گىشىدى. او بىرى زەمىلردە دە سويونان جوت اوچون حاصىلىن آلتى دان بىرىنى آلماغا قايدا- قانون قويدى. بىچارا آكىنچىلر آغ گون گۇرمەمىش گىنە دە قرە گونە قالاجاقلار. دۇرد- بىش آيىن اىچىندە كوللوكلردىن، تولانبارلاردان يىتىم اوشاقلارنى يىتىم خاناييا يىغدىلار. بوندان سورا يىتىم خانانين اوشاقلارنى نىجە اولاجاقلار؟ گىنە آياق يالىن باش آچىق چۇرچى خانالاردان بىر پارچا چۇرچ دىلنە جىلر..؟ گۇرە سن يىحى دايى نىن باشىنا نە گىلدى..؟ بىچارا نە قدر زىمت چىدى حاج خىلى راضى ائلەسىن يىتىم خانان اوشاخلارنى ھەتتە دە بىر دىفە اونون حامامىندا يويونسونلار..! اينىن برى گىنە تولانبارلاردا سولنە جىلر. مىللىتىن چۇرك موشكولو تەزە جە حل اولموشدى. قويمادىلار تەزە تىكىلمىش سىنگىچ پىزخانالار اىلى باشا وئرسىنلر. درە كوچەسىنىن كاسىيلارنىن قارنى تەزە دۇيوردو. مكافات قىزىتى نىن قاپىسى تاختالاناجاق. سو لولە كىشىلىغى يارىمچىلىق قالاجاق. ھىچ ائلە بىل بىر آى قاباق دەپىردى خىل برقىنن بو قارار گىلدىلر كى، فرماندارىدان سورا بىر نىجە آيرى يىرە برق چىسىن.. نوئدى؟ بىردىن بىرە كىمىن باشىنا ھاوا گىلدى، نە اوچون پىشەورىيە دىدىلر تىرىزدىن چىخ!

۱- خرمن باشى دىھى: بوغدانى بىچىپ خرمنە يىغاندان سونرا دۇزدىلر ارباب، يا اربابىن موباشىرى گىلىن تا اونون نظارتىيە ارباب پايىنى بۇلسونر.

۲- ارباب پايى: حاصىل اوچ يىرە بۇلورمىش: يىر پايى، جوت پايى و ايش پايى. اگر يىر و جوت اربابىن اولسايدى، ارباب حاصىلدان ايكى پاي، رىعت ايسە بىر پاي آپارامىش.

بس دئمه ديلر فيرقه باشچيسي چيخيپ گئتسه، بو ميللتين باشينا نه گلر..؟!
گۆره سن آتامين باشينا نه گلدی؟ اولمویا او دا منيم گودازيما گئتسين؟»
نریمان مائقال قيراغيندان چيني چايدانی گۆتوروب ايستیکانا چای
سوزور. بو گونلر عاغلينا گلمه ديی ایشلر باشينا گليب. اينجه بئل ايستیکانين
ايستيسي ألينی قيزديرير. ايستیکانين گيلاناری رنگينه دؤنوخوب، قالب.
نيلفر عاغليندان كئچير. بيرينجي دفة اونو ياخيندان گۆردويو، قاپيني قفيلدن
آچديغي، دؤشونه اوزانميش هؤرويو، چکينمه دن دانیشيغي، اوتانقاج- اوتانقاج
گولوشو... خياليندا لاپ بئله اوره يی ايسته ديی قيز ایدی نيلفر.

«يقين بو دا نيلفرين جئھيز ايستیکانیدی!»

بو آياقدا، بئله خطرلی گونلرده، سئوديی قيزين جئھيز ايستیکانيندا
چای ايچمک دونيانين لاپ عاغیلا گلمز، لاپ قريبه ایشلريندندی. مختار قفه
ده «جومه آخشامي تويومدی» دئينده، فيکرينه چاتماميشدی قيزين
کيملردن اولدوغونو اوندان سوروشسون. هئچ عاغلينا دا گلمزدی مختارين
آدلی- سانلی عايله سی، اونو شان- شؤهرتسيز بير سئيد قیزیلا
اؤلنديرسينلر. نيلفری مختارا وئرمه يين سؤزونو سئيدحمزه دن ائشيدنده
قورويوب، قالدی. نه بير سؤز دئيه بيلدی، نه سوسا بيلدی. گوجو آنجاق غم
توته يی، سيگارا چاتدی. تازا باشا دوشدو کی ندن نئچه مدت اولار نيلفرين
خبر- اتر يوخدو. يوز دفة قاپيلارينين اؤنوندن كئچميشدی. کيلاسدا يئنی
يئتمه اوغلانلارا اؤيود- نصيحت وئرن معليم پيلله لرین دؤردونو بير ائله ييب،
بيلمير ألي ن تئللرينی ساھمانلاسين يا کؤتونون يخه سيني دوزلتسين. مدرسه
داغيلجاغين بئچه خوروز کيمي أل آستاناسی حامام دربندينين باشينا قاچير،
بلکه نيلفری حاماما گئدنده گؤرسون. اونا يازديغي نامه نی أينه وئرسين.
آما بونلارين هامييسيندان قريبه سئوديی قيزين آری، جان بير قالب
يولداشی، صيغه قارداشی مختار اونو بو گونلرين قالماقاليندان قورتارماسی دير.
اؤز- اؤزويله دوشونور:

«گۆرەسن مختارين خبرى اولسايدى نيلفرە ويريلميشام گئنه دە منى
 ائوينە گتيريب، نيلفرين قولاغينين ديبيندە پناە وئردى..؟ من نئجە؟ منىم
 باشىما گلنلر اونون باشىنا گلەيدى نئجە؟ اؤزوم اوچون هئچ بير ديوان توتا
 بيلميرم. آما بو اؤن ايلين عرضيندە من تانيدىغيم مختارين اگر بو اولايلاردان
 خبرى اولسايدى، گئنه دە منە پناە وئردى. بيز اوچ يولداش اؤن ايل قاباق هئچ
 عاغليمىزا دا چاتمىزدى بئله گونلرى گۇراخ. بيز بو گونلرى دوشونمەدن
 «صَافْحَتْكَ فِى اَللّٰهِ» دئىندە سونوناجان قارداشلىق ائلەدیییمیزە عەھد- پیمان
 باغلادىق. دى گل كى بو نامرد روزگار ايندى بيزى امتحانا چكىر!»

چاي، ايستىكاندا بوزلايىب. بونولا بئله بير گيلە قندى چايا باتىرىپ،
 آغزىنا قويوب، ايچىر. آغزى آجىيىر. سۇيوق چايى ايچمەيە عادىتى وار. چايىن
 آجى دادى، قندىن شيرىن دادىنا قارىشير. كئچمىش گونلرىن خاطىرەلرى
 خىلىل برقىنىن ماتورىلا يانىب سۇنن چىراقلار كىمى ذەنىندە گاه ايشىقلانير،
 گاه قارائلىغا باتىر.

خان آغا شەردن قاچان گئجە، مختارين توى گئجەسى، پىشەورىنىن
 خويا قوناق گلن گئجەسى، ائلەكى خبر بىلمىشىدى فدايىلاردان نئچەسى
 خان آغانىن جانىنا توخونماق ايستەيىرلر، اؤزونو اۇدا- كۆزە ويرمىشىدى خبرى
 خان آغايا يئتيرسىن. آما خان آغا نم هاردا ايتدى- باتدى اولدوغوندىن آلى اونا
 چاتمىشىدى. آرا- سىرا دىل اوجو دالاشىردىلار، سۆزلەشىردىلر. حتى او قدر
 قالمامىشىدى ايشلرى كوسو ساخلاماغا چاتسىن. آما هر ايكىسى دە ياخچى
 بىلىردىلر كى، يولداش- قارداش دئىيىن بير- بيرىنىن اُتىنى يئسە دە
 سومويونو آتماز.

او گئجە مختار تۇيو بوراخىب، محرمين واسىطەسىلە خان آغانىن ياردىما
 احتياجى اولدوغونو نریمانا چاتدىرمىشىدى. مختار گومان ائلەمىردى نریمان
 نوروللاخاننى قوناقلىغىنى بوراخىب، گلسىن. نریمان گلدیکدە اورەيى قئىيم
 اولموشدو كى قارداشلىقلارى راحتجا پوزولان ديىلمىش. مختار نریمانا
 ساققال توتماسايدى دا، نریماننى اؤزو خان آغانى بوراخمازدى باشىنا نه گلر،

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۶۱

گلسین. اۆزۈ كئچىپ فايطنونچونون يانيندا ايله شيب، گئجه گۆزۈ خان آغانى شھردن چىخارتميشدى. تانيدىغى كندلرين بىرىندە اونو آرخابىن ادامىن بىرىنە تاپشيريپ، دان سۆكۈلمەدن شھەرە قايتىتميشدى. خان آغا يلا ساغاوللاشاندا بىر- بىرىنى قوجا قلايىپ، آغلاشمىشىدىلار.

مانقالىن كۆزۈ كۈلە دۆنۈب. نرىمان دولموش بولود كىمى بوشالير. گۆزونون ياشى پىر- پىر سوزوب، بىغ- ساققالىنى ايسلادير.

«گۆرەسن ايندى خان آغا ھاردادى؟ نە ايش گۆرۈر؟ بىلسە كى من دە اونون كىمى آوارا- سرگردان قاليپ، قاچاق ياشايرام، نە دىير؟»

مختار گتيردى يىمك دولو مژمەيىنى بىر قىراغا ايتەلەيىپ، مانقالىن قىراغىندا يورقان دۆشەيى آچدى. چىراغى سۆندۈروب، زىل قارانلىقدا سويونمادان يورقانين آلتىنا گىردى. ھا ايستەدى يان اوتاغا فيكىر وئرمەسىن، اولمادى. اۆز- اۆزۈنە دئدى: «گئدە سن دە نە بىچىم بىر ادامسان..! ھئچ اوتانمىسان بو ايتدى- باتدىدا، بو اۆلۈم- ايتىمدە، بو موصىبت ايجىندە گئە دە عاغلىن نىلفردە قاليپ؟!»

گئجە آجى باغىرساق كىمى اوزون- اوزادى، اوزانىب. نه نىلفرىن گۇزونه
 يوخو گىرىپ، نه ده مختارىن. ايلان ووران ياتدى، نىلفر ياتمادى. گۇزو
 يومولو، بۇيرو اوستونده اوزانمىش بىر تندىس كىمى دىر. آل- قولو قورويوب.
 ايستەسە دە گوجو يوخدور جورو بارماغىنى بئله تىپتسىن. جانى ائله
 سوستالىپ، دئىه سىن ايندى نبضى چالماقدان داپاناجاق. وجودونون
 اۇرقانلار يندان آنجاق تىكجە بئىنى چاليشير. اولمازىن فىكىرلر بئىننە هجوم
 گتيرير. يان اوتاقداكى آدم يوخوسونو چالپ، چاپپ. راحتىنى آلىپ. هر
 گئجە آسودەلىكلە باشىنى يئره قويوب يوخويا دالان نىلفر عۇمرونده
 ياشامادىغى حىس لر ياشاير. بىر ياندان آلاھ آلاھ ائلىر يان اوتاقداكى آدم
 سئودىيى نرىمان اولماسىن، بىر ياندانسا اونو گۇرمك هوسى جانينى بوغازينا
 يىغىپ. ايكى يول آيرىمىندا قالمىش آدم كىمى دىر.

مختار ايسە گۇزونو يومونجا اولاجاقلار گۇزونون اۇنونده رژه كئچير. آن
 باشى هانسىسا بىر حادىئە ذھنىندە دۇغولور. بىر آن نرىمانى ساغ- سالامات
 اُمين آلرە تاپشيريپ، عادى ياشايشىنا قايدىر. بىر آن سونرا مركزى
 حوكومتىن آدمالارى كروانساراي تۇكولوب، اونو آلى- قولو باغلى ائو گتيرىپ،

«نریمانین یئرینی گۆرست» دئییرلر. بیر آندا کوچه-باجانین بازار یئتیم‌لری^۱ ائوی باسیب، نریمان‌سورویه-سورویه پیلله‌لردن آشاغی چکیرلر. صبح اذان وئريلمه‌دن مختار نریمانین اوتاغینا کئچدی. ائو اهلی هله یوخودان آییلمامیش، نریمان سو باشینا آپارمالی‌یدی. نیلفردن باشقا نریمانین یان اوتاقدان اولدوغوندان هئچ کیمین خبری اولمامالیدی. قاپی آچیلجاق نریمان هۆله‌سک یئریندن قالخدی. قارانیقدا مختارین سسینی ائشیدیب، اوره‌یی یئرینه گلدی.

«بونان بویانا قاپینین ره‌زه‌سینی ایچریدن سال. منن سورا هئچ کیمین اوزونه آچما. من ده قرار قویدوغوموز کیمی قاپینی دؤیه‌رم. آخشام کروانسارادان گلنده سنه یئییب-ایچه‌جک گتیررم. آما اوتاغین شاختاسینا دؤزمه‌لیسن. چاره یوخدی»، دئدی مختار. نریمان مختاری باغرینا باسدی: «قوروماسین دوست آغاجی!»

«باخیم گۆروم بیر ایکی گونه آلیمن نه گلیر. آختاریم گۆروم کیمی تاپیرام خبر گۆنده‌ریم. بلکه سنین وضعیتییو نجات جمعیتی‌نین^۲ قولاغینا چاتدیردیم. آنجاق بو شاختا-سازاغا دؤزمه‌لیسن!»

«گۆر تبریزده، اورمودا کئچن حادثه‌لردن ده بلکه خبر توتا بولدون. بیر هفته قالدیغیم ائو ییه‌سی منی سو آنباریندا گیزلتمیشدی. بیرا سو آنبارینین یانیندا سارایدی. بیردا سنین ائوینده‌یم، اونا گۆره اوره‌ییم قئیممدی. فقط عایله‌ن...»، مختار اذن وئرمدی نریمان سؤزونون آردینی توتسون. مختار سحر ایشه گئدرکن نیلفر ده اونونلا برابر بالاخانادان آشاغی ائندی. مختارین تاپشیریق‌لاری هله ده قولاغیندادی:

۱- بازار یئتیم‌لری: ارادل، اوباش [خوی دئییمی]

۲- نجات جمعیتی: فیرقه داغیلاندان سونرا ۱۳۲۶-جی ایلده فیرقه‌نین اصلی و اؤنملی شخصیت لرینی تهلوکه‌دن قۇروماق اوچون گونئی آذربایجاندا نجات جمعیتی آدیندا گیزلی تشکیلات قورولموشدو. «فرقه‌ی دموکرات آذربایجان از تخلیه‌ی تبریز تا مرگ پیشه‌وری» ادلی کیتابدا (ترجمه، نگارش و تحقیق شاهرخ فرزاد) بالاش آذراوغلو، جعفر اخگری، محمد بی‌ریا، میر رحیم ولایی، میر قاسیم چشم‌آذر و علی شمیده‌نین بو تشکیلات واسیطه‌سی‌یه تبریزدن اوزاقلاشماقلارینا ایشاره اولونوب.

«ھئش كيم نریمانین بیردا اولدوغونان بیر ایی آنلامییاچاخ، یوخسا
اویمیز ییخیلار. بیلسلر، منی ده فیرقه یه بتدەییب، گۆرمەدییم ایشلرین
گودازینا گئدەرم.»

نیلفر هر گونکی کیمی ائو ایشلرینده قمره یاردیم ائلسە دە، آنجاق عاغلی
یان اوتاقدالایب. قمرین باشی ایشە قاریشینجا ھۆلەسک بالاخانایا قالخدی. نه
اولور اولسون، یان اوتاقداکى آدمین کیم اولدوغونو بیلەلیدی. یوخسا ھۆووشنە
دن، فیکیر- خیال األیندن دەلی اولار. تۆوشویە- تۆوشویە یان اوتاغین قاپیسی
قارشیسیندا دایاندى. قاپینی دۆیمک ایستەدیکدە پئشمان اولدو.
«بلکە بو نریمان، او نریمان اولمادی، اوندانە دییم؟» ایستەدی گئری
دۆنسون، آمما نه آیاغی گلدى، نه اورەیی.

«بلکە بو نریمان ائلە او نریماندى. آیە او اولسانە دییم؟ نه دییە بوللم؟»
گئنه دە ایکی ھاوالی قالدى. قاپینی دۆیمکدن واز کئچدی. پیللەلردن
آشاغی ائنمک ایستەیندە، تەزەدن ھۆلەسک گئری دۆنوب، دوروخمادان
قاپینی چالدى. اورەیی گۆپ- گۆپ گۆپولدايیردی. اوخ دەیمیش سئرحە
کیمی دۆشونون اورتاسیندان ائشیە آتیلماق کیمی یدی اورەیی. آللری نارین
أسمەجە توتمودو. قاپی دالیسیندان سس گلەیینجە قولاغینی قاپییا
دایادی. سونرا قاپینی آستاجا ایتەلەدی. قاپی ایچریدن قاپانمیشدی. قاپینی
بیر دە دۆیدو. قاپی دالیندان ھئچ بیر جینقیرتی بئلە چیخمادی.
«گلین خانیم ھارداسان؟ سحرگول گلیب...»

نریمانسانا بلکە اۆزونو اوتاغین شاختا ھاواسیندان قوروسون دئیە، یورقانی
چنەسینەجن چکیب. بوندان بئلە نه ائدەجەیینی دوشونور. اگر ساغ- سلامت
او تاپا کئچەبیلەیدی... بیر ایل باشیندان سوودوغو گونلر فیکریندن کئچیر.
قۇخانادان آیاق سسی گلینجە، قولاق یاتیردیر. قاپی دۆیولندە غیراردی
یورقانی قیراغا آتیب، آیاقا قالخیر. قاپی مختارلا قرارلاشدیغی ساياقدا دۆیولمە
دی. آچیب آچماماغا ایکی کۆنوللو قالیب. قاپی ایکینجی دفە دۆیولدوکدە،
مختار اولمادیغینی آنلايیر.

«بلکە نىلغردى..!»

جان آتير نىلغرى بىر دۋە دە اولموش اولسا گۇرسون. او اولسا نە اندەجە يىنە قرار وئە بىلمىر. آستاڭا گلىب، قولاغىنى قاپىيا دايایىب، دىنلەيىر. آياق سسى قاپىدان اوزاقلاشیر. نرىمان قاپىنى آچمادیغىنا پئشمان اولوب. يورقان دۇشەيىن ايچىنە سوزولوب، سىگارنى آلىشىدىرىر. جانىنین اىستىسى ھلە دە يورقانىن آلتىندا قالىب.

نىلغرى قمرىن سسىنى ائشیتىجک پىللەلردن آشاغى ائندى. شربانىنین اوتاغىنا كئچمەمىش اۇزونو آله آلسىن دئە، درىندن نفس آلدى. دوداغىنا ساختا بىر گولوش قوندارىيىب، اوتاغا كئچدى. سحرگول اونو گۇرچك آياغا قالخىب، اوزوندن اۇيدو.

«ماشاللاھ قىزىم..! سە گرھ اوزرلىح سالىم. رنك روفون آچىلىب بااا.»
سحرگول سۇزونون آردىنى توتور. نىلغرى اورەيىندە دئىير: «دئىير بە من دە شربانىيام، يالتاخلا نسىن.» كئچىب پنجرەنىن قارشىسىندا ألىشىدى. سحرگولون عادتى دىر عايلە دە قىز- گلىنلرىن ساجىنى ساھمانلايىب، قاش آلىب، وسمە ياخماقدان علاوہ شەرىن، قوھوم- قونشونون سۇزلىرىنى دە شربانىيە چاتدىرار. سحرگول ھفتە دە بىر گون شربانىيە باش وورار. چوخ يوبانسا شربانى دالىسىجا آدام گۇندەرىب، اوندان خبر توتار. او ايسە اطرافدا نە كئچىرسە شربانىنىن اۇجونا قويار. كىم قىزىنى ارە وئردى، كىم اوغلونا ائلچى گئتىدى، كىم خالچاسىن دەيىشىدى، كىم يون آلىب بايرامدان سونرا اوچونجو قىزىنا يورقان دۇشك توتاجاق، كىم تورشامىش قىزىنى فيلانكسىن خاخول اوغلونا بتدەدى، كىم... سحرگولون عادتى دىر اۇزونون، عايلەسىنىن، قوھوم قونشونون داردا قالمىش ايشلىرىنىن آچىلماسى اوچون آن باشى نذير دئسىن. آما ھمىشە ايشى ائلە يوللاندىرسىن كى، نذير- نيازلارىن خرجى اۇز جىيىندن اولماسىن. بئش تسبئح صلوات، اۇن دۋە اوچ حمد، بئش قل ھواللە، لاپ آغىر نذيرى چاى سوزمكىدير. نذيرى قبول اولسا مختارىن آتاسىنىن ھفتە مجلسىسىندە چاى سوزمكىدە قمرە كۇمك ائلر. ھردن دە بىر محرمىن واسيطەسى يە مجلسىسىن واعظىنە سۇز گۇندەرر.

«آغا، ناخوشام. سنین نفسین شفادی، ایستیکانیوین دیبینده بیر قورتوم چای ساخلا، اونا بیر دوعا اوخو، پوفله وئر ایچیم»
 نامازخانادا مجلس ساموارینین باشیندا ایله شیب، مجلسه گلن کیشی لره چای سوزوب، محرمین ایلنه وئره- وئره دانیشماغیندان قالماز. روضه خان ایچری گیرجک تئز دئدی- قودونو کسیب، دویونجا گۆز یاشی سیخار. روضه باشا چاتماق همین گئنه دئدی- قودونو باشلایب، اونا دؤوره له میش شربانی یلا قیزلارینا مجلس قیزدیرار.

شربانی ایسه دؤشونه یاتیب، دیشینه باتان بیر سؤز ائشیدنده، ندنسه سحرگوله قانی قاینار. بیر ماهانا تاپیب تییه پارچادان توتدو بیر گوؤدوش قاتیغا، کوپه پنیرینه، هردن ده ساری یاغا کیمی، سحرگوله خلعت وئر. شربانی سوفرا باشیندا نیلفرین تیکه لرینی سایسا دا آیری لارینا نیرقیز^۱ دئییل، آلی آچیقادی. شربانی نین آیینن آچیق اولماسی، قمرین آیین- باشیندان بللیدی. قیزلارینین پال- پالتارلاری نیمداش اولوب- اولمامیش قمره باغیشلار. قمرین سلیقه لی، تمیز گئینمه سینه دیققت وئر. آما بو گونه جن محرمه باتا بیلمه ییب. مختارین نیمداش کوت- شالوارینی، کؤیینی اونا وئرسه ده، آنجاق محرمین یاماخلی پالتارلاریندان آل چکن گونو یوخدور. هر دفه شربانی اونون آیین- باشینا دئییننده، «خانیم، اولار پیلؤلوخدی، کروانسارایا ایش وئرمز»، دئیر.

«جانیم سیزه دئسین... شهرده ایت یییه سین تانمیر. دیییلر گئچن هفته ولایتی کمیته نین قاباغیندا قان سو یئرینه گئیدردی. کیمین کیمه گومانی گئدیر، ائله اوردا باشینا تۆکولوب بدبختی بیر یوللوق ائلیلر. عجم- اوباشین ایلنه ماهانا دوشوب. کیم بیرینن آجیخلیدی، چوو سالیر فیلانکس ده فیرقه دندی. بیردن گۆردون تۆکولدولر یولدان کئچن بیرینن باشینا... آلا له بو گوننری هئش کافیره ده گۆرستمه سین...»

۱- نیرقیز: چیلیس [خوی دئییمی].

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۶۷

سحرگول بېرباشا دانیشیر. قمر ایسه قاریشقا کیمی تنه‌بی‌یله نامازخانا آراسیندا گلدی- گئتده‌دی. هفته مجلسینین قند، چای، ایستیکانلارینی حاضرلاییر. نیلفرین قولاغی سحرگولون سۆزلرینده، گۆزو پنجره‌نین هئره سینه دوزولموش شمعدانی، عطیرشاهی گولدانلاریندا، فیکری ایسه بالاخانادادی.

قاش قارالمامیش مختار کروانسارادان ائوه دۆنور. هر گونکی تک قولتوق جیبیندن بیر ایکی پاکات چیخاردیب، ساماوار میزینین اوستونه قویدو. نیلفر پاکاتلاری یوخلادی. سبزه، انجیر، بیر ده قوورولو نوخود؛ پاکاتلاری شیرنی خورییه بوشالداندا «نوخود پاکاتینی بوشالتما، نریمانیدی»، مختار دئدی. نیلفر گئنه هؤووشنه‌یه دوشدو.

«بلکه یان اوتاخداکی نریمان قاپینین دؤیولمه‌سینی مختارا دئدی..!» گئدیپ قاپینی دؤینده هئچ بئله بیر مسئله‌یه فیکیر وئرمه‌میشدی. مختار قاپینین دؤیولمه‌ییندن خبری اولسا نئینمه‌لیدی؟! مختار، آلینده قیویر- زیور، اوتاقدان چیخدیقدا، نیلفرسه بارماقلاری اوجوندا ائحمالجا گئدیپ قاپینین دالیندا قولاق یاتیرتدی. مختار، نریمانلا قرارلاشدیقلاری کیمی قاپینی چالدى. اولجه اوچ دفه دالبادال، آزجا سونرا ایکی دفه دالبادال، بیر آز آرا آلاندا سونرا بیر دفه.

نیلفر قاپی دالیندا اؤز- اؤزونه تکرار ائله‌دی: «ؤل اوش، سورا ایکی، سورا بیر.» قاپی ایچریدن آچیلیب، مختار اوتاغا کئچدی. نیلفر ایسه اوغرو پیشیک کیمی یان اوتاغین قاپی دالیسینا کئچدی. قاپقارا هؤروکلری ایلان کیمی دؤشوندن گۆبه‌یینه ساری اوزانمیشدی.

نریمان یورقانی چینینه سالیب، هؤووشنه‌لی گۆزو مختارین آغزیندا، شهر خبرلرینی اوندان ائشیتمه‌یی گۆزله‌ییر. مختار کۆزو کول اولموش مانقالی گۆرچک اوتاغین ساختاسینی دؤیدو.

«ایندی گئدیپ گئنه بیر مانقال قَره گولله کۆزردیب، گتیره‌رم. گۆروم بلکه بیر کورسو ده باش باغلا‌دیم...»

نیلفر ایستەدی اۆز اوتاغینا ساری قاچسین، آما نریمانین سسینی
اۋشیتجک، دایاندی.

«قاراداش، کورسو- مانقالی بوشلا. قره گونه قالاننان سورا اۇن مانقال قره
گولله کۆزرسین، نه کاریمیزا گلر..!»

«اۆزودی. بو نریمان، او نریماندى»، اۆز- اۆزونه دئدی نیلفر.
گئنه ده اوتاقدان نریمانین سسی گلدی: «مختار، ساختا- سازاغی بوشلا.
خبرلری اۋشیتمهیه ده تابیم وار. تبریزدن دئه، اورمودان دئه، دئنن نوروللا
خانین باشینا نه گلیب؟»

مختار نوروللا خانین باشینا گلدییی قضانی دئمکدن چکینیر. اۇ، لاپ
یاخچی بیلیر کی نریمانین جانی نوروللاخانین جانینا باغلیدی.
«تبریز، اردبیل، زنجان، ساراب، اورمو... هانسیننان دیییم؟»
«نوروللا خان نئجه اولوب ؟ اول اونو دئه بالا»

«دییرلر پیشهوری، کاویان، غلامیحیی، جهانشاهلی و نئچهلری آرواد-
اوشاخلارینان کئچیلر او تایا. میللی حوکومتین فلاح و وزیرى دؤهتور
مهتاش، بیر ده دادستان فریدون ابراهیمی ده آخیر فیشنگلرینه جان آتیشیب،
آخیرده یاخالانیلار. چشم آدرنن بی ریا دا اییرمی، اییرمی بئش نفر فیرقه
بؤیوح باشلارینان قاچا بولمه ییب، روسلارین مریضخاناسیندا گیزله نیلر.
بالاش آذراوغلو دا یۇخا چیخیب، بللی دهیی اولوب یا قالیر. جاجی میرزه علی
شبستری نن جاویدی ده توتماخ همین تهرانا گؤنده ریبلر. دییرلر تبریزده
ژاندارمالارنان جمشید صادقی آدیندا بیر مالیک کتدیلرین نه کی وارینا هوْلا
قوشوبلار...»

نریمان مختارین سؤزونو کسپ، سسی تیترهیه- تیترهیه دئییر:
«اورهیمه قویولوب نوروللاخانی اۆلدورولر!»
نیلفر اۋشیتدی سؤزلردن ساری قاپی دالیندا میخلانیب، قالیب. بو دقیقه
مختار قاپینی آچیب اۋشیه چیخسا، یئریندن ترپنمهیه بئله گوجو یوخدور.
«خبرین وار، اهر خکهنی ده آسیلار؟»

نریمانین دیزلری تیتره ییر. مختارین آغزیندان چیخان هر بیر آد اونون گوجونو بیر آز آزالدیر.

«اوغورولار، تولولره فرصت دوشوب. دیییرلر زنجاندا ائولری ائله تالاییلار کی، اوغورلادیخلاری قالی لارین ایچیندن کۆرپه اؤلوسو تاپیلیب. دیییرم آخی بی انصافلار، آرواد- اوشاغین نه گوناھی وار..؟ کیشی ده بئله ساواشار، هر نه دینده سن، هر نه مصّده سن، کیشی کیمی چیخ مئیدانا، ساواش دا...»
«نوروللاخان نئجه؟ قاجیب..؟»

مختار قالیب نوروللاخانین اؤلوم خبرینی نئجه دئسین. باشاردیقجا سؤزو اوزالدیر.

«مدرسه لرده کیتابلاری قلاق- قلاق یاندریدیلار. هر کیمین بیرى ن دوشمانچیلیغی وار، فدایی آدینا آسیب، کسیرلر. ائله اولوب کی، گوندوزلر ده کروانسارانین قاپیسینی چکیب باغلی ریخ. گۆر ایشین هاراسیدی کی بیزیم بو محرم ده دیییر آغا من ده بوننان بئله نه اَلیمه میسمار آلاجییم، نه ده آدینی توتا جاغام.»

نریمان هوپوخوبدو. فیرقه نین داغیلما سیندان، چال- چاپیندان میسمارا نه دخلی اولاییلر، تعجوبلو حالدا مختارا باخیر. بیر آن نظرینه گلیر کی آتاسینی اۆلدورولر. یئریندن سیچراییر:

«اۆلمیه آتامین باشینا بیر اویون گلیب..؟»

هؤووشنه لی حالدا گۆزونو تیکیر مختارین آغزینا. مختار ایسه قههر آلتیندا بوغولارکن سؤزونون آردینی توتور:

«آتان ساغ- سالامادی. سنین ده ساغلیغیوین خبرینی اونا گۆندرمیشم. آمما دیییرلر نامردلر نوروللا خانی آسمامیش داباننارینا میسمار چالمیشلار. اۆزون بولوسن کی من نه فیرقه چییم نه شاه چی، آما نامردلییی گۆزوم گۆتورمز»
نریمانسا کیرییک بئله چالمیر. عاغلینا سیغمیر نوروللا خان کیمی اینسانی نئجه اولاییلر بو قدر عزا- جزاینان اۆلدورسونلر..! مختار کؤوره لیب. دونیانین بوتون غم- کدری اوتاقدان گلن اۆکوتمه سسینین دالغالاریله گلیب

آغنايیر قاپی دالیندا دایانمیش نیلفرین قولاغینا. بو گونه جن هئچ بیر کیشی نین اؤکوتمه ووروب آغلاماغینی ائشیتمه میشدی.

«اینان کی اهر خکهنین آسيلماسینا دا نوروللاخانین آسيلماسی کیمی کؤورلدیم. ایچیمده خاراب اولدوم. ایکسی ده، کیم اولدوقلارینا باخمایاراق، بیلاخره اینساندیلا. آما نوروللاخان اولوم آياغیندا دا کیشی تامام ایمیش. دییرلر عجم- اوباش اونو آسمامیش، ساعاتی و اینینده کی پالتارلاری اوسته بیر- بیرلرله آتیشیرمیشلار. نوروللاخان پالتارینی، ساعاتینی چیخاردیب اولارا وئرنده دئمیشدی اوغول بئله خیردا شئیلرین اوستونده ساواشمایین. اولومه گئدنه نین نه ساعاتا احتیاجی وار، نه ده پالتارا»

نریمان دیزلرینی قوجاقلاییر. یورقان کوره ییندن سویروشور. نیلفرسه کیتابلارین یاندرماسینی ائشیدنده جانی تپه دن دیرناغا گیزیلده یر. نوروللا خانین اولوم ماجراسینی ائشیدنده غیرارادی اولاراق گؤزونون یاشی آخیر. داھا ائشیتمه یه اوره یی تاب ائله میر. پیشیک کیمی یاواشجا اؤز اوتاغینا سوزولوب، صاندیق ایچینده کی بوخچاسیندان پالتارلاری آراسیندان بئشینجی کیلا سین کیتابی یله علم الاشیانی چیخاردیب باغرینا باسیب، آغلا یر.

«خان آغا هارداسان، گل گؤر باشیمیزا نه بلا گلدی!»، دئییب نریمان، سیگارینی آلیشدریر.

مختار جومەگونو بوتون واختىنى يان اوتاقتا، نریمانین یانیندا كىچىرتدى. ھەردىن بىر آشاغى ائىب، گاھدان قمرىن گۇزۇنۇن قاباغىندا، گاھدانسا قمرىن گۇزۇندىن ايراق مېطبۇخان بىر آز يىمك گۇتۇرۇپ، بالاخاناي قالىخىردى. ايش اورا چاتدى كى، قمر اۇزۇنۇ ساخلايا بىلمەيىپ، ھا اىستەدى سۇز آراسى نىلفرە سۇز آتماسىن، اولمادى. آخىر، دىلە گلىب، گولە- گولە دئدى:

«گلىن خانىم، ماشاللاھ آياغىن دوشۇپ ھاللا...! نظر دەيمەسىن، آغانىن بو گونىر اىشتەھاسى آچىلىپ. سنى يۇخويا وئىر، سورا گلىر مېطبۇخدا دوشۇر قوورمانىن، مورابانىن جانىنا. محرم دئەسەيدى دىيىردىم بە مېطبۇغا اوغرو گلىب.»

قمرىن سۇزۇندىن نىلفرىن اورەيى دۇيۇنتويە دوشۇدو. دىيەسن گىجەلر گىزلىجە مېطبۇخا گىرىپ، يىمك گۇتۇرن مختار يۇخ، نىلفردى.

ھەفتە باشى، سحر- سحر نىلفرىن يۇمورتاسى ترسە دوشۇپ. دۇشەيى گۇتۇرۇر يۇك يىرىنە قويسون، يۇرقان يىردە قالىر. يۇرقانى گۇتۇرۇر، ياسدىق قالىر. ياسدىغى گۇتۇرۇر، يادىندان چىخىر يۇك يىرىنىن اۇرتويۇنو چكىسىن. ھۇووشنەلىدى. گۇزآلتى مختارى سوزۇر. اونا ائلە گلىر كى مختار اونون فىكرىندەكى پىرتلاشيق دويغۇلارى اوخويۇر. آمما مختار اۇز ايشىندەدى. كاتىب مىزىنى آچىپ، كاغىزلارى قوردالاير. بىر ايكى كاغىزى قولتۇق

جیبینە قويوب، نیلفرلە ساغوللاشاندا « بىر ايکى گونه هر شئى خوش-خوشانلىغىنان باشا چاتار. بىر نفرى واسىطە سالمىشام نرىمانىن وضعيتىنى نجات جمعيتىنە خبر وئرسىن. سۆز وئربىلر نرىمانى او تايان گئچىتسىنلر. خبر گلماخ همىن نرىمانى اولارا تاپىشىراجاغام»، دئىيب اوتاقدان چىخىر. مختار قاپىدان چىخماقدا نىلفر گئنه قولاق ياتىردىر گۆرسون مختار قاپىنى نه تههر دۇيور. اورەيىندە تکرار ائلىر: «وچ... ايکى... بىر»

كئچن گئجه يوخوسو گۆزوندن اوچوب، يان اوتاغا قونموشدو. نىلفر مختارين اىستى باغرىندا ياتاركن عاغلى يان اوتاغىن شاختا ھاواسىندا قاناد چالاراق، هر گون بىر مانقاللىق اىستىدن پايى دوشموش نرىمانى دوشونوردو. باشلانمىش باشا چاتمىشدى چىچكلەنن سئوگىلىرى. آنا آتەيىندە بۇيويىر كن باشا چاتماغى دا يارىمچىلىق قالمىشدى. تحصيلىن شىرىن يئرەندە درسى دە يارىمچىلىق قالمىشدى. نرىمانى نىشان آلدىغى سئوداسى دا يارىمچىلىق قالمىشدى. گئجه يارىسىن قارائلىغىندا بوتون يارىمچىلىقلارى ذهيندن سۆكولوب، ايکى اوتاغىن اورتاسىندا گۆرونمز ديوار كىمى ھۇرولوردو. بئله بىر ديوارى آشيب او تايان كئچمەيە قادىر اولمايان نىلفر سارسىلىردى. سۆزونو كىمە دئە بىلردى؟ كىمە دئسىن آرزى- اىستىكلىرىنى؟ بىرگون گۆزونو آچىب، اۆزونو مختارين ائويندە گۆرموشدو. مختارلا نرىمانى بىر يئرەدە دوشونندە، اۆز يانىندا مختاردان اوتانير. اۆزونو قىنايىر. بلكە دە روزگار بو مىنواللا نىلفرى امتحانا چكىر!! نىلفر گۆزو يومولو اۆزونو روزگارين آخىمىنا بوراخان بىرىسى دئىيل.

ايندىسە سحرين گۆزوندە، مختارين بۇيرونندە ايلەشىب، نرىمانى گۆروب-گۆرمەمك اوچون گئنه ايکى ھاواليدى. اۆزونە ھن دئىيب خيالىندا يان اوتاغىن قاپىسىنى چالىر. بىر آز سۇوشموش يوخ دئىيب، آل- آياغى سوستالىر. خياللار طوفان كىمى عاغلىنى قارىشىدىرىب، اؤتوشوب كئچىرلر. «بلكە نرىمان بىر دە بو يئرلرە دۇنمەدى!! بلكە عۇمرومون آخىرىناجان بىر دە اونو گۆرمەدىم!! هر نه اولور اولسون، گرچ نرىمانا دىيم كى اۆز گۆلومونن اراؤينە گلەمەمىشم...»

يئریندن قالخیب، ایستیخاره نیتی یله کیتاب آچیر. «خوب» گلسه، گئدیپ گۆره جهیم. گۆزونو یوموب، کیتابی آچمامیش دیل-دوداغی آلتدا میزیدانییر: «آلاه، سن آلاه خوب گلسین. اؤزون بولوسن کی فقط ایستیرم نریمانی گۆرم. آلاه، سن آلاه بد گلمه سین هاللا»

کیتابی آچیر. آما گۆزلری یومولودور هله. جرأت ائله میر ایستیخارهنین جوابینا باخسین. آنجاق گۆزونو آچمالیدی. ایستیخارهنین یول وئریب، وئرمه سینى گۆرمه لیدی. یاواشجا بیر گۆزونو آچیب، کیتابا باخیر: «بد!». کیتابی بوکور. «گۆرمه دیم. عمللی-باشلی باخمادیم»، اؤز-اؤزونه دئییر. «بیر دغه ده آچیرام، آلاه. سن آلاه خوب گلسین»، دیل-دوداغی آلتدا میزیدانییر. بو دغه گۆزلرینی کیتابدان قاباق آچیر: «خوب!». سئوینیر. آما اوره یینه شوبهه دولور. اؤز-اؤزونه دئییر: «یووو... ایکی اولماز. همیشه اوچونجوسو دوز دیر». بیر دغه ده کیتابی تلم تله سیک آچیر. اوره یینه قویولوب «خوب» گله جک. کیتابا باخدیقدا آل-قولو سوستالیر: «بد!»

«بو حئکایه نی کیمه دییه بوللم؟ بو سئوگی-محبتی کیمه آچیب آغاردا بوللم؟ مختارا..؟ گلیب بیر عؤمور یولداشلیغی، قارداشلیغی اونون باشینا بیخیم؟ شربانی بیلسه دونیانی باشیما اوچوردار. آتامین خبری اولسا، همن چادراسیزلیغی ناموسسوزلوق بیلن آتام، اؤز آلی یله منی تۇرپاغا باسدیرار. هله تەزه-تەزه اوره ییم مختارا اؤیره نیردی. آخیردا نریمان یادیمنان چیخیب گئدر، دیییردیم. مەیه ایندییه جان سئوگیلیرین هامیسی بیر-بیرینه یئتیشیلر؟ نه اولدو بیردن-بیره فیرقه داغیلدی؟ نریمان دا یوزلر ایگید کیمی قاقاق دوشدو؟ کیمه دییه سن کی منیم آلین یازیم فیرقه نین آلین یازیسینا دویونلنمیشدی؟! کیمه دییه سن کی سئودییین آدام فیرقه چی اؤلا، آما درسه گئده بیلیمیه سن؟ مختار کی فیرقه چی ده بیر..! آدام قوتولموشدی..؟ ائله گرچ نریمان مختارا پناه گتیره دیدی؟ گلیب قولاغیمین دیینده گیزلنهدی؟ ایلاهی بئله ده آلین یازیسى یازالار؟ بو نه اؤددی منیم باشیما تۆکولدی..؟!»

کیتابی ایشقبا قایتاریر. نریمانی گۆرمکدن واز کئچە بیلیمیر. بو دقیقه نریمان دونیانین تکجە جاذیبە نوقطەسیندە دایانیب. نیلفر ایسە اۆزونو او جاذیبە یە بوراخماغا ماھانا آختاریر. ایشقباين قاباغیندا دایانیب، سروناللا اوینادیقلاری ایستیخارە اویونو یادینا دوشور. گۆزلیرنی یومور. ایکی آلینین نیشان بارماقلارینى بیر- بیرینە یاخینلاشدیریر. گۆزونو آچاندا ھر بارماغینی ایشقباين بیر قاپیسینا ایشارە ائلەین کیمی گۆرور. بوگونەجن اولماییب بارماقلارینین اوجو بیر دفە دە اولسون، بیر- بیرینە یئتیشسین. صبری تۆکە نیب. نە ائتمەییندە قالیب. قوخانادان آياق سسی گلیر. مختار یان اوتاقدان چیخیب، بیرباشا پیللەلردن حیطە ائنییر. نیلفر پنجرەدن بویلائیپ حیطە باخیر. شوشەلری بوخار توتوب. آلی یلە بوخاری سیلییر. بارماقلارینین ردى شوشەنین اوستونە یول سالییر. شوشەنین سوؤوغونا توخوندوقدا، آلینین قیزدیرماسینین آلیندیغینا خوشلانیر. آلینی شوشەدن چکندە بارماقلاری ھئریە دوزولموش گولدانلارا تۇخونور. عطیرشاھی گولونون لچکلری پرم- پرم اولوب گولدانین دبیینە تۆکولور. پنجرەدن مختاری گودور. اویسا ھر گونکی کیمی شربانینین اوتاغینا گئتمیر. بیرباشا قاپینی آجیب، کوچە یە چیخییر.

نیلفرین ذھنیندە طوفان قوپوب. آیدینجا دوشونە بیلیمیر. بیر ساعات سونرا نئجە اولاجاغینی بئلە تخمین وورا بیلیمیر. یان اوتاغا گئتسە، یا بیر فاجیعە اوز وئریب، یا دا ذھنیندەکی طوفان ساکیلەشیپ، اورەبی یئرینە گلە جک. حیسلری نیلفرین عاغلینی باغلاییب، آل- آياغینا فرمان وئیر. یایلیغینی باشینا سالیب، باشماغی تاي- کئشیک گئییب، یان اوتاغا ساری گئدیر. اوچ دفە قاپینی دؤیوب، دایانیر. اورەیی اۆزوندن یاریم مئتیر قاباقدا چالیر، آز قالیر یئریندن قوپسون. نفسی تنگی ییر. دەریندن نفس آلیز. آلینی قاپیا ساری اوزالدیب ایکی دفە دؤیور. آز قالیر نفسی کسپلسین. بیر دفە دە قاپینی دؤیندە، او آندا قاپی آچیلییر. نریمانی چرچیوہنین او تاپیندا، آلیندە سیگار، ھویوخموش گۆرور. بیر کلمە بئلە دانیشماغا دیلی توتمور. نیلفرین آل- قولو سوستالیر...

نریمانین نظرینە گلدی قاپی قاباغیندا دورموش نیلفرین گۆز بېکلىرى زومرود داشیندان یونولموش بیر جوت گول میخدی، گۆزلىرىنین آغیمتیل اورتاسینا دۇیولوب. نیلفری گۆرمک یوخو کیمی یدی. یوزلرجه ایل دوروب نیلفرین بىستە بۇیونا، یایلیغی آلتیندان اوزونە تۆکولن تئلىنە، دۇشو اوستە اوزانمیش ساچینا باخا بیلردی. قاشلاری آلىنیب، دونیانین بوتون داد-دوزو، بوتون جاذیبەسى اونون زومرود کیمی ایشیلدايان بیر جوت گۆزلىرىنە جالانیب... نریمان بیر آن اۇزونە گلدی. پناھیندا ساخلادیغی یئر مختارین ائوییدی، زومرود گۆزلو قیز، مختارین عۇمور یولداشی. یوخودان آیىلمیش کیمی قاپی قاباغیندان قیراغا چکىلدى. نیلفر باشماقلارین چىخارديب ایچری کئچدی. آیاغىنى جئجیم اوستە قویاندا دئیەسن آیاغىنا بوز یاپیشدی. اوتاغین شاختا ھاواسی جانینا دولدو. تصور ائتدیییندن دە شاختایدی اوتاغین ھاواسی. نریمانسا بئىنى قیزیشیب، شاختا-سویوق دویمادان پۇرتوشوب، قالیب. جورە به جورە فیکىرلر ذهینە آغنايیر. غىرارادی اولاراق آیىلیب سیگارینى کول قابىندا اُزدی. گوموش سیگار قوطوسونو کول قابىنین اوستونە قويدو. اوتاغین اورتاسینداکی یورقان دۇشەیی قاتلادی. یئمک مژمە ییسینى دیوارین دیبینە ایتەلەدی. مانقالی مژمە یینین بۇیرونە قويدو. گۆرەجک بیر ایش قالمادیغىندا دۇنوب ھئیکل کیمی قاپىنین چرچیوہەسینە دایانمیش نیلفرە گۆز تیکدی. ققىلدىن سیچرايیب، نیلفری باغرىنا باسیب، اونو بیر چیچک کیمی ایلە ییب، نازلاییب، قولاغىنا نەلر پیچىلدايیب، نفسی کسىلىنجه اۇپمەیی گلیر. نیلفرلە نریمانین حیسلری ماگنئتىن بیر جوت مخالف قطبلاریدی. بیر-بیرلىرىنە ساری چکىلەبىلرلر. نریمان یئریندە دینج دورا بىلمیر. بیر آددیم نیلفرە ساری گئدیپ، دایانیر. عاغلی یلا احساسی چکیش-برکیش دەدیر. بیر یاندا ن مختار ذهینندن کئچیر، بیر یاندا بوتون وجودو نیلفری ایستە ییر.

نیلفرسە چرچیوہە سۇیکەنىب، داش کیمی دوشدوغو یئردە قالیب. کيپرک بئله چالمیر. یالنیز، نریمانا باخیر. اونون قالین-قئیم پالتونا، بونونا دولادیغی گوزەمدن توخونموش شالىنا باخیر. یان دورموش تئللری

پیرتلاشیقدی. آخیر دفة كوچهده گۇردویو كیمی شاققاواتلی دئیل. چین لری دوشوك، سیر- صفتی سینیخیب، اوزونو ساققال باسیب، باخیشیندان اومودسوزلوق یاغیر. نریمانا باخدیقا یاتالیق یاتمیش بیر ناخوش كیمی جانی قیزیشیر. آغلاماگی گلسه ده اوزونو ساخلایب، دوداغینی دیشله ییر بلکه گۇز یاشینین سوزولمه سینه مانع اولسون. کدرله سئوینجی بیرگه دویماق دونیانین لاپ عذاب وئریجی حیس لریندنیر. بیر یاندان نریمانلا گۇز- گۇزه باخیب، ایچینده کی دوغولاری حیس ائتمکدن سئوینیر، بیر یاندان نریمانا ساری بیر آددیم آتماغین یاساق اولدوغو اوچون بورنونون اوجو گۇینه ییر.

نریمانسا میخ كیمی چالیندیغی یئرده قورویوب، قالیب. ایسته دیینه چاتماغا یالنیز بیر آددیم فاصله وار. او بو قیسسا مسافه ده آنجاق نیلفرین اوزونه زیلله نیب. نیلفر ایسه گۇزو نریمانین آلرینده دی. او آلرین نه لر انده بیله جه یی عاغلیندان كئچیر.

«گلین خانیم... گلین خانیم... بویون ناھارا ته جین پیشیره جه یم. خانیم دئدی گلین خانیمی دا چاغیر گۇرسون...»

قمرین سسینه هر ایکیزی ده حقیقی دونیا یا دۇنورلر. خیال باشلاریندان اوچور. نیلفر گئتمه لی دیر. آیاغینی آستانادان ائشییه قویمامیش نریمانین حوزونلو سسینی ائشیدیب، اونا ساری گئری دۇنور. «نیلفر، دایان، گئتمه!»

نیلفرسه آلاھیندان ایسته میش كیمی ائله بو آنی گۇزلویوردو، لاکین غرورو قویموردو بو ایسته یی دیلینه گتیرسین. نریمان ایسه نیلفره یئتیشمک اوچون، اینانیدیغی بوتون حدلری آشیب، نیلفرین قارشیسیندا دایاندی. آما اونی نه باغیرنا باسدى، نه قولاغینا پیچیلدادی، نه ساچینی ایله دی، نه تئلینه اوخشادی. یالنیز نیلفرین اوزونو اووجلاری آراسینا آلیب، دئدی: «ترنمه. فقط منه باخ. بیر دیقه کیرپیچ چالما. قوی سنی اُزبرله ییم. گۇزلریوی، اوزووو، دوداخلاریوی اُزبرله ییم...»

نیلفر ایسه آیاق اوسته دایانمیش بیر ھئیکل کیمی، گۆزوندن یول آچیب گلن دامجیلار یاناغیندان چنەسینە سوزوب، نریمانین بیلکلرینە سیزدی. نیلفرین اوزونون نۇقطة- نۇقطةسى نىچە دىقیقەدە، نىچە ساعاتدا نریمانین ذھیندە قازیلدى، اونو نە نریمان بیلدى، نە دە نیلفر. بوندان بئله نریمانین عۇمرونون آخیریناجان نیلفرین صیفتی نۇقطة بە نۇقطة، خط بە خط ذھیندە قالاجاق. بوندان بئله ھر ثانیە، ھر دقیقە بو صیفتی اۇزۇنە تکرار ائلهیە جک. بوندان بئله عۇمرونون سونونادەک عاشیق قالاجاق. آمما نیلفرە توخونماسا، اونو اۇپمەسە، ابدیتە جان آجی بیر حسرت اورەییندە قالاجاق. اولماز! نیلفرە توخونمالیدى. نیلفری لمس ائتمەلیدى. بارماغینی نیلفرین دوداغینا چکیر. ألی أسیر. آخیر، دوداغینی نیلفرین ألتینا دایاییب، ألتیندان اۇپور.

«یندى گئت. من بوردان گئدەنەجان، دا بورالارا دولانما. ھمیشە یادیندا قالسین کی، مختار یوز دفە مندن آرتیق کیشیدى. بونو ھئش واخت یادیننان چیخاتما، مختار کیشی تامامدى!»

نیلفرین ألتینا بیر پارچا کۆز پاپیشیب. ایستى ألتیندان بوتون وجودونا سیزیر. اوتاقدان چیخیب، پیللەلری ائندە آددیمینی چن- بولود ایچینە قویورموش کیمی یدى. میطباغا گیرجک قمر تعجوبلە باخیب، سوروشدو: «یسم اللہ... گلین خانیم، اولمویا نوخوشسان؟ نییە بئله پورتوبسن؟ قیزدیرمان وار؟»

کفگیرى تئز مژمەیینین اوستونە آتیب، قاچیب ألتینی نیلفرین ألتینا قویدو. قمرین سرین ألی نیلفرین خوشونا گئتدی.

نیلفرسە نفس چکمک اوچون خلوتە احتیاجی وار. ایندیسە آتاسی ائوینین صاندىخاناسینی، اوشاقلیق خلوتگاھینی اۇزلەییپ. پالیت آغاچینا چیخماغی گلیر. پۇرتوبدور. قیزدیرماسینی ماھاناتوتوب، میطباغی بوراخیب، بالاخانادا اۇز اوتاغینا قالخدی. غیرارادی بیر جاذیبە بیر دفە دە اونو یان اوتاغا ساری چکدی. قاپینین قارشیسیندا دایاندی. یئئیدن قاپینی دۇیوب- دۇیمە مکدە ایکی ھاوالی قالدی. اوتاغا گیریب، نریمانین باغرىنا سیغینیپ، اؤکوتمە ووروب آغلاماغی گلیردی. آمما مختار...

اۋز فيكريندن جانينا قورخو دوشدو. يان اوتاغين قاپيسيني دۋيمەدن اۋز اوتاغينا كئچىپ، بىر باشا ساندىغى آچدى. دانتل ياخالى يونيفورمونو، مدرسه كىتابلاريني باغرىنا باسىپ، ساندىغىن بۇيرونده ايلشدى. بوغازيني قەھر باسمىشدى. گۈزۈندىن بىر دامجى ياش سوزولسەيدى، قەھر بوغازيندان قوپاردى. گۈزۈ قوروموش چاى كىمى يدى. اونون بوغازينىن قەھرىنى آلان دامجىلار ھانسى قۇيۇنۇن دىيىنە جوموموشدو؟ ھانسى دەنيزدە قوروموشدو..؟ ايشەمەيى توتدو. گئە دە آتا ائويندەكى پاليت آغاجيني، قارقا يوواسيني اۋزلەدى. يئرندىن قالخماغى گلەمدى. قاچىرتدى. ايشەمەيىن ايسىتيسيني بودلاريندا حيس ائلەدى. دانتل ياخالى مدرسه يونيفورمونو قىچلارينيىن آراسينا سيخىپ، ساندىغا سيغىندى.

ياتالىق ياتمىش ناخوشلار كىمى قىزدىرما توتوب. دىل اوجو مختارا دئەمە لى بىر دونيا سۈزو وار. بىلمىر ھاردان باشلاسىن، ھاردا بيتىرسىن. نریمانا عايد نە وارسا مختارا دئەمەلىدى.

مختار گئتمەمىش دوداغىنى قويدو نریمان اۋپموش يئره، نىلفرىن قىزدىرمالى آلنندىن اۋپدو. بارماغىنى نریمان بارماغىنى چكديى دوداغىنا چكىپ، دئدى:

«سنين آغزىن بوتۇندى. بونو نئچە گۈندە ياخچى باشا دوشدوم. نریمانى أمين اللره تاپىشىرىم، دۇنوم. سحر ميرزەمعدلى خان حكيمى گتيررم سنى گۇرسون.»
گئجە يارىدان كئچمىشدى. مختارلا نریمان يان اوتاقدان چىخىپ پىللە لرە سارى گئدىلر. نریمان مختارين آرديجا آياغىنى پىللەيە آتاند، گۈزو آرخاسيندا قالمىشدى. گئتمەمىش نىلفرى بىر دفة دە گۇرمەيى عاغلىندىن كئچسە دە، اورەيىندە اۋزۈنە يامان - يۈۈز دئىيردى.
«گئە اوتان! آخى سن نئجە اينسانسان..؟! كئچى قالىپ جان ھاينا، قصاب پى آختارىر. مختار قالىپ سنين قايعىوا، سنسە نىلفرى بىر دفة دە گۇروم، دئىيرسن؟»

پیللەنى ائىمەدن بىر دۋە دە دۇنوب آرخاسىنا باخدى. نىلڧر اوتاغىن يارىمچىلىق آچىلمىش قاپىسىنىڭ قىراغىنىدىن اونلارنى اىزلەيىردى. نرىمان اىلە مختار پىللەلرى ائىركىن نىلڧرسە ھۇلەسك قاپى آغزىنىدىن پنجرە قاباغىنا كىچدى. قىزدىرمالى ألىلە شوشەنىڭ بوخارىنى سىلىپ، حىطە باخدى. گۇيدىن قوشباشى ياغىردى. قار، حىطىن قىر قارائىلىغىنى ايشىقلاندىرمىشىدى. مختارلا نرىمان بىر جوت قارالتى كىمى قار آلتىندا قاپىيا سارى گئىدىرلىر. اۇز ياندا دوشوندو: «قار سحرەجان اونلارنى آياق اىزلىرىنى ائلە اۇرتەجك كى، صاباح سحر ھىچ كىم گىجەيارىسى بىر جوت قارالتىنىڭ قاپىدان چىخماسىندىن خبرى اولمىيەجاق»

قارالتىلار گۇزدىن ايتدىلر. قارىن آلتىندا بىر قار اۇرتموش حىط قالدى، بىر دە نىلڧرىن حولقۇمۇندا قارا بىر باغىرتى. باغىرتى سكوئا دۇندە اىنسانىن اىچى تىترى. باغىرتىنى تىز ائشىدىرلر، دىگل كى سكوئا..! اىنسانلار، سكوئا سس تۇنۇو ائشىتمىكن عاجىزدىلر. ساىمازجاسىنا، گۇرمزجەسىنە سكوئا كىنارىندىن كىچىلر.

قۇخانادان فانارى گۇتۇروب، يان اوتاغا كىچدى. اوتاقتا قۇ ووروردون قولاق توتۇلۇردو. نرىماندان نە قارالتى وار ايدى، نە بىر سس. ألىنى آلتىنا قويدو. اۇد وئىردى. اىكى اىز! آلتىنداكى اىزلر دە سكوئا سسى كىمىدىر. نە گۇرونر، نە دوشونۇلر. بو اىكى اىزىن دەيرىنى يالنىز نىلڧر بىلر. ھىچ بىرىسى او بىرىسىندىن دەيرلى دئىل. بو اىكى اىز نىلڧر اوچون ائكىز دويغۇلار كىمىدىر. بو كولمۇش يورقان دۇشك اوتاغىن اورتاسىندا قالمىشىدى. مانقالداكى كۇزرمىش كۇمۇرلر ھلە دە كول اىچىندە ايشىلدايىردى. يورقان دۇشەيى آچىب، اۇزونو اوزوقۇيلو دۇشەيىن اوستونە سالىدى. سويۇق دۇشك قىزدىرماسىنى آلىردى. اۇكۇتمە ووروب، آغلاماغى گلىدى. آما گۇزونون گۇزە سى قورمۇشودو. گۇزباشلارنى قەھرە دۇنوب، بوغازىنا تىخىلمىشىدى. بوغازىنىڭ يولونو كىمىشىدى. نرىمانىن اوستونە چكىدىيى يورقانى باغرىنا باسدى.

۱۸۰ قوشلارداھا قورخمورلار

بودلارینا آخینان ایستینی حیس ائلهدی. یئریندن دوراسی دئیلدی. یورقانی
قچیلارینین آراسینا سیخیب، آنا بطنینده کی کۆرپه کیمی دۆشه یه سیغیندی.

نرگيز نيلفرين خيسيلدايان نفسينه داريخسا دا، اونون آغزىندان
 ائشيتدىكلىرى سۆزلره حئيران قالىپ. هر كيمسەننن اۋزىنه عايد بىر آلن
 يازىسى وارمىش دئيه، دوشونور. لاکن ائله آنيلار قاباغا گلير كى قدرت،
 ايدئولوژى، اينانجلار، روزگارنن حادىثەلرى و ديگر اولايلا اىنساننن آلن
 يازىسى اوزرىندە جىزگىلر جىزىر. بو جىزگىلر هر شكىلدە اۋلا بىلر. سئوگى،
 آغرى، سئوينچ، كدر، يول... يول دئىيىن اىنسانى هر يئره آپارا بىلرمىش.
 خزرىن بو باشىندان او باشىنا، ۵۰۰۰ كىلومئتر اوزاقلينغىندا بىر اۋلكەيە. ايكى
 آددىم اويانلىقدا بلکہ بىر قبرىستانا. اىنسان اۋزو- اۋزلىويندە بىر اۋزون يول،
 ماراقلى بىر حئكاىە، سۆنسوز بىر روماندى. تەكجە او يولو گئدن، او حئكاىەنى
 دىنلەين، او رومانى روايت ائىلەين، بىر دە او روايتى اوخويان لازىمدىر.

«او گئدن يولداش- قارداش اولدولار كى گئتىلر. نە اۋلولرىندن بىر خبر
 گلدى، نە دىرىلرىندن»، دئدى نيلفر. آلينى قفىلدىن اوزالدىب نرگىزىن آلينى توتدو.
 نيلفرىن آللىرى اىستىدىر. بو بىرىنجى دىفەدىر كى بىر اىنسان هئچ دىل-
 ندەن آختارمادان اۋز ياشام حئكاىەسىنى اونا سؤىلەيىپ و ايندىسە صمىمىتلە
 اونون آلينى توتور. دئمك، اوزون ايللر سورەسىندە بو آللر بىر- بىرلىرىنى
 آختارىرمىشلار. بىر- بىرلىرىندن ياپىشماغا احتياجلارى وارمىش. نرگىزە ائله

گلیر کی نیلفر بۇیوک بیر دایره نین مرکزینده یانان ایشیق دیر کی شوعالارینی اطرافا ساچیر. نرگیز ایسه بو شوعالارین تأثیریندن قورتولا بیلیمیر. نظرینه گلیر نیلفرین سۇزلرینی ائشیتدیکدن سونرا قورخوب- چکینمه دن دۇنوب آرخادا بوراخدیغی گونلرینه بیر ده باخا بیلر. پیسی یاخچیدان، آجینی شیریندن آیرا بیلر. حتی سلیمانین یالنیش داورانیشلارینی بئله باغیشلا یا بیلر. نیلفر اۇز یاشامینین حئکایه سینى سۇیله مکله اۇزو بیلمه دن اینسانین نه اولدوغونو، هاردان باشلا ییب هارا چاتدیغینی نرگیزه آنلادیردی.

«بولوسن منیم دردیم ندی؟» دئییب، اۇسگورور. نرگیزین آلینى بوراخیب کیفیندن اسپرئی چیخاردیب، «بو دا منیم قنیمیم اولوب»، دئییر. اسپرئین اوزرینده ماژیکله چکیلمیش جیزگیلری نرگیزه گۇستیر.

«گونده اوش دغه، دیشلریوه چۇرتکه چکیرسن ائله بیل! بیرینین نفسی تنگیمه سه بولمز نفس تنگی یانی نه..! ایستر دۇهتور اولسون، ایسترسه عادى بیر آدم. اوزاخدان باخانا دۇیوش آسان گُله، قیزیم..!»
«هر دغه فیسیلداداندان سورا آغیزا بیر آز سو آلساز، دییرم به عاریضه سى آزالار»، دئییر نرگیز.

«قیزیم، سن دئدییین عاریضه ایلیییمه ایشلییب، اوره ییمه، بئینیمه... نئجه دییرلر، درد بیر اولسا، چمهیه نه وار؟ بولوسن نه زامان اولار گۇزوم بوردا یول چکیر؟ نامه یازان نریماندى آمما من هئش بولمورم هانسىسى دۇنه جک..! نریمان، یوخسا مختار..! بلکه ده هر ایکىسى..! بلکه ده منیم آلىن یازیم بئله یازیلیمیش. هر نه منه یئتیشنده، پیرتلاشیق دوشور. من گلینجه "سنی گۇتو ده لیک لۇتکه ده گۇزلورم" دئین آدم، بلکه ده آدملار، بالیقچیلارینان ده نیزه گئدیر. دهنیزده ده قفیلدن "دئش داوار" یئلى اسیر، طوفان قوپور. گئنه ده همان حئکایه. نه اۇلورلریندن خبر اولور، نه دیرلرینن. سئومه ییم بیر جور یاریمچیلیق قالیب، أر ائوینه گئتمه ییم بیر جور... بولوسن من هله ده مختارین کبینینده ییم؟ هله ده بیر بئله ایلدن سورا نریمان فیکریمدن چیخمیر؟! بیر گئجه اولمور رۇیالاریم یول آزماسینلار. گاهدان مختار، گاهدان نریمان،

قوشلارداھا قورخمورلار ۱۸۳

گاھدانسا ھر ایکیسى دە منى گۇرمەدن، منە ياخىنلاشمادان رۇيالارىمدان گىچىپ گىدىرلر.»

نرگىزىن آغزىنىن دادى آجى يا چالىر. اۋزونه جسارت وئرىپ، عۇمرونده گۇرمەدىيى ايشى گۇرور. قالخىب، اوتانقاج- اوتانقاج نىلفرىن آلنىندان اۋپور. «آاااى... بو اولدو اوجونجوسو. من بولارى اورەيىمىن ھاراسىنا قويوم؟ ھانسى ياراسىنا مرھم ائلىيىم؟!»

نرگىزىن ذھنىنە بىر سۇز گلمىر. او يارانين بىر آز يونگولو اۋز اورەيىنىن باشىندادى. بىر آز بركدن تۇخونسان، كۇزمەيى قوپوب، قاناياجاق. نىلفر سۇزونون آردىنى توتور:

«زمان منە قاچىرتماغى تركىتدى. ايللردى نە آغلاماغىم گلىر، نە قاچىرتماغىم. يوخسا ايندى قاچىرتماغىم سئلە دۇنوب، بو گۇتو دەلىك لۇتگە دن آخىب گىتمىشىدى. بلكە قومسالدان دەنيز قىراغىناجان بىر ايز بوراخمىشىدى...»

ايكىسىنىن دە دوداقلارىنا تىستوم قونور. بىرلىكدە قالخىب، لۇتگەدن قومسالا ائندىلر. چمدانىن كنارىندان كئچىندە، نرگىز باشماغىنىن اوجويلا قومدان تىكىلمىش ائوجىك بىنانين قاپىسىنا توخوندو. قاپى سا ائوجىكىن ايچرىسىنە دوشدو. آنجاق ائوجىك يئرىندە داياندى.

«منىم آياغىم كار كسمەدى. بۇيوك بىر دالغايا بتدى.»

«چوخلارىنىن ياشايشىندا نە دالغا وار، نە بىر تىترەيىش، نە دە اورك ياراسى. قوزو كىمى باشلانير، قويون كىمى باشا چاتير»، دئدى نىلفر. نرگىزى ايرەلىلەيىپ، دەنيزىن آياغىندا داياندى.

دالغالار ساحىلە اوزانىپ، گئرى قايدىرلار. ايزلرى قومسالى ايسلادىب دە نيز اوزونه ھاشور چكىرلر. ھر آخىمدا، سايسىز- حسابسىز زەنقلەنى ساحىلە سورگون سالىپ، گئرى قايدىرلار. سورگون زەنقلەر ايسە آللرى دەنيزدن اوزولموش، چاغرىلمامىش قوناق كىمى ساحىلىن قوم- زىبىلىنە قارىشىرلار. اوزاقدا بىرگمى قارالتىسى نرگىزىن گۇزونه دەيىر. كۇچرى قوشلار دستە-

دستە دەنیزلە بولودلارین آراسیندا آکروبات طیارەلر کیمی گۆیدە مانور وئیرلر. بیر دستە ایککی، ایککدن دۇردە... گۆزلمەدییین آندا بیر- بیرلرینە بۇرۇلوب، بیر جوت یاریم حالقا کیمی گۆیدە اوچوشورلار. بیردن- بیرە آیریلیب، گۆزلەنیلمز آندا بیر صفدە بولودلاردان دەنیزە ائیرلر. بللی دئییل سویون اوزریندە اوچورلار، یئرییرلر، یوخسا ھامیسی بیرلیکدە سودان بالیق اۇولاییرلار. اۆلمپیک اویونلارینین باشلانیش و قورتولوش تۇرەنلرینین حرکتلرینە بنزەیر قوشلارین گۆیدە اویون بازلیقلاری. قوشلارین قارالتیسینین آلتیندا گۆی اوزونون ماویلییی داھا آرتیق گۆرکملی گۇرونور.

نیلفر باشماقلارینی چیخاردیب، دەنیزدن اوزاقدا، قومسالا آتیر. شالوارینین آیاقلارینی چیرمالاییب، دەنیزین ایچینە کئچیر. قۇللارینی آچیب، قوش قووان کیمی دەنیزین ایچیندە دایانیر. گولە- گولە دئییر:

«قیزیم، قوشلار داھی قورخمورلار!»

نرگیز دە باشماقلارینی چیخاردیب، دەنیزین ایچینە کئچیر. قوللارینی قوش قووان کیمی آچیر. نیلفرلە برابر دەنیزین ایچیندە فیزلانیرلار...

سون

۱۳۹۳ - بهمن آیی